O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI
RIVOJLANTIRISH INSTITUTI



50910205
“Funktsional diagnostika ishi” kasbi

O‘QUV DASTURLARI TO‘PLAMI

Toshkent – 2023

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Bosh o‘qituvchisi Sh.S.Andaeva

Taqrizchilar:

Tashqi taqrizchi: Xolikova R.E.
– I.Karimov nomidagi TDTU O‘zbekiston tarixi kafedrasi mudiri, professor, t.f.d.

Tashqi taqrizchi: X.E. Yunusova
– O‘zMU Tarix fakulteti “O‘zbekiston tarixi” kafedrasi professori, tarix modullari doktori.

O‘quv dasturi umumiy talablari

Modulining nomi	O‘zbekistonning eng yangi tarixi
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	24
Modulning maqsadi	- mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasida yuz bergan muhim o‘zgarishlar haqida bilimlarini shakllantirish; - tub islohotlarning mazmun-mohiyatini ko‘rsatish va jamiyat hayotida talabaning o‘rnini , o‘zligini anglash haqida bilimlarini shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	- mustaqillikka erishish arafasida O‘zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustaqillik yillarida davlat boshqaruvini o‘rgatish; - ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma’naviy hamda boshqa sohalardagi islohotlarning mazmun-mohiyatini talabalarga tushuntirib berish; - ularni vatanga sadoqat va muhabbat ruhida tarbiyalash hamda milliy g‘ururni shakllantirish.
Bilim	- mustaqillikka erishish arafasida O‘zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni, ularning sabablari va oqibatlarini; - mustaqillik yillaridagi o‘zgarishlar; - O‘zbekistonning eng yangi tarixi masalalarini; - zamonaviy jarayonlarda O‘zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o‘rnini tarixiylik va xolislik nuqtai nazaridan biladilar;
Ko‘nikma	- O‘zbekistonning eng yangi tarixi muammolarini o‘rganishni; - dunyoqarashni mustahkamlashda milliy mustaqillik g‘oyasini qo‘llay bilishni; - atrofida sodir bo‘layotgan jarayonlarga o‘z munosabatini bildira olishni; - jamiyat va inson dunyoqarashi rivojida tarix modulining o‘rnini anglash va bugungi kunda sodir bo‘layotgan voqealarning tarixdagi muhim voqealar bilan bog‘liqligini bilish haqida ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	Tibbiy faoliyatining huquqiy asoslari, Tadbirkorlik va biznes asoslari, O‘zbekiston Konstitutsiyasi, Fasafiy bilim asoslari.
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; S-seminar ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturi umumiy talablari

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy Qismi	Mustaqil ta’ lim
1.	Kirish. “O‘zbekiston tarixi” o‘quv modulining predmeti, maqsadi va vazifalari, nazariy-metodologik tamoyillari.	O‘zbekistonning eng yangi tarixni davrlashtirish masalasi. “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” o‘quv modulining predmeti, maqsad va vazifalari. Modulni o‘rganishning nazariy-uslubiy asoslari. - Yuksak intellektual salohiyatli, ma’naviy barkamol avlodni tarbiyalash, komil insonni voyaga yetkazishda mamlakat eng yangi tarixining tutgan o‘rni. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning ma’naviy yetuk shaxsni tarbiyalashda tarixiy xotiraning o‘rni va saboqlari to‘g‘risidagi fikrlari. XXI globallashuv asrida ta’lim sohasida mazkur modulni o‘qitishdagi nazariy-kontseptual yondashuv va ilg‘or innovatsiyalar.	2	2 N	1
2.	Mustaqillikka erishish arafasida O‘zbekiston dagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar.	XX asr 80-yillari o‘rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma’naviy hayotidagi inqirozli holat. Markazning O‘zbekistonda amalga oshirgan qatag‘on siyosati. Aholi turmush tarzining og‘irlashuvi. Orol fojiasi. 1989 yil o‘rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy hayotidagi o‘zgarishlar . Milliy manfaatlar ustuvorligining o‘sib borishi. I.Karimov – O‘zbekistonning Birinchi Prezidenti. Mustaqillik deklaratsiyasi va uning tarixiy ahamiyati.	2	2 N	1
3.	Mustaqil O‘zbekiston Respublikasining tashkil topishi va uning tarixiy ahamiyati.	Mustaqillik arafasida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahvol. Siyosiy tizimdagi o‘zgarishlar . O‘zbekiston Respublikasining tashkil etilishi. Mustaqillikning ilk davrida davlat suverenitetini mustahkamlash yo‘lidagi sa’y-harakatlar. Mustaqil O‘zbekiston davlatining yuzaga kelishi va mustahkamlanishida I.Karimovning tarixiy xizmatlari.	2	2 N	1
4.	Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda fan, ta'lim, sport, san'at, adabiyot va	Mustaqillik yillarida mamlakatimizda fan va ta'limni takomillashtirish imkoniyatlari, bu borada olib borilgan islohotlar mazmuni. “Ta'lim to‘g‘risida”gi Qonunning qabul qilinishi. Kadrlar	2	2 N	1

	sog‘liqni saqlash tizimi rivoji.	tayyorlash milliy dasturi va milliy modeli. Respublikadagi oliy ta'lim tizimi. San’at, adabiyot, sport, madaniyat sohasidagi yangilanishlar, muammo va yutuqlar. Inson salomatligini saqlash davlat siyosati darajasiga ko‘tarilganligi, olib borilgan islohotlar mazmuni.Sog‘liqni saqlash tizimini takomillashtirishga yangicha yondashuv. Tibbiy kadrlar masalasi. Sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish istiqbollari.			
5.	Buyuk Ipak yo‘li va hozirgi zamon. O‘zbekistonning turizm salohiyati.	Buyuk ipak yo‘lining tarixiyi shakllanishi va asosiy yo‘nalishlari. Hozir O‘zbekistonning Buyuk ipak yo‘li takomilidagi tutgan o‘rni. Qadimgi savdo yo‘llari. Buyuk ipak yo‘li terminining fanga kiritilishi. Buyuk ipak yo‘lining tarixiy va zamonaviy ahamiyati. Mustaqillik yillarida turizmni rivojlantirish konsepsiyasi va mexanizmlari. Respublikaning geografik joylashuvi va turizmga ta'siri. O‘zbekistonning turistik salohiyati va imkoniyatlari. Bu borada tashkil etilgan muassasa va idoralar. Turizm borasida olib borilgan islohotlar mazmuni. Uning YaIMdagi ulushi. Turizmni yanada rivojlantirish istiqbol maqsadlar mazmuni.	2	2 N	1
6.	O‘zbekiston tarixida renessans davrlari.	Umuman, Sharq xalqlari hayotida ro‘y bergan renessans davrlari. Birinchi va ikkinchi renessans. O‘zbekistonning yevropa mamlakatlari renessansiga asos bo‘lish omillari. Bu davrdagi fan, san'at, adabiyt, arxitektura rivoji va ularning jahon sivilazatsiyasidagi o‘rni. Sharqning buyuk daholari va ularning ilmiy kashfiyotlari. Aniq, tabiiy va ijtimoiy fanlardagi tub burilishlar. Islom madaniyati, buyuk hadisshunos olimlar. Uchinchi renessans tushunchasi, uning avvalgi renessanslar bilan uzviy bog‘liqligi. Uchinchi renessansning dunyoviy va diniy asoslari, mamlakatimizda olib borilgan islohotlar mazmuni hamda ularning uchinchi renessansga poydevor bo‘lishi. Renessans davrlarining farqli tomonlari va o‘zaro uyg‘unligi. Yangi O‘zbekistondagi ilm fan kashfiyotlari. Renessans davrlarining insoniyat hayotidagi ahamiyati.	2	2 N	1
7.	O‘zbekistonning eng yangi tarixida “Korrupsiyaga qarshi kurash” ning huquqiy asoslari va tarixiy ahamiyati.	Korrupsiya va unga qarshi kurash tushunchasi. Korrupsiyaga qarshi kurash borasida xalqaro huquqiy hujjatlar. Birlashgan Millatlar Tashkiloti homiyligida qabul qilingan EKOSOS (BMTning iqtisodiy va ijtimoiy kengashi)ning “Korrupsiyaga qarshi kurash rezolyusiyasi” (1995 yil), “Davlat mansabdor	2	2N	1

		shaxslarining xalqaro axloq kodeksi” (1996 yil), “Millatlararo uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurash konvensiyasi (2000 yil), 2008 yil iyul oyida O‘zbekiston Respublikasini BMTning “Korrupsiyaga qarshi kurash konvensiyasi”ga qo‘shilishi. O‘zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni (2017 yil). Korrupsiyaga qarshi kurash ishlarida fuqarolar hamda fuqarolik jamiyati institutlarining faolligini oshirish mexanizlari.			
8.	O‘zbekistonning o‘ziga xos istiqlol va taraqqiyot yo‘li.	O‘zbekistonning o‘ziga xos taraqqiyot yo‘lini tanlashi. Taraqqiyotning “O‘zbek modeli” va uning o‘ziga xos xususiyatlari. O‘zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish strategiyasi: yangilanish va taraqqiyot yo‘li. O‘zbekistonning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlashga qaratilgan strategiya asoslari. Mustaqillik – me’yoriy-huquqiy asoslarining yaratilishi.	2	2N	1
9.	O‘zbekistonda yosh avlodni tarbiyalashning asosiy yo‘nalishlari va omillari.	Yangi O‘zbekistonda yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonlari. Faol va passiv yoshlar haqida tushuncha. Faol yoshlar guruhining shakllanishiga ta’sir etuvchi omillar. Yoshlarga oid davlat siyosatining yoshlar hayotidagi o‘rni va ahamiyati. Ta’lim, ilm-fan, san’at, adabiyot va sportning yoshlar tarbiyasida tutgan o‘rni.	2	2N	1
10.	O‘zbekistonda erkin saylovlar tizimining shakllanishi va rivojlanishi.	Saylov tizimining barpo etilishi. Markaziy saylov komissiyasi faoliyati. Yangi O‘zbekiston-yangi saylovlar.	2	2N	1
11.	O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar va ularning mazmun mohiyati.	Tibbiy yordam ko‘rsatishning yagona yo‘nalishi aniqlash. O‘zbekistonda Sog‘liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar. Aholi salomatligini saqlash bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni.	2	2N	1
12.	O‘zbekiston Respublikasidagi ijtimoiy o‘zgarishlar.	Kuchli ijtimoiy siyosat kontseptsiyasining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi. Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo‘naltirilgan aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirib borish, sog‘liqni saqlash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, aholini uy-joylar bilan ta’minlash, yo‘l- transport muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish, ta’lim, madaniyat, ilm-modul, adabiyot, san’at va sport soxalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish.	2	2N	1

		O‘zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonunning mazmun-mohiyati, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish.			
13	O‘zbekiston Respublikasidagi ijtimoiy o‘zgarishlar. Aholi farovonligini oshirish tadbirlari.	Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi. Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo‘naltirilgan aholi bandligi, real daromadlarini izchil oshirib borish, sog‘liqni saqlash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ta’lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san’at va sport sohalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish. Nodavlat notijorat tashkilotlarining ijtimoiy himoya, manzilli ijtimoiy yordamni amalga oshirishdagi ishtiroki. Kuchli ijtimoiy siyosat konsepsiyasining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi.	2	2S	1
14	O‘zbekistonda huquqiy siyosiy islohotlarning amalga oshirilishi, demokratik jamiyatni shakllantirish yo‘lidagi islohotlar.	Milliy davlat boshqaruvi tizimi. Mustaqil O‘zbekistonda hokimyat bo‘linishi. O‘zbekistonda ko‘ppartiyaviylik tizimining shakllanishi, uning ahamiyati. Siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlar. O‘zbekistonda parlament tizimi va undagi islohotlar. O‘zbekistonda demokratik saylov tizimining yaratilishi. Huquq-tartibot organlari va sud tizimidagi o‘zgarishlar. O‘zbekistonda nodavlat va notijorat tashkilotlar, ularning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy jarayonlardagi ishtiroki. Mahalliy boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o‘rni. O‘zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi.	2	2S	1
15.	Yangilanayotgan O‘zbekistonda “Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari” konsepsiyasining ahamiyati.	O‘zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo‘lga qo‘yilishi. O‘zbekiston Respublikasining BMTga a’zo bo‘lishi va jahon hamjamiyatidagi o‘ziga xos o‘rni. O‘zbekistonning MDHdagi o‘rni va mavqeining oshib borishi. O‘zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalari. O‘zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklari. Tashqi siyosiy faoliyat konsepsiyasi. O‘zbekiston tashqi siyosatida Rossiya, AQSh, Xitoy mamlakatlarining o‘rni.	2	2S	1
16.	O‘zbekistonda milliy qadriyatlar va tarixni tiklash borasidagi islohotlar mazmuni.	Mustaqillik yillarida ma’naviy va ma’rifiy hayot. Milliy istiqlol g‘oyasi va mafkuraviy masalalar. Milliy urf-odatlar, qadriyatlar va an’analarning qayta tiklanishi.	2	2S	1

17.	O‘zbekistonda axborot sohasini isloh qilish, so‘z va axborot erkinligining ta’minlanishi.	Fuqarolik jamiyatini barpo etish jarayonida axborot sohasini isloh qilish, so‘z va axborot erkinligi. Axborot va so‘z erkinligini ta‘minlashning asosiy usullari. Fuqarolarning elektron murojaatlari va Xalq qabulxonalari.	2	2S	1
18.	O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar.	Mustaqillik yillarida ilm-modulning rivojlanishi. Yangi jamiyat qurishda ta’lim va tarbiyaning o‘rni va roli. “Ta’lim to‘qrisida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”ning qabul qilinishi. Ta’limning milliy modelining shakllanishi, rivojlanishi va sohadagi muammolar. O‘zbekiston da yangi avlod kadrlar tayyorlash sohasidagi o‘zgarishlar . Oliy ta’lim sohasida qabul qilingan qonunlar va ularda belgilangan vazifalar. Ta’lim sohasida xalqaro hamkorlikning yo‘lga qo‘yilishi: yutuqlar va kamchiliklar.	2	2S	1
19.	Mustaqillik yillarida Qoraqalpoqiston Respublikasi.	Mustaqillik yillarida Qoraqalpoqiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotida amalga oshirilgan islohotlar. Qoraqalpog‘istonda qishloq xo‘jaligi sohasidagi o‘zgarishlar. Ma’naviy-madaniy sohadagi yangilanishlar. Qoraqalpog‘iston Respublikasi oliy ta’lim tizimi va undagi islohotlar. Qoraqalpog‘iston Respublikasida ekologik ahvol.	2	2S	1
20	O‘zbekiston va jahon hamjamiyati.	O‘zbekiston ning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olishi. O‘zbekiston ning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo‘lga qo‘yilishi.O‘zbekiston Respublikasining BMTga a’zo bo‘lishi va jahon hamjamiyatidagi o‘ziga xos o‘rni.O‘zbekiston ning MDHdagi o‘rni va mavqeining oshi borishi. O‘zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o‘zaro qamkorlik aloqalari.	2	2S	1
21	O‘zbekiston ning geosiyosiy va geoiqtisodiy o‘rni.	O‘zbekiston ning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlash borasida olib borgan siyosati.Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O‘zbekiston Respublikasining faolligi. O‘zbekiston ning ShQT bilan aloqalari. O‘zbekiston Respublikasining faol tashqi siyosatining yangi bosqichi. O‘zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlash borasida olib borgan siyosati. Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy baqrikenglikni ta’minlash hamda chuqur o‘ylangan, o‘zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat	2	2S	1

		soqasidagi ustuvor yo‘nalishlar.			
22	O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirish strategiyasi. 2022-2026 yillarda xavfsizlik va mudofaa tizimidagi islohotlar.	Harbiy, Ichki ishlar, Milliy gvardiya, Davlat xavfsizlik xizmati, Favqulotda vaziyatlar sohalarida kadrlar tayyorlash, ta’lim tizimini takomillashtirish, xizmatchilarning ijtimoiy himoyasini oshirish, ilg‘or xorijiy davlatlar bilan harbiy-texnik hamkorlikni rivojlantirish, sohalarni modernizasiya qilish. Aholi havfsizligini har tomonlama takomillashtirish, avariya xizmatlarini texnik qayta jihozlash. Yangilanayotgan O‘zbekistonda harbiy, ichki ishlar, davlat xafsizligi va favqulotda vaziyatlar tizimidagi islohotlar.	2	2S	1
23	O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar va ularning mazmun mohiyati.	Tibbiy yordam ko‘rsatishning yagona yo‘nalishi aniqlash. O‘zbekistonda Sog‘liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar. Aholi salomatligini saqlash bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni.	2	2S	1
24	O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rahbarligida yangilanayotgan O‘zbekiston: milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari.	Taraqqiyot strategiyasida belgilangan ustuvor yo‘nalishlari,maqsadlari; Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish,milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘sish sur’atlarini ta’minlash, qonun ustuvorligini ta’minlash, sud-huquq tizimini yanada isloh qilis; Taraqqiyot strategiyasining hayotga joriy etilishi, jahondagi e’tirofi. Aholi turmush darajasini oshirilishi	2	2S	1
		Jami:	**48**	**12N 12S**	**24**

O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

3. Asosiy adabiyotlar:

1. Murtazayeva R.X. va boshqalar. O‘zbekiston tarixi. Darslik. – T.: Yangi asr avlodi, 2005 (lotin alifbosida).
2. Murtazayeva R.X. va boshqalar. O‘zbekiston tarixi. O‘quv qo‘llanma. – T.: Akademiya, 2010. 3.Eshov B.J. O‘zbekiston da davlat va mahalliy boshqaruv tarixi. Darslik, – T.: Yangi asr avlodi, 2012.
4. Eshov B., Odilov A. O‘zbekiston tarixi. I jild. Eng qadimgi davrdan XIX asr o‘rtalarigacha. Darslik. – T.: Yangi asr avlodi, 2014.
5. O‘zbekiston tarixi. Darslik II jild. Mualliflar jamoasi. – T.: Yangi asr avlodi, 2015.

Qo‘shimcha adabiyotlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2016. - 56 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017. - 48 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017. – 488 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – T: O‘zbekiston, 2017. - 104 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Miliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. Asarlar 1-jild. –T.: “O‘zbekiston”. 2018.
6. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. Asarlar 2-jild. –T.: “O‘zbekiston”. 2018.
7. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon bo‘ladi. Asarlar 3-jild. –T.: “O‘zbekiston”. 2019.
8. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. Asarlar 4-jild. –T.: “O‘zbekiston”. 2020.
9. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston demokratik o‘zgarishlar, keng imkoniyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda” / “Yangi O‘zbekiston” gazetasi bosh muharriri Salim Donyorovning savollariga javoblari / № 165 (421), 2021yil 17-avgust.
10. Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Markaziy va Janubiy Osiyo: mintaqaviy o‘zaro bog‘liqlik. Tahdidlar va imkoniyatlar” mavzusidagi xalqaro konferensiyadagi nutqi. "https://president.uz/uz/lists/view/4484"
11. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. - Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2022. - 416 bet.
12. Tadbirkorlikni jadal va yanada keng rivojlantirish uchun barcha sharoitlarni yaratish-eng muhim vazifamizdir” O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvida so‘zlagan nutqi. “Xalq so‘zi” gazetasi, 2021-yil 21 avgust.
13. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O‘zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining 30 yillik bayramiga bag‘ishlangan marosimdagi nutqi. review.uz
14. Karimov I.A. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. –T.: “O‘zbekiston”. 1997.

15 Karimov I.A. Tarixiy xotirisiz kelajak y o‘q. –T.: “Sharq”, 1998.
16 Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – engilmas kuch. –T.: “Ma’naviyat”, 2008.
17 Karimov I.A. O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. –T.: “O‘zbekiston”, 2011.
18 O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: “O‘zbekiston”. 2019.
19 O‘zbekiston tarixi. Ikkinchi kitob (1939-1991 yillar). -T.: “O‘zbekiston”. 2019.
20 Matyaqubov X. O‘zbekistonning eng yangi tarixi. – T.: TDPU nashriyoti. 2021.
21 O‘zbekistonning yangi tarixi. Uchinchi kitob. Mustaqil O‘zbekiston Respublikasi. –T.: “Sharq”. 2000.
22 Mustaqillik: izohli ilmiy-ommabop lug‘at / Abdullayev M., Abdullayeva M., Abdullayeva F. va boshq. -T.: “Sharq”. 2006.
23 O‘zbekistonning eng yangi tarixi xrestomatiyasi / Mas’ul muharrir N.Talipova. -T.: “Fan va texnologiya”. 2014.
24 Azizxo‘jayev A.A. Mustaqillik: kurashlar, iztiroblar, quvonchlar. -T.: “Akademiya”. 2001.
25 Jo‘rayev N. Agar ogohsen. Portretga chizgilar. Siyosiy esse. -T.: “Yozuvchi”. 1998.
26 Karimova Ye. O‘zbek toleranrligining o‘ziga xos xususiyatlari. –T., 2006. 64 b.
27 Levitin L., Karlayl D. Islom Karimov yangi O‘zbekiston Prezidenti. -T:. 1996.
28 Ma’naviy tahdidlar va unga qarshi kurash yo‘llari (metodik qo‘llanma). V.F.Lafasov va boshq. –T., Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashryoti. 2010.
29 Mustaqil O‘zbekiston tarixining dastlabki sahifalari. - Toshkent, 2000.
30 Murtazayeva R.H. O‘zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik. Darslik. - Toshkent: “Mumtoz so‘z”. 2019.
31 Tarixiy xotira va mustaqillik. -T.: “Fan va texnologiya”. 2016.
32 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2017.
33 To‘rayev B.O., Ubaydullayev U.A. O‘zbekiston mintaqada tinchlik himoyasida. -T.: “O‘zbekiston”. 2001.
34 O‘tamurodov A. va boshq., Fuqarolik jamiyati / o‘quv qo‘llanma. –T.: MUMTOZ. 2018.
35 O‘zbekistonning eng yangi tarixidan ocherklar: Metodologiya, tarixshunoslik va manbashunoslik masalalari. Mas’ul muharrir: A.Sabirov. – Toshkent, 2014.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni va Qarori

1. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida. (O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son)

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 - yil 6 – noyabrdagi "O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim - tarbiya va ilm - fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida " gi PF - 6108 - son farmoni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 - yil 21 – iyundagi "Pedagogik ta’lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta’lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PQ - 289 - son Qarori

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 - yil 21 – iyundagi " Nizomiy nomidagi toshkent davlat pedagogika universiteti faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi PQ - 290 - son Qarori

Axborot manbaalari

1. www.gov.uz – O‘zbekiston hukumati portali.
2. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasining milliy qonunchilik bazasi.
3. www.academy.uz – O‘zbekiston Respublikasi fanlar akademiyasi
4. Yangi O‘zbekiston gazetasi - https://yuz.uz/
5. “Xalq so‘zi” gazetasi – www. Info XS.uz
6. “Turkiston” gazetasi – www. turkiston sarkor.uz
7. “Ma’rifat” gazetasi – www. ma’rifat - inform

8. “Jamiyat va boshqaruv” jurnali – www. rzult academy.uz
9. “Moziydan sado” jurnali – www moziy dostlink.net.
10 www. Ziyonet.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

KASBIY FAOLIYATDA O‘ZBEK TILI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi: **G.O‘.Rustam-Valiyeva**
1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi rus tili va adabiyot o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

N.Turaeva
1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

1. **O‘quv dasturi umumiy talablari**

Dastur nomi	O‘zbek tili
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
O‘quv modulining dolzarbligi va professional ta’limdagi o‘rni	O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim To‘g‘ri sida»gi, «Davlat tili haqida»gi qonunlari hamda «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»da respublikadagi oliy ta’lim respublikadagi ta’lim muassasalarida o‘zbek tilini Davlat tili sifatida o‘qitishni yanada takomillashtirish ko‘zda tutilgan . Ushbu konsepsiya ta’lim rus va boshqa mahalliy tillarda olib boriladigan oliy ta’lim muassasalarida davlat tilini o‘rgatish uchun me’yoriy hujjat hisoblanadi. Talabalar o‘zbek tilidan egallashlari shart bo‘lgan bilim, ko‘nikma , malaka va mana ‘viy, madaniy dunyoqarashning zaruriy me’yorini asoslovchi ta’lim-tarbiyaviy hujjatdir. Ta’lim rus va boshqa mahalliy tillarda olib boriladigan o‘rta maxsus ta’lim muassasalarida o‘zbek tilini o‘qitish ijtimoiy fanlar ichida muhim o‘rin tutadi. Boshqa millat vakillarining davlat tili hisoblangan o‘zbek tilini puxta egallashlari, milliy, madaniy qadriyatlarni o‘rganish va ularga hurmat bilan munosabatda bo‘lishlari taqazo etiladi. Ta’lim rus va boshqa mahalliy tillarda olib boriladigan o‘rta maxsus ta’lim mutaxassislarining birinchi bosqichida o‘zbek tili fani bo‘yicha shu bosqich uchun belgilangan nutqiy ko‘nikma ga, leksik- grammatik bilimlarga ega bo‘lishlari, mustaqilravishda o‘zbek tilida fikr yurita olishlari uchun til materiali va vositalaridan o‘rganilgan materiallar hajmida to ;g ;ri va mustaqil foydalana bilishlariga erishishlari lozim.
O‘quv dasturining maqsadi	Ixtisoslik ta’lim yo‘nalishidagi bilim va ko‘nikma lar dan tashqari kundalik muloqot blan hamda manaviy – marifiy bilimlarni o‘z ichiga oladigan mavzularga ham e’tibor qaratish. Amaliy mashg‘ulotlarda leksik mavzular, jonli muloqatlar o‘z fikrini mustaqil yozma va o‘g‘zaki nutq orqali foydalana olish, so‘z va iboralarning tarjimasi, talaffuzi va ixtisosligiga oid so‘z boyligi hamda zarur til ko‘nikma larini egallashga o‘rgatish .
O‘quv dasturining vazifalari	Asosiy leksik mavzular, jonli muloqotlar o‘z fikrini mustaqil yozma va o‘g‘zaki nutq orqali ifodalay olish ; So‘z va iboralarning tarjimasi, talaffuzi va ixtisoslikka oid so ‘z boyligi hamda zarur til ko‘nikma larini egallash Til o‘rganish va o‘zlashtirish ning barcha vositalari, ya’ni o‘g‘zaki nutq, o‘qish, yozuv, so ‘z boyligi, grammatikadan unumli va To‘g‘ri foydalanish ; Amaliyotda qo‘llashni o‘rgatish.
Fan bo‘yicha talabalarning bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	O‘qish sohasida : turli uslubiy ko‘rinishdagi matnlarni o‘qib, mazmunini tushunish, kerakli ma’lumotlarni olish, o‘qib chiqilgan manba asosida reja, tezis, annotatsiya tuzish . Tinglash sohasida : nutqni eshitish va dialogda qatnashib, unga munosib javob qaytarish, eshitish davomida berilgan ma’lumotni reja, chizma, rasm sifatida ajrata olish. So‘zlash sohasida; o‘zlashtirilgan mavzuning mazmun mohiyatini og‘zaki nutqda yetkaza olish, tibbiy adabiyotlarga annotatsiya, rezyume, referat tuzish. Yozma nutq sohasida : tibbiy matnlarni rus tilidan o‘zbek tiliga tarjima qila olish. O‘zbek tilida ravon so‘zlay olish, mustaqil fikrini og‘zaki va yozma nutq orqali erkin ifodalay olis ; So‘z va iboralarni tarjima qilish;tibbiy atamalar va ixtisoslikka oid so‘z boyligini oshirish; Zarur til ko‘nikma larini egallash, o‘zbektili grammatikasidan unumli va To‘g‘ri foydalanish ;

Til kompetensiyasi	Leksik kompetensiya: Kasbiy leksika va atamalarni tushunish va qo‘llash; Umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish; So‘z yasalishi (qo‘shma so‘zlar va affiksatsiya), o‘zlashma so‘zlar (baynalminal so‘zlar)ni qo‘llash; Antonimlar sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni o‘zlashtirish. Grammatik kompetensiya: O‘tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe’l shakllari, sintaksis, muammoli so‘zlar va iboralar, modal fe’llar va h.k)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda To‘g‘ri qo‘llay olish; O‘z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kabi kommpetensiyalariga ega bo‘lishlari kerak.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bo‘g‘liq bo‘lgan fanning nomi	O‘zbek tili, rus tili, anatomiya, fziologiya va patologiya,hamshiralik ishi
O‘qitishninig tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim A-amaliy ta’lim NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX-maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	O‘zbek tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2.O‘QUV DASTURI MAZMUNI.

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishn i tashkiliy shakli	Mustaqil ta'im
1	O‘zbekiston- yagona Vatan. O‘zbek tili fanining maqsad va vazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosini o‘rganishning ahamiyati. O‘zbek tilining tovush tuzulishi. Unli va undosh tovushlar.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: O‘zbek tili fanining maqsad va vazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosini o‘rganishning ahamiyati. O‘zbek tilining tovush tuzulishi. Unli va undosh tovushlar.	**2**	**2A**	**1**
2	Oilam – tayanchim va fahrim.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid	**2**	**2A**	**1**

	Leksikologiya. So‘zlarning To‘g‘ri va ko‘chma ma’nosi (omonim sinonim, antonym)	matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Leksikologiya. So‘zlarning To‘g‘ri va ko‘chma ma’nosi (omonim sinonim, antonym)			
3	Ona tili-millat ko‘zgusi. Frazeologizm	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Frazeologizm	**2**	**2 A**	**1**
4	Men shifokor bo‘lmoqchiman. Morfologiya. So‘z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha . Otlarda son kategoriyasi. Egalik qo‘shimchalarini ishlatilishi.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Morfologiya. So‘z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha . Otlarda son kategoriyasi. Egalik qo‘shimchalarini ishlatilishi.	**2**	**2 A**	**1**
5	Odam va uning salomatligi. Otlarda kelishik kategoriyasi.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Otlarda kelishik kategoriyasi.	**2**	**2 A**	**1**
6	Odam organizmning hayotiy xossalari. O‘zbek tilida sifatlarning o‘ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma’no va tuzilishiga ko‘ra turlari. Sifat darajalari. Siftlarning yasalishi.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: O‘zbek tilida	**2**	**2A**	**1**

		sifatlarning o‘ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma’no va tuzilishiga ko‘ra turlari. Sifat darajalari. Siftlarning yasalishi.			
7	To‘qimalar, organlar va organism. Son haqida tushuncha. Sonning ma’no va tuzilishi jihatdan turlari. O‘zbek tilida vaqt hisobi.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Son haqida tushuncha. Sonning ma’no va tuzilishi jihatdan turlari. O‘zbek tilida vaqt hisobi.	**2**	**2 A**	**1**
8	Tayanch-harakatlanish sistemasi. Olmosh va uning turlari, gapda qo‘llanishi, vazifalari.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Olmosh va uning turlari, gapda qo‘llanishi, vazifalari.	**2**	**2A**	**1**
9	Suyaklarni tuzilishi va o‘sishi. Fe’l. bo‘lishli va bo‘lishsiz fe’llar.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Fe’l. bo‘lishli va bo‘lishsiz fe’llar.	**2**	**2A**	**1**
10	Muskullar. Ravish haqida tushuncha. Ravishlarning ma’noga ko‘ra turlari, yasalishi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ravish haqida tushuncha. Ravishlarning ma’noga ko‘ra turlari, yasalishi	**2**	**2 A**	**1**
11	Qon va uning vazifasi. Sifatdosh. Harakatnomi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish,	**2**	**2 A**	**1**

		mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sifatdosh. Harakatnomi			
12	Qon aylanishining ahamiyati, yurakning tuzulishi. Ko‘makchi, bog‘lovchi va yuklamalar	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ko‘makchi, bog‘lovchi va yuklamalar	**2**	**2A**	**1**
13	Nafas olish sistemasi. Modal so‘z. Undov so‘z. Taqliq so‘z.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Modal so‘z. Undov so‘z. Taqliq so‘z.	**2**	**2 A**	**1**
14	Ovqat hazm qilish sistemasi. Sintaksis. Gap va uning asosiy belgilari	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sintaksis. Gap va uning asosiy belgilari	**2**	**2 A**	**1**
15	Tez yordam chaqirish. Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Darak gaplar	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Darak gaplar	**2**	**2**	**1**
16	Moddalar va energiya almashinuvi. Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. So‘roq	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab,	**2**	**2 A**	**1**

	gaplar	tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. So‘roq gaplar			
17	Vitaminlar va ularning ahamiyati Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Buyruq gaplar	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Buyruq gaplar	**2**	**2 A**	**1**
18	Terini tuzilishi va uning funksiyasi. Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Undov gaplar	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Undov gaplar	**2**	**2A**	**1**
19	Tozalik va orastalik – sog‘lik garovidir. So‘z birikmasi. So‘z birikmalarning tasnifi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: So‘z birikmasi. So‘z birikmalarning tasnifi	**2**	**2A**	**1**
20	Havoning harorati, namligi, harakat tezligi va atmosfera bosimini aniqlash.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gap bo‘laklari. Bosh bo‘laklar.	**2**	**2 A**	**1**
21	Gigiyena. Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari. To‘ldiruvchi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish,	**2**	**2 A**	**1**

	va uning ifodalanashi	mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari. To‘ldiruvchi va uning ifodalanashi			
22	Nerv sistemasi. Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari. Aniqlovchi va uning ifodalanashi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari. Aniqlovchi va uning ifodalanashi	**2**	**2 A**	**1**
23	Orqa miyaning tuzilishi va funksiyasi. Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari. Hol va uning ifodalanashi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari. Hol va uning ifodalanashi	**2**	**2 A**	**1**
24	Bosh miyaning tuzilishi va funksiyasi. Ikki tarkibli va bir tarkibli so‘zlar	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ikki tarkibli va bir tarkibli so‘zlar	**2**	**2A**	**1**
25	Oliy nerv faoliyati, shartli va shartsiz reflekslar. Nutq uslublari. Badiiy uslub. So‘zlashuv uslub.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Nutq uslublari. Badiiy uslub. So‘zlashuv uslub.	**2**	**2 A**	**1**
26	Hissiyot va uning boshqarilishi.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid	**2**	**2 A**	**1**

	Nutq uslublari. Ilmiy uslib. Rasmiy-idoraviy uslub. Ommabop uslub	matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Nutq uslublari. Ilmiy uslib. Rasmiy-idoraviy uslub. Ommabop uslub			
27	Xotira. Hujjat turlari va xususiyatlari	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish.Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Hujjat turlari va xususiyatlari	**2**	**2A**	**1**
28	Uyqu va uning ahamiyati. Sodda va murakkab hujjatlar.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sodda va murakkab hujjatlar.	**2**	**2 A**	**1**
29	Sezgi organlarining ahamiyati. Tarjimai hol	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Tarjimai hol	**2**	**2 A**	**1**
30	Ko‘rish organlarning funksiyasi. Ariza.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ariza	**2**	**2A**	**1**
31	Eshitish organlarning tuzilishi. Bildirishnoma va tilxat.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi	**2**	**2 A**	**1**

		atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Bildirishnoma va tilxat.			
32	Hid bilish va ta’m bilish organlari. Tushuntirish hat	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Tushuntirish hat	**2**	**2 A**	**1**
33	Yuqumli kasalliklar. Ishonchnoma	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ishonchnoma	**2**	**2 A**	**1**
34	Immunitet. Sohaviy terminlar va ularning qo‘llanishi	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sohaviy terminlar va ularning qo‘llanishi	**2**	**2 A**	**1**
35	Sog‘lom turmush tarsi. Aholi yashash joylarini sanitariya nazorati holatini tekshirish.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish.	**2**	**2A**	**1**
36	Pandemiya va epidemiya to‘g‘risida tushuncha.	Og‘zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o‘qish, mazmunini to‘liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish.	**2**	**2 A**	**1**
Jami			**72**	**72**	**36**

3. O‘QUVCHILARNING BILIM VA KO‘NIKMALARINI BAHOLASH

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

4.1.Asosiy adabiyotlar:

1. Turdiyeva K. va hammualliflar, O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdiyeva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. T., 2006 y.
3. Turdiyeva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

4.2.Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: “O‘zbekiston”, 2016 y.
2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatinnig kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. T.: “O‘zbekiston”, 2017 y.
3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O‘zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo‘ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O‘zbek tili (o‘quv qo‘llanma) T.: TMI 2017 y.
5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
6. Ruscha – o‘zbekcha lug‘at (2 jildli) T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
7. Karimov V., Shomaxmudov A., Xalq tabobati va ilmiy tibda qo‘llanadigan shifobaxsh o‘simliklar.T., 1993 y.
8. Totayev T., Tavaldiyeva G., Akromova M.-O‘zbek tilining kirill va lotin alifbosidagi imlo lug‘ati. T., 1999 y.
9. O‘tbosarova B., Akromova M. O‘zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
10. Dosimov E., Dustxo‘jayeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san’ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
11. O‘tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O‘zbek tili fani bo‘yicha matnlar va suhbatlar qo‘llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

1. http//teachyourselfuzbek com/recources/coursbooks – Samouchitel uzbekskogo yazыka.
2. http//solver. Uz/translate. php – Russko-uzbekskiy perevodchik
3. http//sahifa/tj/russko_uzbekskij_razgovornik/aspx– Russko-uzbekskiy razgovornik.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

KASBIY FAOLIYATDA RUS TILI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Составитель: **Г.У.Рустам-Валиева**
преподаватель русского языка
1 – Республиканского техникума общественного здоровья имени Абу Али ибн Сино

Рецензент: **Н.Тураева**
Преподаватель 1 – Республиканского техникума общественного здоровья имени Абу Али ибн Сино

1. Требования, поставленные в учебной программе

Наименование программы	Русский язык
Выделенные часы	72
Темы	36
Цель программы	-формирование навыков профессионального общения, ведение диалога в рамках лексико-тематического минимума, на основе изученных логико-грамматических конструкций; -овладение основами научного стиля речи (на базе текстового материала по медицинской специальности) и способами терминообразования в языке специальности; - овладение основами построения и презентации монологической речи типа описания.
Освоенные результаты	Связное беглое чтение предложений текста. Правильная интонация речи. Правильный полный пересказ текста на русском языке. Творческое мышление при пересказе. Уметь правильно использовать грамматический материал. Полный правильный осмысленный ответ. Правильное выполнение упражнение высокая активность, творческий подход. Подводить итоги принимать решения. Самостоятельно анализирует понимать суть вопроса и активно отвечать.
Знаний	Программа направлена на формирование у обучающихся общекультурных компетенций и общих профессиональных компетенций - знать общенаучную и специальную лексику изученной медицинской тематики, базовые грамматические явления, встречающейся в медицинской научной литературе. -уметь использовать различные виды чтения для извлечения профессионально значимой информации из специальных текстов. -владеть базовым коммуникативным модулями для осуществления участия в типовых ситуациях профессионального общения, приёмами обработки полученной информации.
Навыки	-владеть русским языком, как средством коммуникации (в устной и письменной форме) -правильно воспринимать на слух текст общего содержания в объеме 18-20 предложений. -понимать содержание незнакомого текста по специальности в объеме 12-14 предложений. Выделять наиболее важную информацию из услышанного, дополнять информацию на основе событий и обосновывая собственную точку зрения. -подготовить устное выступление на заданную тему на основе текста, тезиса и уметь провести беседу на заданную тему.
Взаимосвязь с другими предметами	Узбекский язык, английский язык, анатомия, физиология патология , сестринское дело
Организационная форма обучения	П-практическая Т-теоретическая ПТ-совместно практико-теоретическое занятие ЧК-частные кабинеты для занятие
Требование программе	Обязательное

Язык обучения	Русский
Критерии оценок	На основе текущих оценок
Оценка знаний и умений студентов	Устное, письменное вопрос-ответ, тесты, беседа, практическое задание.

2.ТЕМЫ

№	Темы учебной программе	Содержания темы	Всего	Виды занятия	Самостоятель
1	День независимости республики Узбекистан. Лексикология. Синонимы. Антонимы. Омонимы.	**Лексическая тема:** День независимости республики Узбекистан. **Грамматический материал:** Лексикология. Синонимы. Антонимы. Омонимы.	2	2	1
2	Русский язык – язык межнационального общения. Фразеологизмы.	**Лексическая тема:** Русский язык – язык межнационального общения. **Грамматический материал:** Фразеологизмы.	2	2	1
3	Ташкентская Медицинская Академия. Имя существительное. Род имен существительных. Категория числа имён существительных	**Лексическая тема:** Ташкентская Медицинская Академия. **Грамматический материал:** Имя существительное. Род имен существительных. Категория числа имён существительных	2	2	1
4	Музей здравоохранения Узбекистана. Имя прилагательное. Разряды имени прилагательного.	**Лексическая тема:** Музей здравоохранения Узбекистана. **Грамматический материал:** Имя прилагательное. Разряды имени прилагательного	2	2	1
5	Анатомия и физиология человека. Местоимение. Классификация местоимений	**Лексическая тема:** Анатомия и физиология человека. **Грамматический материал:** Местоимение. Классификация местоимений	2	2	1
6	Организм как единое целое. Имя числительное. Классификация числительных	**Лексическая тема:** Организм как единое целое. **Грамматический материал:** Имя числительное. Классификация числительных	2	2	1
7	Клетка.	**Лексическая тема:**	2	2	1

	Глагол как часть речи. Неопределенная форма глагола. Спряжение глагола	Клетка. **Грамматический материал:** Глагол как часть речи. Неопределенная форма глагола. Спряжение глагола			
8	Ткани. Синтаксис. Словосочетание. Связь слов в словосочетании.	**Лексическая тема:** Ткани. **Грамматический материал:** Синтаксис. Словосочетание. Связь слов в словосочетании.	2	2	1
9	Эпителиальная ткань. Простое предложение. Главные члены предложения. Подлежащее. Сказуемое.	**Лексическая тема:** Эпителиальная ткань. **Грамматический материал:** Простое предложение. Главные члены предложения. Подлежащее. Сказуемое.	2	2	1
10	Соединительная ткань. Второстепенные члены предложения и способы их выражения	**Лексическая тема:** Соединительная ткань. **Грамматический материал:** Второстепенные члены предложения и способы их выражения	2	2	1
11	Мышечная ткань. Сложное предложение, особенности его построения	**Лексическая тема:** Мышечная ткань **Грамматический материал:** Сложное предложение, особенности его построения	2	2	1
12	Нервная ткань. Сложное предложение. Сложносочиненное предложение	**Лексическая тема:** Нервная ткань. **Грамматический материал:** Сложное предложение. Сложносочиненное предложение	2	2	1
13	Скелет головы. Сложноподчиненное предложение	**Лексическая тема:** Скелет головы. **Грамматический материал:** Сложноподчиненное предложение	2	2	1
14	Скелет туловища. Выражение временных отношений в простом и сложном предложении	**Лексическая тема:** Скелет туловища. **Грамматический материал:** Выражение временных отношений в простом и сложном предложении	2	2	1
15	Система органов дыхания. Выражение причинно-следственных отношений в простом и сложном предложении	**Лексическая тема:** Система органов дыхания. **Грамматический материал:** Выражение причинно-следственных отношений в простом и сложном предложении	2	2	1

16	Система кровообращения. Выражение целевых и условных отношений	**Лексическая тема:** Система кровообращения **Грамматический материал:** Выражение целевых и условных отношений	2	2	1
17	Опорно-двигательная система. Научный стиль речи и его основные черты	**Лексическая тема:** Опорно-двигательная система. **Грамматический материал:** Научный стиль речи и его основные черты	2	2	1
18	Строение и состав кожи. Понятие о монологе-описании	**Лексическая тема:** Строение и состав кожи. **Грамматический материал:** Понятие о монологе-описании	2	2	1
19	Система пищеварения. Описание квалификации лица, предмета, процесса, явления	**Лексическая тема:** Система пищеварения. **Грамматический материал:** Описание квалификации лица, предмета, процесса, явления	2	2	1
20	Функции опорно-двигательного аппарата. Описание классификации предметов, явлений	**Лексическая тема:** Функции опорно-двигательного аппарата. **Грамматический материал:** Описание классификации предметов, явлений	2	2	1
21	Нервная система. Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предмета	**Лексическая тема:** Нервная система. **Грамматический материал:** Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предмета	2	2	1
22	Металлы и неметаллы Описание компонентного состава, строения предметов.	**Лексическая тема:** Металлы и неметаллы **Грамматический материал:** Описание компонентного состава, строения предметов	2	2	1
23	Головной мозг Описание количественного состава предмета	**Лексическая тема:** Головной мозг **Грамматический материал:** Описание количественного состава предмета	2	2	1
24	Иммунитет Описание местоположения предмета.	**Лексическая тема:** Иммунитет **Грамматический материал:** Описание местоположения предмета.	2	2	1
25	Железы внутренней секреции Описание функции предмета	**Лексическая тема:** Железы внутренней секреции **Грамматический материал:** Описание функции предмета	2	2	1
26	Что такое болезнь? Патологическое	**Лексическая тема:** Что такое болезнь?	2	2	1

	состояние Диалог и его особенности.	Патологическое состояние **Грамматический материал:** Диалог и его особенности.			
27	Медицинская карта больного (история болезни)	**Лексическая тема:** Медицинская карта больного (история болезни)	2	2П	1
28	Лечение заболевания Диалог-расспрос.	**Лексическая тема:** Лечение заболевания **Грамматический материал:** Диалог-расспрос.	2	2П	1
29	Методы клинического обследования Диалог-интервью	**Лексическая тема:** Методы клинического обследования **Грамматический материал:** Диалог-интервью.	2	2П	1
30	Методы научного исследования. Диалог-научный спор.	**Лексическая тема:** Методы научного исследования **Грамматический материал:** Диалог-научный спор	2	2-П	1
31	Результаты научного исследования. Стили речи. Разговорный стиль	**Лексическая тема:** Результаты научного исследования **Грамматический материал:** Стили речи. Разговорный стиль	2	2-П	1
32	Рекомендации больному сахарным диабетом. Научный стиль	**Лексическая тема:** Рекомендации больному сахарным диабетом **Грамматический материал:** Научный стиль	2	2-П	1
33	Основные проявления патологического состояния. Стенокардия Официально-деловой стиль	**Лексическая тема:** Основные проявления патологического состояния. Стенокардия **Грамматический материал:** Официально-деловой стиль	2	2П	1
34	Основные проявления патологического состояния. Бронхит Публицистический стиль	**Лексическая тема:** Основные проявления патологического состояния. Бронхит **Грамматический материал:** Публицистический стиль	2	2П	1
35	Основные проявления патологического состояния. Гастрит Литературно-художественный стиль	**Лексическая тема:** Основные проявления патологического состояния. Гастрит **Грамматический материал:** Литературно-художественный стиль	2	2-П	1
36	Профессиональный язык врача как микроязык	**Лексическая тема:** Профессиональный язык врача как микроязык специальности	2	2П	1

	специальности. Медицинская терминология. Обобщающее занятие	**Грамматический материал:** Медицинская терминология. Повторение пройденного материала			
	Всего		72	72	36

3.Контроль и оценка степени усвоения предмета (модуля)

Со стороны преподавателя для контроля и оценки степени усвоения предмета (модуля) согласно Устава "О системе рейтинга оценки степени знаний, навыков и квалификации учащихся академических лицеев и профессионально-технических колледжей" были применены способы контроля и оценки знаний и навыков.

4.Список рекомендуемой литературы

Основная:

1. Р.М. Абдуллаева. Учебник. Русский язык для студентов –медиков. Т.:2020
2. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У.Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку. Развитие устной речи студентов. Т.:2015
3. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У. Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку Обучение студентов письменной реши . Т.:2015
4. В.Б. Куриленко и другие. Учебник. Русский язык для будущих врачей (1 сертифицированный уровень)- М.: «Флинта»,2018

Дополнительная:

1. Мирзиёев Ш.М. Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах. –ПП «О стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан» (Собрание законодательства Республики Узбекистан,2017г.,№6, ст 70, №20, ст354)
2. Конституция Республики Узбекистан.-Т: Узбекистан,2014.
3. Закон Республики Узбекистан «О Национальной программе подготовки кадров ».-Т:1997.
4. Закон «О государственном языке Республики Узбекистан».-Т.:1994.
5.Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Русский язык для будущих врачей .(1сертифицированный уровень)- М.: «Флинта»,2018
6. Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Говорим о медицине по-русски:.-М.: «Флинта»,2017
7. Куриленко В.Б. и другие. Учебное пособие «На приеме у врача». –М.: «Эконинформ»,2018
8. Щербакова О.М., и другие. Учебное пособие. Учимся заполнять медицинскую карту больного–М.: «Эконинформ»,2018
9. В.Н.Дьякова. Диалог врача с больным. – С-Птербург., Златоуст, 2005
10.Балкина Н.В. учебное пособие по научному стилю речи. 1-2 части. М.:2002
11. «Русский язык за рубежом ». Журнал Государственного института языка им. А.С.Пушкина. Россия.
12. «Преподавание языка и литературы ». Учебно-методический журнал Республики Узбекистан.
13. Русско-узбекский словарь. 1-2 тт.изд. «Укитувчи». Т., 2005.
14. Ожегов С.И. словарь русского языка. Под ред. Шведовой Н.Ю. изд. «Русский язык » М., 2005.
15. Сборник текстов о лекарственных растений для самостоятельного чтения по русскому языку. Ташкент, 2018 г. Составители : С. Туйчиева, С.Шукуржанова, Г.Махмудбекова.

Интернет сайты:

1. E-mail: kursy@online.ru (пособия)
2. http://slovari. Yandex.ru
3. www.gramota.ru
4. www.krugosvet.ru (доклады, рефераты)

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

KASBIY FAOLIYATDA XORIJIY TIL

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.03
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi Turaeva N.

Taqrizchi: 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi V.Q.Raxmonova

Dastur nomi	Tibbiyotda xorijiy til
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	72
O‘quv modulining dolzarbligi va professional ta’limdagi o‘rni	Globallashuv va xalqaro aloqalarning ilmiy, texnik va madaniy sohadagi ulkan taraqqiyoti inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, tibbiyot sohasiga ham o‘zining ta’sirini ko‘rsatishi shubhasizdir. Tibbiyot va farmasevtika mutaxassislari uchun chet tillarini mukammal egallash mamlakat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Mazkur soha mutaxassislarini professional ta’limda chet tillari bo‘yicha bilimlarni mustahkamlash hamda bu borada mahorat va ko‘nikmalarini shakllantirish O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida" qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida" 2012 yil 10 dekabrdagi PQ-1875-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o‘rta ta’lim davlat standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida"gi 1999 yil 16 avgustdagi 390-son va "O‘rta maxsus ta’lim davlat standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida"gi 2000 yil 16 oktabrdagi 400-son qarorlari hamda boshqa tegishli me’yoriy hujjatlar asosida amalga oshirilmoqda. Mazkur dastur chet tillariga o‘qitish jarayonining turli bosqichlarida ixtisoslik yo‘nalishi, bilim darajasi va kasbiy ehtiyoji kabi xususiyatlarini hisobga olgan holda kengaytirilib, o‘quv yakunida professional ta’lim muassasasining bakalavriat bosqichi bitiruvchilari uchun chet tillarini o‘zlashtirishning CEFR (Sommon European Framwork of Reference) - Umumevropa xalqaro standartlari darajalarini inobatga olingan tizimi doirasidagi V1 -chet tilini o‘rganishning mustaqil muloqot darajasining egallanishi ko‘zda tutilgan. Ko‘rsatilgan standartlar asosida chet tillari bo‘yicha tibbiyot va farmasevtika ta’lim muassasasi xususiyatlariga e’tibor bergan holda yangi dastur va kalendar-tematik rejalar tuzilishi, yangi adabiyotlar kiritilishi va muntazam ravishda takomillashtirib borilishi maqsadga muvofiqdir.
O‘quv dasturning maqsadi	Modulning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmasevtika yo‘nalishidagi professional ta’limning barcha bosqichida chet tilini o‘qitish doirasida o‘rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o‘rganuvchilarning tinglash, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini ko‘p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini egallashi nazarda tutiladi.

O‘quv dasturning vazifalari	Modulning asosiy vazifasi soha bo‘yicha chet tillarini o‘rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash, chet tilida mustaqil o‘qish hamda tibbiy va farmasevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo‘yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma’lumotlarni tushuna olishni o‘zida mujassamlashtiradi.
Modul bo‘yicha o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	“Ta’limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining chet tillari bo‘yicha tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan talablar”ga muvofiq, professional ta’lim muassasalarining ixtisosligi chet tili bo‘lmagan bo‘limlari barcha bosqichi talabalari (PTMda o‘quv kursi boshlanishida A2 darajaga ega bo‘lgan holda) o‘qish yakunida chet tili bo‘yicha V1 darajani egallashlari lozim. Unga ko‘ra bitiruvchi talabalar mazkur darajani ta’minlovchi tegishli kommunikativ kompetensiyalarni egallashlari, ya’ni o‘rganilayotgan chet tili bo‘yicha egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo‘llash qobiliyatiga ega bo‘lishlari lozim. Bunda professional ta’lim bo‘yicha nutq ko‘nikma va malakalarining grammatik, leksik, fonetik va orfografik ko‘rsatkichlarining ta’lim mazmuniga muvofiq ravishda moslashtirilishi va soha bo‘yicha chet tillarni bilishning umumevropa tizimiga muvofiq, ular sodda va tushunarli shaklda berilishi maqsadga muvofiqdir.Talaba xorijiy tilda kasbiy faoliyatiga oid egallagan malaka va ko‘nikmalari to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lishi, bilishi va undan foydalana olishi kabi quyidagi malakalariga ega bo‘lishi kerak: Tinglash:ma’ruza, taqdimot va munozaralar, radio va televidenie eshittirishlari, yangiliklar, intervyular, hujjatli film va shu kabi og‘zaki matnlar; reklama va e’lonlar; til sohiblari nutq yozuvlari (badiiy, hujjatli filmlar, ommaviy chiqish va hokazo); til sohiblarining ijtimoiy mavzulardagi o‘zaro suhbati; tinglangan axborotning asosiy maqsadi, to‘liq mazmunini tinglab tushunish malaka va ko‘nikmalarini rivojlantirish. Gapirish: Dialogik nutq ijtimoiy mavzularda suhbat va norasmiy dialog; kasbiy yoki boshqa mavzularda rasmiy va norasmiy munozaralar; munozarani boshqarish, intervyu, muzokaralar va telefon orqali muloqot olib borish.

	Monologik nutq ixtisoslikka oid mavzularda ma’ruza tayyorlash va o‘qish; munozara, dalil va isbotlarni olg‘a surish, fikrni asoslab berish; reklama va maxsus mavzularda taqdimot tayyorlash hamda chiqish qilish; ma’lumotlarni umumlashtirish, maqolalar yozish, muhokama qilish. O‘qish: tanishuv o‘qish, ko‘z yugurtirib o‘qish va sinchiklab o‘qish ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish; xat-xabar, yozishmalar va elektron pochtani o‘qish; maxsus materiallarni o‘zida aks ettirgan autentik matnlarni o‘qish; maxsus so‘z va terminlarga ega matnlarni, ilmiy va kasbga oid adabiyotlarni, elektron manbalar va matbuot materiallarini o‘qish. Yozuv: turli yozishmalar, xat-xabarlar va maxsus dokladlar (eslatma, CV va hokazo) yozish; esse, bayon, rezyume, tadqiqot ishi (maqolalar, bitiruv malakaviy ishlar) yozish. Kasbga yo‘naltirilgan bosqich: Kasbga yo‘naltirilgan bosqichning asosiy maqsadi: nutq turlari bo‘yicha kasbiy sohada chet tilini amaliy egallash; talabani ijodiy shaxs sifatida rivojlantirish; soha bo‘yicha adabiyotlarni tarjima qilish malaka va ko‘nikmalarini rivojlantirish; Tinglash: kasbga yo‘naltirilgan autentik materiallarni bir marta eshitib asosiy mazmunini tushunish va zarur axborotni olish; kundalik voqealar haqida yangiliklar, reportajlarni tushunish, film qahramonlari nutqini tushunish. Gapirish: Dialogik nutqtil sohiblari bilan erkin muloqotda bo‘lish va kasbiy mavzularda o‘z fikr va mulohazalarini isbotlab berish; suhbatni boshlash va tugatishni bilish, suhbatdoshiga taklif va maslahat

	berish, savollariga javob berish, axborot almashish, muhokama qilinayotgan dalillarni aniqlashtirish, o‘qigan yoki eshitganlarini muhokama qilish; matn asosiy mazmunini ifodalovchi leksik va sintaktik qurilmalarga asoslanib gapirib berish; assotsiativ tafakkurga asoslanib mulohaza, tanqid, baholash dalillar bilan isbotlash orqali o‘z nutqini tuzish; ritorik xarakterga ega dialog nutq malakalarini takomillashtirish; kasbiy muloqotlar, konferensiya, simpozium, uchrashuv va munozaralarda qatnashish uchun nutq faoliyati, ko‘nikma va malakalarini takomillashtirish. Monologik nutq: - dolzarb muammo yuzasida barcha “Tarafdor” va “Qarshi” dalillarni keltirgan holda o‘z fikrini bayon qilish; tinglagan va o‘qigan matn mazmunini gapirish; mazmunga baho berish; o‘rganilgan mavzular bo‘yicha axborot berish o‘qigan matnni tahlil qilish va sharhlash; o‘qigan yoki tinglagan matnni qisqacha mazmunini bayon etish; o‘rganilgan mavzuda chiqish qilish; ijtimoiy –siyosiy matnlarni o‘qib sharhlab berish. O‘qish: Tanishuv o‘qish matnni lug‘atsiz, berilgan savol yoki umumiy mazmunini tushunish maqsadida o‘qish; 10 % gacha notanish so‘z bo‘lgan ilmiy-ommabop, ijtimoiy-siyosiy, maxsus badiiy matnlar; matn mazmunini chet tilida yoki ona tilida so‘zlab berish, paragraflarni nomlash, test topshirish. Sinchiklab (o‘rganib) o‘qish matnni asosiy axborotni ajratib olgan holda mazmunini to‘liq va aniq tushunib o‘qish. O‘qish tezligi, hajmi: maxsus, 12% gacha notanish so‘zga ega bo‘lgan 1600 bosma belgili ilmiy-

	ommabop matnni lug‘atdan foydalanib 1,0 akademik soatda o‘qish. Ko‘z yugurtirib o‘qish: matn mazmuni xususiyatlarini aniqlash; zarur axborotni matndan topish; so‘z (matn) ma’no mazmunini kontekst asosida fahmlab olish; matndagi birlamchi (asosiy) ikkinchi darajali axborotni ajratish; matn kalit so‘zlarini ajrata olish; matn qismlariga sarlavha qo‘yish. Yozuv: - kasbga yo‘naltirilgan bosqichda shakllangan malakalarni takomillashtirish; - referat, annotasiya yozish texnikasini takomillashtirish; - hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, hujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga ko‘ra, klishe va iboralarni qo‘llab, axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish; - berilgan mavzuda bayon, esse, rezyume tuzish, sohaga oid adabiyotlar bo‘yicha referat yozish.
Til kompetensiyasi	Leksik kompetensiya. kasbiy leksika va atamalarini tushunish va qo‘llash; umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish; so‘z yasalishi (qo‘shma so‘zlar va affiksasiya), o‘zlashma so‘zlar (baynalminal so‘zlar)ni qo‘llash; antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni o‘zlashtirish. Grammatik kompetensiya. o‘tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe’l shakllari, sintaksis, muammoli so‘zlar va iboralar, modal fe’llar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda to‘g‘ri qo‘llay olish; o‘z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kompetensiyalariga ega bo‘lishi kerak.

O‘quv rejasnga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	O‘zbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakalogiya va retseptura asoslari, fiziologiya, patalogiya.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta’lim; A -amaliy ta’lim; NA -birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX -maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga kuyilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Ingliz tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	O‘ qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1-мавзу. Unit 1. Basics	1. Our future profession Culture project: The history and development of traditional medicine	2	2	1
2-мавзу. Unit 1. Basics	2. Parts of the body 1,2 Culture project: Ttraditional European medicine	2	2	1
3-мавзу. Unit 1. Basics	3. Text:Heart and blood. Health and illness	2	2	1
4-мавзу. Unit 1. Basics	4. The Skeleton	2	2	1

5-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	5. Nurses Culture project:Traditional Korean medicine	2	2	1
6-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	6. Medical Practitioners Culture project: Traditional Unani medicine	2	2	1
7-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	7. Nurse’s work at the surgical department Culture project: Traditional African medicine	2	2	1
8-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	8. About Aviecenna Culture project: Traditional Asian medicine	2	2	1
9-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	9. About Aviecenna Culture project: Traditional Asian medicine	2	2	1
10-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	10. Hospitals Culture project: Islamic medicine	2	2	1
11-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	11. Some good rules for nurses Culture project: Traditional Indian medicine	2	2	1
12-мавзу. Unit 3. Education and	12. Medical Education 1	2	1	1

Training	Culture project: Siddha medicine			
13-мавзу. Unit 3. Education and Training	13. Medical Education 2 Culture project: Siddha medicine	2	2	1
14-мавзу. Unit 3. Education and Training	14. Fractures Culture project: Non-traditional methods of treatment	2	2	1
15-мавзу. Unit 3. Education and Training	15. Fractures Culture project: : Traditional Asian medicine	2	2	1
16-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	16. Symptoms and signs Culture project: Urinotherapy	2	2	1
17-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	17. Infectious diseases Culture project: Aromatherapy	2	2	1
18-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	18. Rickets Culture project: Homeopathy	2	2	1
19-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	19. Measles Culture project: Mineral therapy	2	2	1
20-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	20. Measles Culture project: Mineral therapy.e	2	2	1

21-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	21. About incurable diseases Culture project: Sound therapy	2	2	1
22-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	22. About incurable diseases Culture project: Sound therapy	2	2	1
23-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	23. The eye Culture project: Acupuncture	2	2	1
24-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	24. The eye Culture project: Acupuncture	2	2	1
25-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	25. Fever Culture project: Diettherapy	2	2	1
26-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	26. Fever Culture project: Diettherapy	2	2	1
27-мавзу. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms	27. Heart and circulation Culture project: Apitherapy	2	2	1
28-мавзу. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms	28. Heart and circulation Culture project: Apitherapy	2	2	1
29-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	29. Sunstroke Culture project: Manual therapy	2	2	1

30-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	30. Sunstroke Culture project: Manual therapy	2	2	1
31-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	31-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 31. Infection Culture project: Hirudotherapy	2	2	1
32-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	32. Infection Culture project: Hirudotherapy	2	2	1
33-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment	33. Mental illness Culture project: Bioenergy therapy	2	2	1
34-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment	34. Mental illness. Culture project: Bioenergy therapy	2	2	1
35-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	35. The nervous system 1,2 Culture project: Hydrotherapy	2	2	1
36-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	36. The nervous system 1,2 Culture project: Hydrotherapy	2	2	1
37-мавзу. Unit 5. Investigations	37. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound Culture project: Psychotherapy	2	2	1

38-мавзу. Unit 5. Investigations	38. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound Culture project: Psychotherapy.	2	2	1
39-мавзу. Unit 6. Basics	39. The hospital team	2	2	1
40-мавзу. Unit 6. Basics	40. The nursing profession	2	2	1
41-мавзу. Unit 6. Basics	41. In and around the hospital	2	2	1
42-мавзу. Unit 6. Basics	42. Hospital admissions	2	2	1
43-мавзу. Unit 6.	43. Accidents and emergencies	2	2	1
45-мавзу. Unit 7.	44. Pain.	2	2	1
45-мавзу. Unit 7.	45. Tongue diagnosis	2	2	1
46-мавзу. Unit 7.	46. Tongue diagnosis	2	2	1
47-мавзу. Unit 7.	9. Caring for the elderly	2	2	1
48-мавзу. Unit 7.	48. Old age and the brain.	2	2	1
49-мавзу. Unit 7.	49-мавзу. Unit 7. 49. Nutrition and obesity	2	2	1
50-мавзу. Unit 7.	50-мавзу. Unit 7.	2	2	1

	50. Chronic pain			
51-мавзу. Unit 8.	51. Secrets of a long life	2	2	1
52-мавзу. Unit 8.	52. Secrets of a long life	2	2	1
53-мавзу. Unit 8.	53. Typhoid Mary	2	2	1
54-мавзу. Unit 8.	54. Typhoid Mary	2	2	1
55-мавзу. Unit 8.	55. Blood	2	2	1
56-мавзу. Unit 8.	56. Blood	2	2	1
57-мавзу. Unit 9.	57. Death and dying	2	2	1
58-мавзу. Unit 9.	58. Death and dying	2	2	1
59-мавзу. Unit 9.	59. Hygiene	2	2	1
60-мавзу. Unit 9.	60. Hygiene	2	2	1
61-мавзу. Unit 9.	61. Hygiene equipment	2	2	1
62-мавзу. Unit 9.	62. Mental health nursing	2	2	1
63-мавзу. Unit 9.	63. Mental health nursing	2	2	1
64-мавзу. Unit 10.	64. Schizophrenia	2	2	1

65-мавзу. Unit 10.	65. Schizophrenia	2	2	1
66-мавзу. Unit 10.	66. Monitoring the patient	2	2	1
67-мавзу. Unit 10.	67-мавзу. Unit 10. 67. Monitoring the patient	2	2	1
68-мавзу. Unit 10.	68. Medications.	2	2	1
69-мавзу. Unit 10.	69. Medications.	2	2A	1
70-мавзу. Unit 10.	70. Wild treatments	2	2A	1
71-мавзу. Unit 10.	71. Wild treatments	2	2A	1
72-мавзу. Unit 10.	72. Types of therapy	2	2A	1
	Jami soat	144	144	72

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1.Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

2.Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

3.Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.

4.Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1.Professional English in Use.Medicine. Eric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017

2.English in Medicine. Eric H. Glendinning, Beverly A.S.Holmstrom

3.Uchebnikangliyskogoyazыkadlyameditsinskixvuzov. MaslovaA.M.idr.Moskva. 2018

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1.Medicine 1.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019

2.Medicine 2.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019

3.Medical English Clear and Simple. F.F.Davis company, 2016.

4.English in Medicine. Eric H. Glendinning, 2016.

5.Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Cambridge, 2016.

6.Straight Forward. Oxford University, 2011.

7.Even More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.

8.New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:

www.patient.co.uk

respite for the carer: www.carers.org

the website for Age Concern

the website for the Alzheimer’s Disease Society

the website of British Council: http/www.britishcouncil.com

The website for English teachers: http/www.onestopenglish.com

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

Anatomiya, fiziologiya va patologiya

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**2.03**
Ajratilgan auditoriya soat:	**168**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar

2 – Respublika tibbiyot kolleji
o‘qituvchisi U.M.Shadmanova
1 – Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumu “Anatomiya, fiziologiya va patologiya” fani o‘qituvchisi
G.A.Ubaydullayeva.

Taqrizchilar :

Toshkent farmatsevtika instituti
“ Tibbiy va biologik fanlar“ kafedrasi mudiri
–X.F. Nuralieva
2 – Respublika tibbiyot kolleji
o‘qituvchisi L.A.Abdullaeva

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Anatomiya, fiziologiya va patologiya**
Ajratilgan soat	**168**
Mavzular soni	**18**
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarga odam organizmining shaklini, tuzili-shini, uning rivojlanish jarayonini o‘rgatadi va ayni vaqtda har bir shaxsga, jinsga, yoshiga xos morfo-fiziologik va ruxiy o‘zgarishlari, shuningdek muxit sharoitlarining a’zolar tuzilishi, vazifalariga ta’siri haqida ma’lumot berish, olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo‘llab bemorlarni tekshirish, kasalliklarni aniqlash, bemorlarni parvarish qilishda qo‘llash haqidagi bilim, ko‘nikma va malakani shakllantirish.
O‘zlashtirish natijalari	• Organizmning hujayra va to‘qimadan tashkil topgani, organizmning yaxlit bir butunligini bilib oladilar; • organizmning tuzilishi, uning tizimlardan tashkil topganini bilib oladilar; • a’zolardagi o‘zgarishlarni va moddalar almashinuvi jarayonini bilib oladilar; • a’zolarning aniq joylashishini va topografiyasini ko‘rgazmali qurollar, anatomik atlas, ichki a’zolar torsidan foydalanib bilib oladilar; • a’zolarning bajaradigan vazifalarini bilib oladilar; • a’zolarni lotin, rus va igliz tillarida nomlanishini yodlab oladilar; • torslarda, anatomik atlas, mulyaj, fantom, planshet, rangli chizmalar, jadvallarda a’zolarning tuzilishi va joylashuvi ketma - ketligini ko‘rsatib beradilar; • har bir tizimga oid kasalliklar ularning mohiyati, sabablari va oldini olish chora tadbirlarini bilib oladilar; • daftarlariga a’zolarni rasmini chizib, ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.
Bilimlar	• Anatomiyani o‘rganish usullari. • Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning tuzilishi va joylashishi. • Kasallik va salomatlik haqida tushuncha. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Kasallik davrlari oqibatlari. O‘lim bosqichlari va turlari. • Organizmning muhofaza kompensator – moslanish reaksiyalari haqida tushuncha. Kompensatsiya, dekompensatsiya. Regeneratsiya uning turlari. Yallig‘lanish bosqichlari, davrlari, klinik belgilari. • To‘qimalarda moddalar almashinuvining buzilishlari: distrofiya, atrofiya, gipertrofiya, giperplaziyalar. Nekroz, gangrena, yotoq yaralar. • Hujayra va toqimalarning tuzilishi vazifalari. O‘smalar ularning tasnifi, kechishi va oqibatlari. • Tayanch - harakat apparati suyaklarning umumiy tuzilishi turlari, tasnifi, qismlari. Suyaklarning rivojlanishida tabiat va mikro elementlarning ta’siri. • Bo‘g‘imlar ularning turlari, tuzilishi, vazifalari, kasalliklari. • Mushaklar umumiy tuzilishi, turlari, guruxlarga bo‘linishi, shakli va vazifalari. • Nafas tizimi a’zolarning tuzilishi, joylashishi, vazifalari, kasalliklari mohiyati. • Hazm tizimi a’zolarning tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati.

	• Ayirish sistemasi va reproduktiv a’zolar tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati. • Endokrin bezlar tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati. • Organizmning ichki muxiti - hujayra sitoplazmasi, to‘qima suyuqligi, limfa va qon. Qon tarkibi. Fiziologiyasi. Qon quyishda uchraydigan asoratlar, qon ivish xususiyatining buzilishiga oid kasalliklar moxiyati, sabablari, asoratlari. • Yurak qon tomir va limfa tizimi. Taloqning tuzilishi, joylashishi, vazifalari, kasalliklari mohiyati. • Asab tizimi orqa va bosh miya tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati. • Sensor tizimi – ko‘ruv va eshituv a’zosining tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyatini.
Ko‘nikmalar	• Hujayra va to‘qimalarni tuzilishi, tarkibiy qismlarini rangli chizmalarda, mikroskopda ko‘rib rasmini chizish. • Skeletda alohida suyaklarni ko‘rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish. • Mushaklar tuzilishi, joylashishini mulyaj, planshet, jadval, mushaklar torsida ko‘rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish: • Nafas a’zolarni tuzilishi, joylashishini mulyaj, ichki a’zolar torsida, jadvalda planshetda ko‘rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish, o‘pka ekskursiyasini, nafas sonini, tezligini, aniqlash, patologik nafas tiplarini chizmalarda o‘rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Ovqat hazm qilish a’zolarini tuzilishi, joylashishi ketma-ketligini mulyaj jadval, planshet, ichki a’zolar torsida ko‘rsata olish. Tishlarni farqlay bilishni. Jigar chegaralarini chizmalarda aniqlash. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Siydik ayirish va peproduktiv a’zolar tuzilishi, joylashishini mulyaj jadval, planshet, ichki a’zolar torsida ko‘rsata olish. Buyraklar topografiyasini aniqlash, siydik tarkibini siydik tahlil qog‘ozida o‘rganish va toldirishni o‘rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Endokrin bezlari tuzilishi, joylashishini mulyaj jadval, planshet, ichki a’zolar torsida ko‘rsata olish. Qalqonsimon bezni paypaslashni bilish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Qon guruhlari, Rh omil, qon ivish vaqtini aniqlashni va qon surtmasini tayorlash texnikasini harakat ketma ketligini o‘rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Moddalar va energiya almashinuvi. Oqsil, yog‘ va uglevodlar lmashinuvi va ularning buzilishlari. • Yurak qon tomirlar limfa tizimi a’zolarini jadval, planshet, mulyaj va ichki a’zolar torsida ko‘rsata olish. Yurak chegaralarini aniqlash, yurak tonlarnini fonendoskop yordamida eshitish texnikasi, tinch holatda va jismoniy mashqdan so‘ng pulsni va qon bosimini o‘lchash harakat ketma ketligini, EKGni standart usullar yordamida chizishni, qon to‘xtatish uchun jgut quyishni, sun’iy nafas oldirish va yurakni yopiq usulda massaj qilish harakat ketma ketligini o‘rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Asab tizimi - orqa va bosh miya tuzilishini, joylashishini planshet, mulyaj, jadvalda ko‘rsata olishni, umurtqa pog‘onasidan, orqa miyadan chiquvchi nervlarni chiqish joylarini ko‘rsata olish, o‘quvchilar o‘zlarida ko‘z qorachig‘i, tizza pay reflekslarini kuzatish.

	Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Sensor tizimi – ko‘ruv va eshituv analizatorining tuzilishi, qismlarini mulyaj, planshet, jadvalda ko‘rsata olish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. Ko‘ruv o‘tkirligini Sivsev jadvali yordamida aniqlash, igna yordamida terining sezuvchanligini aniqlash kabi ko‘nikmalarni egallaydi.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	• Farmakologiya va retseptura • Tibbiy terminologiya va lotin tili • Tibbiyot biologiyasi va odam genetikasi • Hamshiralik ishi • Terapiyada - hamshiralik ishi • Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi • Jamoada - hamshiralik ishi
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'libm
1.	Anatomiya, fiziologiya va patologiya fanining rivojlanish tarixi va uni o‘rganish usullari.	Anatomiya, fiziologiya va patologiya fani vazifasi, tarixi. Fanning rivojlanishida olimlarimizning qo‘shgan hissalari. anatomiyani o‘rganish usullari	10	N10	
2.	Salomatlik va kasallik	Salomatlik va kasallik. Salomatlikda sog‘lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigienaning ta’siri, ahamiyati. Kasallik etiologiyasi, patogenezi, rivojlanishi, organizmga tashqi va ichki muhit omillari, zararli odatlar ta’siri, kasallik davrlari va oqibatlari, uning oldini olish chora tadbirlari, tanatologiya to‘g‘risida tushuncha. PF – 6099 30.10.2020 yildagi qarori bilan o‘quvchilarni tanishtirib o‘tish.	10	N10	
3.	Organizmning muhofaza va ko-mpensator –moslashish reaksiyalari. Yallig‘lanish.	Moslashish va muhofaza haqida tushuncha. Ularning turlari va bosqichlari. Organizmning tiklanishi va uning turlari. Chala va to‘liq regeneratsiya. Distrofiya va uning turlari, kechishi va oqibatlari. Atrofiya va uning turlari.. giperplaziya, metaplaziya haqida	10	N10	

		tushuncha. Tashqi omillarning organizmga ta’siri natijasida yallig‘lanishning kelib chiqishi, yallig‘lanish bosqichlari, belgilari. yallig‘lanish mexanizmi va oldini olish chora tadbirlari haqida tushuncha.			
5.	Hujayra haqida ma’lumot. To‘qima tuzilishi, turlari. A’zo va a’zolar sistemasi haqida tushuncha. O‘smalar.	Hujayraning tuzilishi, bo‘linishi vazifalalari va asosiy xususiyatlari. To‘qimalar tuzilishi, turlari va organizm uchun axamiyati. A’zo a’zolar tizimi haqida tushuncha. To‘qimalar patologiyasi - o‘smalar turlari, o‘smalarningning kelib chiqish sabablari, oqibatlari natijasida organizmda kelib chiqadigan o‘zgarishlar. O‘RQ-768 11.05.2022 yilda tasdiqlangan, PQ – 5130 25.05 2021yildagi “Aholiga gematologiya va onkologiya xizmatlarini ko‘rsatish” tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risidagi qarorlari bilan o‘quvchilarni tanishtirish.	10	N6 A4	
6.	Osteologiya -tayanch - harakat tizimi.	Osteologiya - tayanch harakat apparati to‘g‘risida ma’lumot. Suyaklarni tuzilishi, tarkibi, tasnifi. Suyaklarning turlari va vazifasi. Tana skeleti va uning qismlari: umurtqa pog‘onasi, ko‘krak qafasini hosil qiluvchi suyaklar, qo‘l va oyoq suyaklari va qismlari. Bosh suyaklarining yuz va miya qismlari. Suyaklarni rivojlanishiga tabiatning va mikroelementlarning ta’siri. Suyaklarni shikast-lanishi va uni oldini olish chora tadbirlari. Raxit haqida tushuncha.	10	N4 A6	8
7.	Bo‘g‘imlar haqida ma’lumot	Suyaklarning o‘zaro birlashuvi. Harakatsiz va harakatchan birlashuvlari. Sindesmoz, sinxondroz, sinostoz birlashuvlar. Bo‘g‘im hosil bo‘lishidagi shart – sharoitlar. Bo‘g‘im turlari. Organizmdagi bo‘g‘imlarning harakatlari. Frontal, sagittal, doira hosil qilib aylanish, bo‘g‘im o‘z o‘qi atrofida burilishi. Oddiy va murakkab bo‘g‘imlar. Bo‘g‘imlarning yallig‘lanishi va sabablari.	10	N10	
8.	Mushaklar tizimi.	Mushaklar to‘g‘risida umumiy ma’lumotlar. Mushaklar fiziologiyasi. Bosh va bo‘yin mushaklari. Ularni guruxlarga bo‘linishi, joylashishi, vazifasi. Gavda mushaklari: ko‘krak, orqa, qorin mushaklarini tuzilishi, vazifalari. Qo‘l va oyoq mushaklarini tuzilishi, vazifalari, guruxlarga bo‘linishi. Diafragma, qorinning oq chizig‘i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati.	10	N6 A4	8
9.	Nafas olish tizimi.	Nafas jarayonining organizm uchun axamiyati. Nafas yo‘llariga kiruvchi a’zolarni tuzilishi, joylashishi, qavatlari, ularning vazifasi. Nafas organining tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Ko‘ks oralig‘ini chegaralari, ahamiyati. Sog‘lom	10	N8 A2	6

		odamda nafas harakatlari va nafas tiplari, o‘pqaning tiriklik sig‘imi – spirometriya. Organizmda gazlar almashinuvi. Tashqi va ichki nafas. Nafas olish va chiqarish mexanizmi. Chaqaloqlarni birinchi bor nafas olishi. Nafas a’zolari kasalliklari to‘g‘risida tushuncha.			
10.	Ovqat hazm qilish tizimi.	Ovqat hazm qilish a’zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari.Parenximatoz va kovak a’zolar. Hazm kanali va hazm a’zolarini tuzilishi, joylashishi, vazifasi. So‘lak bezlari tuzilishi, ahamiyati, shirasini tarkibi. Hazm kanalidagi shiralarning tarkibi, ahamiyati. Ichaklarda ovqatning so‘rilishi. Ichaklarda gazlarning yig‘ilishi, ich qotishi – koprostaz.Ovqat hazm qilish a’zolari kasalliklari, sabablari.	10	N6 A4	12
11.	Ayirish a’zolari tizimi.	Ayirish jarayonini inson salomatligida tutgan o‘rni. Ayirish tizimiga kiruvchi a’zolarning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Siydik hosil bo‘lish va ajratish fiziologiyasi va patologiyasi. Erkaklar va ayollarning siydik chiqaruv kanalini o‘ziga xos xususiyatlari. Patologik diurez haqida tushuncha: piuriya, oliguriya, glyukozuriya. anuriya, gemoturiya. Siydik ayirish a’zolarining kasalliklari, moxiyati, sabablari,	10	N6 A4	6
12.	Reproduktiv a’zolar tizimi.	Reproduksiya – organizmning jinsiy ko‘payishi. Reproduktiv a’zolar to‘g‘risida ma’lumot. Erkaklar va ayollar tashqi va ichki jinsiy a’zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Laktatsiya - ona sutining ahamiyati. Ayollar va erkaklar reproduktiv a’zolari kasalliklari sabablari.	10	N6 A4	8
13.	Gemostaz. Organizmning ichki muxiti	Organizmning ichki muhiti - hujayra sitoplazmasi, to‘qima suyuqligi, limfa va qon. Qonning hosil bo‘lishi, tarkibiy qismlari, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari. Leykotsitar formula va uning ahamiyati. Qon guruxlari va rezus faktor haqida tushuncha. Qon quyishda va qon ivish xususiyatining buzilishiga oid kasalliklar moxiyati, sabablari, asoratlari. . O‘RQ-768 11.05.2022 yildagi hamda PQ – 5130 25.05 2021yildagi “Aholiga gematologiya va onkologiya xizmatlarini ko‘rsatish” tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risidagi qarorlari bilan o‘quvchilarni tanishtirish.	10	N6 A4	
14.	Moddalar va energiya almashinuvi	Moddalar almashinuvi – metabolizmning ahamiyati. Moddalar va energiya almashinuvining organizm uchun ahamiyati. Oqsil, yog‘, uglevodlar almashinuvi va ularning buzilishi. Suv va mineral tuzlar almashinuvi	10	N10	

		ularning buzilishlari. Termoregulyatsiya - tana haroratining boshqarilishi, energiyaning xosil bo‘lishi, isitma va uning sabablari, bosqichlari, issiq urishi, oftob urishi, qizish va sovuq urishining sabablari, oqibatlari.			
15.	Endokrin bezlar tizimi.	Gormon haqida tushuncha. Gormonlarnig organizmga ta’siri va ularni ahamiyati. Endokrin bezlarining umumiy tasnifi. Endokrin bezlarning tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Endokrin bezlar-ning gipo va giperfunksiyasida uchraydigan kasalliklarining mohiyati, sabablari. PQ–102 26.01.2022 yildagi “Endokrinologiya xizmatini takomillashtirish va ko‘lamini kengaytirish” chora tadbirlari to‘g‘risidagi qaror bilan tanishtirish. PQ–102 26.01.2022 yildagi “Endokrinologiya xizmatini takomillashtirish va ko‘lamini kengaytirish” chora tadbirlari to‘g‘risidagi qaror bilan tanishtirish.	10	N6 A4	8
16	Yurak va limfa qon tomir tizimi.	Yurak qon tomir tizimiga kiruvchi a’zolarning inson organizmi uchun ahamiyati. Yurak tuzilishi, joylanishi, vazifasi. Yurak fiziologiyasi, musha-gining o‘ziga xos xususiyatlari. Yurak topog-rafiyasi, ton haqida tushuncha. Qon aylanishining kichik va katta doiralari va ularning ahamiyati. Qon tomirlarning umumiy tasnifi. Qonning tomirlar bo‘ylab harakatlanishiga yordam beruvchi omillar. Yuqori, pastki kovak va jigar darvoza venalarini hosil bo‘lishi. Limfa sistemasining tuzilishi, limfa suyuqligini tarkibi, ahamiyati. Limfa tomirlari, yo‘llari, tugunlari. Taloqning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Yurak qon tomirlar va limfa tizimida uchraydigan kasalliklarning moxiyati, sabablari va asoratlari. PQ – 103 26.01.2022 yurak qon tomir kasalliklarining oldini olish va davolash sifatini oshirish chora tadbirlari to‘g‘risidagi qarori to‘g‘risida ma’lumot berish	10	N6 A4	12
17	Asab sistemasi tizimi.	Organizmning hayotiy funksiyalarini boshqa-rilishida asab tizimining ahamiyati. Organizm faoliyatining nerv tizimi vositasida boshqarilishi. Nerv tizimining turlari, bo‘limlari. Orqa va bosh miyani tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Orqa miya va bosh miyadan chiquvchi nerv tolalari. Orqa miya chigallari va ularning innervatsiya soxalari. Reflekslar va ularning turlari. Bosh va orqa miya kasalliklarining mohiyati, sabablari va asoratlari.	4	N2 A2	8
18	Sensor tizimi. Ko‘ruv analizatori.	Analizatorlar haqida tushuncha. Ko‘ruv analizatori - ko‘zning tuzilishi, joylashishi,	4	N2 A2	8

	Eshituv va muvozanat analizatori. Teri analizatori.	vazifasi. Ko‘ruv o‘tkirligi. Ko‘ruv maydoni. Daltonizm. Adaptatsiya va akkomadatsiya haqida tushuncha. Eshitish va muvozanat analizatori quloqning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Korti a’zosini tuzilishi. Tovushni sezish va eshitish mexanizmi. Sensor tizimi a’zolarining kasalliklari moxiyati, sabablari va asoratlari.Terining tuzilishi, joylashishi, vazifasi, kasalliklari.			
	Jami		168	N A	84

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikma larini baholash.

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, oqzaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga qamoqang bo‘lishi lozim.

4.Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar qamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar:

1. R.Baxodirov Odam anatomiyasi .Toshkent.2006 yil
2. SagatovT.A.Mirsharapov .MU.Odamanatomiyasidarslik.Toshkent .2011yil
3. Sapin .M.R.Anatomiya cheloveka .Uchebnik .2 tomax.Moskva .2018 g.
4. Axmedov N.K. «Normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya». Toshkent, Ibn Sino nomidagi nashriyot, 2004 y.
5. Abdullaxujayeva. M.S.«Odam patologiyasi asoslari». I, IIjild. Toshkent, Meditsina, 1998 y.
6. Rajabov A.J., Bobojonova Sh. “Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan” fanidan o‘quv - uslubiy qo‘llanma “EMERALD GRUP” MChJ. Toshkent - 2016 y
7. Bobojonova Sh. Mirtursunova S.Z “Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan” fanidan o‘quv - uslubiy qo‘llanma “EMERALD GRUP” MChJ. Toshkent - 2015 y.
8. Musayev X.N., Mirtursunova S.Z., Salibayeva S.A., Xakimova M.S., Rajabov A.“Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan” fanidan o‘quv uslubiy qo‘llanma “KOLORIT GRUP” XK. Toshkent 2008 y.
9. Kositskiy . G.I Fiziologiya cheloveka. M., izd - vo “Meditsina”, I987g
10. R.E. Xudoyberdiyev Odam anatomiyasi
11. D.A. Mamatkulov Odam anatomiyasi, fiziologiyasi, antropologiyasiToshkent 2013
12. E.K.Kodirov Odam anatomiyasiToshkent 2016-yil
13. Abdumajidov A.A.Axmedov A.G.Nafas tizimi a'zolarining anatomo fizilogik xususiyatlari.Ukuv uslubiy kullanma.Toshkent .2001 yil.
14. Baxodirov F.N., Olimxo‘jayev F.X.Elektron multimedia darsligi «Anatomiya,fiziologiya va patologiya» TTA, “Odam anatomiyasi va OJTA” kafedrasi. 2005.

Internet saytlari:
www.ziyonet.uzKutubxona “Anatomiya, fiziologiya, patologiya ”
www.markaz.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**2.04**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi Lotin tili va tibbiy terminologiya fani o‘qituvchisi, yetakchi o‘qituvchi: To‘laganova N.M.

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi Umumksbiy fanlar kafedrasi mudiri, yetakchi o‘qituvchi: Uabydullayeva G. A.

TTA, Pedagogika, psixologiya va tillar kafedrasi katta o‘qituvchisi: Sa’dullayeva M.A.

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	- o‘quvchilarda ta’lim tarbiya, qonun va qoidalardan hamda didaktik tamoyillaridan kelib chiqib, o‘quvchilarning lotin tili va tibbiy terminologiya modulini asosini o‘zlashtirishga, shuningdek, bu bilimlarni amaliyotda qo‘llash, shakllantirishga va o‘quvchilarga tibbiy atamalarni lotin va yunon dubletlarini o‘rganish yo‘li bilan yunaltirilgan o‘z kasbiy mahoratlarini kengaytirish va rivojlantirish, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish. - o‘quvchilarning ko‘nikma va malakalarini o‘zlashtirgan holda kasbiy ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishi; - o‘quvchilarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash; - o‘quvchilarini lotin tilida to‘g‘ri talaffuz qilishga o‘rgatish; - grammatik formalarni tushunish va atamalarning ma’nosini bilish; - mustaqil ravishda lug‘atsiz yoki lug‘at bilan anotomik, klinik va farmatsevtik atamalarni tarjima kila olish va tuzishga qaratilgan
O‘zlashtirish **(o‘qitish)** **natijalari**	Modulni yakunlagan o‘quvchi biladi va bajara oladi: - anatomik, klinik va farmatsevtik atamalarni tuza olishni; - lotin va yunon tilida inson organizmini ifodalovchi so‘zlarni bilishi va ulardan anatomiya, patologik va fiziologik anatomiya, farmakologiya va barcha mutaxassislik modullarda foydalana olishni; - berilgan tibbiy terminlarni tushunib va ularni qo‘llashni; - anatomik,klinik va farmatsevtik terminologiyasi asosida lug‘at boyligiga ega bo‘lishni; - berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni; - retseptni savodli va xatosiz yozishni
Bilim	- lotin tili va tibbiy terminologiya modulning xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo‘lishi; - grammatika elementlari (tibbiy atamashunoslikda qo‘llaniladigan ot va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo‘yicha fe’l, old qo‘shimchalar,son va sifatdosh)ni; - faol so‘z boyligi tarzida 900-800 ta leksik va so‘z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olishi
Ko‘nikma	- lotin tilida o‘qish va yozish; - tibbiy-anatomik, klinik, farmatsevtik atamalarni, aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilish; - termin elementlar bo‘yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarish; - asosiy mazmunni bildiruvchi ma’noli qisimlarga ajratish; - farmatsevtik atamalarni tuza bilish; - retseptlarni savodli yozish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak

Malaka	- atamalarni to‘g‘ri talaffuz qilish; - ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuza olish va tushuntira bilish; - retseptlarni tez va savodli yoza olish. - bilim va ko‘nikmalar keyingi kurslarda mazkur modulni davomli o‘zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo‘lishi kerak
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	Tibbiyotda xorijiy til ,O‘zbek tili,Rus tili,Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya,Farmakologiya va retseptura asoslari,Umumiy gigiena va ekologiya,Valeologiya,Hamshiralik ishi ,Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi,Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi,
O‘qitishni tashkiliy shakli	A-amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish

2. Amaliy mashg‘ulotlarning mavzular ro‘yxati

№	Mavzuning nomi	Jami	O‘ qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar. Urg‘u qo‘yish qoidalari.	2	2A	2
2	Diftong va digraflar. Harf birikmalari	2	2A	2
3	Ot: grammatik kategoriyalar, lug‘at shakli haqida tushuncha, otlarning turlanishi, rodini aniqlash. Negiz. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	4	4 A	2
4	Sifat: grammatik kategoriyalar. Lug‘at shakli. Sifatlarning 1-2-guruhi. Murakkab anatomik atamallar. ar strukturasi.Moslashgan aniqlovchi ishtrokida anatomik terminlar	4	4A	1
5	Sifat darajalari:oddiy daraja, qiyosiy daraja,orttirma daraja, yasalishi va turlanishi, qo‘shimchalari.	2	2 A	1
6	Otlarning 3- guruhda turlanishi. Genus masculinum rodi.	2	2A	1
7	Otlarning 3- guruhda turlanishi. Genus femininum rodi.	2	2 A	1
8	Otlarning 3- guruhda turlanishi. Genus neutrum rodi.	2	2 A	1

9	Ot va sifatlarning bosh kelishik qo‘shimchalari ko‘plikda. Ot va sifatlarning qaratqich kelishik qo‘shimchalari ko‘plikda. Nom.Plur va Gen.Plur.da anatomik terminlar.	2	2 A	1
10	Ravish hosil bo‘lishi. Tibbiyotda qo‘llaniladigan olmoshlar. Sonlar: Tartib va sanoq sonlar. Lotin va grek old qo‘shimchali sonlari.	2	2 A	1
11	Klinik atamalar yasash usullari. Suffiksatsiya. Prefiksatsiya usuli. Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. A’zo va tana qismlarini ifodalovchi, ilm- modulni, diagnostik usullarni, davolashni, iztirobni, kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar.	4	4 A	2
12	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to‘qimalardagi patologik o‘zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi,funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi,turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar.	4	4A	2
13	III bo‘lim. Farmatsevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Faramatsevtik terminlar strukturasi.	2	21A	1
14	Fe’l va uning grammatik kategoriyalari. Standart retseptura formulirovkalari fe’llar bilan.	2	2 A	1
15	Farmatsevtik terminlarni va tarkibiy qismchalarni ishlatilishini mustahkamlash. Standart retseptura formulirovkalari ko‘makchilar bilan.	2	2A	1
16	Retsept strukturasi. Retsept yozish qoidalari. Tabletka, shamchalar va ko‘z plyonkalarini yozishda tushum kelishigini qo‘llanilishi.	4	4 A	2
17	Retsepturada kimyoviy elementlar. Kislotalar. Oksidlar. Tuzlar.	2	2A	1
18	Retseptda asosiy qisqartmalar.	4	4 A	1
	Jami	**48**	**48**	**24**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1.Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi”, Toshkent, 2013 yil
2.Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “Ibn Sino”, Toshkent, 2002 yil.
3. Болиев М.Н., Аллаяров Я.Н.: «Латинский язык и медитсинская терминология», Ташкент, «Ибн Сина» 2012 г.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. E. Mamatov, X. U. Umarov Lotin tili: Tibbiyot institutlari talabalari uchun darslik. Toshkent. 2000
2. С.Д. Балшая медитсинская энциклопедия. Москва. Мега-Медиа. 2012.
3. Boliyev M.N. Uslubiy qo‘llanma, «Lotin tili fanidan tarqatma didaktik materiallar», Toshkent, 1998 yil.
4. Mahmudov Z.M., Hamidov M.T., Tibbiyotda qo‘llaniluvchi eng muhim terminlarning lotincha-o‘zbekcha-ruscha lug‘ati, Samarqand, “Sog‘diyona hashr-press”, 2012 y.

Internet saytlari:

- www.medlook.ru
- www.medbok.ru
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

TIBBIY BIOLOGIYA .UMUMIY GENETIKA

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.05
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi: 1- Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi Nuraliyeva Zulxumor Kuchkarovna

Taqrizchi: 1- Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi Boboyeva Dono Abdukadirovna

1.**O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar**

O‘quv dasturining nomi	**Tibbiy biologiya. Umumiy genetika.**
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**15**
Dasturning maqsadi	- Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani hozirgi biologiya va tibbiyot sohasidagi yutuqlarni o‘zida mujassamlashtirgan fundamental fanlardan hisoblanishini o‘zida shakllantirish; - talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o‘rganishda zarur bo‘ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekulyar, hujayraviy va hokoza tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - hozirda umumiy genetikaning rivojlanishi birinchi navbatda dunyo bo‘yicha bemorlar orasida irsiy kasalliklarning ortganligi sababli ularga oid bilim, ko‘nikma va malakalarini xosil qilish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, ko‘nikma va malakalarini xosil qilish ; - hozirgi zamon tibbiyotida odam irsiyati va o‘zgaruvchanligi qonunlarining majmuasi asosida dunyoga kelgan va rivojlanayotgan tibbiy biologiya va umumiy genetika fanining ahamiyati haqidagi bilim va ko‘nikma larni talab darajasida yetkazib berish; - O‘quvchilarga odam biologik va ijtimoiy mavjudod ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo‘lishi genetik qonuniyatlarga bo‘ysingan holda tashqi va ichki omillar ta’sirida o‘zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - Tibbiyot xodimining ish faoliyati davomida kerak bo‘lgan bilim va ko‘nikma larni talab darajasida yetkazib berish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– Turmush qurishda oilani rejalashtirishda genetik ma’lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olishga va olgan bilimlarini o‘z faoliyatlarida qo‘llay bilish va ulardan foydalanish, odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishini, hulq atvor, belgi va xususiyatlarning irsiylanishi bo‘yicha masalalalarini yechish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarnini aniqlash bo‘yicha bilim va ko‘nikma larga ega bo‘ladilar.
Bilim	- Odamning bisotsial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funksiyalari; - turningpopulyatsionstrukturasi; - DNK replikatsiyasi va uning ahamiyati. DNK replikatsiyasidafermentlarningahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o‘rganish usullari; - klassik genetika asoslari; - irsiyatning sitologik va biokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o‘zgaruvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.

Ko‘nikma	- Birikkan va jinsga bog‘liq holda irsiylanish bo‘yicha masalalar yecha olish; - irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan qonunlariga tegishliligini ajrata bilishni monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo‘yicha masalalar yecha olish; - qon guruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya, komplementarlik bo‘yicha masalalar yecha olish; - shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish; - avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanish tipini aniqlash; - irsiy kasalliklarning gen mutatsiyalariga aloqador turlarini aniqlash usullarini qo‘llash ko‘nikma lari.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	- Gistologiya va gistologik tekshirish usullari - Hamshiralik ishi texnikasi - Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish - Yuqumli kasalliklar - Farmakologiya va retseptura asoslari - Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy L-laboratoriya ishi
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning	Mustaqil ta’lim
1	Tibbiy ta’lim tizimida biologiyaning tutgan o‘rni	Fanning predmeti to‘g‘ri sida tushuncha. Hayot tushunchalari. Tiriklikning rivojlanish darajalari. Odamning biosotsial tabiati. Odam ekologik muammolarining tibbiy-ekologik tomonlari. Odam biologiyasi – odamning rivojlanishi, hayotiy qonunlari majmuasi. Shifokor tayyorlashda biologiyaning o‘rni va vazifalari. Odamning boshqa tirik organizmlar va tashqi muxit omillari bilan bog‘liq ligi. Odam biologiyasini o‘rganishning ilmiy asoslari. Tiriklikni idrok etishda biologiya falsafiy dunyoqarashning birdan-bir tabiiy-ilmiy asosi, hamda shifokorning bilim olishida zarur bo‘lgan ilmning tarkibiy qismi. Ijtimoiy kamolot, ilmiy-texnikaviy rivojlanish, biologiya fanidagi yutuqlar, hamda tibbiyotdagi zamonaviy texnika jihozlarining yuksalib borishi bilan odamning hayot faoliyati biologik mexanizmlarini o‘rganish. Odam ekologiyasi muammolarining tibbiy-biologik jabhalari. Tiriklikning biosotsial xususiyatlari. Mikroskopning tuzilishini u bilan ishlashni o‘rganish. Vaqtinchalik preparat tayyorlash va uni tahlil qilish.	2	2N	
2	Hayotning molekulyar darajasi	Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va kimyoviy tarkibi (neorganik va organik tarkibi). Hujayra - genetik va strukturaviy biologik birlik. Nuklein kislotalar va ularni hujayrada egallagan o‘rni.Genlar va ularning strukturasi. DNKstrukturasini stabillashtiruvchi omillar. DNK strukturasini o‘zgartiruvchi omillar. DNK replekatsiyasi. Bakteriya va viruslarning genetik materiali. Gentik kodi va uni unversalligi. Biologik informatsiyalarning kodlanishi va ularning amalga oshirilishi. Oqsilning kodli tizimi. Biomolekulalar, ularning ahamiyati. Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o‘rganish. Vaqtinchalik preparat tayyorlash va unda hujayra organoidlarini o‘rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o‘rganib, tasvirini chizish.	4	2N 2A	2

3	Hujayra biologiyasi	Hujayra nazariyasi va uning asosiy rivojlanish bosqichlari. Hujayra nazariyasining zamonaviy ta’rifi. Hujayra evolyusiyasi. Hujayradagi moddalar almashinuvi va energiya hamda informatsiya oqimi. Bioenergetika. Ko‘p hujayrali organizmlardagi hujayralarning o‘ziga xos xususiyati va integratsiyasi. Hujayraning faoliyatiga ko‘ra tuzilishi. Hujayra sikli va uning davriyligi. Hujayraning bo‘linish usullari va bosqichlari. Mitoz va meyoz davrlari va ular faolligining boshqarilishi. Hujayraning bo‘linishida irsiy omilning taqsimlanishi. Xromosomaning tuzilishi (Geteroxromatin, euxromatin) va funksiyasi. Xromosomalarda joylashgan irsiy axborot va uning tartibi, bo‘yalish prinsiplari. Xromosomalar, ularning tiplari. Odam kariotipi.Xromosoma sonining o‘zgarishi natijasida kelib chiqadigan kasalliklar. Xromasoma tuzilishi o‘zgarishining bioetik muammolari. Xromasomalarni o‘rganishning zamonaviy usullari. Gen va uning tuzilishi. Hujayra proliferatsiyasi va uning tibbiyotdagi roli. Biologik eritmalarning asosiy xillari bilan tanishish va hujayraga moddalarning kirish yo‘llarini aniqlash. Doimiy preparatlarda mitoz, meyoz bo‘linishning fazalarini va hayvonlarning spermatozoidlarini o‘rganish.	2	2A	2

4	Umumiy genetika asoslari	Genetika fanining vazifasi va usullari. Irsiyat va o‘zgaruvchanlik -tiriklikning asosiy xususiyati. Genetikaning rivojlanish bosqichlari. Genetikaning tekshirish usullari va vazifasi. Genetikaning asosiy bo‘limlari.Genetikaning tibbiyotdagi ahamiyati. Monoduragay va diduragay chatishtirishda belgilarning irsiylanishi. Mendel qonunlari. Dominantlikning nisbiyligi. Analiz qiluvchi chatishtirish.Genlarning o‘zaro ta’siri. Genlarning pleotrop ta’siri. Genlarning ekspressivligi va penetrantligi.Belgilar ajralish qoidasini buzilishlari. Mendel qonuniyatlarining statistik tasnifi. Dominantlikning boshqarilishi. Dominantlikning nisbiylik holatlarining irsiy kasalliklarning oldini olishdagi ahamiyat.Diduragay va poliduragay chatishtirish jarayonida belgilarning irsiylanishini o‘rganish. Allel va allel bo‘lmagan genlarni o‘zaro ta’sirini o‘rganish. Odamlarda jinsga bog‘langan belgilarni o‘rganish.	10	2N 8A	4
5	Irsiyatning xromosoma nazariyasi	Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi. Genlarning xromosomada joylashishi. Allel genlarning gomologik xromosomalarda, gomologik lokuslarida joylashishi. Genlarning xromosomada bir chiziq, bo‘lib joylashishi. Genetik xarita. Xromosoma - genlarning birikkan guruhi ifodasi. Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi. Jinsni boshqarish. Irsiylanishning modellari. Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning turlari. Krossengoverning belgilarning irsiylanishidagi roli. Tashqi muhitning krossengoverga ta’siri. Jinsga bog‘liq belgilar va kasalliklar. X-xromosomaga bog‘liq belgilar. U-xromosomaga bog‘liq allellar. Jinslar nisbati. Jinsni aniqlash muddatlari. Progam, singam, epigam jinsni aniqlash usullari. Jinsni boshqarishning tibbiyotdagi ahamiyati.	6	2N 4A	2
6	Irsiyatning molekulyar asoslari	Irsiyatning molekulyar asoslari. Prokariot va eukariot organizmlarning genining tuzilishi. DNKning irsiy axborotni o‘tkazishdagi roli. Transformatsiya. Transduksiya. Plazmidlar. Episomalar. DNKning oqsilbiosintezidagi roli.”Bitta gen –bitta ferment”gipotezasi.	2	2N	

7	Odam genetikasi va tibbiy genetika	Odam genetik tahlil uchun o‘ziga xos ob’ektdir. Odam irsiyatini o‘rganishdagi asosiy usullar: geneologik (shajara), egizaklar, sitogenetik, biokimyoviy, populyatsion — statistik, molekulyar — genetik, ontogenetik, immunologik, dermatoglifika, somatik hujayralar genetikasi, genetik injeneriya.Odam genetikasining hozirgi zamon usullari. Qon hujayralaridan xromosomalarni o‘rganish uchun preparat tayyorlashni va bu preparatlarda xromosomalarni tahlil qilish, jinsiy xromatinni aniqlash uchun lunj hujayralardan preparat tayyorlash. Irsiy kasalliklarga tashxis qo‘yishni o‘rganish.	4	2N 2 A	2
8	Irsiy kasalliklar. Tibbiy genetik maslahat .	Irsiy kasallikning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari). Monogen kasalliklar va ularning irsiylanish tiplari. Irsiy moyilikka ega bo‘lgan kasalliklar. Poligenli kasalliklar. Genetik o‘zgarishlar ning prenatal tashhisi va ushbu muolajaning irsiy kasalliklarning oldini olishdagi ahamiyati.Irsiy kasalliklarning kelib chiqish mexanizmi. Xromosoma kasalliklari. Xromosoma sonidagi o‘zgarishlar . Daun sindromi. Irsiy xromosoma sonidagi o‘zgarishlar . Odamlarda kuzatiladigan nikoh tiplari va ularning tibbiy-genetik tomonlari. Autbriding va inbriding nikohlarining tibbiy – genetik tomonlari. Qarindoshlar orasidagi nikohlarning o‘ziga xos tomonlari. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyligi. Qarindoshlik va inbriding koeffitsentlari, ularning aniqlash, koeffitsient ko‘rsatkichlarini ortishi yoki kamayishiga sababchi bo‘ladigan omillar. Tibbiy-genetik maslahatlar. Gen va xromosoma kasalliklarining kelib chiqish mexanizmini o‘rganish. Monogen va poligen belgilarni aniqlash. Odamlarda normal va patologik belgilarning irsiylanishini aniqlash.	4	2N 2A	2
9	Individual rivojlanishning umumiy qonuniyatlari	Individual rivojlanish (ontogenez). Umumiy qonuniyatlari. Ontogenezning tip va davrlari. Proembrional rivojlanish. Urug‘lanish. Embrional rivojlanish davrlari va uning umumiy tavsifi: urug‘lanish, zigota, maydalanish, blastula, gastrulyatsiya, gistogenez, organogenez. Morfogenez. Rivojlanishda genlar faolligini o‘ziga xosligi. Ontogenez - bu bir butun yaxlit jarayon.	2	2N	2

		Biologik tuzilmalar va faoliyatlarning o‘zaro ta’siriRivojlanish anomaliyalari va nuqsonlari. Ona va bola sog‘lig‘ini saqlash.Bolalik, o‘smirlik va ulg‘aygan davrlarda biologik va ijtimoiy omillarning o‘zaro ta’siri.			
10	Evolyusion jarayonlar va ularning umumiy qonuniyatlari	Evolyusion g‘oyalarning tarixi. Organik olam evolyusiyasi mexanizmlari haqida. Darvin ta’limoti. Darvinizm va genetikaning hozirgi zamon hamjihatligi. Turning populyatsion strukturasi. Populyatsiya. Populyatsiyaning ekologik va genetik xarakteristikasi. Xardi - Vaynberg qonuni. Populyatsiyaning genofondi. Odamlarning populyatsion strukturasi. Demlar. Izolyantlar. Odamlarning evolyusion omil sifatidagi ta’siri. Mutatsiya jarayonlari, migratsiya va izolyatsiyalarning odam genetik strukturasiga ta’siri. Izolyantlar genofondida genlar dreyfi. Odam populyatsiyalarida tabiiy tanlanish ta’sirining o‘ziga xosligi. Geterozigot va gomozigotga qarshi tanlanish misollari.	2	2N	
11	Antropogenez	Odamning evolyusiyasi. Birinchi odamlar. Hozirgi zamon odamlari. Odamlarning xilma-xilligi. Evolyusiyaning insoniyat soniga ta’siri. Odam ajdodini genetik jihatdan o‘rganish.	2	2N	
12	Odam va biosfera. Odam ekologiyasi	Biosfera tabiiy tarixiy tizimdir. Biosferaning zamonaviy jabhalari (konsepsiyalari): biokimyoviy, biogeotsenologik, termodinamik, geofizikaviy, kibirnetik, ijtimoiy,iqtisodiy. Tirik moddaning planetadagi ahamiyati. Biosfera evolyusiyasi. Uning asosiy yo‘nalishlari: biogetsenozda tur hosil bo‘lishi va o‘zgarishi. Odam va biosfera. Odam tabiiy mavjudot: genetik va funksional jabhalari. Biosfera yashash muhiti va tabiiy boylik manbai. Insoniyat biosferaning faol azosi, mustaqil geologik kuchi. Odam populyatsiyalaridagi adaptativ, demografik va genetik strukturalar. Biosferaning o‘rganish bo‘yicha xalqaro va milliy dasturlar. Ekologiya — organizmning atrof muhit bilan bo‘lgan munosabati haqidagi fan. Muhitning ekologik omil ekanligi	2	2N	2

13	Tibbiy parazitologiya. Tibbiy protozoologiya	Parazitizmning biologik fenomen ekanligi. Parazitlar yashash muhitining o‘ziga xosligi. Parazitlar guruhi ajratilishining ekologik asoslari. Hayvonlar parazit shakllarining tasnifi. Har xil parazitlar guruhining kelib chiqishi. Parazit va ho‘jayin o‘rtasidagi o‘zaro munosabat. Invaziya tushunchasi. Parazit kasalliklar bilan kurashishning ekologik jabhalari. Umumiy va tibbiyot parazitologiyasi bo‘yicha ishlagan olimlar. Mavjudotlar olamidagi parazit shakllar. Sodda hayvonlar tipi. Ularning tibbiyotdagi ahamiyati. Sarkodalilar: dizenteriya, ichak va og‘iz amyobalari. Hivchinlilar: tripanosoma, leyshmaniya, trixomonadalar va lyambliya. Sporalilar.	2	2N	2
14	Tibbiy gelmintologiya va araxnoentomologiya	Gelmintlar haqida tushuncha. Biogeogelmintlar. Yassi chuvalchanglar tipi.Yumaloq chuvalchanglar: odam askaridasi, ostritsa, qil boshli gijja, egri boshli gijja, trixinella, rishta, strangloidlar, qilsimon gijja-filyariyalar, vuxereriya, loa-loa. Gelmintoskopiya va ovogel’mintoskopiya usullari. Devastatsiya. Degelmintizatsiya. O‘rgimchaksimonlar. O‘rgimchaklar, chayonlar, falangalar, kanalar turkumlari.Hashoratlar sinfi. Epidemiologik ahamiyatga ega bo‘lgan turkumlari. Hasharotlar infeksiya va invazion kasalliklarni qo‘zg‘atuvchilarini tashuvchilaridir.	2	2N	2

15	Zaharli hayvonlar	Zaharli hayvonlar sistematikasi. Zaharlilik filogeniyasi va zaharlarning tabiati. Zaharli sodda hayvonlar va zaharli kovakichlilar: gidroid, sifoid yoki haqiqiy meduzalar, korall poliplar. Otiluvchi zaharli tuzilma va uning zahari. Otiluvchi zaharli tuzilma zahari bilan zaharlanish belgilari va bu holatda birinchi yordam. Zaharli chuvalchanglar. Zaharli polixetalarning zaharlash moslamasi, zahari va zaharlanishdagi klinik manzara. Zaharli halqali chuvalchanglar. Zaharli mollyuskalar: Zaharli qorinoyoqlilar, boshoyoklilar. Qorinoyoqli va boshoyoqli mollyuskalarning zaharli moslamalari va zaharini ta'siri. Mollyuskalar zaharidan zaharlanishdagi klinik manzara. Toksikoinfeksiyalar hosil qiluvchi mollyuskalar. Zaharli bo'g'imoyoqlilar. Zaharli o'rgimchaksimonlar: chayon, o'rgimchaklar, ko'poyoqlilar, Ularning zaharidan zaharlanish klinikasi. Zaharli hayvonlar zaharining tibbiyotdagi ahamiyati, O'rta Osiyo va O'zbekistan hududida uchraydigan zaharli hayvonlar.	2	2N	2
		Jami:	**48**	**28N 20 A**	**24**

3.O'quv chilarning bilim va ko'nikma larini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib , ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asoslari:

1. Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika."Ziyo-nashr". Toshkent. 2018 y.
2. Nishonboyev K.N., Hamidov J.H., -" Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.

3.O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish To‘g‘ri sida ” gi buyrug‘i
4.Бочков Н.П. Клиническая генетика. Москва. 2004 г. Учебник для вузов.

5.Барышников Е.Н,- Медитсинская паразитология. Конспект лекция для мед.вузов. Владос-пресс, 2005 г.

6.Заяс Р.Г., Рачковская И.В.,Карпов И.А. Основы общей и медитсинской паразитологии. Москва, 2002 г.

7.Заяс Р.Г., Рачковская И.В., Карпов И.А. Основы общей и медитсинской паразитологии. Феникс, 2002 г.

8.A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to‘plami» Toshkent,2007, 2010, 2013 y.

9.P.R.Alimxodjayeva,A.A.Abduvaliyev,N.M.To‘ychibayeva,M.S.Gildieva. “Tibbiy genetikaning tekshirish usullari”.
10.J.A.Musayev. “Genetika asoslari” Toshkent-2011y.
11.Alimxodjaeva P.R.,Juravlyova R.A. "Rukovodstvo po meditsinskoy parazitologii". «Abu Ali ibn Sino», Tashkent, 2004 y.
12.K.N.Nishanbayev, P.R.Alimxodjayeva, D.J.Xamidov. Meditsinskaya biologiya i genetika. Tashkent 2008 g.

Internet saytlari

1. http://www.medline.ru.
2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. http://rsmu.ru/8894.html

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

TIBBIY PSIXOLOGIYA VA SHAXSLARARO MULOQOT

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.06
Ajratilgan auditoriya soat:	96

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1 Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

- D.A. Boboyeva

Taqrizchilar:

Ichki takrizchi: 1 Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

G.Ubaydullaeva

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Tibbiy psixologiya va shaxslararo muloqot
Ajratilgan soat	**96**
Mavzular soni	**15**
Dasturning maqsadi	Umumiy va tibbiy psixologiyasi moduli tibbiyot yo‘nalishida tayerlanadigan kasblar uchun umumkasbiy modullardan biri bo‘lib, O‘quvchilarda inson ruhiyati, ruhiy jarayonlar o‘zgarganda bemorda kuzatiladigan o‘ziga xos xususiyatlariga doir bilimlarni hosil qilish. Umumiy va tibbiy psixologiyasi modulining tibbiyot amalietidagi o‘rnidan kelib chiqib, mavzularni o‘zlashtirish davomida ruhiy holatlar klassifikatsiyasi, tibbiy psixologiyani asosiy obyektlar haqida tushuncha berish bilan birga, turli kasalliklarda bemorlar va tibbiyot xodimlari o‘rtasidagi munosabatlar psixologiyasi, tibbiyot xodimining etika va deontologiya masalalarini o‘rgatadi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	O‘quvchilarda inson ruhiyati, ruhiy jarayonlar o‘zgarganda bemorda kuzatiladigan o‘ziga xos xususiyatlariga doir bilimlarga ega bo‘ladilar, tibbiyot xodimlari o‘rtasidagi munosabatlar psixologiyasi, tibbiyot xodimining etika va deontologiya masalalarini o‘rganadi.
Bilim	-Umumiy va tibbiy psixologiyasi moduli tarmoqlari, asosiy vazifalarini; -Umumiy va tibbiy psixologiyasining amaliy ahamiyatini; -Umumiy va tibbiy psixologiyasi moduli tarixi , asoschilarini; -ruhiy holat, jarayon haqida tushunchani; -ongning turlari va xususiyatlarini; -ongning turli kasalliklarda buzilishi va bemorlar bilan munosabatda bo‘lish xususiyatlarini. -bilish sohasi jarayonlarni; -sezgi va idrok jarayoni buzilgan bemorlarga munosabatda bo‘lish psixologiyasi; -xotira jarayoni fiziologik asosini, turlarini; -diqqat jarayoni shakllanishi, turlarini; -xotira, diqqat jarayonining kasalliklarda buzilishini; -sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari buzilgan bemorlarga munosabatda bo‘lish xususiyatlarini. -tafakkur jarayoni tushunchasi, shakllanishi va sifatlarini; -nutq haqidagi tushunchani; -tafakkur jarayonining kasalliklarda buzilishini; -aqli zaiflikning turlarini; -nutqning turli kasalliklarda buzilishini; -tafakkur va nutqi buzilgan bemorlarga munosabatda bo‘lish xususiyatlarini. -emotsiya tushunchasi va turlarini; -emotsiya jarayonining butun organizm bilan bog‘liq ligini; -emotsiya jarayonining turli – tuman kasalliklarida buzilishini; -iroda jarayoni haqidagi nazariyalar, bosqich va sifatlarini; -iroda faoliyatining turli kasalliklarda o‘zgarishi; -emotsiya va iroda faoliyati buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo‘lish hususiyatlarini. -shaxs To‘g‘ri sidagi nazariyalarni, shaxs tarbiyasi ahamiyatini; -mijoz turlari, xarakterning asosiy xususiyatlarini; -shaxs va kasallik tushunchasini;

	-etika kategoriyalarini; -deontologiyaning asosiy vazifalarini; -tibbiyot xodimi va bemor o‘rtasidagi munosabatlarni. -psixogigiena tushunchasi va bo‘limlarini; -tibbiyot xodimlari psixogigienasini; -psixoprofilaktika tushunchasini; -psixoprofilaktikaga qaratilgan tadbirlarni; -psixoterapiya haqida ma’lumot, psixoterapevtik davolash usullarini. -ambulatoriyada sog‘lom muhit yaratish psixologiyasini; -poliklinikada olib boriladigan profilaktika ishlarini; -terapevtik bemorlar psixologiyasini; -terapevtik kasallarni davolashda ruhiy ta’sir o‘rnini . -jarrohlik kasalliklaridagi operatsiyadan oldingi va keyingi o‘zgarishlar ni; -jarrohlik bo‘limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasini; -yosh bolalar ruhiyatiga kasalliklarning ta’sirini; -yoshga qarab psixoprofilaktika ishlarini olib borishni; -ota – onalar bilan muloqatning hususiyatlarini. -sog‘lom ayollarga munosabat psixologiyasini; -ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo‘lishni va psixoterapevtik ta’sirni. -ruhiy kasalliklarning o‘ziga xos hususiyatlarini; -psixiatriyaning qonunchilik asosini; -ginekologik va ruhiy kasallar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasini.
Ko‘nikma	-Ongi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasining o‘ziga xos jihatlarini o‘rganishi; -Xotiraning buzilishi To‘g‘ri sida qo‘shimcha ma’lumotlar to‘plashi va taxlil qila olishi; -Tafakkur jarayoni va nutqi buzilgan bemorlarga munosabatda bo‘lish xususiyatlarini o‘rganishi; - Kayfiyatga salbiy va ijobiy ta’sir etuvchi omillarni o‘rganishi va tahlil qila olishi; -Iroda jarayonining shakllanishi. Iroda jarayoniga ijobiy tasir etuvchi omillarni o‘rganishi; -Tibbiyot xodimi etika – deontologiyasini vaziyatli masalalar yordamida tahlil qilishi; -Davolash jarayonida qo‘llaniladigan psixoterapevtik davolash usullarini ko‘rsatib bera olishi; -Bolalar va o‘smirlar psixologiyasining o‘ziga xos jihatlarini o‘rganishi va taxlil qilishi
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	Umumiy gigiena va ekologiyaYuqumli kasalliklar,Analitik kimyo, Dori turlari texnologiyasi,Farmakologiya asoslari,Fitoterapiya,Farmasevtik kimyo,Anatomiya, fiziologiya va patologiya.
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A-amaliy talim; S-seminar;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini	Yozma, og‘zak, savol – javob, munozara, test, amaliy topshiriq. Joriy va yakuniy nazorat

baholash	

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	Kirish. Ruhiy jarayonlar. Ong va uning turli kasalliklarda buzilishi	Umumiy va tibbiy psixologiya so‘zi ma’nosi, moduli va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Umumiy va tibbiy psixologiya moduli asosiy masalalari, vazifalari. Umumiy va tibbiy psixologiyaning tekshirish uslublari.Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati. Umumiy va tibbiy psixologiya moduli tarixi, asoschilari haqida ma’lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari.Normal ruhiy holat haqida ma’lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong haqida. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo‘ljal olish xususiyatlari. Turli – tuman kasalliklar, shikastlanishlar, stress holatida ongning buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog‘i solingan holat va depersonalizatsiya.Ongning to‘xtashi: obnubilyatsiya, somnolensiya, stupor, sopor, koma va hushdan ketish holatlari. Ongi buzilgan bemorlar holatini baholash, yerdam berish tadbirlari haqida.	4	N-4	2
2.	Kasbiy faoliyat samaradorligini ta’minlashda shaxsiy fazilatlarning roli	Yoshlarda o‘quv va kasbiy motivatsiyani rivojlantirish masalalari. Kasb va qiziqish. Qiziqishning kasb tanlashdagi o‘rni va kasbni egallashdagi ahamiyati. Shaxsning bilish jarayonlari, xaraktyori, temperamenti, qobiliyati xususiyatlarini hisobga olgan holda kasbga yo‘llash muammosi. Yoshlarni kasbga yo‘llashda ularning his-tuyg‘ulari va irodalarini hisobga olish. Kasbiy faoliyat samaradorligini ta’minlashda shaxsiy fazilatlarning roli.	4	N4	4
3.	Bilish sohasi jarayonlari. Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning	Yagona ruhiy faoliyat xaqida ma’lumot. Bilish sohasi jarayonlari haqida ma’lumot. Sezgi analizatorlari haqida. Syozgining buzilishi. Idrok jarayonining shakllanishi. Beixtiyoriy, ixtiyoriy idrok etish haqida. Idrok jarayoni buzilishilari: illyuziya, gallyusinatsiya.Sezgi, idrok jarayoni	8	N-6 A-2	2

	turli kasalliklarda buzilishi.	buzilishi kuzatilgan byomorlarga munosabatda bo‘lish psixologiyasi. Xotira. Xotiraning fiziologik asoslari. Xotira turlari.Diqqat. Turli kasalliklarda diqqatning buzilishi tiplari. Xotirasi, diqqati buzilgan byomorlarga nisbatan tibbiyot xodimining munosabatda bo‘lish psixologiyasi.			
4.	Tibbiy faoliyatda shaxslararo munosabatlar	Muloqot tibbiy faoliyatining asosiy katyogoriyasi sifatida. Muloqot mohiyati, funksiyalari va darajalari. Tibbiy muloqot va uning o‘ziga xos xususiyatlari, tuzilishlari. Muloqotdagi psixologik qiyinchiliklar, ularning klassifikatsiyasi, namoyon bo‘lish xususiyatlari. Muloqotdagi psixologik qiyinchiliklar klassifikatsiyasi (A.A.Royak). Muloqotdagi qiyinchiliklar omillari (Yu.M.Orlov). Tibbiy muloqot to‘siqlari. Shaxslararo muloqotning umumiy tamoyillari. Muloqotning samarali usullari.	4	N-2 S-2	2
5.	Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o‘zgarishi	Tafakkur. Aqliy opyoratsiyalarning asosiy turlari. Nutq. Tafakkur jarayonining turli kasalliklarda buzilishi. Aqli zaiflikning turlari: oligofreniya, demensiya.Nutqning buzilishi: motor, sensor, amnestik, total afaziyalar. Tafakkuri va nutqi buzilgan bemorlar bilan tibbiyot xodimlarining munosabatda bo‘lish xususiyatlari.	8	N-4 A-4	2
6.	Kasbiy so‘nish	Kasbiy so‘nish kasbiy faoliyatni samaradorligiga salbiy tasir ko‘rsatuvchi omil ekanligi. Kasbiy so‘nishning xavf guruhlari. Pyodagoglarda kasbiy so‘nish sindromi va uning yuzaga kelish sabablari. Kasbiy so‘nishning tarkibiy qismlari. Tibbiyot xodimining kasbiy so‘nishining uchta asosiy bosqichi va jihati. Kasbiy so‘nish psixoprofilaktikasi.	10	N6 S-4	2
7.	Emotsiya va iroda jarayoni haqida ma’lumot. Emotsiya va iroda jarayonlarining turli kasalliklarda buzilishi	Emotsional holatlar haqida ma’lumot: kayfiyat, ehtiros, jazava. Emotsiyalarning fiziologik mexanizmlari. Emotsiya jarayonining organizm bilan bog‘liq ligi, inson faoliyatidagi ahamiyati. Emotsiya jarayonining kasalliklarida buzilishi: eyforiya, disforiya, depressiya, emotsional ambivalentlik, emotsional loqaydlik.Emotsiya faoliyati buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo‘lish masalalar Iroda jarayoni. Odam irodasini shakllantirish. Iroda jarayonining turli kasalliklarida o‘zgarishi. Tibbiyot xodimlarining irodasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi. Tilak, xoxish tushunchalari, ko‘nikma lar haqida ma’lumot.	6	N-4 A-2	2
8.	Shaxs muammolari,	Shaxs muammolari haqida ma’lumot. «Shaxs» va «Odam» tushunchalari. Shaxs To‘g‘ri	6	N-4 S-2	2

	byomor shaxsi va kasallik. Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – dyoontologiya masalalari	sidagi nazariyalar, mijoz haqida ma'lumot. Xaraktyor va uning asosiy xususiyatlari. Shaxsning tutgan yo'lining shakl va sifatlari dunyoqarash, e'tiqod, idyoal tushunchalari. Shaxsning taraqqiyot bosqichlari hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari. Shaxsning kasbiy kamoloti. "Shaxs yotukligi" tushunchasining mazmun va mohiyati. Shaxs profyossionallashuvi - dinamik jarayon sifatida. Kasbiy shakllanganlik ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlovchi omil sifatida. Kompyotyontlik tushunchasi. Kasbiy sifatlarning shakllanishi. Kasbiy identifikatsiya. Shaxs va kasallik muammosi bemorning xaraktyor xususiyatlari bilan bog'liq ligi haqida ma'lumot. Shaxs patologiyasi haqida ma'lumot. Byomor shaxsi, kasallikning bemor shaxsiga ta'siri.Tibbiyot xodimi va bemor o'rtasidagi munosabatlar. Sorrogyoniya, yatrogyoniya tushunchalari va ularning bemorga ta'siri. O'rta tibbiyot xodimlarining asosiy burchlarini.			
9.	Psixogigiena haqida ma'lumot. Psixoprofilaktika, psixotyorapiya	Psixogigiena haqida tushuncha. Psixogigienaning asosiy bo'limlari: yoshga oid psixogigiena, mehnat va ta'lim psixogigienasi, turmush psixogigienasi, oila va jinsiy hayot psixogigienasi, jamoa hayoti psixogigienasi. Psixoprofilaktika. Psixoprofilaktikaning dolzarb masalalari. Psixoterapiya. Psixoterapevtik davolash usullari. Abu Ali ibn Sinoning psixoterapevtik usul bilan davolash borasidagi fikrlari.	6	N-4 S-2	2
10.	Ambulatoriya sharoitida va terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Ambulatoriya va poliklinikada bemorga hizmat ko'rsatish psixologiyasi. Oilaviy poliklinikalarda olib boriladigan davolash-profilaktika ishlari. Somatik kasalliklar va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Somatik kasalliklarda kuzatiladigan ruhiy o'zgarishlar va bemorlarni davolash tadbirlari.	4	N-4	4
11.	Jarrohlik kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Jarrohlik bo'limlaridagi byomorlarning o'ziga xos ruhiy xolatlari. Jarrohlik bo'limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.Jarrohlik operatsiyalari va ularning bemor ruhiyatiga ta'siri. Operatsiyadan keyingi ruhiy o'zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayonida qo'llaniladigan psixoterapevtik davolash usullari.	8	N-4 A4	2
12.	Bolalar kasaliklarida bemorlar bilan	Bolalar kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Bemor bolalarning ota – onasi bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Yoshga qarab	8	N-8	4

	munosabatda bo‘lish psixologiyasi	psixoprofilaktik ishlarni tashkil qilish.			
13.	Sog‘lom ayol psixologiyasi.	Sog‘lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi.	8	N-4 S-4	2
14.	Akushyor–ginekologik va ruhiy byomorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi	Sog‘lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi. Tug‘ish davri psixologiyasi. Klimaks davri psixologiyasi. Ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining taktikasi. Onalar va bolalar salomatligini saqlashga qaratilgan tadbirlar. Ruhiy byomorlarda kuzatiladigan o‘ziga xos xususiyatlar. Ruhiy bemorlarga ambulatoriya va kasalxona sharoitida munosabatda bo‘lish psixologiyasi.	8	N-6 S-2	2
15.	Onkologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi	Onkologik kasalliklar bilan og‘rigan bemor ruhiyatiga ta’siri. Davolanish jarayonidagi ruhiy o‘zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayonida qo‘llaniladigan psixoterapevtik davolash usullari.	4	N-4	2
	Jami:		**96**	**96**	**M/t- 36**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi asosida O‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv amaliyotini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yhati:

Prezident asarlari

1.Sh.Mirziyoyov “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.Sh. Mirziyoyov “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. Sh.Mirziyoyov “Erkin va farovon, dyomokratik O‘zbyokiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkyont – “O‘zbekiston”-2016.

Asosiy adabiyotlar:

1. Umarov B.M., Shoyimova Sh.S. Kasbiy psixologiya, Darslik. Toshkent. 2018y.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессий, Учебноё пособий. Москва. 2005 г.
3. Бёзносов С.П. Профессиональная дёформатсия личности, СПб.: Рёч. 2004г
4. Jalilova S.X., Haydarov F.I., Xalilova N.I. Kasb psixologiyasi, O‘quv qo‘llanma. TDPU. 2010 y.
5. Зеер Э.Ф. Психология профессий, Учебное пособиё. Москва. 2008 г.
6. Зеер Э.Ф. Психология профессионалних деструксий, Учебное пособиё. Москва. 2005 г.
7. Илин Ё.П. Психология для педагогов, Учебное пособие. Питер. 2012 г
8. Камардина Г.Г. Психологические трудности общения: основы психотехнологии, Учебное пособие. Уляновск. 2000 г.
9. Климов Ё.А. Психология профессионального самоопределения, Учебное пособие. Москва. 2004 г.
10. Климов Ё.А. Психология профессионального самоопределения, Учебное пособие. Москва. 2004 г.
11. Москвина Н.Б. Профилактика профессионалних деформатсий учителя, Учебное пособие. Москва. 2018 г.
12. Селуйко В.М. Психологические основи педагогического общения. Пособие. Москва. 2007 г.
13. G‘oziyov E.G‘., Mamedov K.Q. Kasb psixologiyasi, Darslik.Toshkyont. 2003
14. Shoyimova Sh.S. Muloqot psixologiyasi, O‘quv -uslubiy qo‘llanma. Toshkyont. 2017 y.
15. Shoyimova Sh.S. Shaxs psixologiyasi, O‘quv qo‘llanma. Toshkyont. 2017
16. David D.Luxton. Professional Psychology. Research and Practice Artificial Intelligence in Psychological Practice. Current and Future Applications and Implications. Online First Publication. 2013 y.
17. Trierweiler S.J., Stricker G. The scientific practice of professional psychology. New York. 1998 y.

Internet saytlari

1. www.edu.uz – OO‘MTV rasmiy sayti
2. www.ziyonet.uz – ta’limiy portal
3. www.pedagog.uz – TDPU rasmiy sayti
4. www.natlib.uz – A.Navoiy nomli O‘zbekiston Milliy kutubxonasi sayti.
5. www.istedod.uz – O‘zR Prezidenti huzuridagi “Iste’dod” jamg‘armasi portali.
6. www.thelearningweb.net – ta’lim tarmog‘i.
7. www.inetlibrary.com. – Internet kutubxona

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.07
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

.

Tuzuvchilar:

Matchanov A.A. - 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

Samatova B.S. - 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda axborot texnologiyalari
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	24
Dasturning maqsadi	Tibbiyotda axborot texnologiyalardan foydalanish bugungi kunda tibbiyot masalalarini yechishda hamda davolash va ilmiy - amaliy faoliyatni sifatli darajada olib borishda, axborot texnologiyalaridan to‘g‘ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashda alohida o‘rin tutadi. O‘quvchilar zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida olingan tibbiy - biologik axborotni qayta ishlash, taxlil qilish, ish jarayonini avtomatlashtirish hamda to‘g‘ri qaror qabul qila olishi zarur. Jumladan, matematik modellashtirish uslublari, internet tarmog‘ida, zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ishlashni bilishi zarur. Axborot texnologiyalarining ahamiyati va rivojlanishini tendensiyalarini bilishi texnik, dasturiy, tarmoq resurslaridan samarali foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishini talab etadi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	• Tibbiyotda axborot texnologiyalar, tushunchalari va tasavurlarining umumiyligi, tibbiy olami jarayonlarini anglashda alohida ahamiyat kasb etishi; • Axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o‘rni haqida tushunchalarga ega bo‘lishi; • Sog‘lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o‘rni Sog‘liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalari va mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ishlar; • sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo‘lish; • hozirgi zamonda informatikaning o‘rni va roli, ma’lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish; • tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	• Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigiyenasi; • amaliy dasturlar bilan ishlashni; • ma’lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta’minotni; • kompyuter grafika usullarini bilish va foydalana olish; • axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog‘ida ishlash; • elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega bo‘lishi kerak. • Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari;
Ko‘nikmalar	• AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. • AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. • Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta’minoti. Kompyuterning asosiy va qo‘shimcha qurilmalari. • Shaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta’minoti. Windows operatsion tizimida ishlash asoslari. Windows operatsion sistemasining bazaviy ob’ektlari bilan ishlash. • Windows operatsion sistemasi muhitida papka va fayllar bilan ishlash.

	Windows operatsion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar. • Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish. • Microsoft Excel dasturining keng imkoniyatlaridan foydalanish.
O‘quv rejasiga muvofik o‘zaro boqliq bo‘lgan fanning nomi	O‘quv rejasiga muvofiq barcha umumkasbiy va klinik modullar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta’lim; A -amaliy ta’lim; L –laboratoriya mashgulotlar;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy qismi	Mustaqil ta’ lim
1.	Axborot haqida tushuncha. Axborot texnologiyalari haqida ma’lumot.	Axborot haqida tushuncha. Axborotning ifodalanishi va sifat ko‘rsatkichlari. Axborot texnologiyalari haqida ma’lumot.	2	2N	
2.	Axborot turlari. Sanoq sistemalari. Texnika xavfsizligi.	Axborot turlari va o‘lchov birliklari. Sanoq sistemalari. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda texnik va gigienik qoidalar. Texnika xavfsizligini ta’minlash asoslari.	2	2N	2
3.	Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari.	Ilm-fan va tibbiyotning rivojlanishida informatika va axborot texnologiyalarining ahamiyati. Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirish.	4	4N	
4.	Tibbiyot masalalarini yechishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma’lumotlar. Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikatsiya vositalari.	2	2N	2
5.	Tibbiyot masalalarini yechishda axborot texnologiyalar dasturiy ta’minoti.	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta’minoti. Dasturiy ta’minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operatsion tizimlar, ularning turlari va vazifalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko‘rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	2	2N	2
6.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Tibbiyot axborotlarini arxivlash usullari.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Papka va yarliklar yaratish. Sozlash ishlarini amalga oshirish. Ma’lumotlarni dikslar va fleshkaga ko‘chirish usullari. Axborotlarni arxivlash usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlari. Arxivlangan axborotlarni arxivdan chiqarish.	2	2A	2
7.	Tibbiyotda matnli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Word matn muharririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash, saqlash va chop etish. Matn muharriri yordamida jadvallar yaratish. Jadvallar va ular ustida ishlash. Matn muharriri yordamida grafik ob’ektlar bilan ishlash. Smart Art ob’ekti. Avtomatlashtirilgan vositalar va shablonlar. Mundarijalar, kolontitullar, ko‘chirmalar va giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Hujjat	6	2A 2A 2A	2

		xususiyatlarini va sahifa parametrlarini sozlash.			
8.	Microsoft Excel jadval muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Elektron jadvallar bilan ishlash. Sonli ma’lumotlar ustida ishlash. Microsoft Excel jadval muharirida formulalar, standart funksiyalar va ulardan foydalanish. Tibbiyot sohasiga oid jadval ma’lumotlarini guruhlash, tartiblash, saralash va filtrlash. Elektron jadvallarda axborotlarni himoyalash, giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Diagrammalar ustida ishlash. Grafik va diagrammalarni shakllantirish va ularni bezash.	6	2A 2A 2A	2
9.	Tibbiyot ma’lumotlarini taqdim etish uchun taqdimotlar yaratish MS Power Point dasturidan foydalanish.	Tibbiyot axborotlarini taqdimotlar ko‘rinishida shakllantirish texnologiyasi. Taqdimotda turli ob’ektlarni joylashtirish. Slaydlar ustida ishlash. Animatsiya masalalari. Tovush, tasvir, matn va xarakatlar uyg‘unligini ta’minlash. Tibbiy taqdimotlarda giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Taqdimotni boshqarish.	4	2A 2A	12
10.	Tibbiyotda grafik ma’lumotlar yaratishdagi dasturiy vositalar. Adobe Photoshop dasturidan foydalanish.	Tibbiyot grafik ma’lumotlari ustida ishlash dasturiy ta’minoti. Grafik ma’lumotlar bilan ishlash texnologiyalari. Grafik ma’lumotlar va ularning turlari. Adobe Photoshop imkoniyatlaridan foydalanish.	2	2A	1
11.	Tibbiyot axborot tizimlari. MS Access dasturiy ta’minotidan foydalanish.	Tibbiyotda ma’lumotlar bazasi loyihalashtirish. Mutaxassis shifokorning ma’lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. Ma’lumotlar bazasi turlari va axborot tizimlarini qurishdagi roli. Ma’lumotlar bazasini tashkil etish usullari. MS Accessda ma’lumotlar bazasini yaratish. Ma’lumotlar bazasiga ma’lumotlar kiritish. Jadvallar, so‘rovlar, shakllar, xisobotlar va modullar bilan ishlash.	4	2N 2A	1
12.	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari.	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari. Simli va simsiz tarmoq. Kompyuter tarmoqlari va ularning mohiyati. Internet. Internet va internet tarmog‘i, ularni tashkil etish. Internetga bog‘lanish usullari. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo‘yicha qidirish uchun Web-brauzerlardan foydalanish. Qidiruv tizimlarida tibbiy ma’lumotlarni topish.	4	2N 2A	2
13.	Internet tarmog‘ida foydalanuvchilar registratsiyasi.	Elektron pochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo‘natish va qabul qilish usullari. Ijtimoiy tarmoqlar va ularda ma’lumot almashish.	2	2A	1
14.	Web saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar.	Tibbiyot sohasida Web-sayt yaratishning dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Web-saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton, Adobe Dreamweaver, Front Page). Dasturda tayyor shakllardan foydalanish mexanizmi. Web-sahifalar yaratish.	2	2A	1

15.	Tibbiyotda elektron va masofaviy o‘qitish. Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari.	Tibbiyotda elektron va masofaviy o‘qitish. Internet xizmatlari: WWW, FTP, xosting, konferensiya. IP texnologiyalari (telefoniya va TV).Zoom dasturi va unda videokonferentsiya tashkil qilish. Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyot-masofadan turib, bemorlarni davolashda foydalaniladigan telekommunikatsiya va axborot texnologiyalari.	2	2N	
16.	Tibbiyot tizimlarining axborot havfsizligini ta’minlash asoslari	Axborot havfsizligi. Axborotlarga bo‘lgan havf xatarlar. Tibbiy axborotlarni himoyalash usullari. Kompyuter viruslari, turlari va ulardan himoyalanish. Antivirus dasturlarini o‘rnatish va bazalarini yangilash. Kompyuterni antivirus dasturlari bilan tekshirish.	2	2A	
	Jami		**48**	**N16, A32**	**24**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan oilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriklardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini qzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. A.A.Matchanov, J.A.Usarov. Tibbiyotda axborot texnologiyalari. 2022 yil.
2. Bazarbayev M.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.
3. R.Boqiyev, A.A.Matchanov. Informatika. Tafakkur. 2012 yil.
4. Bazarbaev M.I., Ermetov E.Ya., Sayfullaeva D.I., «Ta’limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.
5. Василев А.“Мисрософт Оффисе 2007. Новые возможности”. Учебник, С.Пб. ПИТЕР, 2007 г.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1.Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013). Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.

2.Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.

3.Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.

4.Abduqodirov A.A., Pardaev A.X.Masofali o‘qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Fan, 2009.

5.Агапонов С. В. и др. Средства дистансионного обучения. Методика, технология, инструментарий. / Авторы: Агапонов С. В., Джалиашвили З. О., Кречман Д. Л., Никифоров И. С, Ченосова Е. С, Юрков А. В. / Под ред. З.О. Джалиашвили. — СПб.: БХВ-Петербург, 2003. — 336 с: ил.

6.Андерсен, Бент Б. Мултимедиа в образовании / Бент Б. Андерсен, Катя ван ден Бринк – М.: Дрофа, 2007. – 224 с.

7.Ибрагимов И. М.Информатсионные технологии и средства дистансионного обучения: учеб, пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. М. Ибрагимов ; под ред. А. Н. Ковшова. — 2-е изд., стер. — М.: Издателский сентр «Академия», 2007. — 336 с.

8.Краснова Г.А., Беляев М.И., Соловов А.В. Технологии создания электронных обучающих средств: 2-е издание. – М.: МГИУ, 2002. – 304 с.

9.Сабирова Д.А. Мултимедийные системы и технологии. Учебное пособие-Т: ТГЕУ, 2012г.

10.Sabirova D.A. Multimedia tizimlari va texnologiyalari. O‘quv qullanma -T: TDIU, 2014 y

11.Muxammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, “Muvorounnaxr” nashriyoti, 2016

12.Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasi. T.:Fan va texnologiya, 2006

Internet manbalari

1. http://www.ziyonet.uz
2. http://www.edu.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.08
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1 Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

- D.A.Boboyeva

Taqrizchilar:

Ichki takrizchi: 1 Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

G.Ubaydullaeva

Tashki takrizchi:

I.R.Mavlyanov

“Farmakologiya” kafedrasi mudiri,

professor .

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Farmakologiya va retseptura asoslari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	«Farmakologiya va retseptura asoslari» fani tibbiyot yo‘nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o‘quvchilarda tibbiyotga doir bilimlar hosil qilishni, ularning fazoviy tasavvurlarini o‘stirish.«Farmakologiya va retseptura» fan sifatida tibbiyot amaliyotidagi o‘rnidan kelib chiqib, mavzularni o‘zlashtirish davomida dori preparatlari bilan ishlash, ularni maxsus guruhlarga ajratish, ular bilan turli kasalliklarni davolash va oldini olishda foydalanish, dorilarni saqlash, bemorlarga tez tibbiy yordam ko‘rsatish yo‘l-yo‘riqlariga tavsif berishni tashkil etadi. Farmakologik guruhlarning tasnifi, guruhlarga xos bo‘lgan farmakologik ta’sirlar, bundan tashqari dori vositalarining nojo‘ya ta’siri, ularni oldini olish va tez yordam choralarini qo‘llay olish yo‘llarini ,retsept yozishni o‘rgatadi. Kasalliklarni oldini olish va davolash uchun tibbiyot xodimlari dorilarni dozalari va qo‘llash usullarini juda yaxshi bilishlari kerak.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Farmakopeya haqida tushuncha; Farmakokinetika va farmakodinamika; Farmakologik effekt; Biologik namunalash; Markaziy va periferik asab tizimiga ta’sir qiluvchi dori vositalari; Nafas organlari faoliyatiga ta’sir qiladigan dori vositalari; Yurak-tomir tizimiga ta’sir qiladigan dori vositalari; Diuretik vositalari; Hazm a’zolari tizimiga ta’sir qiladigan dori vositalari; Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta’sir qiladigan dori vositalari; Qon tizimiga ta’sir qiladigan dori vositalari; Modda almashinuvi jarayoniga ta’sir qiladigan dori vositalari; Allergiyaga va yallig‘lanishga qarshi dori vositalari bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish.

Bilim	Farmakologiya fani va uning boshqa fanlar bilan bog‘liqligini; Dori shakllari va ularning tasnifini; Dori miqdori belgilarini; Dori moddalarining organizmga ta’sir etishda retseptorlarning funksiyasini; Dori moddalarining o‘zaro ta’siri va mos kelish – kelmasligi; Dori moddalardan o‘tkir zaharlanishda davolash usullarini ***biladilar.***
Ko‘nikma	Tibbiyot bo‘limlarida dori moddalarini saqlash va berish; Retseptning tuzilishi, shakllari va yozish qoidalari; Dori vositalarini qo‘llash; Dori vositalarining nojo‘ya ta’siri, ularni oldini olish; Tez yordam choralarini qo‘llay olish ***ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.***
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, anatomiya, fiziologiya,patologiya, hamshiralik ishi, pediatriyada hamshiralik ishi, xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi, akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi, terapiyada hamshiralik ishi.
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, retsept yozish, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish.

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta’ lm
1	Farmakologiya faniga kirish .	Farmakologiya fanining mohiyati va uning boshqa tibbiy, biologik fanlar bilan aloqasi. Farmakologiya fanining qisqacha rivojlanishi tarixi. Dori moddalarini izlab topish yo‘llari va uning tasnifi. Biologik namunalash haqida tushuncha. Farmakopeya.	6	2-N 4-A	-
2	Umumiy dorinoma (retseptura). Dori shakllari. Umumiy Farmakologiya Dori moddalarini organizmga yuborish yullari.	Umumiy dorinoma**.** Retsept tuzilishi va shakllari. Retsept yozish qoidalari. Dori shakllari va ularning tasnifi. Dori moddalarini organizmga yuborish yullari. Dozalar haqida tushuncha.	6	2-N 4-A	2
3	Xususiy farmakologiya. Mikroblarga qarshi vositalar	Mikroblarga qarshi vositalar ta’rifi, tasnifi va ahamiyati, ta’sir turlari (bakteriostatik, bakteritsid). Antiseptik va dezinfeksiya qiluvchi vositalar haqida tushuncha va ularning tasnifi. Antibiotiklar, tasnifi, vositalarning ta’sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo‘llash usullari, nojo‘ya ta’siri, asorati va ularning oldini olish yo‘llari, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish	6	4-N 2-A	2
4	Markaziy asab tizimiga ta’sir qiladigan vositalar	Markaziy asab tizimiga ta’sir qiladigan vositalar tasnifi. Anal’geziya qiladigan vositalar, tasnifi, xossalari, qo‘llanilishi, nojo‘ya ta’siri, oldini olish va tez yordam choralari. Narkotik va narkotik bo‘lmagan anal’getiklar dozasini aniqlash va retsept yozishni bilish. Analeptiklarning umumiy ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo‘llanilishi: Psixotrop vositalar, neyroleptiklar, trankvilizatorlar, sedativ vositalar. Psixostimulyatorlar : umumiy ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo‘llanilishi, nojo‘ya ta’siri, oldini olish va tez yordam choralari va retsept yozishni o‘rganish.	6	2-N 4-A	2

5	Periferik nerv tizimiga ta’sir kiluvchi vositalar Afferent innervatsiya	Afferent innervatsiya haqida tushuncha, tasnifi,dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo‘llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Dori preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozish.	6	2-N 4-A	2
6	Periferik nerv tizimiga ta’sir qiluvchi vositalar Efferent innervatsiya	Efferent innervatsiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta’sir qiladigan moddalar, Antixolinesteraza moddalar, Adrenergik sinapslarga ta’sir qiladigan moddalar, dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo‘llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Dori preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozish.	6	2-N 4-A	2
7	Yurak-tomir tizimiga ta’sir qiladigan vositalar. Diuretik vositalar	Yurak qon tomir tizimiga ta’sir qiladigan preparatlar. Yurak glikozidlari, Aritmiyaga qarshi, toj tomirlar yetishmovchiligida qo‘llaniladigan, gipotenziv, gipertenziv, diuretik vositalar vositalar haqida tushuncha va ularning xossalari, tasnifi, dori preparatlarini qo‘llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya qrizida tez yordam choralari.	6	2-N 4-A	2
8	Nafas organlari faoliyatiga ta’sir qiladigan vositalar	Nafas organlari faoliyatiga ta’sir qiladigan vositalar Nafas stimulyatorlari: yo‘talga qarshi vositalar , balg‘am ko‘chiradigan vositalar, bronxolitik vositalarning qo‘llanilishi, retsept yozish va signaturasini tahlil qilish.	6	2-N 4-A	2
9	Hazm a’zolari ta’sir qiladigan vositalar	Hazm a’zolari tizimiga ta’sir qiladigan vositalar.Ishtahaga ta’sir qiladigan vositalar, ularning xossalari va qo‘llanilishi.Me’da shirasi sekresiyasi oshganda va pasayganda qo‘llaniladigan vositalar. Antatsid vositalar.Me’da ichak yo‘llari xarakatiga ta’sir qiladigan vositalar. Qustiradigan va qusishga qarshi vositalar. O‘t haydaydigan vositalar. Me’da osti bezining tashqi sekretor funksiyasi buzilganda qo‘llaniladigan vositalar.Surgi vositalar. Ularning qo‘llanilishi va ta’siri.Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish	6	2-N 4-A	2

10	Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta’sir qiladigan vositalar Qon tizimiga ta’sir qiladigan vositalar	Miometriyni ritmik va tonik qisqartiruvchi vositalar. Tug‘ruq faoliyatini stimulyatsiya qilishda qo‘llanadigan vositalar. Bachadondan qon qetganda qo‘llanadigan vositalar. Bachadon tonusi va qisqarishiga ta’sir qiluvchi vositalarning xususiyatlari va qo‘llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish. Qon tizimiga ta’sir kiladigan vositalar tasnifi, umumiy xususiyatlari va qo‘llanilishi.Eritropoezga va leykopoezga ta’sir qiladigan vositalar.Kon ivish jarayoniga ta’sir qiladigan vositalar. Qon ivishini oshiradigan vositalar - koagulyantlar: Qon ivishiga to‘sqinlik qiladigan vositalar antikoagulyantlar: dorilarning qo‘llanilishi. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish .	6	2-N 4-A	2
11	To‘qima almashinuvi jarayoniga ta’sir qiladigan vositalar	To‘qima almashinuvi jarayoniga ta’sir qiladigan preparatlarning tasnifi, ta’rifi, terapevtik dozalari, qo‘llanilishi. Gormon preparatlari haqida tushuncha.Vitamin preparatlari, tasnifi, ahamiyati va qo‘llanilishi.Ulardan zaharlani belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozishni o‘rganish .	6	2-N 4-A	2
12	Blastomalarga qarshi vositalar Immun jarayonlariga, allergiyaga va yallig‘lanishga qarshi vositalar Dori moddalardan o‘tkir zaharlanganda davolanishning umumiy asoslari	Blastomalar haqida tushuncha. Blastomalarga qarshi vositalarning tasnifi va ta’sir turlari, terapevtik dozalari, qo‘llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish. Immun jaraeniga ta’sir kiladigan vositalar. Dorilarning ta’siri, xususiyatlari, qo‘llanilishi, salbiy ta’sirini o‘rganish. Antigistamin vositalar. Dorilarning ta’siri, xususiyatlari, qo‘llanilishi, salbiy ta’sirini o‘rganish. Yallig‘lanishga qarshi vositalar. Nosteroid va steroid vositalar ta’siri, xususiyatlari, qo‘llanilishi, salbiy ta’sirini o‘rganish. Zaharlanishlarda asosiy davolash prinsiplari. Dori moddalarining qonga so‘rilishiga yo‘l qo‘ymaslik. Antagonistlarni qo‘llash. Zaharli moddalarning organizmdan chiqib ketishini tezlashtirish. Dori moddalaridan o‘tkir zaharlanishlarda tez yordam choralari preparatlarga retsept yozish.	6	2-N 4-A	2
		Jami	**72**	**N26** **A46**	**24**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda retsept yozishdan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. Z. Salixujayev “Dori vositalari qo‘llanmasi” Toshkent, 2015 yil.
2. Toshmuhamedova F.Sh., Aliev X.U., Nizomov R.Z. “Umumiy farmakologiya va retseptura”. Toshkent, Ilm ziyo, 2007 yil.
3. Sayfuddin Faxriddin o‘g‘li “Umumiy retseptura”. Toshkent, Meditsina, 2006 yil.
4. “Spravochnik Vidal”. Toshkent, 2008 yil
5.Sayfuddin Faxriddin o‘g‘li “Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari”. Toshkent, 2006 yil.
6.Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish”. Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil
7. “O‘zbekiston Respublikasi Dori vositalari va tibbiyot buyumlarining Davlat Reestri”. Toshkent, 2004 yil.
8. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi”. Toshkent, 2006 yil
9.Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O‘zbekiston Respublikasi qonuni ” . 2007 yil.

Internet saytlar:

1. www.histolchuvashia.com.
2. www.ziyo.net.
3. www.google.ru
4. www:uzssgzt.uz,
5. www: med.uz.,
6. www:markaz.uz,

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

JAMIYAT SOG‘LIQNI SAQLASH VA TIBBIY STATISTIKA

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.09
Ajratilgan auditoriya soat:	96

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi Jamiyat sog‘liqni saqlash va tibbiy statistika fani o‘qituvchisi, yetakchi o‘qituvchi: To‘laganova N.M.

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi Jamiyat sog‘liqni saqlash va tibbiy statistika fani o‘qituvchisi: Raximova M.R.

TMA, “Jamoat salomatligi, sog‘liqni saqlashni tashkil qilish, boshqarish” kafedrasi dotsenti: Karimboyev Sh.D.

:

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining Nomi	Jamiyat sog‘lig‘ini saqlash va tibbiy statistika.
Ajratilgan Soat	96
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	Jamiyat sog‘lig‘ini saqlash va tibbiy statistika bilan bir qatorda sog‘liqni saqlash sohasida islohotlar, fanning nazariy, amaliy va uslubiy masalalarni o‘rgatish. Aholini salomatligi ko‘rsatkichlari va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar yechimini topish. Shahar qishloq aholisiga onalar hamda bolalarga tibbiy va sanitariya – epidemiologiya xizmatini tashkil etishni o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) Natijalari	Sog‘liqni saqlash tizimi iqtisodiyoti, rejalashtirish, boshqarish va sanitariya maorifi ishlarini amalga oshirish yo‘llarini o‘rgatadi.
Bilim	– Sog‘liqni saqlash tizimi: asosiy tushunchalar, sog‘liqni saqlash muassasalarining nomenklaturasi; – jamiyat salomatligini saqlash va uni o‘rganish usullari; – aholini turmush sharoiti va turmush tarzi; – aholi salomatligiga ta’sir etuvchi omillar; – demografik jarayonlarning tibbiy ijtimoiy ahamiyati; – tibbiy statistika – biostatistika asoslari va uning asosiy vazifalari; – aholiga tibbiy xizmatni va sanitariya – epidemiologiya hizmatini tashkil etishning asosiy tamoyillari; – mehnat qobiliyatini ekspertiza qilish, kasallik va nogironlik tushunchalari.
Ko‘nikma	– Aholi salomatligi, davolash profilaktika va sanitariya – epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlarini aniqlash; – sanitariya – statistik tadqiqot usullarini qo‘llash; – aholi salomatligini belgilovchi ko‘rsatkichlarni o‘rganish va tahlil etish; – statistik tadqiqotlarni tashkil etish; – statistik ma’lumotlardan kelib chiqqan tarzda natijalarni tahlil qilish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modullar nomi	“Umumiy gigiena va ekologiya”, “Tibbiyotda axborot texnologiyalari”, “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya”, “Valeologiya” , “Hamshiralik ishi”, “Klinik epidemiologiya”, “Jamoada hamshiralik ishi”, “Terapiyada hamshiralik ishi”, “Gerontologiyada hamshiralik ishi”, “Pediatriyada hamshiralik ishi”, “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi”, “Asab kasalliklarida hamshiralik ishi”, “Psixiatriya va narkologiyada hamshiralik ishi”, “Teri – tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi”, “Yuqumli kasalliklarda

	hamshiralik ishi”, “Favqulotda holatlar tibbiyoti”, “Yuqumli kasalliklar va infeksion nazorat”,
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy A – Amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy, oraliq, yakuniy nazorat baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol - javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzularning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1.	Jamiyat sog‘lig‘ini saqlash ishi va tibbiy statistika fani, uning maqsadi, vazifalari va ahamiyati	– O‘zbekiston jamiyat sog‘lig‘ini saqlash fanini rivojlanishi; – muxitni organizmga ta’siri; – O‘zbekiston aholisi sog‘lig‘ini belgilovchi omillar; – teshirish usullari; – O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimining asosiy tamoyillari; – ijtimoiy sug‘urtalash va ijtimoiy ta’minot; – tibbiy xodimlarning ma’naviy qiyofasi; – o‘zbekiston sog‘liqni saqlash muassasalarining tuzilishi va vazifalari; – chet el mamlakatlarida sog‘liqni saqlash ishlarining tashkil qilinishi; – Jaxon Sog‘liqni Saqlash Tashkiloti (JSST); – O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash ishi.	4	4 N	2
2.	Statistik tekshirish usullari	– Statistik tekshirish usullarini o‘rta tibbiyot xodimi ishida qo‘llash; – statistik tekshirish bosqichlari; – nisbiy darajalar, grafik tasvir; – o‘rtacha miqdorlar, dinamik qatorlar; – kompyuterlardan foydalanish.	6	4 N 2 A	3
3.	Aholini sog‘lig‘i ko‘rsatkichlari va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar	– Demografik ko‘rsatkichlar; – aholining jismoniy rivojlanishi; – aholining kasallanishi va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolari.	4	2 N 2 A	2
4.	Shahar aholisi va sanoat korxonalari ishchilariga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil qilish. Poliklinika ishini tashkil qilish	– Dispanser kuzatuvi usullari; – ro‘yxatxona; – uchastka shifokorlari va o‘rta tibbiy xodimlarning poliklinikada amalga oshiradigan ishlari; – bemorlarga uyda yordam ko‘rsatish; – bemorlarni mehnat qobiliyatiga bog‘liq bo‘lgan masalalar ekspertizasi; – poliklinikaning sanitariya – profilaktik ishi.	6	6 N	3
5.	Shahar shifoxonasini ishini tashkil qilish	– O‘rta malakali tibbiyot xodilari ishini uyushtirish; – bemorlarni shifoxonaga qabul qilish va chaqirish tartibi; – statsionarda davolash – muhofaza rejimi;	6	4 N 2 A	3

		– bemorlarni parhez taomlar bilan ovqatlanishini uyushtirish.			
6.	Poliklinikada hamda shifoxona ishi ko‘rsatkichlari va hisobot	– Tez tibbiy yordamni uyushtirish; – dispanserlar ishini tashkil qilish; – stomatologiya xizmatini tashkil qilish; – sanoat korxonalari ishchi – xizmatchilariga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil qilish; – sexlarda sog‘liqni saqlash punktlari tashkil qilish va ularning ish tamoyillari.	8	6 N 2 A	4
7.	Onalar va bolalar sog‘lig‘ini muxofaza qilishni tashkil etish	– Onalar va bolalar sog‘lig‘ini muxofaza qilishning muhim muammolari; – abort; – chala tug‘ish; – perinatal o‘lim.	2	2 N	1
8.	Akusherlik va ginekologik yordamni uyushtirish	– Xotin – qizlar maslaxatxonasi; – sanitariya maorifi ishlari; – tug‘ruqxona statsionari; – tug‘ruqxona ishlari ko‘rsatkichlari.	6	4 N 2 A	3
9	Bolalarga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil qilish	– Bolalar poliklinikasi; – bolalar shifoxonasi (statsionari); – shahar bolalar shifoxonasi va poliklinikasining faoliyati ko‘rsatkichlari; – maktabgacha bo‘lgan bolalar muassasalarida tibbiy xizmatni uyushtirish; – go‘daklar uyi; – akusherlik – terapevtik – pediatrlik majmuasi (ATPM).	8	6 N 2 A	4
10	Sanitariya – epidemiologiya hizmatini uyushtirish	– Sanitariya – epidemiologiya xizmati tizimi; – sanitariya – epidemiologiya nazorat markazi; – sanitariya – gigiena bo‘limi; – epidemiyaga qarshi bo‘lim; – SENM sanitariya shifokori yordamchisining vazifalari; – SENM rejasi; – SENM faoliyati ko‘rsatkichlari.	6	6 N	3
11	Qishloq aholisiga tibbiy xizmat ko‘rsatishni uyushtirish. Tibbiy xizmat ko‘rsatish bosqichlari	– Feldsher – akusherlik punkti (FAP); – qishloq uchastka kasalxonasi (QUK); – qishloq shifokorlik ambulatoriyalari; – qishloq shifokorlik punkti; – zonal konsultativ poliklinikasi; – hamshira parvarishi shifoxonasi (bo‘limi); – davolash – profilaktika ishlarini uyushtirish; – qishloq aholisini dispanser nazoratiga olish; – homilador ayollarga va bolalarga davolash – profilaktika yordamini uyushtirish; – sanitariya – profilaktika ishlarini uyushtirish;	8	8 N	4

		– sanitariya feldsheri va uning vazifalari; – qishloq xo‘jaligidagi mavsumiy ish davrida tibbiy xizmatni uyushtirish.			
12	Tuman markaziy shifoxonasi	– Akusherlik majmuyi; – tuman markaziy shifoxonasi poliklinikasi; – tez tibbiy yordam muassasalari. – tuman yuqumli kasalliklar shifoxonasi; – tuman teri – tanosil kasalliklari dispanseri; – tuman silga qarshi dispanseri; – tuman sanitariya – epidemiologiya nazorat markazi.	12	10 N 2 A	6
13	Sog‘liqni saqlash tizimi iqtisodiyoti, rejalashtirilishi, uni mablag‘ bilan ta’minlash va boshqarish. Sog‘liqni saqlash tizimini rejalashtirish va mablag‘ bilan ta’minlash. Sog‘liqni saqlash tizimini boshqarish	– Sog‘liqni saqlash iqtisodiyoti; – sog‘liqni saqlash ishi tejamkorligini tahlil qilish usuli; – sog‘liqni saqlashning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish usuli; – sog‘liqni saqlash tizimini rejalashtirish usuli; – sog‘liqni saqlash tizimini moddiy jixatdan ta’minlash; – sog‘liqni saqlash tizimini boshqarishning ahamiyati; – tibbiyot xodimlarining mehnatini ilmiy asosda tashkil etish.	8	8 N	4
14	Sanitariya maorifi. Sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot etish.	– Sanitariya maorifining asosiy vazifalari; – sanitariya maorifi muassasalari; – sanitariya maorifi ishlarining usullari va vositalari; – aholi guruhi inobatga olingan holda sanitariya maorifi ishlarini tashkil etish.	8	6 N 2 A	4
15	Salomatlik instituti va markazlari	– Salomatlik instituti va markazlari	4	4 N	2
Jami:			**96**	**80/16**	**48**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari

1. Sh.M.Mirziyoyev - “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018 yil.

2. Sh.M.Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018 yil.
3. Sh.M.Mirziyoyev -“Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston” 2016 yil.
4. Sh.M.Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston” 2017 yil.

Asosiy adabiyotlar:

1. A.T.Nikboyev “Jamiyat sog‘lig‘ini saqlash va tibbiyot statistikasi”. Toshkent, “Ilm Ziyo”, 2005 yil.
2. Irgashev Sh.B. “Valeologiya”. Toshkent 2015 yil.
3. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
4. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010 yil.
5. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O‘zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.
1. Ziyayeva M.F. Xodjasheva M.D.“Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Voris - nashriyot” Tashkent 2017 yil.
2. N. Allayorov. “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi” Toshkent 2016 yil.
3. Irgashev Sh.B. “Meditsinskaya valeologiya”. Toshkent 2012 yil.
4. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Sestrinskiy uxod za vzroslqmi (terapevtichiskie zabolevanie i klinicheskie obsledovanie” Toshkent “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2015 yil.
5. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda hamshiralik parvarishi” Toshkent “Voris” nashriyoti, 2014
6. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.A.Nishonova “Fiziologiya” darslik, Toshkent 2018 yil.
7. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.N.Qodirov “Normal fiziologiya” darslik, Toshkent 2007 yil.
8. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
9. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010 yil.
10. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O‘zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.
11. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Voris - nashriyot” Tashkent 2017 yil.
12. F.I.Salomova, Sh.T.Iskandarova, L.K.Abdukadirova, Sadullaeva X.A., Sharipova S.A, Axmadalieva N.O., Xasanova M.I. “Gigiena. Tibbiy ekologiya”. Darslik. Toshkent. RIO - TMA, 2019 yil.
13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasi Qarorlari va “Sog‘liqni saqlash Vazirligining” buyruq va uslubiy tavsiyanomalari.

Internet saytlari:

- www.medlook.ru
- www.medbok.ru
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.medkniga.ru
- www.bilim.uz;
- www.gov.uz;
- www.sestra.ru
- www.med.uz.
- www.lex.uz.
- www.medical.ru.
- www.minzdrav.uz.
- www.tma.uz.
- www.tashpmi.uz.
- www.ziyonet.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika modulidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.10
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi:

Z.K.Nuraliyeva — 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

N.Ismoilova — Chilonzor tumani Beshcninor MFY xotin qizlar faoli ,yurist – pedagog

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarni O‘zbekiston Respublikasi mehnat va bandlik sohasidagi huquqiy siyosat mohiyatini tushunib yetishga ko‘maklashish, mehnat qonunchiligining asosiy tushunchalari va qoidalari bilan tanishtirish.O‘quvchida mehnat huquqi haqida mustahkam bilimlar, barqaror ilmiy dunyoqarashni shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	O‘quvchi: – mehnat huquqiy munosabati darajasida huquqiy muammolarni tahlil qilish va hal qilishni bilib oladi; – mehnat huquqiga oid bo‘lgan O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligining asosiy qoidalarini o‘rganadi – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari, Hukumat qarorlari, boshqa idoraviy normativ huquqiy hujjatlarni yuritishni bilib oladi; – amaliy vazifalarni qonunchilik-me’yoriy hujjatlarni qo‘llagan holda hal etish va mehnat huquqi subekti va obyektlarini aniqlashni o‘rganadi; – mehnat shartnomasi tuzishni o‘zgartirishni va bekor qilish, ish vaqti, dam olish vaqti va yillik mehnat ta’tillirini berishni o‘rganadi; – mehnatga haq to‘lash, mehnat intizom tushunchasini va mehnat muhofazasini himoya qilishni bilib oladi.
Bilim	– Mehnat huquqining predmeti, uslubi, tizimi va asosiy vazifalari. – Mehnat huquqining asosiy tamoyillari va manbalari. – Mehnatga oid munosabatlar subyektlari. Xodimlar va ish beruvchilarning vakilligi. – Mehnatga oid huquqiy munosabatlar. – Jamoa shartnomasi. – Jamoa kelishuvi – Aholini ish bilan ta’minlash. – Mehnat shartnomasi (kontrakt)ning tushunchasi, mazmuni, taraflari va tuzishtartibi. – Mehnat shartnomasini o‘zgartirish. – Mehnat shartnomasining bekor bo‘lishi tushunchasi va tasnifi. – Ish vaqti. – Dam olish vaqti va mehnat ta’tillari. – Mehnatga haq to‘lash. – Kafolatli to‘lovlar va kompensasiya to‘lovlari. – Mehnat intizomi. – Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi. – Mehnatni muhofaza qilish. – Ayrim toifa xodimlarga beriladigan qo‘shimcha kafolat va imtiyozlar. – Mehnat nizolari va ularni hal qilish tartibi.
Ko‘nikma	– O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyaning ahamiyati haqida ko‘nikmaga yega bo‘ladilar

	– Mehnatga oid munosabatlar tushunchasi va turlari. – Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning xususiyatlari, belgilari, mazmuni, obyekti va subyekti haqida ko‘nikma xosil qiladi – Jamoa shartnomasi tushunchasi, ahamiyati va asosiy maqsadi, me’yoriy va maxsus shartlari. Jamoa shartnomalarini tuzish tartibi va bosqichlari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Jamoa kelishuvlarining mazmuni, tuzish tartibi, shartlarini bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun taraflarning javobgarligini o‘rganadilar – O‘zbekiston Respublikasining “Aholini ish bilan ta’minlash to‘g‘risida”gi Qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnat shartnomasi (kontrakti)ning tushunchasi va taraflari,mazmuni, zaruriy va qo‘shimcha shartlari, mehnat shartnomasinig turlari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnat huquqi bo‘yicha ish vaqti tushunchasini bilib oladilar – Fuqarolarning dam olishlarining qonuniy kafolatlari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnatga haq to‘lash tushunchasi va uning umumiy tavsifi haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – vazifalarini bajarayotgan vaqtida beriladigan kafolatlar, 18 yoshgacha bo‘lgan xodimlarga beriladigan kafolatli to‘lovlar haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnat huquqi bo‘yicha mehnat intizomi tushunchasi to‘g‘risidagi Ustav va Nizomlari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi tushunchasi va shartlari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnatni muhofaza qilish tushunchasi va uning ahamiyati. Xodimlarning mehnatini har tomonlama muhofaza qilish va sog‘lig‘ini saqlash davlatning konstitusiyaviy burchi haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Ayollar mehnatini muhofaza qilish masalalari haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar – Mehnat nizolari tushunchasi va uning klassifikasiyasi haqida ko‘nikmaga ega bo‘ladilar.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, amaliy topshiriqni bajarish.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustakilta’ lim
1	Mehnat huquqining predmeti va bioetikaning asosiy vazifalari.	Mehnat, uningjamiyatdagi o‘rni va mehnat munosabatlarini huquqiy tartibga solishning zarurligi Bioetika tushunchasi . Mehnat huquqining tushunchasi va predmeti. Mehnatga oid munosabatlarning o‘ziga xos xususiyatlari va ular bilan bog‘liq bo‘lgan boshqa munosabatlar. Mehnat huquqining uslubi va vazifalari. Mehnat huquqining boshqa huquq sohalaridan, xususan fuqarolik, qishloq xo‘jalik, ma’muriy va boshqa huquqiy fanlardan farqi. Mehnat huquqining tizimi.	2	2N	
2	Mehnat huquqining asosiy tamoyillari va manbalari.	Mehnat huquqining asosiy tamoyillari tushunchasi. Mehnat bozirini va aholini ish bilan ta’minlashni huquqqiy jihatdan tartibga solish sohasidagi davlat siyosatini ifodalovchi tamoyillar. Mehnatning shartlarini belgilash sohasidagi boshqaruv asosini belgilovchi tamoyillar. Xodimlar mehnatining qo‘llanilishini belgilovchi tamoyillar. Xodimlar mehnat huquqlarini himoya qilishni ifoda etuvchi tamoyillar. Mehnat xuquqi manbalari tushunchasi, tasnifi. Konsitutsiya –O‘zbekiston Respublikasi mehnat huquqining yetakchi manbai sifatida. O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyaning ahamiyati. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, hukumat qarorlari mehnat huquqi manbai sifatida.	2	2N	2
3	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar va bioetika ta’limoti .	Mehnatga oid munosabatlar tushunchasi va klassifikasiyasi. Mehnatga oid huquqiy munosabatlar va bioetika ta’limoti Mehnatga oid munosabatlar subyektlarining turlari. Mehnat huquqiy–muomala layoqati, mehnat huquqi subyektlarining yuridik statusi. Mehnat huquqi subyektlari sifatida xodimlar. Xodimlarning mehnat qilish huquqi va mehnat qilish huquqi subyektligi	2	2N	2

		mezonlari. Ish beruvchilar mehnat huquqining subyekti sifatida. Ish beruvchilarning asosiy huquq va majburiyatlari. Ayrim fuqarolar ish beruvchi sifatida. Ish beruvchi vakilligi, xodimlar vakillik organlari. Kasaba uyushmalari va mehnat jamoasi xodimlar vakillik organi sifatida. Tovar ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar palatalari kichik va xususiy tadbirkorlik sifatida. Xodimlar vakillik organlari faoliyatida qatnashayotgan xodimlar uchun qo‘shimcha kafolatlar.			
4	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar tushunchasi. Mehnat sohasida jamoat munosabatlarining vujudga kelish asoslari. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning xususiyatlari. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning asosiy belgilari, mazmuni. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning obyekti va subyekti. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarni vujudga keltirish, o‘zgartirish va bekor qilish asoslari.	2	2N	
5	Jamoa shartnomasi.	Jamoa shartnomasi tushunchasi, ahamiyati va asosiy maqsadi. Jamoa shartnomasi tuzishning tamoyillari. Jamoa shartnomasining mazmuni. Jamoa shartnomasining me’yoriy va maxsus shartlari. Jamoa shartnomalarini tuzish tartibi va bosqichlari.	2	2A	2
6	Jamoa kelishuvi.	Jamoa kelishuvlarining mazmuni. Jamoa kelishuvlarini tuzish tartibi. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvining bajarilishini ta’minlash usullari. Jamoa shartnomasi va kelishuvlari shartlarini bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun taraflarning javobgarligi.	2	2A	
7	**Maxsus qism.** Aholini ish bilan ta’minlash	Fuqarolarni ish bilan ta’minlanish konstitusiyaviy huquqlari va uning kafolatlari. O‘zbekiston Respublikasida majburiy mehnatning hamda mehnat sohasida kamsitishning ta’qiqlanishi, O‘zbekiston Respublikasining “Aholini ish bilan ta’minlash to‘g‘risida”gi Qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari. Ishga joylashtiruvchi organlar, ularning vazifalari, huquqiy statusi. Fuqarolarni ish axtaruvchi (qidiruvchi) sifatida ro‘yxatga olish tartibi. Ishsiz shaxs va uning huquqiy maqomi.	2	2N	
8	Mehnat shartnomasi (kontrakt) tushunchasi, mazmuni, taraflari va	Mehnat shartnomasi (kontrakti) tushunchasi va taraflari. Uning boshqa turdosh fuqarolik huquqiy shartnomalardan farqi. Mehnat shartnomasining xalq xo‘jaligidagi huquqiy ahamiyati. Mehnat	2	2N	

	tuzish tartibi. .	shartnomasiningmazmuni. Mehnat shartnomasinig turlari: a) o‘rindoshlik bo‘yicha ishlar haqidagi mehnat shartnomasi; b) konkurs asosida ishga qabul qilishda tuziladigan mehnat shartnomasi; c) korxona rahbari bilan tuziladigan mehnat shartnomasi; d) kasanachilar (uy xodimlari) bilan tuziladigan mehnat shartnomasi; ye) haqi to‘lanadigan jamoat ishlariga qabul qilish. f) korxonalar uchun belgilangan minimal ish joylari (kvota) hisobidan ishga qabul qilish.			
9	Mehnat shartnomasini o‘zgartirish.	Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o‘zgartirish. Mehnat shartnomasi (kontrakti) shartlarini belgilash va o‘zgartirishning umumiy qoidalari. Ish beruvchining tashabbusi bilan xodim roziligisiz mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o‘zgartirish. Xodim talabiga binoan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o‘zgartirish. Ish joyini o‘zgartirish (qo‘zg‘atish). Boshqa doimiy va vaqtincha ishga o‘tkazish tushunchasi va turlari. Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o‘zgartirishni rasmiylashtirish.	2	2N	
10	Mehnat shartnomasining bekor bo‘lishi tushunchasi va tasnifi.	Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilish asoslarining umumiy tavsifi. Xodimning tashabbusi bilan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilish. Xodimning tashabbusi bilan mehnat shartnomasi (kontrakti) ni bekor qilishda belgilangan ogohlantirish muddati, uni belgilashdan ko‘zlangan maqsad va bu muddatni qisqartirishga yo‘l qo‘yiladigan holatlar. Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilish asoslari. Ish beruvchining tashabbusi bilan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni kasaba uyushmasi qo‘mitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organlari bilan kelishib olish.	2	2N	
11	Ish vaqti.	Mehnat huquqi bo‘yicha ish vaqti tushunchasi. Ish vaqtining huquqiy me’yorlari. Ish kuni, ish smenasi, ish haftasining normal va qisqartirilgan muddatlari, to‘liqsiz ish vaqti. Ish smenasi grafigi, o‘zgaruvchan ish grafiklari, ishlarni tashkillashtirish, uslubi. Ish	2	2A	2

		vaqti rejimi tushunchasi va uni belgilash tartibi. Ish vaqtini hisobga olish vauning turlari. Ish vaqtidan tashqari ishlar, unga jalb qilish hollari va tartibi.			
12	Dam olish vaqti va mehnat ta’tillari.	Fuqarolarning dam olishlarining qonuniy kafolatlari. Dam olish vaqti, uni huquqiy jihatdan tartibga solish. Dam olish vaqti turlari (ish kuni davomidagi tanaffuslar, kundalik dam olish vaqti. Dam olish kunlari. Bayram kunlari. Ta’tillar). Dam olish va bayram kunlarida xodimlarni ish vaqtidan tashqari ishlarga jalb qilish asoslari va tartibi. Xodimlarning mehnat ta’tili olish huquqi Ta’tillarni berish vaqti, navbati va tartibi. Ta’tilni uzaytirish yoki uni boshqa muddatga ko‘chirish. Ta’tilni qismlarga bo‘lish va ta’tildan chaqirib olish tartibi. Ta’tillar uchun haq to‘lash tartibi. Ijtimoiy ta’tillar. Ish haqi saqlanmagan holda beriladigan ta’tillar.	2	4S	2
13	Mehnatga haq to‘lash	Mehnatga haq to‘lash tushunchasi va uning umumiy tavsifi. Mehnat haqini huquqiy tartibga solish uslublari. Mehnatga haq to‘lashni qonun hujjatlari va lokal normativ hujjatlar bilan tartibga solish. Mehnat haqi tarkibi. O‘rtacha oylik ish haqini hisoblab chiqarish. Mehnat haqini to‘lash tartibi. Ish haqini to‘lash vaqti, joyi va muddati. Mehnat haqidan ushlab qolish. Normal ish vaqtidan chetga chiqqan holda bajarilgan ishlar uchun haq to‘lash. Ish vaqtidan tashqari ishlar, dam olish va bayram kunlaridagi ishlar uchun haq to‘lash. Tungi vaqtdagi ish uchun haq to‘lash.	2	2N	2
14	Kafolatli to‘lovlar va kompensasiya to‘lovlari.	Kafolatli to‘lovlar tushunchasi. Davlat yoki jamoat vazifalarini bajarayotgan vaqtida beriladigan kafolatlar. Ish beruvchi va mehnat jamoasi manfaatlariga doir vazifalarni bajarish vaqtida beriladigan kafolatlar. Jamiyat manfaatlariga doir harakatlar qilganda beriladigan kafolatlar. 18 yoshgacha bo‘lgan xodimlarga beriladigan kafolatli to‘lovlar. O‘rtacha oylik ish haqini hisoblab chiqarish tartibi.Kompensasiya to‘lovlari, ularning turlari. Xizmat komandirovkasi davrida, ko‘chib yurish bilan bog‘liq ishlarda harajatlarni to‘lash. Xodimga tegishli mol – mulkdan foydalanganlik uchun xarajatlarni to‘lash.	2	2N	2
15	Mehnat intizomi, tibbiyot xodimlarining burchlari va vazifalari .	Mehnat huquqi bo‘yicha mehnat intizomi tushunchasi. Mehnat intizomini ta’minlash usullari. Xodimlar va ma’muriyatning vazifalari. Ichki mehnat tartibi qoidalarini huquqiy jihatdan tartibga solish. Ayrim toifadagi xodimlarning intizom to‘g‘risidagi	4	4N	2

		Ustav va Nizomlari. Xodim va ish beruvchining asosiy burchlari. Mehnat uchun rag‘batlantirish. Intizomiy nojo‘ya harakat va uni tashkiletuvchi elementlar. Mehnat intizomini buzganlik uchun boshqa huquqiy jazo choralari.			
16	Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi.	Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi tushunchasi va shartlari. Mehnat qonunchiligidagi moddiy javobgarlikning fuqarolik qonunchiligidagi mulkiy javobgarlikdan farqi. Mehnat shartnomasining bir tarafi boshqa tarafga etkazgan zararini qoplash majburiyati tushunchasi. Ish beruvchiga yetkazilgan zarar uchun xodimning moddiy javobgarligi tushunchasi. Moddiy javobgarlik turlari. Xodimning cheklangan moddiy javobgarligi chegarasi. Xodimning moddiy javobgarligini istisno etuvchi holatlar.Zararni undirish tartibi. Zararni sud tomonidan undirilishi. Korxonaga uning rahbari tomonidan etkazilgan zararning to‘lanishi. Zararni undirish haqidagi qaror ustidan shikoyat qilish huquqi.	2	2N	2
17	Mehnatni muhofaza qilish	Mehnatni muhofaza qilish tushunchasi va uningahamiyati. Xodimlarning mehnatini har tomonlama muhofaza qilish va sog‘lig‘ini saqlash davlatning konstitusiyaviy burchidir. Mehnatni muhofaza qilish institutining mazmuni. Mehnatni muhofaza qilishning tashkiliy–huquqiy shakllari: mehnatni muhofaza qilishni rejalashtirish va Moliyalashtirish tadbirlari. Mehnatni muhofaza qilish normalari va ishlab chiqarish sanitariyasi qoidalari.Mehat muhofazasiga doir qonunlarni buzganlik uchun mansabdor shaxslarning javobgarligi.	4	4N	2
18	Ayrim toifa xodimlarga beriladigan qo‘shimcha kafolat va imtiyozlar.	Ayollar mehnatini muhofaza qilish masalalari. Ayollar mehnatini qo‘llash ta’qiqlanadigan ishlar. Ayollar ko‘tarishlari va tashishlari mumkin bo‘lgan yuk normalari. Yosh bolasi bor ayollar mehnatini maxsus tashkil etish. Homilador va bolasi bor ayollar mehnatini maxsus tashkil etish. Homilador va yosh bolasi bor ayollar bilan tuzilgan mehnat shartnomasini bekor qilishdagi kafolatlar. Yoshlar mehnatini muhofaza qilish. Yoshga to‘lmagan shaxslar mehnatidan foydalanish ta’qiqlanadigan ishlar. Yoshlar ko‘tarishi mumkin bo‘lgan yuk normalari. Yoshlarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish. Yoshlarga mehnat huquqi sohasidagi imtiyozlar. Ayrim oliy o‘quv yurtlarida maxsus sirtqi bo‘limlarda ishni ta’lim bilan qo‘shib olib	4	4N	2

		borayotgan xodimlar uchun imtiyozlar.			
19	Mehnat nizolari va ularni hal qilish tartibi.	Mehnat nizolari tushunchasi vauning klassifikasiyasi. Mehnat nizolarining kelib chiqish sabablari. Mehnat nizolarini ko‘ruvchi organlar. Mehnat nizolarining taalluqliligi. Xodimlarning huquq va erkinliklarini qonuniy mustahkamlashda sud va huquqni muhofaza qilish organlarining roli. Mehnat nizolari komissiyasini tuzish va bu komissiyaningvakolatlari. Yakka mehnat nizolarini mehnat nizolari komissiyasida ko‘rib hal qilish. Mehnat nizolarini suda ko‘rishning xususiyatlari. Mehnat nizosini tumanlararo (shahar) fuqarolik sudiga o‘tkazish va mehnat nizolari komissiyasi qarori ustidan shikoyat qilish.	4	4N	2
		Jami:	**48**	**N-38** **A-6** **Se-4**	**24**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va saytlar ro‘yxati

1.Sh.Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.Sh.Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3.Inoyatov A. A. O‘zbekiston Respublikasining mehnat huquqi. Darslik. “Iqtisod va huquq dunyosi” nashriyot. T.,2012.

4.Tursunov Yu. Mehnat huquqi . Darslik . T.,“MOLIYa”, 2015.

5.O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga sharxlar. T.,TDYuI, 2018.

6.Usmanova M. A. Mehnat shartomasi. O‘quv qo‘llanma. T.,TDYuI. 2019. Tursunov Yu. Xalqaro mehnathuquqi. Darslik. T.,TDYuI, 2010. 253 b.

7. O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari

8. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.,O‘zbekiston. 2008. 40-bet

9. O‘zbekiston Respublikasining Mehnatkodeksi. T.,“NORMA”, 2010 271-bet

10. O‘zbekiston Respublikasining “Aholini ish bilan ta’minlash to‘g‘risida”gi qonuni.

11.O‘zbekiston Respublikasining “Xususiy korxonalar to‘g‘risida”gi qonuni. 2003 yil 29 avgust

Internet saytlar

1. Sayt “Profsoyuznayaucheba”: neyantsev @ z66. ru. http: G‘G‘ bcaG‘uzG‘prot.
2. law @ ext. dvg. ru. “Konferentsiyapotrudovomupravu”.
3. www. Mintrud. ru. “Obzorzarabotnoyplati”.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

ANALITIK KIMYO FANIDAN

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi:

A.M. Bariyeva — Sirdaryo Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchi

N. A. Begaliyeva — “Analitik kimyo” fani o‘qituvchisi

Taqrizchi:

A.M. Djalilov — Toshkent Farmasevtika instituti, analitik kimyo kafedrasi mudiri, dotsent

1.O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar.

O‘quv dasturining nomi	**Analitik kimyo**
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi.	O‘quvchilar moddalarni kimyoviy tarkibini, xossalarini, ularni sifat va miqdor jihatdan analiz qilishn bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Fanga oid nazariy va amaliy bilimlarni o‘rgatish; moddalar tarkibini, sifatini, miqdorini aniqlash.
Bilim	- Sifat analiz usullari, sinflanishi; - Eritmalar konsentratsiyalarini ifodalashga oid masalalarni ishlash; - Oksidlanish-qaytarilish reaksiya-tenglamalarini tuzishni bilish; - Xususiy moddalar tarkibidagi qo‘shimchalarni aniqlash usullari.
Ko‘nikma	-Kimyoviy analiz tekshirish usullari; - foiz, molyar, normal, molyal konsentratsiyali eritmalar tayyorlashni; - formulalar bo‘yicha hisoblashni; - eritmalar konsentratsiyasini bir birlikdan boshqasiga o‘tkazish bo‘yicha masalalar yyechishni. - analiz uchun zarur jihozlardan to‘g‘ri foydalanishni; amaliy mashg‘ulot jurnalini to‘g‘ri yuritishni; guruh va xususiy reaktivlarni to‘g‘ri tanlashni va ulardan foydalanishni; reaksiyalarning tomchi, yarim mikroanaliz va mikrokristalloskopik usullarini to‘g‘ri bajara olishni; analizdagi sifat reaksiyalarining tenglamalarini molekular, ionli va qisqartirilgan ionli tenglamalarini tuza olishni; I-VI- analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyatini o‘rganishni. -anionlar klassifikatsiyasi va ularning guruh reaktivlarini o‘rganishni; - sifat reaksiyalari o‘tkazish va ularni tahlil qilishni; - analiz jarayonini orasta va aniq bajarishni; - analizdagi sifat reaksiyalarining tenglamalarini molekular, ionli va qisqartirilgan ionli tenglamalarini tuza olishni; natijalar asosida noma’lum moddani aniqlashni; -I-III-analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyatini o‘rganishni. - laboratoriya jihozlari va asboblaridan foydalanishni; - analitik va elektron tarozilarni ishlatishni; - qizdirish va kuydirish asboblaridan foydalanishni; - doimiy og‘irlikka keltirishni; - analiz natijalarini to‘g‘ri hisoblashni. - o‘lchov asboblari, makro va mikro byuretkalarda ishlashni; - eritma tayyorlash va tegishli hisoblashlarni bajara olishni; - titrlash tartibini o‘rganishni; tuzatish koeffitsienti normalligini va titrini aniqlashni; - suvli va suvsiz eritmalarning farqini o‘rganishni; - tajriba natijalarini kundalikka to‘g‘ri yozishni; reaksiyalarni to‘g‘ri yoza olishni. -nazorat eritmadagi streptotsid miqdorini aniqlashni; • permanganotometrik aniqlash usullarini qo‘llashni; -titrlash jarayonini amalga oshirishni; - Mor tuzi tarkibidagi temir (II) miqdorini aniqlashni; - eritmadagi vodorod peroksidning miqdorini aniqlashni;

	- yodometrik aniqlash usullarini qo‘llashni; -mis (II) sulfat tarkibidagi mis miqdorini aniqlashni; - titrlash natijalari asosida hisoblashni; - kaliy bromatning ishchi eritmasini tayyorlashni; -usul mohiyatini, titrlangan eritmalarni tayyorlashni; - modda tarkibini miqdor jihatdan aniqlashni; - titrlash texnikasini, ekvivalent nuqtani aniqlashni; - indikator tanlashni; - natriy nitritning ishchi eritmasini tayyorlashni; -eritmaning titrini aniqlashni; -bromatometrik va nitritometrik analiz natijalarini taqqoslashni. - Cho‘ktirish usullarini ajrata olishni; - argentometriya usuli va bu usulni aniqlashni; - Mor, Folgard, Fayans usullari bo‘yicha aniqlashni; - indikatorlar tanlashni; - hisoblash natijalarini tahlil qilishni; - eritmalar tayyorlashni, kompleksonlarni ajrata bilishni; -kompleksonometrik titrlash sharti va texnikasini, kompleksonometrik indikatorlarni ajrata olishni; - bufer eritmasini tayyorlashni; - nazorat eritmani titrlash va natijalarini hisoblashni. - fotoelektrokalorimetrda ishlash, asbobni ishga tayyorlashni; - FEK yordamida eritmadagi modda konsentratsiyasini o‘lChash ni; -temirning miqdorini fotometrik aniqlashni; - refraktometr bilan ishlash qoidalarini qo‘llashni; - eritma muxitini rN metr bilan aniqlashni; - rN metrni bufer eritmalar bo‘yicha sozlashni; - eritma rN ni o‘lchash ni; - tekshirish natijalari asosida hisoblashni.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Analitik kimyo fanidan tuzilgan dastur tibbiyot kollejlarining farmatsiya va tibbiy profilaktika ishi yo‘nalishlari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, analitik kimyo fanining nazariy asoslari, sifat analizi va miqdoriy analizni o‘z ichiga oladi. Noorganik kimyo, organik kimyo, mikrobiologik tekshirish usullari, dezinfeksiya ishi fanlari bilan o‘zaro bog‘liq
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-Nazariy ta’lim; A-Amaliy ta’lim; MX-Maxsus xonalarda mashg‘ulot L-laboratoriya ishi
Dasturga qo‘yiladigan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhda belgilangan o‘qitish tili asosida (o‘zbek, rus)
Baholash tartibi	Baholash bo‘yicha amaldagi tartib asosida
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini	Yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy	Mustaqil ishlar
1	Kirish Analitik kimyo fanining maqsadi va vazifalari, dorishunoslikdagi ahamiyati. Sifat analizi usullari	«Analitik kimyo» fani to‘g‘risida qisqacha tarixiy ma’lumot. Fanning vazifalari. «Analitik kimyo» fanining rivojlanishida o‘zbek va dunyo olimlarining fan taraqqiyotiga qo‘shgan hissalari va izlanishlari. Fanning asosiy bo‘limlari to‘g‘risida umumiy ma’lumot. Sifat analizi usullariga qisqahha tavsifnoma berish. Kation va anionlar klassifikatsiyasi. Fizik–kimyoviy, fizikaviy, quruq va ho‘l usullar bilan tekshirish. Analitik reaksiyalar, ularga qo‘yilgan talablar. Bufer eritmalar, ularning xossalari, bufer sig‘imi, bufer sistemalarda rN ni hisoblash. Analizda ishlatiladigan sifat reaksiyalari. Analiz tartibi va uning bajarilishi. Xususiy va guruh reaktivlari. Analitik laboratoriyalarda ishlash qoidalari, texnika xavfsizligi.	2	N-2	2
2	Turli konsentratsiyali eritmalar tayyorlash. Eritmalar tayyorlashdagi hisoblar.	Eritmalar haqida umumiy tushuncha. Eritmalar konsentratsiyasini ifodalash usullari. Eritmalarning turlari. Bir konsentratsiya ifodasidan boshqa konsentratsiya ifodasiga o‘tish va ular asosida hisoblashlar.Eritmalarning turlari. Massa qism, ya’ni foiz konsentratsiyali eritma, molyar va normal konsentratsiyali eritmalar. Molyar konsentratsiyali eritma. Formulalar bo‘yicha hisoblash. Eritmaning titrini aniqlash. Eritmalar konsentratsiyasini bir birlikdan boshqasiga o‘tkazish bo‘yicha masalalar yechish. Kislota eritmalarini tayyorlashdagi hisoblashlar. Eritmalar konsentratsiyalari bo‘yicha masalalar yechish, xossalarini laboratoriya tajribalarida o‘rganish.	4	N-2 L-2	2
3	Oksidlanish – qaytarilish reaksiyalari	Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalarining mazmuni, turlari, molekulalararo, ichki molekular va disproporsiyalanish, sinproprorsiyalanish reaksiyalari. Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalarini elektron–balans usulida tenglashtirish. Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalarini yarim reaksiyalar usulida tenglashtirish. Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalariga eritma muhitining ta’siri. Oksidlovchi va qaytaruvchining ekvivalentini aniqlash. Yakunlanmagan tenglamalarni	2	N-2	

		tenglashtirish.			
4	I, II, III, IV, V, VI analitik guruh kationlari	Birinchi analitik guruh kationlariga sifat reaksiyalar. Kationlarning klassifikatsiyasi. Kaliy, natriy va ammoniy kationlariga sifat reaksiyalar. Kaliy va natriy kationlariga alangani bo‘yash reaksiyalari. Aralashmaning analizi. **Birinchi** analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati. **Ikkinchi** analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Guruh reaktivi, xlorid kislota, sulfat kislota, kaliy yodid, kaliy xromat yoki natriy xromat bilan reaksiyalari. Kumush kationiga xlorid kiclota, kaliy yodid, kaliy xromat birikmalarining ta’siri. Aralashmaning analizi. Ikkinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati**. Uchinchi** analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Bariy kationiga sulfat kiclota, ammoniy karbonat, kaliy xromat, kaliy dixromat va ammoniy okcalat birikmalarining ta’siri. Alangani bo‘yash reaksiyalari. Kalsiy kationiga suyultirilgan sulfat kislota, ammoniy karbonat, ammoniy okcalat, kaliy geksatsianoferrat (III) birikmalarining ta’siri. Mikrokristalloskopik va alangani bo‘yash reaksiyalari. Aralashmaning analizi. Uchinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati. **To‘rtinchi** analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Xrom (III)–kationiga ishqor, vodorod perokcid, ammoniy culfid birikmalarining ta’siri. Rux kationiga ishqor, kaliy geksatsianoferrat (III), kaliy geksatsianoferrat (II), ammoniy sulfid bilan reaksiyalari. Mikrokristalloskopik va quruq usul reaksiyalari. Aluminiy kationiga ishqor, ammoniy xlorid, ammoniy sulfid, alizarin 1,2–dioksiantraxinon bilan reaksiyalari. Aralashmaning analizi. To‘rtinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati. **Beshinchi** analitik guruh kationlariga sifat reaksiyalar. Temir (II) kationiga xos reaksiyalar: ishqor, kaliy geksatsianoferrat (III), ammiakli suv, ammoniy sulfid, kaliy permanganat reaktivlari bilan reaksiyalari. Temir (III) kationiga xos reaksiyalar: ishqor, kaliy rodanid, kaliy geksatsianoferrat (II), ammoniy sulfid , kaliy yodid va natriy asetat reaktivlari bilan reaksiyalar. Marganes (II) kationi reaksiyalari: ishqor, vodorod peroksid, qo‘rg‘oshin (IV) oksid, ammoniy sulfid reaktivlari bilan reaksiyalar. Magniy kationi reaksiyalari; ishqorlar, natriy gidrofosfat, 8–oksixinolin reaktivlari bilan reaksiyalar. Vismut (III) kationi reaksiyalari: ishqorlar, kaliy yodid, natriy yoki	8	N-6 L-2	4

		kaliy stannatlari, natriy sulfid reaktivlari bilan reaksiyalar. V–guruh kationlari aralashmalarining analizi. Beshinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati. **Oltinchi** analitik guruh kationlariga sifat reaksiyalar. Simob (II) kationi reaksiyalari: vodorod sulfid, ishqorlar, kaliy yodid, ammiak eritmaci bilan reaksiyalar. Mis (II) kationi reaksiyalari: ishqorlar, ammiakli suv, kaliy geksatsianoferrat (II), kaliy yodid bilan reaksiyalar. VI guruh kationlari aralashmalarining analizi. Oltinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati			
5	I, II, III analitik guruh anionlari	**Birinchi** analitik guruh anionlari sifat reaksiyalari. Sulfat anionining bariy xlorid bilan reaksiyasi. Tiosulfat anionining xlorid kislota, kumush nitrat va yod bilan reaksiyalari. Borat anionining etil spirti, konsentrlangan sulfat kislota, kurkumin qog‘ozi, bariy xlorid bilan reaksiyalari. Fosfat anionining kumush nitrat, magnezial aralashma, ammoniy molibdat bilan reaksiyalari. Sulfit anionining xlorid kislota, bariy xlorid, yod eritmasi bilan reaksiyalari. Karbonat (gidrokarbonat) anionining xlorid kislota, magniy sulfat, fenolftalein bilan reaksiyalari. Birinchi analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyati. **Ikkinchi** analitik guruh anionlariga sifat reaksiyalar. Xlorid anionining kumush nitrat bilan reaksiyasi. Bromid anionining kumush nitrat, xlorli suv bilan reaksiyalari. Yodid anionining kumush nitrat, xlorli suv, temir(III) xlorid bilan reaksiyalari. Sulfid anionining kumush nitrat, xlorli kislota bilan reaksiyalari. Rodanid anionining kumush nitrat, temir(III) xlorid bilan reaksiyalari. Ikkinchi analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyati. **Uchinchi** analitik guruh anionlariga sifat reaksiyalar. Nitrit anionining difenilamin, kaliy permanganat, temir(II) sulfat bilan reaksiyalari. Nitrat anionining difenilamin, antipirin, suyultirilgan sulfat kislota, temir(II) sulfat, Griss–Lung reaktivi, kaliy permanganat, kaliy yodidlar bilan reaksiyalari. Asetat anionining etil spirti, sulfat kislota, temir(III) xlorid bilan reaksiyalari. Uchinchi analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyati. I,II,III analitik guruh anionlari aralashmasining analizi.O‘quvchilarning har biriga bitta kation va bitta aniondan iborat noma’lum tuz eritmasi analiz uchun beriladi. Kationlar guruhi reaktivlari bilan ishlash. Kationlarning xususiy	8	N-6 L-2	4

		reaktivlari bilan ishlash. Anionlar guruhi reaktivlari bilan ishlash. Anionlarning xususiy reaktivlari bilan ishlash. Natijalar asosida noma'lum moddani aniqlash.			
6	Xususiy moddani tekshirish	Xususiy moddani tekshirish usullari. Amaliy mashg'ulot mazmuni: Etalon eritmalarni tayyorlash, kalsiy tuzlari qo'shimchasini qo'rg'oshin (II) asetat–ioni etalon eritmasini tayyorlash, O'quvchilarning har biriga bitta kation va bitta aniondan iborat noma'lum tuz eritmasi analiz uchun berish. Aralashtirgichdan foydalanish. Xususiy moddani tekshirish.	6	N-4 L-2	4
7	Miqdor analizi	Miqdor analizining vazifasi va uning usullari. Miqdor analizda ishlatiladigan o'lchov idishlari. Gravimetrik, fotometriya usullari, rNni aniqlash va boshqa fizik–kimyoviy analiz vositalari haqida umumiy ma'lumot. Miqdor analiz laboratoriyasida ishlash qoidalari. Miqdor analizida foydalaniladigan asosiy hisoblash formulalari.	2	N-2	
8	Gravimetrik (tortma) analiz usullari.	Gravimetrik analiz usuli mohiyati. Gravimetrik analiz usulida ishlatiladigan asboblar va reaktivlar. Gravimetrik analiz usulining olib borilish jarayonlari. Gravimetrik analiz usulining olib borilishi uchun qo'yiladigan talablar. Cho'ktirish, cho'kmani ajratib olish, qizdirish, quritish, tarozida tortish jarayonlari. Hisoblash formulalari asosida hisoblash.Temir(III) xlorid eritmasi tarkibidagi temirning miqdorini aniqlash. Analitik tarozilarda ishlash texnikasi. Cho'kmaga tushirish usulining mohiyati va tajribani bajarish tartibi. Natijalar asosida hisoblash.Bariy xlorid kristallari tarkibidagi kristallizatsion suvni aniqlash. Tajribani olib borish tartibi, mohiyati. Tajriba natijalari asosida hisoblash.	6	N-4 L-2	4
9	Titrimetrik (hajmiy) analiz usuli . Kislota–asosli (neytrallanish) titrlash usuli	Kislota–asosli (neytrallanish) titrlash usullarning asosiy nazariy mohiyati. Indikatorlar, ularni tanlash. Usul titrantlari, titrlash tartibi va texnikasi. Fiksanallardan eritma tayyorlash va ulardan foydalanish. Eritmalar tayyorlash bo'yicha hamda titrlash natijalari asosida masalalar yyechish.Kislota–asosli (neytrallanish) titrlash usullarning asosiy mohiyati. Indikatorlar, ularni tanlash. Usul titrantlari, titrlash tartibi va texnikasi. Alkalimetriya, titrlangan eritmalar tayyorlash, ularning tuzatish koeffitsientini, normalligini va	8	N-6 L-2	4

		titrini aniqlash, nazorat eritmani tayyorlash. Atsidometriya, analiz eritmalarini tayyorlash, ishchi eritmaning koeffitsientini, normalligini va titrini aniqlash. Titrlash natijalari asosida hisoblash. Suvsiz muhitda kislota–asosli titrlash, suvsiz titrlashda ishlatiladigan eritmalar, erituvchi tanlash. Amfoter erituvchilarda sodir bo‘ladigan kislota–asosli reaksiyalar.			
10	Oksidlanish – qaytarilish (oksidimetriya) usullari	Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalarining mohiyati. Oksidometriya usullari. Oksidlovchi va qaytaruvchilarning ekvivalent massasini aniqlash. Oksidometriya usullarining ishlatilish sohalari. Permanganatometriya, yodometriya, bromatometriya, nitritometriya usullari. Kaliy permanganatning ishchi eritmasini tayyorlash. Oksalat kislotasi eritmasini tayyorlash. Kaliy permanganat eritmasi titrini aniqlash. Mor tuzi tarkibidagi temir (II) miqdorini aniqlash. Eritmadagi vodorod peroksidning miqdorini aniqlash. Oksidlovchilar va qaytaruvchilarni aniqlash. Natriy tiosulfat eritmasini tayyorlash. Kaliy dixromat eritmasini tayyorlash. Indikatorni tayyorlash. Kaliy dixromat bo‘yicha natriy tiosulfatning konsentratsiyasini aniqlash. Mis kuporosi tarkibidagi misni aniqlash. Eritmadagi erkin yodni aniqlash. Bromatometriya usuli asoslari. Kaliy bromatning ishchi eritmasini tayyorlash. Bromat–bromid usuli. Titrlash usullari. Streptotsid miqdorini aniqlash tartibi va hisoblashlar. Usulning asosiy reaksiyalari. Natriy nitritning ishchi eritmasini tayyorlash. Eritmaning titrini aniqlash. Oq streptotsid miqdorini aniqlash. Bromatometrik va nitritometrik analiz natijalarini taqqoslash.	10	N-6 L-4	4
11	Cho‘ktirish va kompleksonometriya (kompleks hosil qilish) usuli	Cho‘ktirish usullari mohiyati. Mor usuli, usul mohiyati, titranti, indikatori, ekvivalent nuqtani aniqlash. Bu usul bo‘yicha modda miqdorini aniqlash.Folgard usuli, usul mohiyati, usul asosida modda miqdorini aniqlash. Bu usul bo‘yicha xloridlarni aniqlash.Fayans usuli, usul mohiyati, usul asosida kaliy yodid miqdorini va preparat tarkibidagi natriy xloridning foiz miqdorini aniqlash. Kompleksonometriya usuli xakida tushuncha, uni indikatorlari, ishchi eritmalarini tayyorlash qoidalari. Kalsiyni aniklash usuli. Mor usuli, usulning mohiyati, turlari va qo‘llanilishi. Mor usulining titranti, indikatori. Ekvivalent nuqtani aniqlash. Mor usuli bo‘yicha modda miqdorini	8	N-6 L-2	4

		aniqlash. Nazorat eritmasidagi natriy xlorid miqdorini aniqlash.Folgard usuli, usulning mohiyati, usul titrantlarini tayyorlash. Titrlash usuli, indikator tanlash. Kaliy radonid, kumush nitrat ishchi eritmalari va indikatorning eritmasini tayyorlash. Kaliy radonid eritmasining aniq titrini, tuzatish koeffitsientini va normalligini aniqlash. Folgard usuli bo‘yicha modda miqdorini aniqlash. Folgard usuli bo‘yicha xloridlarni aniqlash. Natijalarni taqqoslash.Fayans usuli, usulning mohiyati. Adsorbsion indikatorlarning ishlatilishi. Ekvivalent nuqtani aniqlash. Eritmalar tayyorlash. Fayans usuli bo‘yicha modda miqdorini aniqlash. Eritmadagi kaliy yodid miqdorini va preparat tarkibidagi natriy xloridning foiz miqdorini aniqlash. Natijalarni taqqoslash. Kompleksonometriya, uning mohiyati, indikatori, ishchi eritmalarini tayyorlash. Usul bo‘yicha modda miqdorini aniqlash. Trilon B standart eritmasi yordamida II va III-valentli metall ionlari titri va normalligini aniqlash. Trilon B eritmasini tayyorlash. Kompleksonometrik titrlash shartlari. Kompleksonometrik indikatorlar va ularning turlari. Titrlash usullari. Magniy sulfat preparati eritmasini tayyorlash, titrlash.Nazorat eritmadagi kalsiy xlorid miqdorini aniqlash. Bufer eritma tayyorlash. Indikator eritmasini, trilon B (komplekson III) eritmasini tayyorlash. Nazorat eritmadagi kalsiy xlorid miqdorini aniqlash. Titrlash natijalari asosida hisoblashlar. Kompleksonometrik titrlash usulining ishlatilishi.			
12	Fizik–kimyoviy (instrumental) tekshirish usullari.	Fizik–kimyoviy tekshirish usullari. Xromatografiya, adsorbsion taqsimlanish usullari. Xromatografik ajratish usullari. Sorbent yupqa qatlam. Gazli xromatografiya. Fotometrik tekshirish usullari. Fotoelektrokolorimetriya, nefelometriya. Eritmalarning yorug‘likni yutish qonunlarini aniqlashga doir misollar. Flyuorimetriya usulining mohiyati, spektroflyuorometrning ishlash prinsipi. Potensiometriya usuli. rN–metr yordamida eritmaning muhitini aniqlash. Bufer eritma bilan asbobning sozligini (to‘g‘riligini) tekshirish. Refraktometrik tekshirish usuli. refraksiya, sindirish koeffitsienti, uning har xil omillarga bog‘liqligi.Fotoelektrokolorimetrda eritmadagi modda konsentratsiyasini	8	N-6 L-2	4

		aniqlash.Fotoelektrokolorimetrning umumiy tuzilishi va ishlash prinsipi, o‘lchash dagi asosiy qonuniyatlar. Asbobni o‘lchash ga tayyorlash va o‘lchash . Fotoelektrokolorimetr yordamida eritmadagi temir (III), mis (II) ionlari va ammiakning miqdorini aniqlash. Analiz natijalari asosida hisoblashlar. Refraktometrda eritmadagi modda konsentratsiyasini aniqlash. Refraktometrik usulning asosiy fizik–kimyoviy asoslari. Refraksiya. Yorug‘likning sindirish koeffitsientini konsentratsiyaga bog‘liqligi. Refraktometr turlari, ularni ishlashga tayyorlash. IRF–54 refraktometrda kalsiy xlorid, magniy sulfat, glyukoza eritmalarini tekshirish. Analiz natijalari asosida hisoblashlar. rN–metr yordamida eritma rN–ini aniqlash. Eritma muhitining qiymatlari. rN–metrning ishlash prinsipi, tuzilishi va ularni analizga tayyorlash. Bufer eritma yordamida rN–metrni to‘g‘rilash. Tekshirilayotgan nazorat eritma rN ini aniqlash.			
		Jami	**72**	**NL**	**36**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmaalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv , elementini o‘zlashtirish natijalariga aniqlashga imkon beradi.Nazorat savollari va topshirpiqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lish lozim .

Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari:

1. M.S.Mirkomilova.«Analitik kimyo». Toshkent, «O‘zbekiston» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2005 yil..

2. M.G‘ulomova. «Analitik kimyo». Toshkent, «Talqin» nashriyoti, 2005 yil.

3.U.H.Haydarov. «Analitik kimyo». Toshkent, «O‘qituvchi» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2007 yil.

7. G. P. Хомченko. «Kimyo». Oliy o‘quv yurtlariga kiruvchilar uchun. Toshkent, «O‘qituvchi» matbaa–ijodiy uyi, 2007 yil.

Internet saytlari

1. http://www.ziyonet.uz/
2. http://www.lex.uz/
3. http://www.google.com/
4. http://www.dtm.uz/

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

Klinik laboratoriya tekshirish usullari

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.02
Ajratilgan auditoriya soat:	216

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi: Sirdaryo Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

A.M. Bariyeva

Taqrizchilar:

Sh.Q.Sattorov TTA ko‘p tarmoqli klinikasi “Bolalar qabul bo‘limi” mudiri

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Klinik laboratoriya tekshirish usullari
Ajratilgan soat	216
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali shifokor-laborantga yordam berishida qator tahlillarni bajarish uchun zarur bo‘lgan asosiy ma’lumotlar berish va nazariy bilimlarini takomillashtirish. Bemorga to‘g‘ri tashhis qo‘yishda biomateriallarning tarkibi, ularning me’yorini va kasalliklarda o‘zgarishini bilish, nazariy va amaliy mashg‘ulotlarda kasbiy mahoratni shakllantira olishga zamin yaratish. Bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali laborantlarning klinik tekshiruvlarga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash. O‘quvchilarni ng o‘z mutaxassislik bo‘yicha integratsiyalashgan (fanlar aro bog‘liq) bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Inson xayoti faoliyatining turli yoshlar davrlarida asosiy qonuniyatlari, odam organizmidagi fiziologik va patologik jarayonlar to‘g‘risida bilimlarga ega bo‘ladi. Infeksion havfsizlikni ta’minlash (sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish) haqida tushunchaga ega bo‘ladilar; Feldsher-laborantlik ishi faoliyati doirasida profilaktik va davolash-diagnostik muolajalarni o‘z vaqtida va sifatli amalga oshira oladi. Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish bilimiga ega bo‘ladi. Yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta’minlaydi va o‘rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita oladi Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda biomateriallarni klinik tashxisini amalga oshira oladilar.
Bilimlar	– siydikni tekshirish uchun qabul qilish va fizik xossalarini tekshirish; – siydikning kimyoviy xossalarini tekshirish; – buyrakning funksional holatini tekshirish; – siydik tarkibidagi shakliy elementlarni tekshirish; – siydikni mikroskopik tekshirish; – siydikning fizik-kimyoviy xususiyatlarini zamonaviy ekspress testlar yordamida tekshirish; – me’da suyuqligini olish va tekshirish; – najasni klinik tekshirish; – barmoqdan qon olishni
Ko‘nikmalar	– gemoglobinni tekshirish usullarini qo‘llash; – eritrotsit va leykotsitga qon olish va sanash texnikasini amalga oshirish; – rangli ko‘rsatgich koeffitsientini (RKK) aniqlash; – eritrotsitlarning cho‘kish tezligini (EChT) aniqlash; – qondan surtma tayyorlash va bo‘yash; – leykotsitar formulani sanash;

	– trombotsit, retikulotsitga qon olish va sanash; – gemotokrit hajmini hisoblash; – qonni ivish vaqtini aniqlash; – qonni oqish davomiyligini aniqlash; – qon guruhini va rezus-faktorni aniqlash; – bezgak va qizil yugurukga qon olish va tekshirish; – OITS ga qon olish va tekshirish; – TORCh infeksiyaga qon olish va tekshirish. – orqa miya suyuqligining fizik–kimyoviy tekshirish; – Goryaev to‘rida suyuqlik tarkibidagi sitozni sanash; – seroz bo‘shliqlaridan olingan suyuqlikning fizik-kimyoviy xossalarini tekshirish; – seroz bo‘shliqlaridan olingan suyuqlikni mikroskopik tekshirish uchun surtma tayyorlash va bo‘yash; – balg‘amni yig‘ish, fizikaviy xususiyatlarini tekshirish; – balg‘amni mikroskopik tekshirish; – teri kasalliklarida zararlangan joydan material olish, preparat tayyorlash va bo‘yash; – preparatni mikroskopik tekshirish va zararsizlantirish; – jinsiy a’zo ajratmalaridan preparat tayyorlash; – qinning tozalik darajasini aniqlash; – urug‘ suyuqligini tekshirish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Klinik laboratoriya tekshirish usullari” fani dasturni amalga oshirishda o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”,“Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Laboratoriya ishi texnikasi”, “Gistologiya va gistologik tekshirish usullari”, “Analitik kimyo”, “Yuqumli kasalliklar” kabi barcha umumkasbiy va maxsus fanlarni o‘zlashtirishda zamin bo‘lib xizmat qiladi. Dasturni amalga oshirishda fan o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Laboratoriya ishi texnikasi” fanlari bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lib, uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi ta’minlangan.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	“Klinik laboratoriya tekshirish usullari” fanining rivojlanish tarixi. Dezinfeksiyalovchi eritmalar tayyorlash.	Bu fanning “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Laboratoriya ishi texnikasi”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”va boshqa fanlar bilan bog‘liqligi. Klinik laboratoriya tekshirish usullari fani rivojiga hissa qo‘shgan olimlar. Klinik laboratoriyaning diagnostikadagi ahamiyati. Klinik laboratoriyada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan holda ish joyini jihozlash va ishlash. Dezinfeksiyalovchi eritmalar tayyorlash. Ish tugagach ish joyini, ishlatilgan biomateriallarni zararsizlantirish.	8	N-4 A-4	4
2	Laboratoriya - tibbiyotining zamonaviy texnologiyalari	Biologik suyuqlik namunalari uchun ba'zi qoidalar Laboratoriya tekshiruvlari profillari Laboratoriya tibbiyotining zamonaviy texnologiyalari Immuno-ferment analiz (ELISA) . PCR-tashxis Oqimli sitometriya usuli	8	N-4 A-4	4
3	Siydik hosil bo‘lishi va uni klinik tekshirish.	Me’yordagi siydik tarkibi va uni kasalliklarda o‘zgarishi. Buyrakning o‘tkir kasalliklarini klinik tekshirishning ahamiyati. Siydik Cho‘kmalari. Buyrakni funksional holatini tekshirishning ahamiyati.Bemorlardan yig‘ilgan siydikni qabul qilib olish, belgi qo‘yish, jurnalga qayd qilish,tahlil varaqasiga yozish. Siydikning fizik va kimyoviy xossalarini tekshirish. Buyrakning ish faoliyatini tekshirish. Siydik Cho‘kmalarini mikroskop ostida tekshirish.	24	N-8 A-16	12
4	Me’da-ichak kasalliklari va uni klinik tekshirish.	Me’da-ichak suyuqligi tarkibini o‘zgarishi va uni klinik tekshirishning diagnostik ahamiyati. Me’yoriy najasning tarkibi, umumiy xossalari. Najasdagi yashirin qonni tekshirishda bemorni tayyorlashning ahamiyati. Najas tarkibini mikroskopik tekshirishning diagnostik ahamiyati. Gelmint turlari. Me’da shirasini fizik–kimyoviy tekshirish. Me’da suyuqligini mikroskopda tekshirishga tayyorlash. Najasni fizik va kimyoviy xossalarini	24	N-8 A-16	12

		tekshirish. Najasni mikroskopik tekshirishga tayyorlash, gijja tuxumlarini topish.			
5	Uglevodlar almashinuvining buzilishi. Qandli diabetning laborator diagnostikasi	Glikirlangan gemoglobin (HbA1c); Qonda glyukoza; C-Peptid; Siydikning klinik tekshiruvi; Glyukoza (och qoringa, yuklash bilan) insulinga qarshi antitelalar; Langergans hujayralariga qarshi antitelalar;	12	N-4 A -8	6
6	Virusli gepatitlar laborator diagnostikasi	Virusli gepatit A laborator diagnostikasi . Virusli gepatit E laborator diagnostikasi . Virusli gepatit V laborator diagnostikasi . Virusli gepatit D laborator diagnostikasi . Virusli gepatit S laborator diagnostikasi ..	10	N-2 A-8	4
7	Qonning organizmda hosil bo‘lishi. Qon kasalliklari. Umumiy, Qo‘shimcha va maxsus analizlarga tekshirish.	Qon hosil bo‘lishi, tarkibi, vazifasi, qon hujayralarining umumiy ta’rifi. Shaklli elementlarning fiziologik ahamiyati. Qon tarkibining me’yoriy ko‘rsatkichlari va kasalliklarda o‘zgarishi. Qon kasalliklari. Har xil turdagi kamqonlikda, leykozda qon manzarasini slaydlardan ko‘rsatish. Qon guruhi va rezus–faktorni aniqlashning tibbiyotdagi ahamiyati. Qonni bezgak va qizil yuguruk, OITV va TORCh infeksiyaga tekshirishning diagnostik ahamiyati. Laborantning ish joyini jihozlash. Ishlatilgan biomateriallar va asboblarni zararsizlantirish. Barmoqdan qon olish texnikasi. Qonning umumiy tahlilga tekshirish. Qondan surtma tayyorlash, fiksatsiya qilish va bo‘yash. Qonni Qo‘shimcha tahlillarga tekshirish usullari. Qon guruhi va rezus–faktorni aniqlash. Qonni qizil yugurik, bezgak va TORCh infeksiyaga tekshirish uchun tayyorlash.	24	N-8 A-16	12
8	Orqa miya suyuqligining fiziologik ahamiyati, kasalliklarda o‘zgarish sabablari. Orqa miya suyuqligini klinik tekshirish.	Orqa miya suyuqligining fiziologik ahamiyati, kasalliklarda o‘zgarish sabablari. Orqa miya suyuqligini tekshirish uchun olish va tekshirishning diagnostik ahamiyati. Orqa miya suyuqligining fizik xossalarini tekshirish. Fibrin pardasini aniqlash. Orqa miya suyuqligining kimyoviy xossalarini tekshirish. Orqa miya suyuqligi tarkibini o‘rganish uchun preparat tayyorlash.	12	N-4 A-8	8
9	Seroz bo‘shliqlarida suyuqliklarning paydo bo‘lish sabablari va ularning tasnifi. Seroz suyuqliklarini klinik tekshirish.	Seroz bo‘shliqlarida suyuqliklarning paydo bo‘lish sabablari, ularning tasnifi, umumiy xossalari va ularning tarkibi. Ekssudat va transsudatni bir–biridan farqi.Seroz suyuqligining fizikaviy va kimyoviy xossalarini tekshirish. Ekssudat va transsudatlarni bir–biridan farqlash reaksiyalarini qo‘yish. Mikroskopik tekshirish uchun surtma tayyorlash va	18	N-6 A-12	8

		bo‘yash.			
10	Balg‘am hosil bo‘lishi va uning tarkibi. Balg‘amni klinik tekshirish.	Balg‘am hosil bo‘lishi. Nafas yo‘llari va a’zolari kasalliklarida balg‘amning ko‘rinishi va tarkibi. Balg‘amni tekshirishning diagnostik ahamiyati. Balg‘amni fizikaviy xususiyatlarini tekshirish. Balg‘am mikroskopik tekshirish uchun preparat tayyorlash. Balg‘am tarkibidagi sil mikobakteriyalarini aniqlash. Tekshirilgan biomaterial va ishlatilgan idishlarni zararsizlantirish.	18	N-6 A-12	8
11	Biriktiruvchi to‘qima kasalliklari laborator diagnostikasi.	Revmatizm laborator diagnostikasi Revmatoid artritlaborator diagnostikasi . Tizimli sklerodermiya laborator diagnostikasi Tizimli qizil yuguruk laborator diagnostikasi .	12	N-4 A-8	8
12	Teri kasalliklarining tasnifi. Teri kasalliklarini klinik tekshirish.	Zamburug‘ kasalliklari turlari, rivojlanishi, Yuqish yo‘llari, klinik belgilari. Zamburug‘ kasalliklarini aniqlashda va tashxis qo‘yishda klinik tekshirishning diagnostik ahamiyati. Teri kasalliklarida keltirilgan biomaterialdan preparat tayyorlash. Tekshirilgan biomateriallar va ishlatilgan idishlarni zararsizlantirish.	18	N-6 A-12	8
13	Tanosil kasalliklari. Jinsiy a’zo ajratmalarini klinik tekshirish.	Tanosil kasalliklari. Kasallikni oldini olish uchun olib boriladigan Chora tadbirlar. Qinning tozalik darajasi va uning tarkibi. Jinsiy a’zo ajratmalarini tekshirishning diagnostik ahamiyati. Qin ajratmasidan tayyorlangan preparatni qabul qilish, ro‘yxatga olish, bo‘yash usullari. Qorong‘ilashgan maydonda rangsiz spiroxetani topish uchun preparat tayyorlash. Mikroskopni ishga tayyorlash. Urug‘ suyuqligini tekshirish uchun nativ, surtma preparat tayyorlash, fiksatsiya qilish, bo‘yash usullari.	18	N-6 A-12	8
14	Odam immune tanqislik infeksiyasi laborator diagnostikasi.	Epidemiologiyasi, OIV yuqish yo‘llari: Biologik materiallar virus miqdoriga ko‘ra xavf guruhlariga bo‘linishi. Virus yoki uning antigenlariga qarshi antitelolar va OIV ayrim antigenlarini aniqlash. Ekspress testlar Immunoferment analiz Immunobloting Oqim sitoflyuorimetriyasi	10	N-2 A-8	6
Jami			**216**	**N -72** **A-144**	**108**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. G.S.Aripova, N.S.Nazarova “Klinik laboratoriya tekshirish usullari” Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent, 2007 yil.

2. A.N.Aripov “Klinik diagnostika bo‘yicha yo‘llanma”, Toshkent, “Ilm ziyo” 2006 yil.
3. N.H. Abdullaev “Funksional va klinik tashxis bo‘yicha tekshirish usullari” Toshkent –“Ilm ziyo”- 2005 yil.

4. N.H. Abdullayev, H. Y. Karimov, T.Y. Umarova, A.H. Usmonxo‘jayev «Funksional va klinik laboratoriya tashxisi bo‘yicha tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYo», 2005y.

5. А.Жалялов “Клиническая лабораторная диагностика” Москва, издателская группа “ГЕОТАР-Медиа”Москва, 2012г.

6. К.В. Александрова “Основы клинические биохимии” Киев, 2011 г.

7. А.А.Кишкун “Руководство по лабораторным методом диагностики”,Москва, издателская группа “ГЕОТАР- Медиа”Москва, 2007г.

8. В.В.Медведев “Клиническая лабораторная диагностика”,“Медиа” Москва, 2006 г.

9. G.S.Aripova, N. S. Nazarova “Klinik va biokimyoviy tahlillarining me’yornomasi” Toshkent, “Retush”, 2005 yil.
10. А.И.Воробёв “Руководство по гемотологии”, издателская группа “ГЕОТАР- Медиа”, Москва, 2005г
11. G.S.Aripova, N. S. Nazarova “Klinik laboratoriya tekshirish usullari fanidan ma’ruza tezislari”Toshkent, “Retush”, 2004 yil.
12. G.S.Aripova, N. S.Nazarova “Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari fanidan o‘quv qo‘llanma” Toshkent, “Retush”, 2004 yil.

Internet manbalari:

1.Med.uz
2.www.med.ru
3.http:// medline.uz
4. www.meddeks.ru.
5.www.ziyo.net.

6. www.google.ru

7.rusmedserv.com
8.www analizi.ru
9.medwww-knigi-laboratoriya
10.www. tmed.uz
11.ziyouz.com.
12.Aim.Uz
13. kingmed.info/knigi/kli..

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

MIKROBIOLOGIYA VA MIKROBIOLOGIK TEKSHIRISH USULLARI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.03**
Ajratilgan auditoriya soat:	**72**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: Sirdaryo Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi: A.M. Bariyeva

Taqrizchilar:

1 – Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi: T. M. Kamalova

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi “Mikrobiologiya, virusologiya, immunologiya” kafedrasi professori: Z. Nuruzova

1.O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari**
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	- talabalarga bakteriologiya, virusologiya, immunologiya, mikologiya, parazitologiya sohasidagi bilimlarning nazariy, amaliy asoslarini, qonuniyatlarini va Yuqumli kasallik qo‘zg‘atuvchisiga zamonaviy tashxis qo‘yish, davolash, kasallikning oldini olish usullarini o‘rgatish, hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko‘nikmasini hosil qilishdan iborat.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– Yuqumli kasallik qo‘zg‘atuvchilarini tasnifi, tinktorial, kultural, bioximik, antigenlik xususiyalarini, kasallikni etiologiyasi, manbasi Yuqish yo‘llari, klinik kechishi, davolash va oldini olish usullari asosda ularga bakteriologik virusologik va serologik tashxis qo‘yishni bajara olish, mikrob kulturasi, patologik materiallardan surtma tayyorlash, ularni oddiy va murakkab usullarda bo‘yash, mikroskop bilan ishlash va preparatlarni immersion sistemada to‘g‘ri diagnostika qilish, patologik materiallardan patogen bakteriyalar va viruslarni ajratib olish, serologik usullarda Yuqumli kasalliklarga tashxis qo‘yish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar
Bilim	– Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fani va uning vazifalari; – mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi, ultrastrukturasi; – mikroorganizmlar ajratadigan moddalar; – mikroorganizmlar genetikasi; – tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta’siri; – mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi; – spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika; – viruslarga umumiy xarakteristika; – bakteriofaglar, tibbiyotda fagni qo‘llanishi; – antibiotiklar, Yuqumli kasalliklarning kimyoterapiyasi va kimyoprofilaktikasi; – infeksiya xaqida tushuncha. Immunitet xaqida tushuncha; – Yuqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi; – allergiya va anafilaksiya.
Ko‘nikma	– Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jihozlari bilan ishlash; – Mikrobkulturasidan surtma tayyorlash, fiksasiya qilish; – Surtmapreparatni oddiyusullarda bo‘yash; – mikroskop bilan ishlash; – zararli materiallarni zararsizlantirish; – qo‘l va ish joyini dezinfeksiya qilish; – sterilizasiya asboblarida ishlash; – 1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; – sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; – dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o‘qish.

O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya va patologiya, Farmakalogiya va reseptura, Umumiy gigiyena va ekologiya, Valeologiya, Yuqumli kasalliklar, Jamiyat sog‘liqni saqlash va tibbiy statistika, Hamshiralik ishi, Diyetologiya Jamoada hamshiralik ishi, Tibbiyot biologiyasi va odam genetikasi
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy L-laboratoriya ishi
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarni ng bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yyechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

1. O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1.	Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya to‘g‘risida tushuncha. Ularning tibbiyotdagi axamiyati. Mikroorganizmlarn ing klassifikasiyasi. Mikroorganizmlar morfologiyasi, struktura tuzilishi va fiziologiyasi.	Fanning qisqacha tarixi, vazifalari, nazariy va amaliy tibbiyotda tutgan o‘rni. Fanning boshqa tibbiy fanlar taraqqiyotidagi roli. Mikrobiologiyaning rivojlanish bosqichlari. O‘zbekistonda mikrobiologiya maktabining yaratilishi. Mikrobiologiya fanining maqsad va vazifalari. Prokariotlar, (bakteriyalar) ularni eukariotlardan (sodda jonivorlar, zamburug‘lar) farqi. Bakteriyalarning binar nomenklaturasi. Viruslar tasnifi: odam, hayvon, o‘simlik, bakteriyalar viruslari. Bakteriyalarni morfologiyasi. Bakteriyalarni oziqlanish tipi va mexanizmi bo‘yicha tasnifi. Autotroflar, geterotroflar, saprofitlar, absolyut va fakultativ parazitlar, prototroflar, auksotroflar. Oziq muhitlarga qo‘yiladigan talablar. Oziq muhitlar tasnifi. Bakteriya hujayrasidagi oqsillar, nuklein kislotalar, uglevod, yog‘lar biosintezining o‘ziga xos xususiyatlari. Bakteriyalar fermentlari. Bakteriyalarni o‘sishi va ko‘payishi. Xlamidiya, spiroxeta, aktinomiset, rikketsiya, zamburug‘ va sodda jonivorlarning	6	N-2 L-4	4

		ko‘payishini o‘ziga xos xususiyatlari. Mikroorganizmlarning hayot faoliyatida ishlab Chiqargan mahsulotlari hisoblangan fermentlar, toksinlar, pigmentlari, energiya ajratishi, nur taratishini ahamiyati. Mikroorganizmlarning fiziologiyasi. Bakteriologik, virusologik va immunologik laboratoriyalar haqida tushuncha. Bakteriologik, virusologik va immunologik laboratoriyalar tuzilishi, jixozlanishi va ishlash qoidalari. Mikroblarning morfologiyasi va struktura tuzilishi va ularni oddiy va murakkab buyash usullari. Surtma tayyorlash texnikasi. Spiroxeta, riikketsiya, xlamidiya, aktinomiset, va boshka mikroorganizmlar.			
2.	Mikroorganizmlarga tashki muxit faktorlarini ta’siri. Antibiotiklar va ximioterapevtik preparatlar. Mikroorganizmlar ekologiyasi. Suv, tuproq, havo, mikroflorasi. Odam organizmi normal mikroflorasi. Disbakterioz haqida tushuncha.	Mikroorganizmlarga tashqi muhit omillarining ta’siri. Mikroorganizmlarga kimyovi va fizik omillarning ta’siri. Antibiotiklarni kelib chiqishi biologik vazifasi va tabiati. Antibiotiklarni kimiyovi strukturasi bo‘yicha klassifikasiyasi. Ta’sir doirasi. Antibiotiklarni ta’sir mexanizmi. Antibiotiklarni asoratlari. Antibiotiklarga mikroorganizmlarni chidamli variantlarini shakillanish mexanizimlari. Sanitar mikrobiologiya asoslari, vazifsi. Tashqi muhit obyektlariga (suv, havo, tuproq va turar joylar, davolash profilaktik muassasalar) sanitar bakteriologik baho berish. Odam organizmi mikroflorasi va uning ahamiyati. Mikroorganizmlarning tashki muxit omillariga ta’siri. Mikroorganizmlar ekologiyasi va odam organizmi mikroflorasi. Kimyoterapevtik preparatlar. Antibiotiklar. Sterilizasiya. Sterilizasiya qilish usullari. Sterilizasiyani sifatini tekshirish. Dezinfeksiya. Aseptika, antiseptika. Antiseptik va dezinfektant moddalar Haqida tushuncha. Bakteriyalarni antibiotiklarga chidamliligini o‘rganish usullari. Mikroorganizmlarning antibiotika sezgirligini aniqlash usullari. Har xil shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulda mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarni sterillikka tekshirish.	10	N-2 L-8	4
3.	Infeksiya va immunitet xakida ta’limot.Immunoprofilaktika va immunoterapiya.	Yuqumli kasallikni kelib chiqish sharoitlari. Yuqumli kasallik jarayonini o‘ziga xos xususiyatlari. Yuqumli kasalliklar Yuqish yo‘llari, davrlari. Immunitetning hozirgi zamon ta’rifi. Immunitet turlari (tug‘ma, hayot davomida orttirilgan, tabiiy, sun’iy, aktiv, passiv, steril, nosteril va boshqalar). Fagositoz. Fagositoz haqidagi ta’limotning rivojlanishida	6	N-2 L-4	4

		I.I.Mechnikovning roli. Serologik reaksiyalar. Immunoprofilaktika. Immunoterapiya.			
4.	Ichak infeksiyalari oilasiga kiruvchi qo‘zg‘atuvchilar to‘g‘risida tushuncha va ular keltirib Chiqaradigan kasalliklar va laboratoriya diagnostikasi.	Enterobacteriaceae oilasi vakillariga umumiy tasnif. Qorin tifi va paratif qo‘zg‘atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari, antigen tuzilishi. Bakteriya tashuvchilik. Maxsus profilaktikasi va davolash. Ovqatdan zaxarlanishni chaqiruvchi mikroorganizmlarga xarakteristika. Botulizm qo‘zg‘atuvchisi morfologik, kultural xususiyati, patogenezi. Ichak infeksiyalari oilasiga kiruvchi qo‘zg‘atuvchilar keltirib chiqaradigan kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi. Qusiqni va najasni bakteriologik tekshirishga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo‘llanma to‘ldirish. Laboratoriya tashxisi.	12	N-4 L-8	4
5.	Yiringli-yallig‘lanish kasalliklari qo‘zg‘atuvchilarining umumiy xarakteristikasi.	Stafilokokk, streptokokklar taksonomiyasi. Patogenlik xususiyatlari: toksinlari, patogen fermentlari. Stafilokokklar keltirib chiqaruvchi Yuqumli kasalliklarning patogenezi va ularning yatrogen kasalliklar keltirib chikarishdagi roli. Davolash va maxsus profilaktikasi. Mikrobiologik diagnostikasi. Yiringli-yalliglanish kasalliklarining ko‘zg‘atuvchilari. stafilokokklar, streptokokklar, pnevmokokklar va meningokokklarning laboratoriya tashxisi.	8	N-4 L-4	4
6.	Xavo-tomchi infeksiyasi: sil, moxov, bo‘g‘ma va ko‘k yo‘tal ko‘zg‘atuvchilariga xarakteristika.	Sil, moxov, bo‘g‘ma va ko‘k yo‘tal qo‘zg‘atuvchilarining morfologiyasi va xossalari. Atipik mikobakteriyalar. Mohov qo‘zg‘atuvchisi morfologiyasi, kasallik patogenezi. Xavo-tomchi infeksiyasi ko‘zg‘atuvchilarining keltirib chiqaradigan kasallilarning laboratoriya diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi. Tomoq va burundan surtma olish. Balg‘amni laborator tekshiruv yig‘ish. Laboratoriyaga yo‘llanma to‘ldirish. Laboratoriya tashxisi.	8	N-4 L-4	4
7.	Teri-tanosil kasallik qo‘zg‘atuvchilarining xossalari va ularni laborator diagnostikasi.	Teri-tanosil kasallik qo‘zg‘atuvchilarining xossalari va ularni laborator diagnostikasi. Anaerob infeksiya qo‘zg‘atuvchilari. Qo‘zg‘atuvchilarning umumiy xossalari va kasalliklarning laborator diagnostikasi.	6	N-2 L-4	4
8.	O‘ta xavfli infeksiya ko‘zg‘atuvchilari-ning o‘ziga xosligi va laboratoriya	O‘ta xavfli infeksiya ko‘zg‘atuvchilarining asosiy xususiyatlari.Zoonoz kasallik qo‘zg‘atuvchilari: o‘lat, kuydirgi, brusellyoz qo‘zg‘atuvchilari. Morfologiyasi. Kultural, biologik xususiyatlari. Maxsus profilaktikasi	6	N-2 L-4	4

	diagnostikasi.	va davolash.O‘ta xavfdi kasalliklarda bakteriologik tekshirish uchun balg‘am, najas, qon va boshqa materiallarni olish qoidalari. Laboratoriyaga yo‘llanma to‘ldirish.Laborator tashhis qo‘yish usullari. Maxsus oldini olish Choralari. Mikrobiologik diagnostikasi.			
9.	Virusli infeksiyalar haqida tushuncha va ularning laboratoriya diagnostika usullari.	Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Virusli infeksiyalar. Gripp kasalligini Chakiruvchi viruslar.Paragripp, paratit, kizamik kasalliklarini Chakiruvchi viruslar. Gepatit A,V, S, D, Ye, F, TTV – qo‘zg‘atuvChisi. Odam immuntanqislik virusi. Tojsimon virus(COVID 19) epidemiologiyasi va profilaktikasi.Vaksinopro-filaktikasi. Qonni bioximiyaviy, immunologik va serologik (virusli gepatit markerlari, I.F.A) tekshiruvga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo‘llanma to‘ldirish.OITS va gepatit A, V, S, D, Ye viruslarining laborator diagnostikasi va profilaktikasi.	10	N-2 L-8	4
Jami:			**72**		**36**

2. O‘quvchilarni ng bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

3.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. Muxamedov I.M. va boshq. Medisinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Toshkent. 2011 y.
2. Aliyev Sh.R., Muxamedov I.M., Nuruzova Z.A. “Mikrobiologiyadan laboratoriya mashg‘ulotlariga doir qo‘llanma”. Toshkent. 2013y.
3. Qurbonova S.Y. “Mikrobiologiya va immunologiyadan amaliy mashg‘ulotlariga doir qo‘llanma”. Toshkent, 2015 y.
4. Zverev V.V. Medisinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Moskva, 2016 y..
5. Muxamedov I.M. va boshq. “Umumiy virusologiya» O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2012 y..
6. Muxamedov I. M. va boshqalar. “Tibbiyot virusologiyasi» O‘quv qo‘llanma Toshkent, 2013 y..
7. Muxamedov I.M. vaboshq. KliniCheskaya mikrobiologiya. VraChlaruchunqo‘llanma. Toshkent, 2016y.
8. Saryov V.N. Mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Moskva, 2010 y..
9. G. Tortora. Mikrobiologiya, 2015 y.
10. Murray P.R.Medical Microbiology. Elsevier Mosby. 2015.
11. Y. Levinson-Medikal Microbiology. California,2015.

Internet saytlari

1. http://www.ziyonet.uz
2. http://www.microbiology.ru
3. http://immunology.ru
4. http://www.rusmedserv.com/mycology/html/jornals.html

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

DEZINFEKSIYA ISHI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.04
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi: M.U.Mukumova
Sirdaryo Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi katta o‘qituvchisi

Taqrizchilar: T.J. Kamolov Yunusobod tumani Sanitariya-epidemiologiya osoyishtaligi va jamoat salomatligi saqlash xizmati bosh shifokori

F.I. Salomova TTA Atrof-muhit gigienasi kafedrasimudiri

1. O‘quv dasturiga ko‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**Dezinfeksiya ishi**
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	14
Dastyrning maksadi	O‘zbekiston Respublikasida va dunyoda uchragan Yuqumli kasalliklarni tarqalishini taxlil kilish , epidemiyaga qarshi profilaktika ishlarini olib borish va dezinfeksiya ishlari bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni egallash. Zamon talabiga javob bera oladigan, jahon standartlariga mos keladigan, Yuqori malaka va kasbiy ko‘nikmalarga ega bo‘lgan, har tomonlama etuk tibbiy xodimlarni tayyorlash. O‘quvchilarni sifatli profilaktika yordamini ko‘rsatishda shifokor yordamchisi mutaxassisligi bo‘lib Yuqumli kasalliklar o‘chog‘ida bemorlarni vaqtida ajratish, Yuqumli kasalliklarni tarqalish qonuniyatlarini bilish, bemorni va u bilan muloqotda bo‘lgan shaxslarni vabuyumlarini zararsizlantirish ishlarinin olibborish, tibbiy asboblarni sterilizatsiya qilish tekshirish, epidemiyaga qarshi dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya chora tadbirlarini o‘tkazish, kasalliklar o‘chog‘ini epidemiologik tomonidan tibbiy nazoratini olib borish. DPMlar sharoitida dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash, ularni qo‘llash, saqlash va ularning sifatini nazorat qilishnazariy asoslari va amaliy ko‘nikmalarni o‘rganish.
O‘zlashtirish (o‘kitish) natijalari	-Yukumli kasalliklarning Yuqishi va tarqalishi, uni oldini olish , o‘choqda olib boriladigan ishlarini tashkil qilish , karantin va dispanserizatsiya ishlari to‘grisida bilimlar shakllanadi; -yukumli kasalliklarning profilaktikasi va epidemiyaga qarshi ishlarida dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya ishlari va sterilizatsiya hakida nazariy asoslari o‘rganiladi; - bemorlar bilan suxbat o‘tkazish, ularni aloxidalash, evakuatsiya va gospitalizatsiyasini o‘tkazish , karantin ishlarini tashkil qilish, dezinfeksiyava sterilizatsiya sifatini nazoratini olib borish, kimyoviy dezinfeksiya moddalarini ishlatishva unda extiyot choralari hakida ko‘nikmalar o‘rganiladi.
Bilim	-Modulning qisqacha tarixi, uning rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar,tibbiyotda dezinfeksiya tadbirlarining ahamiyati, Yuqumli va parazitar kasalliklarga qarshi kurash yutuqlari; -mexanik, fizikaviy va kimyoviy usullarining ahamiyati, qo‘llanilishi -dezinfeksiya ishi bo‘limining hisob va hisobot hujjatlari -dezinfeksiyalovchi moddalar ro‘yhati va ularning xususiyati; - o‘choqlarda joriy va yakuniy dezinfeksiyani o‘tkazish, - DPMlarda dezinfeksiya ishlarini tashkil qilish, olib borish va uni nazorat kilish; - tashqi ob’ektlardan surtmalarni olish; - tibbiyot asboblarni sterilizatsiyasi va undan oldingi tozalov ishlarini o‘tkazganligini nazorati; - dezinseksiya va deratizatsiya tadbirlarining maqsadi, vazifalari , usullari va vositalari ; -turli xil ob’ektlarni dezinseksiya qilish uchun kerakli preparatlar miqdorini aniqlash; - turli xil apparatlarni ishlatish , kamchiliklarni tuzatish; -dezinfeksion kameralarni ishga tayyorlash, ishlatish, va ishini nazorat qilish; -dezinstruktor va dezinfektor vazifalarini bajarish;

	- tibbiy hujjatlarni yuritish; - shaxsiy ximoya kiyimni ishlatish va zararsizlantirish; -xodimlarni shaxsiy gigiena qoidalariga rioya qilish
Ko‘nikma	- O‘zbekiston Respublikasi chegarasini sanitar qo‘riqlash ishlari; - Yuqori foizli suyuq xoldagi asosiy dezinfeksiyalovchi moddalar va ulardan ishchi eritmalar tayyorlash; - tarkibida xlor saqlovchi kukun ko‘rinishidagi dezinfektantlardan eritma tayyorlash; - bemorning ajratmalari , idishlari, ovqat qoldiqlari, ichki kiyimlari, oqliklarni zararsizlantirilishi; - transport vositalari dezinfeksiyasi; - DPM larda tibbiy xodimlarni dezinfeksiya ishi bo‘yicha malakasini nazorat qilish; - tashqi ob’ektlardan surtma olish; - dezinfeksiyalovchi eritmalarda faol xlor miqdorini aniqlash; -tibbiyot asboblarni dezinfeksiyasi , sterilizatsiya va undan oldingi tozalov ishlarini o‘tkazganligini nazorati; - MSBlarni tekshirish va dalolatnoma yozish; - dezinseksiyalovchi preparatlardan eritma, suspenziya, emulsiyalar tayyorlash va undan foydalanish; - turli xil ob’ektlarni dezinseksiya qilish uchun kerakli preparatlar miqdorini aniqlash; - turli xil apparatlar va dezinfeksion kameralarni ishga tayyorlash , ishlatish, ishini nazorat qilish; - deratizatsiyaning mexanik va kimyoviyusullaridan, vositalaridan foydalanish; - dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya ishlari rejasini tuzish; - dezinstruktor va dezinfektor vazifalarini bajarish; - Yuqumli kasalliklarni hisobga olish va hisobot formalarini rasmiylashtirish; - maxsus ximoya kiyimni ishlatish va zararsizlantirish; - o‘ta havfli infeksiyalarni tarqalish xavfi bo‘lganda olib boriladigan profilaktik tadbirlarni bajarish
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bogliq bo‘lgan fan nomi	Mikrobiologiya,Biologiya,Yukumli kasalliklar,Epidemiologiya asoslari,Tibbiy parazitologiya,Kimyo,Umumiy gigiena.
O‘qitishni tashkiliy shakli	N - Nazariy ta’lim; A - Amaliy ta’lim; NA - Nazariy va amaliy ta’lim birgalikda tashkil etiladi; MX - Maxsus xonada o‘tkaziladigan mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshirik

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami auditoriya soati	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta’ lim
1	Dezinfeksiya , maqsadi, vazifalari,unga xissa qo‘shgan olimlar.	“Dezinfeksiya ishi” moduli haqida tushuncha,uning maqsadi, vazifalari, dolzarbligi. modulning rivojlanish tarixi, boshqa tibbiy modullar bilan bog‘liqligi. Yuqumli kasalliklarning oldini olishda dezinfeksion tadbirlarni ahamiyati. Modul rivojlanishida o‘zbek va rus olimlarining qo‘shgan xissasi. Hozirgi vaqtda zamonaviy dezinfeksiya vositalaridan samarali foydalanish va uning turlari.	2	N	2
2	Dezinfeksiyaning turlari, usullari va vositalari.	Dezinfeksiyaning amaliyotdagi ikki turi, ularning farqi. Mexanik, fizik, kimyoviy va biologik usullarihaqida umumiy ma’lumotlar, qo‘llanilishi va ta’siri. Kimyoviy vositalarni saqlash va samarali qo‘llash uchun zarur shart-sharoitlari, eng muhim dezinfeksiyalovchi moddalarning xususiyati. Mukammal va joriy tozalov ishlarini o‘tkazish.Dezinfeksiyalovchi moddalarni tashqi ko‘rinishi, suvda eruvchanligi, rangi, xidi va bir-biridan farqini aniqlash qoidasi. Yuqori foizli suyuq xoldagi asosiy dezinfeksiyalovchi eritmani tayyorlash dezinfeksion vositalar yordamida zararsizlantirish uchun suv va xlor kukunini hisoblash va undan ishchi eritma tayyorlash. O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan ishlab chiqarilgan buyruqlar asosida ishlash.	6	NA	2
3	Davolash-profilaktika muassasalarida joriy dezinfeksiyani o‘tkazish qoidalari	DPMlarda dezinfeksiya ishlarini tashkil qilish, olib borish va uni nazorat qilish. Poliklinika, tug‘ruqxona, jarrohlik bo‘limlari va Yuqumli kasalliklarda dezinfeksiya o‘tkazish qoidasi. Joriy va yakunlovchi dezinfeksiya o‘tkazish va uning inson sog‘ligi uchun ahamiyati.	6	NA	2
4	Infeksiyalarning ayrim guruhlari uchun bajariladigan dezinfeksiyasi.	Ichak infeksiyalari (vabo, dizenteriya, virusli gepatit A va boshqa) o‘chog‘ida dezinfeksiya ishlari. Nafas yo‘llari infeksiyalari (meningokokkli, bo‘g‘ma, gripp va boshqa) bo‘limida olib boriladigan dezinfeksiya tadbirlari. Sil kasalligi va qon infeksiyalari o‘chog‘ida dezinfeksiyani olib borilishi va	6	NA	2

		uning inson sog‘ligi uchun ahamiyati. Tashqi muhit (oshxona idishlari, oqliklar, o‘yinchoq) ob’ektlari va bemor buyumlarini zararsizlantirish qoidalari, qo‘llaniladigan eritma va ta’sir etuvchi vaqti(ekspozitsiya)ning ahamiyati. Transport vositalarining dezinfeksiyasi.			
5	Dezinfeksiya sifatini nazorat qilish.	Dezinfeksiya sifatini nazorat qilishda ishning borishini ko‘zdan kechirish, bakteriologik, kimyoviy usullardan foydalanish. Zararsizlantirilgan tashqi ob’ektlardan surtmalar olish qoidasi. Dezinfeksiyalovchi vositaning kerakli miqdorini belgilash va uni amalda qo‘llash.	4	A	2
6	Sterilizatsiya haqida tushuncha.	Sterilizatsiyahaqida tushuncha, uni dezinfeksiyadan farqi. Aseptika va antiseptika qoidalari. SHifoxona ichi infeksiyasini oldini olishda sterilizatsiyaning ahamiyati, roli va uning samaradorligi. Sterilizatsiya usullari (bo‘g‘, havo,gaz, kimyoviy yo‘li bilan) va jihozlari. Sterilizatsiya turlari(Yuqori bosimli bo‘g‘ bilan ishlash, nurlash yo‘li bilan, gaz yordamida). Sterilizatsiya xususiyatlari.	2	N	2
7	Tibbiy jihozlar sterilizatsiyasi, markaziy sterilizatsiya bo‘limi(MSB)ning ishi.	Tibbiyot jihozlarini dezinfeksiya, sterilizatsiya qilish qoidasi. Instrumentlarni sterilizatsiyadan oldingi tozalov ishlaridan o‘tkazish, cterilizatsiya sinamalarini o‘tkazish tartibi, ularning o‘ziga xos xususiyatlari. Sterilizatsiya qilishni tekshirish. MSBlarga qo‘yiladigan talablar va amalga oshiriladigan tadbirlar. MSBning strukturasi, ish qoidalari.DPMlarda MSB ning ish qoidasi. Sterilizatsiya bo‘limining sanitariya-gigiena hamda sanitariya-texnik jihozlarni ko‘zdan kechirish. Sterilizatsiya rejimini nazorati. MSB da tibbiy hujjatlarni yuritilganligini tekshirish.	6	NA	2
8	Sterilizatsiya samaradorligini nazorat qilish.	Tibbiy asbob-uskunalarni sterilizatsiyadan o‘tkazish uchun ularni bo‘limdan qabul qilish va oldingi ishlovini tekshirish qoidasi. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan ishlab chiqarilgan amaldagi buyruqlar asosida asboblar sterillanganligining sifatini nazorat qilish.	4	A	2
9	Dezinseksiya haqida tushuncha, maqsadi, usullari. Asosiy	Dezinseksiya haqida tushuncha, uning maqsadi, vazifalari va uning ahamiyati. Bo‘g‘imoyoqlilarning biologik xususiyatlari, epidemiologik ahamiyati, zararli turlari va ularni Yuqumli kasalliklar tarqalishidagi roli.	6	NA	2

	dezinseksiyalovchi moddalar, repellentlar.	Dezinseksiya tadbirlari, usullari-mexanik, fizik, kimyoviy, biologik. Bug‘imoyoklilarga qarshi kurash chora tadbirlari.Keng qo‘llaniladigan dezinseksiyalovchi preparatlar ro‘yhati, klassifikatsiyasi, xususiyati. Insektitsidlarning turlari (ichak,kontakt,sintetik,insektitsidlar) ta’sir qilish mexanizmi. Repellentlar, ularning turi, ta’sir qilish mexanizmi, qo‘llanilishi. Dezinseksiyalovchi preparatlarning tashqi ko‘rinishi, bir-biridan farqi, xususiyati. Insektitsidlardan eritma, suspenziya, emulsiyani tayyorlash qoidasi, qo‘llash usullari. Turli xil ob’ektlarni dezinseksiya qilish uchun kerakli preparatlar miqdorini aniqlash. Insektitsidlarni tayyorlash va ishlatishda texnika havfsizligi, shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish.			
10	Bo‘g‘imoyoqlilarning ayrim turlariga qarshi kurash tadbirlari.	Ayrim bo‘g‘imoyoqlilar guruhi uchuvchi bo‘g‘imoyoqlilar (bit,burga, pashsha, chivin, kanalar), ularning bir-biridan farqi va Yuqumli kasalliklar tarqalishidagi roli. Ularga qarshi kurash chora tadbirlari. Dezinseksiyani o‘tkazish jarayonida qo‘llaniladigan dori-vositalarining turi, foizi, ekspozitsiya ahamiyati. Turmushda uchraydigan hashoratlarga qarshi kurash(suvaraklar, sariq chumoli), ularni qirish choralari. Qon infeksiyalarida bo‘g‘imoyoqlilarni tashuvchi sifatida ahamiyati, o‘choqda o‘tkaziladigan dezinseksiyaning xususiyati. Yuqumli va somatik kasalliklar shifoxonasi qabul bo‘limida pedikulyozni aniqlash va sanitariya tozalovini o‘tkazish, qo‘llaniladigan vositalar, ekspozitsiya vaqti, ehtiyot choralari. Entomologiya bo‘limining ishi, hujjatlari.	6	NA	4
11	Dezinfeksiya va dezinseksiya uchun ishlatiladigan apparatlar, dezinfeksion kameralar.	Dezinfeksiya va dezinseksiya o‘tkazish uchun ishlatiladigan apparatlar, uning turlari, ishlatish tartibi (avtomaks, gidropult, dezinfal, flit, Suyuqlik purkagich apparat(avtomaks, gidropult, dezinfal, flit)larning tuzilishi, ishlatish qoidalari. Chang yutgich apparatining ishlatish xususiyati, aerozolli apparatlarni ishlatilishi. KDF-3 dezinfeksiya kamerasi, elektr toki yordamida ishlovchi TSNIDI dezokamerasi,harakatlanadigan dezinfeksiya kameralari). Dezinfeksion kameralar haqida tushuncha, turlari, tuzilishi qismlari, ishlatish	10	NA A	4

		qoidasi, ish yuritish jurnallari. Buyumlarni zararsizlantirish xususiyati. Dezinseksiyalovchi kamera turlari, ishlash qoidasi. Buyumlarni dezinfeksion kameralarda zararsizlantirish rejimi, sanitariya jihatidan ishlov berish. Dezinfeksiya kameralar ishini nazorat qilish, hujjatlarni to‘ldirish qoidasi.			
12	Deratizatsiya haqida tushuncha, maqsadi, usullari.	Kemiruvchilar oilasi haqida tushuncha, biologiyasi, turlari. Yuqumli kasalliklar tarqalishida kemiruvchilarning epidemiologik ahamiyati. Deratizatsiya tushunchasi, maqsadi, vazifasi, usullari. Deratizatsiyaning sanitariya va texnik tadbirlari va samaradorligini tekshirish. Laboratoriya jixozlari bilan tanishish. Ratitsidlar. Zaharli xo‘raklar tayyorlash, saqlash va ularni amalda qo‘llash. Xavfsizlik qoidalari, zaharlanish belgilari va zaharlanishda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish.	2	N	2
13	Kemiruvchilarga qarshi kurash tadbirlari, vositalari.	Kemiruvchilarga qarshi kurashda qo‘llaniladigan profilaktik va qirish tadbirlari. Aholi yashaydigan punktlarda deratizatsiya tadbirlarini tashkil etish. Deratizatsiya tadbirlarini samaradorligini tekshirish. Kemiruvchilarni bir-biridan farqi (kalamush, sichqon, qum va dala sichqonlar). Kemiruvchilarni ovlash qurollari, ularning tuzilishi, ishlash tamoyili. Ratitsidlar xususiyati, tashqi ko‘rinishi, qo‘llanilishi. Zaharli xuraklarni tayyorlash usullari va qo‘llanilishi, uni saqlash qoidalari.	6	NA	4
14	Profilaktika va epidemiyaga qarshi kurash chora - tadbirlari. Dezinfeksiya ishlarini tashkil qilish . Mehnatni muhofaza qilish. Kadrlar tayyorlash.	Profilaktik va o‘choqli dezinfeksiya bo‘yicha O‘zR SSV-ning amaldagi buyruqlar va uslubiy tavsiyanomalari. Dezinfeksiya ishlarni tashkil etishda dezinfeksion stansiyaning ishi, bo‘limlari, hujjatlari (yillik, yarim yillik, kvartal xisobot jurnallari). Dezinfeksiya ishida mehnatni muhofaza qilish qoidalari. Sog‘liqni saqlash tizimida kadrlar tayyorlash. Instruktor-dezinfektor vazifalari.. Dezinfeksion moddalarni saqlash qoidalari. Dezinfeksiya va deratizatsiya paytida ehtiyot choralariga rioya qilish. Dezinfeksion moddalar bilan zaharlanish va zaharlanganda birinchi tibbiy yordam. Dezinfeksiya ishlarini sifat ko‘rsatkichlari. Dezinfeksion stansiya, viloyat, shaxar, tumandagi dezinfeksiya bo‘limi strukturasi, funksional vazifalari. Dezinfeksiya,	6	NA	4

		dezinseksiya va deratizatsiya ishlarini rejalashtirish, tibbiy hujjatlarni yuritish qoidalari. Infeksiya o‘chog‘ida qo‘llaniladigan himoya kiyimining tiplari, uning kiyish va yechish qoidasi. Sifat ko‘rsatkichlarni taxlil qilish. Aholi o‘rtasida sanitariya-targ‘ibot ishlarini olib borish.			
Jami			**72**	**NA**	**36**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular uquv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati.

1. O‘zbekiston Respublika SSVning Sanitariya Qoida va Me’yorlari, buyruqlari - 2005- 2017 yillar
2. Aholining sanitariya- epidemiologik osoyishtaligi to‘g‘risida Qonuni, T. 2015 yil
3. M.R.Tilovov, A.R.Rustamov, S.A.Mustafoyev “Dezinfeksiya ishi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2007 yil.
4. Белая И. К. «Дезинфекция» Москва, 2013
5. Сыганова С. В. «Дезинфекция, дезинсексия дератизатсия,» Москва, 2012
6. Осипова В. Л. «Учебное пособие по дезинфекции». 2012йил, ГеоТарМед
7. Ушакова В. Н. «Мойка и дезинфекция». «Профессия» нашриёти, 2009

Internet manbalari

1. http://www.ziyonet.uz/
2. http://www.lex.uz/
3. http://www.google.com/
4. www. unesco,org
5. www.tma.uz.
6. www.gigiuena.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.05
Ajratilgan auditoriya soat:	142

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi:

M.U.Mukumova

Sirdaryo Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

A.Djalilov

2-Respublika tibbiyot kolleji “Biokimyo” fani o‘qituvchisi

TRAS Medikal- laboratoriya mudiri. Tibbiyot fanlari doktori.

Yo.X.Azizov

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari
Ajratilgan soat	142
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarni ng fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali shifokor-laborantga yordam berishida qator tahlillarni bajarish uchun zarur bo‘lgan asosiy ma’lumotlar berish va nazariy bilimlarini takomillashtirish. Bemorga tashhis qo‘yishda qon va siydik tarkibidagi mikroelementlarni me’yoriy holatini bilish, ularga to‘g‘ri tashxis qo‘yish nazariy, amaliy mashg‘ulotlarda kasbiy mahoratni shakllantira olishga zamin yaratish. Bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali laborantlarning biokimyoviy tekshiruvlarga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash. O‘quvchilarni ng o‘z mutaxassislik bo‘yicha integratsiyalashgan (fanlar aro bog‘liq) bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Inson xayoti faoliyatining turli yoshlar davrlarida asosiy qonuniyatlari, odam organizmidagi fiziologik va patologik jarayonlar to‘g‘risida bilimlarga ega bo‘ladi. Infeksion havfsizlikni ta’minlash (sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish) haqida tushunchaga ega bo‘ladilar; Feldsher-laborantlik ishi faoliyati doirasida profilaktik va davolash-diagnostik muolajalarni o‘z vaqtida va sifatli amalga oshira oladi. Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish bilimiga ega bo‘ladi. Yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta’minlaydi va o‘rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita oladi. Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda biomateriallarni biokimyoviy taxlilini amalga oshira oladilar.
Bilimlar	– biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari fanining qisqacha tarixi, fan rivojiga hissa qo‘shgan olimlar; – biokimyo va biokimyo tekshirish usullarifaninig bo‘limlari; – oqsillarning biologik ahamiyati, xossalari va klassifikatsiyasi; – oddiy va murakkab oqsillar, ularning almashinuv patologiyasi; – fermentlarga umumiy xarakteristika, biologik ahamiyati va klassifikatsiyasi; – vitaminlarning umumiy xarakteristikasi va klassifikatsiyasi; – suvda va yog‘da eruvchi vitaminlarga umumiy xarakteristika berish; – energiya va moddalar almashinuvi haqida umumiy xarakteristikasi; – gormonlarga xarakteristika va ularning vakillari; – uglevodlarni umumiy xarakteristikasi va klassifikatsiyasi;

	– uglevodlar almashinuvi va almashinuv patologiyasi; – lipidlarga umumiy xarakteristika va klassifikatsiyasi; – lipidlar almashinuvi va almashinuv patologiyasi; – uglevodlar, oqsillar, lipidlar almashinuvining o‘zaro bog‘liqligi; – moddalar almashinuvida jigarning roli va jigar funksiyalari; – suv va elektrolitlarni organizmdagi ahamiyati; – elektrolitlar almashinuvi: natriy, kaliy, kalsiy, fosfor, xlor,temirni aniqlashning diagnostik ahamiyati; – qonningasosiy vazifasi, qon kasalliklari**.**
Ko‘nikmalar	– qon zardobini ajratib olish; – qon zardobidagi oqsil miqdorining tekshirish usullarini qo‘llash; – moChevina va kreatininning aniqlash usullarini qo‘llash; – qon zardobida bilirubinni aniqlash; – qon zardobida siydik kislotani aniqlash; – siydikda oqsil miqdorini aniqlash; – qon zardobi va siydikda amilaza aktivliginianiqlash; – AlAT va AsAT fermentlarning aktivligini aniqlash; – qon zardobidagi ishqoriy fosfataza faolligini aniqlashni. – vitaminlargaxosranglisifat reaksiya o‘tkazish; – qon zardobida vitaminlar miqdorini aniqlash; – qon zardobida gormonlarni aniqlash usullarini (IFA) qo‘llashni. – qondagi glyukoza miqdorini aniqlash usullari; – siydikda glyukoza miqdorini aniklash; – triglitseridlarni fermentativ usulda aniqlash; – xolesterinni miqdorini aniqlash; – past va Yuqori ziChlikdagi lipoproteidlarni aniqlash; – jigar sinamalarini tekshirish; – qon zardobida kalsiy, natriy, kaliy, fosfor, temir, xlor ionlarini aniqlash; – protrombin indeksini aniqlash; – plazmada fibrinogen miqdorini va fibrinogen aktivligini aniqlash; – revmatologik tekshirish usullarini qo‘llash; – koagulogrammani aniqlash.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari” fani kasbiy fan bo‘lib, dasturni amalga oshirishda o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Analitik kimyo”, “Laboratoriya ishi texnikasi” kabi barcha umumkasbiy va kasbiy fanlari bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lib, uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi ta’minlangan.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O‘quvchilarni ng bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	«Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari» fani haqida qisqacha ma’lumot. Rivojlanish tarixi.	«Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari» fanining bo‘lim va vazifalari, fanlararo bog‘liqligi va rivojlanish tarixi. «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» fanining rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar. Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari faninig bo‘limlari haqida ma’lumot. O‘quvchilarni zamonaviy biokimyo tekshirish usullari, asboblari, laboratoriyaning jihozlanishi, laboratoriyada ishlash qoidalari, laborantning vazifasi va texnika xavfsizligi qoidalari bilan tanishtirish. Qon zardobini ajratib olish. Sog‘liqni saqlash vazirligining buyruqlari. Klinik laboratoriya va biokimyo laboratoriyasiga sayohat uyushtirish.	12	NA	4
2	Oqsillarga umumiy xarakteristika. Oqsillar almashinuvi va almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari	Oqsillarga umumiy xarakteristika. Ularning organizmdagi ahamiyati. Oddiy va murakkab oqsillarga xarakteristika, vakillari, ahamiyati. Gemoglobin, nukleoproteidlarning organizmdagi roli. Oqsillarning hazm bo‘lishi va so‘rilishi. Mochevina sintezi. Kreatininning biologik va klinik ahamiyati. Nukleoproteidlar almashinuvi: hazm bo‘lishi, so‘rilishi, almashinuv patologiyasi. Xromoproteidlar almashinuvi va almashinuvidan kelib Chiqadigan kasalliklar.Oqsillarga xos reaksiyalar. Qon zardobida oqsil,gemoglobin, bilirubin, mochevina, kreatinin va siydik kislotani aniqlash usullari. Siydikda oqsil miqdorini aniqlash.	18	NA	8
3	Fermentlar. Fermentlar aktivligini tekshirish.	Fermentlarga umumiy xarakteristika, biologik ahamiyati. Fermentlarning klassifikatsiyasi. Fermentlarning tibbiyotdagi ahamiyati. Fermentlarning xossalari, fermentlar aktivligi. Qon zardobida amilaza aktivligini kolorimetrik usulda aniqlash. Siydikda amilaza aktivligini aniqlash. Qon zardobida aminotransferaza (AlAT - alaninaminotransferaza, AsAT -	14	NA	6

		aspartataminotrasferaza) fermentlarning aktivligini aniqlash. Qon zardobidagi ishqoriy fosfataza faolligini avtoanalizatorlarda aniqlash.			
4	Vitaminlar haqida tushuncha, tekshirish usullari.	Vitaminlarga umumiy xarakteristika. Klassifikatsiyasi. Suvda va yog‘da eruvChi vitaminlarga umumiy xarakteristika. Avitaminoz, gipovitaminoz va gipervitaminozlar haqida tushuncha berish va kelib Chiqish sabablari. Vitaminlarni aniqlash uchun ish joyini jihozlash. Vitaminlarni avtoanalizatorlarda aniqlash. Vitaminlarga xos rangli reaksiyalar o‘tkazish.	14	NA	7
5	Gormonlar haqida tushuncha.	Gormonlar haqida umumiy tushuncha berish. Gipofiz, qalqonsimon, me’da osti bezi, buyrak usti bezlari va jinsiy gormonlar haqida ma’lumot berish. Qon zardobida gormonlarni aniqlash uchun ish joyini jihozlash va reaktivlar tayyorlash. Qon zardobida TTG, LG, progesteron, testosteron gormonlarini aniqlash usullarini qo‘llash.	14	NA	10
6	Uglevodlarga umumiy xarakteristika. Uglevodlar almashinuvi va almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari	Uglevodlar umumiy xarakteristikasi va ularning organizmdagi ahamiyati. Uglevodlarning klassifikatsiyasi. Monosaxaridlar, disaxaridlar, polisaxaridlar haqida umumiy tushuncha. Uglevodlar almashinuvi va almashinuv patologiyasi. Uglevod almashinuvida jigarning roli. Gipoglikemiya va giperglikemiya, kelib Chiqish sabablari. Qondagi glyukozani fermentativ usul, glyukozaga tolerantlik testi (TTG), glyukozametr yordamida va yuklama berish usullari bilan aniqlash. Siydikda glyukoza miqdorini aniqlash usullari.	14	NA	8
7	Yog‘larga umumiy xarakteristika. Yog‘lar almashinuvi va almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari	Yog‘larga umumiy xarakteristika berish. Oddiy va murakkab yog‘lar. Xolesterin va uning organizm uchun ahamiyati. Lipoproteidlar. Past, o‘ta past va Yuqori zichlikdagi lipoproteidlar. Lipidlarni hazm bo‘lishi va so‘rilishi. Lipidlar almashinuvining buzilishi va kelib chiqish sabablari. Triglitseridlarni aniqlash usullari. Qondagi xolesterin miqdorini analizatorlarda aniqlash. Past va Yuqori zichlikdagi lipoproteidlarni aniqlash.	18	NA	10
8	Energiya va moddalar almashinuvi. Moddalar almashinuvida	Energiya va moddalar almashinuvi haqida umumiy xarakteristika. Assimilyatsiya va dissimilyatsiya jarayonlari. Uglevodlar, oqsillar, lipidlar almashinuvining o‘zaro bog‘liqligi. Moddalar almashinuvi patologiyasi. Jigar	12	NA	8

	jigar sinamalarining tekshirish.	funksiyalari haqida ma'lumot berish. Jigar sinamalarini tekshirish uchun ish joyini jihozlash. Qon zardobini ajratib olish. Jigar sinamalarini analizatorlarda tekshirish.			
9	Suv va mineral moddalar almashinuvi. Almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari.	Gomeostaz to'g'risida tushuncha. Organizmda suv va elektrolitlarning ahamiyati. Elektrolitlardan natriy, kaliy, kalsiy, fosfor almashinuvi. Suv va elektrolitlar almashinuvining buzilishi va kelib Chiqish sabablari. Elektrolitlarni aniqlash uchun ish joyini jihozlash va qon zardobini ajratib olish. Elektrolitlarni: kalsiy, natriy, kaliy, fosfor, temir, xlorni analizatorlarda aniqlash.	12	NA	6
10	Qonning ahamiyati. Qon patologiyasida biokimyoviy tekshirish usullari.	Qon hosil bo'lishi, tarkibi, vazifasi, qon hujayralarining umumiy ta'rifi. Shaklli elementlarning fiziologik ahamiyati. Qon ivish mexanizmi. Qon kasalliklari haqida tushuncha. Koagulogrammani aniqlash. Qon ivishi vaqtini aniqlash. Protrombin indeksini aniqlash. Plazmada fibrinogenni va fibrinogen aktivligini aniqlash. Trombotestni aniqlash. Plazmaning rekalsifikatsiya vaqtini aniqlash. Revmatologik tekshirish usullari.	14	NA	4
Jami			**142**	**NA**	**71**

3. O'quvchilarni ng bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchi lar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

1. G.S. Aripova, A.M. Bobojonov, O.N. Razzoqov «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYo», 2017 yil.
2. M.A.Xoshimova «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2012 yil
3. G.S. Aripova, F.G. Po'latova, N.S. Nazarova, Z.S. Toirova «Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «G'afur G'ulom», 2007 yil.
4. V.T. Muxammadiyev «Biokimyo». Toshkent, 2005 yil.
5. N.H. Abdullayev, H. Y. Karimov, T.Y. Umarova, A.H. Usmonxo'jaev «Funksional va klinik laboratoriya tashxisi bo'yicha tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYo», 2005 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. D.R. Nazirova « Биохимия и биохимические методы исследования » Toshkent, o'quv-uslubiy qo'llanma, 2013 yil.
2. В.С.Камышников «Методы клинических лабораторных исследований» Москва, «МЕДпресс-инфо» 2011 г.
3. А. А. Кишкун «Руководство по лабораторным методом диагностики» издателская группа «ГЕОТАР-Медиа» Москва, 2007 г

4. G.S. Aripova, N.S. Nazarova «Klinik va biokimyoviy tahlillarining me'yornomasi» Toshkent, «Retush», 2005 yil.
5. G.S. Aripova, N.S. Nazarova «Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari fanidan o'quv qo'llanma» Toshkent, «Retush», 2004 yil.
6. N. S. Nazarova, G. Ismoilova «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari fanidan ma'ruza tezislari» Toshkent, «Retush», 2004 yil.

Internet manbalari

1. www.lex.uz.
2. www.med.uz
3. http:// medline.uz
4. www. meddeks.ru.
5. www. ziyonet.uz

6. www.google.ru

7. «Ziyo NET» kutubxonasi
8. tma.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.06
Ajratilgan auditoriya soat:	96

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

M.U.Mukumova	Sirdaryo Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o‘qituvchi

Taqrizchilar:

D.Jabborova	2-Respublika tibbiyot kolleji “Umumiy gigiena va ekologiya” fani o‘qituvchisi
B.I.Karimberdiev	TTA ko‘p tarmoqli klinikasi bosh shifokor o‘rinbosari

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari**
Ajratilgan soat	96
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	-Tashqi muhit omillarini (kimyoviy, fizikaviy, biologik, psixogen va ijtimoiy) inson salomatligiga salbiy ta’siri va keltirib Chiqaradigan kasalliklarini oldini olish, mehnat qilish qobiliyatini oshirish va umrini uzaytirishga qaratilgan Chora-tadbirlarni o‘rgatish; - ichimlik suvi, ovqat mahsulotlari, havoli muhit hamda tuproqni ifloslantiruvchi omillarni, ulardan sinama olishni, shuningdek taxlil qilish usullarini hozirgi zamon texnikasi va zamon talablari darajasida o‘rgatish;
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– gigiena va sanitariya haqidagi tushunchaga ega bo‘latlar; – tashqi muhit omillarining inson sog‘ligiga ta’siri, ekologik muvozanat buzilishining atmosfera havosiga ta’siri, havoni ifloslantiruvchi manbalar haqida ma’lumotga ega bo‘ladilar; – kasalliklarning oldini olishda shaxsiy gigienaning ahamiyati haqida ma’lumotga ega bo‘ladilar; – mehnatni muhofaza qilish bo‘yicha gigienik qonunlar bilan tanishadilar. – ob’ektlarni sanitar-gigienik jihatdan nazorat qila oladilar, natijalarni baholay oladilar.
Bilimlar	– gigiena va sanitariya haqidagi tushuncha; – gigiena fanining vazifalarini va bo‘limlari; – tashqi muhit omillarining inson sog‘ligiga ta’siri; – ekologik muvozanat buzilishining atmosfera havosiga ta’siri; – tuproqning tuzilishini, tuproqning sanitariya–gigienik va epidemiologik ahamiyati; – chiqindi turlari, tarkibi ularning to‘planish me’yori; – oqava suvlar va suv havzalarini sanitariya jihatidan muhofaza qilish; – suvning sanitar–gigienik, fiziologik, epidemiologik ahamiyati; – ichimlik suvining sifatiga qo‘yiladigan sanitariya–gigenik talablar; – turar joylarning sanitariya va gigienik ahamiyati; – qishloq aholisi uchun turar joylarni loyihalash; – shahar qurilishiga qo‘yiladigan sanitariya–gigienik talablarni. – bolalar va o‘smirlar organizmining jismoniy, jinsiy va aqliy rivojlanishiga sanitariya-gigienik baho berish; – bolalar va o‘smirlar muassasalariga sanitariya-gigienik baho berish; – oziq-ovqat mahsulotlaridan laboratoriyada tekshirish uchun sinama olish; – hayvon va o‘simlik mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish; – mehnatni muhofaza qilish bo‘yicha gigienik qonunlar; – aqliy va jismoniy mexnatga sanitariya-gigienik baho berish; – davolash profilaktika muassasalariga qo‘yiladigan gigienik talablar; – terini tuzilishi, funksiyasi, teri gigienasi; – uyqu, kiyim-bosh gigienasi;

	– poyafzal tanlash, poyafzal gigienasi; – inson salomatligini saqlashda shaxsiy gigienaning roli; – qizlar gigienasi; - chiniqish turlari va usullarini (quyosh vannasi, havo vannasi, suvli muolajalar va jismoniy tarbiya)
Ko‘nikmalar	– isitgich va elektr asboblari, kislotalar, ishqorlar, oson alanga oluvchi moddalar; – o‘quv xonasining mikroiqlimini (havo haroratini, xona havosining namligi, havo harakati tezligi va atmosfera bosimini) aniqlash; – havoni ifloslantiruvchi manbalarni sanitariya va gigienik jihatidantekshirish va dalolatnoma to‘ldirish; – ochiq suv havzasi va manbalarini sanitariya-gigienik tekshirish; – turar joylarni sanitariya-gigienik jihatidan tekshirish kartasini to‘ldirish; – bolalar bog‘chalarini sanitariya-gigienik jihatdan nazorat qilish; – sinf xonalari mikroiqlimi, kundalik rejimi va dars jadvalini tahlil qilish; – maktab umumiy ovqatlanish muassasining sanitariya-gigienik jihatidan tekshirish; – oziq-ovqat mahsulotlarini fizik va kimyoviy tekshirish; – korxona havosini sanitariya-gigienik baholash uchun havodan sinama olish; – havo tarkibidagi zararli gazlarni tekshirish; – shovqinni aniqlash; - kasalxona ichki infeksiyalarini tarqalishini oldini olish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari” “Jamiyat sog‘liqni saqlash va tibbiy statistika” “Yuqumli kasalliklar” “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarni ng bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O’qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari fanining mohiyati va vazifalari. Tashqi muhit omillarining inson sog‘ligiga ta’siri.	Sanitariya gigiena va profilaktika haqida tushunchalar. Fanning vazifalari va maqsadi. Tashqi muhit omillarining inson sog‘ligiga ta’siri. Tashqi muhitni o‘rganish usullari. Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlari hamda ularning vazifalari. Atrof muhitni muhofaza qilish to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining farmoni va Sog‘liqni Saqlash Vazirligi tomonidan chiqarilgan qonunlar.	2	N	3
2	Sanitariya-gigiena laboratoriyasi ishini tashkil qilish	Sanitariya va gigiena laboratoriyasi ishini tashkil qilishda oliy va o‘rta ma’lumotli tibbiyot xodimlarining vazifasi. Bo‘lim laboratoriyasi va xonalarini zamonaviy asboblar bilan jihozlash, laboratoriyada mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidasi. Zamonaviy sanitariya va gigiena tekshirish usullari. Standartlar, Sanitariya qoidalari va me’yorlari to‘g‘risidagi tushunchalar. Davlat sanitariya epidemiologiya nazorati markazlari turlari va ularning vazifalari haqida tushuncha.	8	A	3
3	Havoli muhit gigienasi. Atmosfera havosini ifloslantiruvchi manbalar va atmosfera havosini muhofaza qilish	Havoli muhitga ilmiy texnika revolyusiyasining ta’siri. Havoning chang, tutundan ifloslanishi, bakteriyalardan, zaharli kimyoviy moddalardan, radioaktiv moddalardan ifloslanishi. Havo tomchi infeksion kasalliklar tarqalishida havoning roli. Atmosfera havosini muhofaza qilishning sanitariya-gigienik chora tadbirlari. Quyosh radiatsiyasi. Uning inson a’zolariga fiziologik ta’siri. Atmosferaning past va baland bosimidagi o‘zgarishlar va ularning inson a’zolariga ta’siri. Tog‘ kasalligi, Kesson kasalligi, ularning profilaktikasi. Havo harorati, havo harakati tezligi, havo namligining inson a’zolariga ta’siri. Inson a’zolarida kechadigan issiqlik	16	NAS	6

		almashinuvi reaksiyasi. Havo mikroiqlimining inson a'zolariga ta'siri. Havo mikroiqlimiga sanitariya-gigienik baho berish. Atmosfera havosini muhofaza qilishda Davlat sanitariya va epidemiologiya nazorati markazining vazifalari. Havo haroratini aniqlashda ishlatiladigan maksimal va minimal termometrlarning tuzilishi va ularda ishlash. Termograf tuzilishi va uning ishlash prinsipi. Havo namligini aniqlovchi psixrometr (Assman, Avgust) asbobining tuzilishi va ular bilan ishlash. Havo harakat tezligini aniqlovchi asboblar: kosachali va parrakli anemometrlar, katotermometrlar tuzilishi va ularni ishlash prinsipi. Atmosfera bosimini aniqlashda ishlatiladigan asboblar: simobli, metalli barometrlar, barograflar, ularning tuzilishi va ular bilan ishlash.			
4	Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini chiqindilardan tozalash.Kanalizatsiya va oqava suvlarini qayta tozalash	Ilmiy texnika revolyusiyasining tuproqqa ta'siri. Orol fojeasining Orol bo'yi mintaqalari tuproqlariga ta'siri. Tuproqning sanitariya-gigienik ahamiyati. Tuproqning fizik xossalari va epidemiologik ahamiyati. Tuproqning kuydirgi, oqsim, botulizm, qoqshol, gazli gangrena va invazion kasalliklar kelib chiqishidagi roli. Tuproqning ifloslanishi va o'z o'zini tozalash xususiyati. Aholi yashaydigan joylardan suyuq va qattiq chiqindilarni chiqarib tashlash: chiqindilarni yig'ish, tashish va zararsizlantirish Aholi yashaydigan joylarni kanalizatsiyalashtirishning ahamiyati. Oqava suvlarni tozalash va zararsizlantirish. Tuproqni Davlat Sanitariya va epidemiologiya nazorati markazlari tomonidan muhofaza qilinishi. Tuproqning fizik va kimyoviy xossalarini o'rganib, unga sanitariya-gigienik baho berish. Tuproqdan bakteriologik, gelmentologik va kimyoviy tekshirish uchun namuna olish qoidalari va ularni tahlil qilish. Chiqindilarni zararsizlantirish usullari. Oqava suvlarini tozalash va zararsizlantirishni sanitariya va gigienik jihatidan nazorat qilish va ma'lumotnoma to'ldirish.	12	NAS	4
5	Suv gigienasi. Aholini	Suvning sanitariya-gigienik,	10	NA	8

	toza ichimlik suvi bilan ta’minlashdagi chora- tadbirlar	fiziologik, epidemiologik ahamiyati. Aholi yashaydigan joylarning suv ta’minoti. Suv iste’mol me’yori. Suvning fizikaviy xossalari, kimyoviy tarkibi, endemik faktor ekanligi. Suvning ifloslanishi va o‘z o‘zidan tabiiy tozalanishi. Ichiladigan suvga qo‘yiladigan Davlat Standartlari talablari. Aholini mahalliy va markazlashgan suv bilan ta’minlash. Vodoprovod stansiyasiga suvni tozalash va zararsizlantirish uchun sanitariya va gigienik talablar. Suvning sanitariya zonalari. Ekologik muhitning o‘zgarishida suvning roli. Orol fojeasini orolbo‘yi mintaqalari aholisining ichimlik suvi bilan ta’minlashdagi roli. Ichimlik suvini muhofaza qilishdagi Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlarining vazifasi. Ochiq suv havzalarini ichimlik suvi manbalari sifatida nazorat qilish, suvni sinamaga olish. Organoleptik, fizikaviy, kimyoviy va bakteriologik tarkibini tekshirish. Suvning ishqorligi, qattiqligi, oksidlanishini, xloridlar, temir, sulfatlarni, azot birikmalarini aniqlash. Suvni konservatsiya qilish usullari. Vodoprovod stansiyalarida suvni tozalash. Suvni kimyoviy birikmalar va fizik usullar bilan (tindirish, filtratsiya qilish, koagulyatsiya qilish, suzgiChdan o‘tkazish) zararsizlantirshni. Oqava suvlarni fizikaviy, kimyoviy holatini va ularni zararsizlantirishni nazorat qilish. Suv bilan ta’minlashda Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlarining faoliyatini o‘rganish.			
6	Turar joylar va jamoat binolari gigienasi.Turar joylarga qo‘yiladigan sanitariyagigienik talablar.	Aholi salomatligini saqlashda turar joylarning ahamiyati. Turar joylar yer maydonini tanlashda shahar zonalarining sanitariya-gigienik ahamiyati. Turar joylarni qurish va rejalashtirishga sanitariya-gigienik talablar. Turar joylarni tabiiy va su’niy yoritish (yorug‘lik koeffitsienti, TYoK xona chuqurligi, xonalar yoritilganligini Vatt usulida aniqlash). Davolash profilaktika muassasalarini (Qishloq vrachlik punkti) qurishni planlashtirishda yerni relefi, shamollar yo‘nalishi, yer osti suvlari chuqurligini hisobga olish. Turar joylarni, jamoat binolarini, mahalliy va markazlashtirilgan isitish, shamollatish va shovqindan saqlashga qo‘yiladigan sanitariya-gigienik	12	NAS	4

		talablar. Sanitariya qoidalari va me'yorlari bilan tanishish. Aholi turar joylarini, jamoat binolarini, davolash profilaktika muassasalari binolarining qurilishini rejalashtirish Turar joylarni isitish, yoritish, shamollatishga bo'lgan talablar. Luksmetr apparati va uning ishlash prinsipi. O'quv laboratoriya xonalarining yoritilganligiga baho berish. Kasalxonalar palatalarining sanitariya-gigienik holatiga baho berish.			
7	Bolalar va o'smirlar muassasalariga qo'yiladigan gigienik talablar.	Bolalar va o'smirlar organizmi tuzilishining anatomik va fiziologik (Chaqaloqlik, maktabgacha yoshi, Kichik maktab yoshi, balog'at yoshida) hususiyatlari. Bolalar va o'smirlar muassasalariga qo'yiladigan sanitariya-gigienik talablar. Bog'cha va maktabni loyihalashga, qurilishiga qo'yiladigan sanitariya-gigienik talablar: a) bolalar bog'chalariga (yer uchastkasiga, guruh yacheykalariga, guruh maydonchalariga, sport maydonlariga, guruh xonalari jihozlariga, ovqatlanish muassasasiga, kir yuvish xonasiga) sanitariya-gigienik baho berish; b)Kichik maktab yoshida sinf xonalari, mebellari, kun tartibi, dars jadvallariga sanitariya-gigienik baho berish; v)balog'at yoshidagi o'smirlar kun tartibiga (dars jadvali, ovqatlanish rejimi, jismoniy tarbiya bilan shug'ullanishi, texnik vositalardan foydalanish) qo'yilgan sanitariya-gigienik talablar. Bolalar va o'smirlar muassasalarini sanitariya-gigienik nazorat qilishda Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlarining vazifalari. Bolalar bog'chalarini sanitariya-gigienik jihatdan ya'ni, qurilishini, yozlik maydonchalari, sport maydonlari, guruh yacheykalari, ovqat tayyorlash bo'limi va ovqat mahsulotlarini saqlashni nazorat qilish. Maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy rivojlanishini (ko'krak aylanasi, og'irligi, bo'yi, muskul kuchi, o'pkaning tiriklik sig'imini aniqlash, emlash tartibini) tekshirish. Bolalar va o'smirlar muassasalarini qurilishiga ishlatilishiga sanitariya-gigienik talablar qo'yish. Bolalar va o'smirlarni jismoniy, aqliy va jinsiy rivojlanishini nazorat qilish.	14	NAS	4

8	Ovqatlanish gigienasi. Oziq ovqat mahsulotlarinning sifatiga sanitariya gigienik baho berish	Ovqatlanish gigienasining ahamiyati. Ovqat kaloriyaligiga sanitariya-gigienik baho berish Asosiy ovqat mahsulotlari: oqsillar, yog‘lar, uglevodlar, karbon suvlari, vitaminlar, mineral tuzlar va ularning inson a’zolariga fiziologik ahamiyati. Ko‘payib borayotgan kamqonlik, buqoq, jinsiy zaiflik, jismoniy zaiflik kelib chiqishida ovqatlanishning roli. Tayyor ovqat mahsulotlarini vitaminlashtirish va aminokislotalar bilan boyitish. Ovqat mahsulotlarini konservatsiya qilish usullari. Go‘sht va go‘sht mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish, sut va sut mahsulotlariga, tuxumga, don va don mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish. Ovqatdan mikrobli va mikrobsiz zaharlanishlar. Ovqat mahsulotlarini saqlash va transportirovka qilish Umumiy ovqatlanish muassasalarini qurishni rejalashtirish, qurish va jihozlash, ekspluatatsiya qilishni sanitariya jihatidan nazoratni qilish. Oshxona xodimlarining shaxsiy gigienasi va sanitariya bilimini nazorat qilish. Oshxona xodimlarini dispanserizatsiyadan o‘tishini nazorat qilish. Ovqat mahsulotlarini tekshirish usullari. Go‘sht va go‘sht mahsulotlarini tekshirish: sinama olish, organoleptik, fizikaviy va kimyoviy usullarda tekshirish; sinamaga qo‘yilgan go‘shtni aniqlash. Kolbasalarni tekshirish: sinama olish organaleptik, fizikaviy va kimyoviy usullarda tekshirish. Baliqlarni tekshirish: sinama olish, organoleptik baholash, baliqni yangiligini aniqlash reaksiyasi; dudlangan baliq tarkibidagi osh tuzini aniqlash. Sut va sut mahsulotlarini tekshirish: sinama olish, organoleptik tekshirish; zichligi, kislotaligini, yog‘ini tekshirish; sut tarkibidagi surrogatlar (kraxmal, soda) ni tekshirish; sut mahsulotlarini organoleptik baholash, yog‘ini va kislotasini aniqlash. Mol yog‘ini tekshirish: sinama olish, organaleptik, fizik tekshirish; yog‘larning kislotaligini, cho‘kmasini, namligini, aldegid va ketonlarini aniqlash. Unni tekshirish: organoleptik xossalarini baholash, tarkibidagi	10	NA	8

		metallomagnit qo‘shilmalar miqdorini aniqlash; ombor zararkunandalari: qo‘ng‘iz, mita, kanalarni aniqlash va foizlarda hisoblash; unning namligini, kislotaligi, kleykovinasi va kulini aniqlash. Nonni tekshirish: sinama olish, organoleptik baholash; nonni namligini, g‘ovakligini va kislotaligini aniqlash. Tuzlangan karamni tekshirish: sinama olish, organoleptik baholash; kislotaligi va osh tuzini aniqlash; tuzlangan karam tarkibida «S» darmon dorisini miqdorini (mg larda) aniqlash. Konservalarni tekshirish: sinama olish, konserva shtampovkasi, germetikligini o‘rganish; quruq moddasi, tuz kislotaligini aniqlash. Spirtsiz ichimliklarini tekshirish: sinama olish, organoleptik tekshirish; turg‘unligi, solishtirma og‘irligini va kislotasini aniqlash. Tayyor taomlarni tekshirish: tayyor taomlarni tekshirish uchun sinama olish organoleptik baholash, ovqat tarkibidagi yog‘, karbon suv, mineral tuz va kaloriyasini aniqlash; taomnoma (menyu-raskladka) bo‘yicha kalloriyasini hisoblash; ovqat tarkibidagi minerallari va vitaminlari miqdoriga baho berish; oshxonani sanitariya-gigienik jihatdan tekshiruv xaritasini to‘ldirish, ma’lumotnoma yozish.			
9	Mehnat gigienasi. Mehnat sharoitiga qo‘yiladigan sanitariyagigienik talablar.	Mehnat gigienasining vazifalari. Mehnat qilishning fiziologik asoslari. Ish faoliyatida sodir bo‘ladigan o‘zgarishlari (mehnat va ishga gigienik xarakteristika). Aqliy va jismoniy mehnat, ish vaqtida tana vaziyati, holati, inson organlari holati. Charchash, o‘ta charchash . Organizmning zo‘riqishi, unga qarshi kurash chora-tadbirlari. Dam olishni va mehnat kunini to‘g‘ri tashkil qilish. Korxonalar mikroiqlimi. Sanoat changidan kelib chiqadigan kasalliklar (silikoz, antrakoz, silikatoz va boshqalar). Changga qarshi mahalliy va umumiy kurash Choralari. Ishlab chiqarishdan zaharlanishlar, organizmga zaharli kimyoviy moddalarning ta’siri. O‘tkir, surunkali zaharlanishlar. Zaharlanishlarning oldini olish. Shovqin tebranish va ularga qarshi kurash. Ishlab chiqarishdan shikastlanishlar, ularga qarshi	6	NA	4

		kurash chora-tadbirlari. Ishlab chiqarish korxonalari havosining tarkibini tekshirish. Havo tarkibidagi gazlar konsentratsiyasini REK (PDK) sini belgilash va korxona havosining bezararligiga kafolat berish.			
10	Davolashprofilaktika muassasalari gigienasi. Shaxsiy gigiena.	Davolash profilaktika muassasalari haqida tushuncha, kasalxona ichi infeksiyalari, ularni olshdini olish chora tadbirlari. "Davolash muassasalarini loyihalashtirish va qurishning sanitariya qoida va me'yorlari". "Kasalxona ichi infeksiyalari. Sanitariya epidemiologik qoidalar." "Davolash profilaktika muassasalarilarini loyihalashtirish qurish va ishga tushirish". O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining "Davolash profilaktika muassasalarida ish yuritish hujjatlari" haqidagi buyruqlar. Xona maydoni, jihozlanishi, "OIV/OITS kasalliginning tarqalishini oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar" haqidagi buyruqlar. Steril idishlardan, steril stoldan, xodimlardan, xonalardan va hokozalardan sinama olish. Inson hayotida shaxsiy gigienaning ahamiyati. Kun tartibining inson sog'ligiga ta'siri (mehnat, dam olish, uyqu, ovqatlanish, tanani jismoniy Chiniqtirish). Teri, soCh, tirnoq, og'iz bo'shlig'i, oyoq (poyafzal) gigienasi va ularni parvarish qilish. Kasalliklar kelib Chiqishini oldini olishda shaxsiy gigienaning roli.	6	NA	4
Jami			**96**	**NAS**	**48**

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchi lar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. Azizov M.A. «Umumiy gigiena va ekologiya» Toshkent, «Ilm ziyo», 2014 yil.
2. Esonturdiyev S.S, Qarshiboyeva M.E, «Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi» Toshkent, «Ilm ziyo», 2007 yil.
3. Do‘schanov D.A, Iskandarova Sh.T, Solixo‘jayev S.S. «Umumiy gigiena» Toshkent, «Ilm ziyo», 2001 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Shayxova G.I. «Ovqatlanish gigienasi» 2011yil.
2. Шайхова Г.И, Рахимов Б.Б. «ГигиениЧеское обоснование ратсионов питания при ожирения» Ташкент, 2010 год.
3. Отабоев Ш.Т, Искандаров Т. И. «Коммунал гигиена», Ташкент, 2010 год.
4. Дрожжина Н.А, Гурова А.И., Максименко Л.В., Пивен Е.А. « Руководство к лабораторным занятиям по гигиене питания » Книга 2. Москва. 2008 год.
5. Королев А.А. «Гигиена питания» Москва, 2006 год
6. Esonturdiev S.S, Qarshiboeva M.E. «Bolalar va o‘smirlar gigienasi» Toshkent, «Cho‘lpon» nashriyoti, 2002 yil.
7. N.M. Demidenko «Gigiena» Toshkent, 2002 yil.
8. Бахритдинов Ш.С. «Нутритсиология» Ташкент, 2001 год.

Internet saytlari:

www.lex.uz.
www.med.uz
http://meddeks.ru.
http://Karomatov.narod. ru.
www.medline.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910200 - Funksional diagnostika ishi

Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fanidan

MODUL DASTURI

Kvalifikatsiya:	**1. Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**307**
Ajratilgan auditoriya soat:	**192**

Toshkent-2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

Z.A.Abduraxmanova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘quv va tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari
D.K.Mutalipova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi bosh o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Sh.T.Iskandarov	Sirdaryo viloyati bolalar ko‘ptarmoqli tibbiyot markazi bosh vrachi tibbiyot fanlari nomzodi
S.S.Xudayberdiyev	Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markaz Sirdaryo viloyati filiali direktori oliy toifali vrach

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Gistologiya va gistologik tekshirish usullari
Ajratilgan soat	192
Mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	- -o‘quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali to‘qimalar hujayra va hujayralar aro tuzilmalardan iborat bo‘lib , maxsus vazifalarni bajarishga moslashgan organizmning muhim taraqqiyot, tuzilish va funksional elementi ekanligi to‘g‘risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish; - -gistologik preparatlar, plakatlar, elektronmikrofotografiyalar, sxemalar orqali a’zolarning mikroskopik tuzilishi va vazifalarini, gistologik preparatlarni tayyorlash bosqichlarini o‘rgatish orqali to‘qimalardan preparat tayyorlay olishga zamin yaratish; - -bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali laborantlarning gistologiya texnikasiga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	- -gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida ma’lumotga ega bo‘ladilar; - -hujayraninig tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati haqida tushunchaga ega bo‘ladilar; - -to‘qimalar haqida tushunchaga ega bo‘ladilar; - a’zolarning gistologik tuzilishi va faoliyati haqida ma’lumotga ega bo‘ladilar; - -materialga gistologik ishlov berish va gistologik usullar yordamida mikropreparat tayyorlash, mikrotomda ishlay olish; - kesmalarni umumiy bo‘yash usullari, zarurat bo‘lganda maxsus bo‘yash usullari hamda parafin bloklarni tayyorlash ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.
Bilim	- gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushunchani; - gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o‘rni, rivojlanish tarixi, fanning rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlarni; - gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullarini; - hujayraninig tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyatini; - hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalarini; - to‘qimalar haqida tushunchani; - to‘qimalarning fiziologik va reparativ regenerasiyasini; - epiteliy to‘qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifini; - qon tarkibi, plazma va qon shaklli elementlarini; - biriktiruvchi to‘qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifini; - tog‘ay va suyak to‘qimalarining xillari va tuzilishini; - mushak to‘qimasining tavsifini; - asab to‘qimasining morfofunksional tavsifini; - asab tolalarining tuzilishi va turlarini; - qon tomirlar tasnifi, tuzilishini; - yurak devorining tuzilishini; - yurak o‘tkazuvchi sistemasini; - qon yaratuvchi va immun himoya a’zolarining taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyatini; - nafas a’zolarining umumiy morfofunksional tavsifini;

	- teri va uning hosilalarini; - ovqat hazm qilish a’zolarining umumiy morfofunksional tavsifini; - ichki sekresiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlarini gipotalamus orqali boshqarilishini - asab tizimiining morfofunksional tasnifini; - orqa miya va bosh miyaning tuzilishi, vazifasi, ahamiyatini; - buyrak, siydik nayi va qovuqning gistologik tuzilishi, faoliyatini; - tuxumdon, bachadon, bachadon nayining tuzilishi, faoliyatini; - urug‘don, urug‘ yo‘llari, prostata bezining tuzilishini; - ko‘rish a’zosini tuzilishini; - eshituv a’zosining gistofiziologiyasini; - ta’m bilish piyozchalarining tuzilishini; - qilish a’zolarining umumiy morfofunksional tavsifini; - ichki sekresiya bezlarining tuzilishi va gormonlarini; - asab tizimiining morfofunksional tasnifini; - orqa miya va bosh miyaning tuzilishi, vazifasi, ahamiyatini; - buyrak, siydik nayi va qovuqning gistologik tuzilishi, faoliyatini; - tuxumdon, bachadon, bachadon nayining tuzilishi, faoliyatini; - urug‘don, urug‘ yo‘llari, prostata bezining tuzilishi; - ko‘rish a’zosini tuzilishini; - eshituv a’zosining gistofiziologiyasini; - ta’m bilish piyozchalarining tuzilishini ***bilishi kerak***
Ko‘nikma	- mikroskopni ishlatish; - laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; - laboratoriya hujjatlarini to‘ldirish; - materialni olish, fiksasiya qilish; - materialni yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; - materialni cingdirish, quyish; - -kesmalar tayyorlash; - olingan kesmalarni bo‘yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; - eozinning suvli eritmasini tayyorlash; - Erlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash. - cuyakdan olingan materialni fiksasiyalash, yuvish, yog‘sizlantirish va dekalsinasiyalash; - lipidlarni Sudan III bo‘yog‘i bilan bo‘yash; - turli hujayralarning yadrosini, kiritma yoki mahsus tuzilmalarini mikroskopda ko‘rish; - hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog‘ay preparatida) mikroskopda ko‘rish; - turli epiteliyni mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; - qonning shaklli elementlari eritrositlar, leykositlar, trombositlar tuzilishini mikroskopda ko‘rish; - biriktiruvchi to‘qima turlarini mikroskopda ko‘rib farqlash; - suyak va tog‘ay to‘qimasini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; - mushak to‘qimalarini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; - asab hujayrasining shakli, dendrit va akson tuzilishini mikroskopda ko‘rish; - miyelinli va miyelinsiz asab tolalarining tuzilishini o‘rganish; - mustaqil holda qon tomir preparatlarini mikroskopda ko‘rish; - arteriya va vena tomirlarining preparatlarini mikroskopda bir-biridan farqlash; - qon yaratuvchi immun himoya a’zolari tuzilishini mikroskopda

	o‘rganish; - teri preparatida epidermis, dermaning so‘rg‘ichsimon va to‘rsimon qavatlarining tuzilishini mikroskopda ko‘rish; - soch ildizi va tirnoq preparatini, yog‘ bezlarini mikroskopda ko‘rish; - til, qizilo‘ngach, qizilo‘ngachning me’daga o‘tish qismi, me’da devorini, ingichka va yo‘g‘on ichak preparatlarini mikroskopda o‘rganish; - kekirdak, bronx, o‘pka preparatini mikroskopda ko‘rish; - ichki sekresiya bezlarining tuzilishini mikroskopda o‘rganish; - buyrak, siydik nayi va qovuq preparatlarini mikroskopda ko‘rish; - tuxumdon, bachadon, bachadon nayi preparatlarini mikroskopda ko‘rish; - bosh miya, orqa miya, miyacha preparatini mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; - vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; - o‘rta, ichki quloq tuzilishini mikroskopda ko‘rish; - ko‘zning muguz parda, sklera va to‘r pardacining tuzilishini mikroskopda ko‘rish; - O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan chiqarilgan va amalda qo‘llanilayotgan buyruqlar bilan tanishish; - internet va qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanib mustaqil maruzalar yoki taqdimotlar tayyorlash; - o‘quv laboratoriya xonasida amaliy ko‘nikmalarni o‘rganish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Anatomiya, fiziologiya va patologiya” “Klinik laboratoriya tekshirish usullari” “Tibbiy biologiya. Umumiy genetika”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishni tashkiliy	Mustaqil
1	“Gistologiya va gistologik tekshirish usullari” fanining mohiyati, rivojlanish tarixi. Gistologik tadqiqot usullari.	Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fanining mazmuni, maqsadi va vazifasi. Gistologiya fanining tibbiy biologik fanlar bilan aloqasi. Gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o‘rni. Gistologik tadqiqot usullari. Gistologiyaning tarixi. Mikroskopning yaratilishi va dastlabki gistologik tadqiqotlar. Gistologiya fanining rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar.	2	2	-
2	Gistologik tekshirish laboratoriyasi-ning ish faoliyati bilan tanishish.	Gistologik laboratoriyalarning asbob—uskunalari, jihozlarini o‘rganish. Mikrotom turlari bilan tanishish. Laborant-gistologning ish o‘rnini tashkil qilish. Texnika xavfsizligi va sanitariya-gigiyena qoidalari bilan tanishish. Mikroskop bilan ishlash qoidalarini bilish. Turli obyektivlarda gistologik preparatlarni mustaqil holda o‘rganish.	4	-4	4
3	Mikrotexnika.	Gistologik preparatlarga qo‘yiladigan talablar. Turli usullarda materiallarni tayyorlash. Material olish yo‘llari. Fiksasiya haqida tushuncha. Fiksasiyalovchi vositalar va ularni ishlatilishi. Fiksasiyalovchi eritmalarni tayyorlash. Fiksasiya qoidalari. To‘qima bo‘lakchalarini spirtli batareyadan o‘tkazish. To‘qimalarga parafinni singdirishning qisqartirilgan usuli. Mikrotomlar va ular bilan ishlash. Mikrotom pichog‘ini mustaqil charxlash. Mikrotomda kesma olish texnikasi. Kesmalarni bo‘yashning ahamiyati. Bo‘yashdan oldin parafinli kesmalarga ishlov berish. Deparafinizasiya. Kesmalarni bo‘yash. Bo‘yalgan kesmalarni suvsizlantirish, yoritish va balzamda yoki polisterolda yakunlash. Mustaqil holda eozinning suvli bo‘yovchi eritmasini, Erlihning va Bemer gemotoksilin eritmasini tayyorlash. Turli kesmalarni, yadro va sitoplazmani gemotoksilineozin bilan bo‘yash.	12	12-	6
4	Gistologik tadqiqot usullari.	Suyakdan olingan materialni fiksasiyalash, yuvish va yog‘sizlantirish. Suyak bo‘lakchasini dekalsinasiyalash. Gistologiya usulida turli organik va neorganik moddalarni aniqlash. Gistokimyo usulining gistologiyada tutgan o‘rni. Van –Gizon usuli bo‘yicha biriktiruvchi va mushak to‘qimalarini	8	8-	4

		bo‘yash. Yog‘ va lipidlarni Sudan III bilan bo‘yash. Polisaxaridlarni Shiff-yod kislota reaksiyasi bilan aniqlash. Immunogisto kimyoviy usulining gistologiyada tutgan o‘rni.			
5	Hujayra va uning tuzilishi.	Hujayra tarkibiy qismlari: hujayra membranasi, hujayra sitoplazmasi va hujayra yadrosi. Hujayraning organoidlari tuzilishi, funksional ahamiyati. Hujayra yadrosi tuzilishi, ahamiyati. Sitoplazma kiritmalari. Hujayraninig bo‘linishi. Turli o‘simlik va hayvon hujayralarini va hujayraning ba’zi kiritmalarini (yog‘, uglevod, pigment) mikroskopda ko‘rish. Umumiy, maxsus organellalarini turli gistologik preparatlarda o‘rganish va ularning rasmini chizish.	8	8	4
6	To‘qima haqida ma’lumot. Epiteliy to‘qimasi	To‘qimalar to‘g‘risida tushuncha. Gistogenez. To‘qimalarning tasnifi . Epiteliy to‘qimasining taraqqiyoti, faoliyati va umumiy belgilari. Uning organizmda joylashishi va tavsifi. Epiteliy turlari, tuzilishi va vazifasi. Epiteliy to‘qimasining regenerasiyasi. Bezli epiteliy. Turli epiteliyni mustaqil holda mikroskopda ko‘rish va ularning rasmini chizish: bir qavatli yassi epiteliyni, bir qavatli kubsimon va silindrsimon epiteliyni, ko‘p qatorli hilpillovchi epiteliyni, ko‘p qavatli muguzlanmaydigan epiteliyni va muguzlanadigan hamda bez epiteliysini, epiteliy hujayrasining maxsus strukturalarini elektron mikrofotogrammalarda o‘rganish.	12	12	6
7	Ichki muhit to‘qimalari. Qon va limfa. Biriktiruvchi to‘qima	Qon va limfaning tarkibi, ularning faoliyati. Qon plazmasi va shaklli elementlari. Eritrositlar, ularning tuzili shi, ahamiyati. Donador va donasiz leykositlar. Ularning turlari, tuzilishi va faoliyati. Leykositar formula. Trombositlar qon plastinkalari. Qonning shaklli elementlari: eritrositlar, leykositlar, trom bositlar tuzilishini mikros-kopda ko‘rib o‘rganish va rasmini chizishni.	8	8	4
8	Ichki muhit to‘qimalari. Biriktiruvchi to‘qima	Biriktiruvchi to‘qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, ularning tasnifi, tuzilishi, funksiyasi. Biriktiruvchi to‘qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari. Tolali biriktiruvchi to‘qimalarning tuzilishidagi o‘ziga xos xususiyatlari, organizmda joylashishi va ahamiyati. Maxsus xususiyatga ega bo‘lgan biriktiruvchi to‘qimalar. Skelet to‘qimalari: tog‘ay va suyak to‘qimasi. Tolali biriktiruvchi to‘qimalar tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish. Maxsus hususiyatga ega bo‘lgan to‘qimalar tuzilishi: yog‘, pigment, shilliq, retikulyar to‘qima tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish, rasmini chizish.	8	8	4

		Plastinkasimon suyak to‘qimasi tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish.Tog‘ay to‘qimasi turlari: gialin, elastik, kollagen tolali tog‘ay to‘qimasi tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish, rasmini chizish.			
9	Mushak to‘qimasi.	Mushak to‘qimasining umumiy morfofunksional tavsifi. Silliq mushak to‘qimasi, tuzilishi va regenerasiyasi. Ko‘ndalang-targ‘il skelet mushak to‘qimasining tuzilishi. Mushak tolasining tuzilishi: bazal membrana, sarkolemma, yadrosi, umumiy va maxsus organellalari. Yurak mushak to‘qimasi tuzilishi. Ko‘ndalang targ‘il skelet mushak to‘qimasi, silliq mushak to‘qimasi va yurak mushak to‘qimasi preparatlarini o‘rganish va rasmini chizish	8	8	4
10	Asab to‘qimasi	Asab to‘qimasining umumiy morfofunksional tavsifi. Neyronning tuzilishi, turlari, ahamiyati. Neyrogliya va uning xillari, tuzilishi, faoliyati. Miyelinli va miyelinsiz asab tolalarining tuzilishi. Asab oxirlari. Asab hujayrasining tanasi, akson, dendritlarning tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish va rasmlar chizish. Miyelinli va miyelinsiz asab tolalarining tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish.	8	8	4
11	Yurak-qon tomir tizimi.	Yurak devorining tuzilishi. Yurak o‘tkazuvchi sistemasi. Qon tomirlar tasnifi, tuzilishi. Turli ko‘rgazmali qurollarda yurak devorining tuzilishini o‘rganish. Aorta, arteriya, vena, kapillyar va limfa tomirlari devorining tuzilishini preparatlarda mustaqil holda o‘rganib, ularning rasmini chizish.	12	12	8
12	Qon yaratuvchi va immun himoya a’zolari	Qon yaratuvchi a’zolarning tasnifi. Suyak ko‘migi: tuzilishi, turlari, faoliyati, qon bilan ta’minlanishidagi o‘ziga xos xususiyatlari. Taloq tuzilishi, taloqdan qon aylanishi. Havo yo‘llarining va hazm yo‘llarining devoridagi limfatik folliku- lalar, ularning tuzilishi. Limfa tugunning gistofiziologiyasi. Suyak ko‘migi, taloq, limfa tugunlari tuzilishini preparatlarda mustaqil holda mikroskopda ko‘rib o‘rganish, ularning rasmini chizish.	16	16	12
13	Nafas a’zolari tizimi.	Nafas a’zolarining umumiy morfofunksional tavsifi. Havo o‘tkazuvchi yo‘llar va respirator bo‘limi. Burun bo‘shlig‘i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar devorining tuzilishi. O‘pka ichidagi havo o‘tkazuvchi yo‘llar: bronxlar, bronxiolalarning o‘ziga xos tuzilishi. Alveola devorining tuzilishi. Alveolaaro to‘siqning tuzilishi. Aerogematik baryer. Plevraning tuzilishi, faoliyati.	12	12	8

		Kekirdak, bronx, bronxiola va o‘pka preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko‘rish va ularning rasmini chizish.			
14	Teri va uning hosilalari.	Terining tavsifi, taraqqiyoti. Epidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni to‘g‘risida tushuncha. Dermaning so‘rg‘ichsimon va to‘rsimon qavatlarining tuzilishi. Teri osti yog‘ kletchatkasi-gipoderma. Yog‘, ter bezlarining tuzilishi, gistofiziologiyasi. Sochlarning tuzilishi va o‘sishini turli ko‘rgazmalarda o‘rganish. Turli ko‘rgazmali qurollarda, preparatlarda teri va uning hosilalari tuzilishini o‘rganish, ularning rasmini chizish.	12	12	8
15	Ovqat hazm qilish tizimi.	Ovqat hazm qilish a’zolari ning umumiy morfofunksional tavsifi. Hazm yo‘llari devorining tuzilishi. Og‘iz bo‘shlig‘i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi, so‘lak bezlarini, me’da osti bezi va jigarni tuzilishini turli ko‘rgazmalarda o‘rganish. Og‘iz bo‘shlig‘i a’zolarining preparatlarini mikroskopda o‘rganish. Qizilo‘ngach, qizilo‘ngachning me’daga o‘tish qismi, me’da tubi, me’daning pilorik qismi, o‘n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo‘g‘on ichak, me’da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopda o‘rganib, ularning rasmini chizish.	12	12	8
16	Ichki sekresiya bezlari	Ichki sekresiya bezlarining umumiy morfofunksional tavsifi. Ichki sekresiya bezlarining tuzilishi va gormonlari. Gormonlarning organizmdagi ahamiyati. Gipofiz, epifiz bezi, qalqonsimon bez va qalqonsimon bez oldi bezi, buyrak usti bezi timus preparatlarini mikroskopda o‘rganib, ularning rasmini chizish.	12	12	8
17	Siydik ajratish tizimi.	Buyrakning mikroskopik tuzilishi. Nefronning ultramikroskopik tuzilishi. Nefron va yig‘uv nayining gistofiziologiyasi. Yukstaglo- merulyar kompleksning tuzilishi, faoliyati. Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo‘lining mikroskopik tuzilishini turli ko‘rgazmali qurollarda o‘rganish.	12	12	8
18	Jinsiy azolar tizimi.	Urug‘donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug‘ yo‘llari, prostata bezining tuzilishi. Tuxumdon, bachadon, bachadon nayining mikroskopik tuzilishi. Hayz sikli va uning fazalari, hamda hayz siklini ovarial sikl bilan bog‘liqligi. Buyrak, siydik nayi, qovuq, urug‘don, prostata bezi, tuxumdon, va bachadon preparatlarini mustaqil holda mikroskopda o‘rganib, ularning rasmini chizish.	6	6	4
19	Asab tizimi. Sezgi a’zolari	Asab tizimiining morfofunk- sional tasnifi. Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi, vazifasi,	20	20	16

		ahamiyati. Miyacha tuzilishi va faoliyati. Bosh miya yarim sharlarining po‘stloq qavatining tuzilishi. Vegetativ asab tizimi. Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko‘rib, rasmini chizish. Ko‘z olmasining fibroz pardasi, tomirli pardasi, to‘r pardasining tuzilishi, faoliyati. Shishasimon tana va ko‘z gavharining tuzilishi, faoliyati. Eshituv va muvozanat a’zosi tuzilishi. Ta’m bilish piyozchalarining tuzilishi. Ko‘z,kortiyev a’zosi, ta’m bilish piyozchalarining preparatlarni mustaqil holda mikroskopda ko‘rish va ularning rasmini chizishni.			
		Jami:	**192**	**192**	**96**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. B. M. Saloxiddinov, X. I. Shukurov, T. M. Muxammadov Gistologiya va gistologik tekshirish usullari. Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2017 yil 2-nashri

2. K. A. Zufarov Gistologiya. Toshkent, 2004 yil. 3-nashri

3. С. И. Юшкансева, В. Л. Быков. Гистология, ситология и эмбриология. Атлас.- М.: ГЕОТАР-Медиа, 2012.

4. E. O. Tursunov. Gistologiyadan o‘quv qo‘llanma, Toshkent, 2010 yil.

3. Н. В. Бойчук, Р. Р. Исламов, С. Л. Кузнесов, Ю. А.Челышев. Гистология. Атлас для практических занятий: учебное пособие. – М.: ГЕОТАР-Медиа, 2008.

5. Э. Г. Улумбеков, Ю. А. Челышев. Гистология. Эмбриология. Ситология. - М.: ГЕОТАР-МЕД, 2007.

6. Ю. И. Афанасев, С. Л. Кузнесов, Н. А. Юрина. Гистология, ситология и эмбриология – 6-е изд. – М.: Медисина, 2006.

Internet manbalari

www.med.uz

www.referat.uz

www.histology.narod.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910200 - Funksional diagnostika ishi

Immunodiagnostika fanidan

MODUL DASTURI

Kvalifikatsiya:	**1. Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**308**
Ajratilgan auditoriya soat:	**192**

Toshkent-2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

Z.A.Abduraxmanova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘quv va tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari
D.K.Mutalipova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi bosh o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Sh.T.Iskandarov	Sirdaryo viloyati bolalar ko‘ptarmoqli tibbiyot markazi bosh vrachi tibbiyot fanlari nomzodi
S.S.Xudayberdiyev	Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markaz Sirdaryo viloyati filiali direktori oliy toifali vrach

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Immunodiagnostika
Ajratilgan soat	**192**
Mavzular soni	**10**
Dasturning maqsadi	- Organizm immun tizimi faoliyati, immunitet, immunoprofilaktika, immunoterapiya tushunchalari bilan tanishtirish; - Profilaktik emlash taqvimi bilan tanishtirish; - Emlashdan keyingi asoratlarda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam ko‘rsatish malakasini egallash; - O‘quvchilarga emlashni yuqumli kasalliklarni oldini olishda muhim ekanligini tushuntirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– Immunodiagnostika fanini chuqur o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun nazariy va amaliy bilim olishlariga yordam berish. - Immunoprofilaktika ishlarini o‘tkazish; - Profilaktik emlash ishlarini olib borish
Bilim	– Infeksiya haqida tushuncha. – Immunitet haqida tushuncha . – Yuqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi. – Allergiya va anafilaksiya. – Yuqumli kasalliklar tashxisoti – Vaksina haqida tushuncha. – Immunoprofilaktika uchun qo‘llaniladigan vaksinalar turlari – Profilaktik emlash jadvali bilan ishlash – Profilaktik emlashni tashkil etish – Emlash uchun ishlatilgan preparatlarning yaroqligini tekshirish, qo‘llash – Rejali emlashni tashkil etish va o‘tkazish qoidalari; – Profilaktik emlashdan keyingi bemor nazorati – Emlashdan keyingi yuz beradigan asoratlarni tashxislash va davolash – Allergiya haqida tushuncha – Allergik reaksiyalar turlari
Ko‘nikma	– Epidemiologik anamnez yig‘ish, tahlil qilish. – Shoshilinch xabarnomani to‘ldirish. – Immunitet tushunchasi – Aholi o‘rtasida yuqumli kasalliklarning profilaktikasi bo‘yicha tushuntirish ishlarini olib borish. – Sog‘liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida profilaktik emlashlar o‘tkazish – Emlash kalendar sxemasi, maxsus profilaktika ishlarini o‘rganish – Vaksina va gammaglobulin yuborish – Immunitet reaksiyalarini qo‘yish – Vaksinalarni saqlash va tashish – Emlash uchun qo‘llaniladigan texnika vositalari bilan ishlashni o‘rganish – Vaksinalarni organizmga yuborish usullari

	– Allergiya sinamasini o‘tkazish – Vaktsinatsiya zardoblarini yuborgandan keyin bo‘ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam ko‘rsatish - Vaksinalar doimiy saqlanadigan joylarda favqulotda vaziyat yuz berganda qilinadigan harakatlar, sovutish va muzlatish kameralarida ishlaganda texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilish. - O‘zbekiston Respublikasida infeksion kasalliklarning immunoprofilaktikasi haqidagi SanPiN Ns 0239 - 07 2015 yildagi buyrug‘i bilan tanishish. “Xavfsiz immunizasiya” dasturi bo‘yicha tavsiyalar (YuNISEF).
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Anatomiya, fiziologiya va patologiya” “Klinik laboratoriya tekshirish usullari” “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari” “Hamshiralik ishi asoslari” “Yuqumli kasalliklar”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qi tishni tashki liy shakli		Mustaqil ta’ lim
				Nazariy	Amaliy	
1	Infeksiya va immunitet haqida tushuncha. Immunologiya fanining rivojlanish tarixi.	Infeksiya, infeksion jarayon haqida tushuncha. Immunitet haqida tushuncha. Immunologiya fanining rivojlanish tarixi. Immunologiya fanining maqsad va vazifalari. Immunitet turlari. Tug‘ma immunitet turlari. Orttirilgan immunitet turlari.	6	6	-	2
2	Organizmning nospetsifik himoya omili.	Organizmning nospetsifik himoya omili turlari. Nospetsifik himoyaning hujayraviy omillari - fagositoz. Nosptsifik himoyaning gumoral omillari. Immunitet reaksiyalari. Epidemiologik anamnez yig‘ish, tahlil qilish. Shoshilinch xabarnomani to‘ldirish. Immunitet reaksiyalarini qo‘yish.	26	26	20	14
3	Yuqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi.	Immunoprofilaktika haqida tushuncha. Immunoprofilaktikaning mazmuni, maqsadi va turlari. Vaksina haqida tushuncha. Immunoprofilaktika uchun qo‘llaniladigan vaksinalar turlari. Tirik vaksinalar, ularning olinishi, odam organizmiga yuborish usullari. Vaksinal jarayonning kechishi. Immunitetning kuchlilik darajasi va davomiyligi. Tirik vaksinalarning boshqa vaksinalarga nisbatan afzalliklari va kamchiliklari. Jonsizlantirilgan vaksinalar, anatoksinlar, ularning olinishi va umumiy xossalari. Organizmga yuborish usullari. Shimdirilgan vaksinalarni oddiy vaksinalarga nisbatan afzalliklari va kamchiliklari. Kimyoviy vaksinalar. Ularning olinishi. Kimyoviy vaksinalarning afzalliklari, ularning hozirgi paytdaga qo‘llanilish darajasi. Immun zardoblar va immunoglobulinlar. Ularning olinishi. Umumiy xossalari. Gomologik zardoblar va immunoglobulinlarniig geterologik	28	28	20	14

		zardoblarga nisbatan afzalliklari. Passiv emlashning samaradorligi. Bakteriofaglar. Ularning umumiy xossalari, qo‘llanishga doir ko‘rsatmalar. Vaksinalarni saqlash va tashish. Emlash uchun qo‘llaniladigan texnika vositalari bilan ishlashni o‘rganish. Zamonaviy texnik asboblar. Vaksinalarni organizmga yuborish usullari.				
4	Yuqumli kasalliklarning maxsus immunoterapiyasi.	Immunoterapiya haqida tushuncha, turlari. Immunoterapiyada qo‘llaniladigan preparatlar. Immunoterapiya asoratlari. Anafilaktik shokda shoshilinch yordam. Antirabik vaksina va gammaglobulin yuborish. Shoshilinch xabarnoma to‘ldirish.	18	18	12	10
5	Yuqumli kasalliklar tashxisoti.	Turli yuqumli kasalliklarning tashxisoti. Serologik reaksiyalar ahamiyati, maqsadlari, turlari. Laboratoriya tashxisida serologik reaksiyalarni o‘tkazish.	18	18	12	10
6	Allergiya va anafilaksiya.	Allergiya haqida tushuncha. Allergik reaksiyalar turlari. Tez yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalar. Sekin yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalar. Allergiya sinamasini o‘tkazish.	18	18	12	10
7	Profilaktik emlashlar.	Aktiv va passiv emlash qoidalarini; Emlashga doir bo‘lgan ko‘rsatma va qo‘llanmalarni o‘rganish; Emlash xonasining tuzilishi va ishlash printsipi. Vaktsinalarni saqlash harorati. Vaksinalar doimiy saqlanadigan joylarda favqulotda vaziyat yuz berganda qilinadigan harakatlar, sovutish va muzlatish kameralarida ishlaganda texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilish. O‘zbekiston Respublikasida infektsion kasalliklarning immunoprofilaktikasi haqidagi SanPiN № 0239 – 07 2015 yildagi buyrug‘i bilan tanishish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo‘yicha tavsiyalar (YuNISEF).	20	20	16	10
8	Profilaktik emlash jadvali bilan ishlash	Bolalarni profilaktik emlash jadvali (SanPiN 0132-02), emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning tavsifnomasi mujassamlashgan jadvali Emlash kalendar sxemasi, maxsus profilaktika ishlarini rejalashtirish va o‘tkazish qoidalari. Tibbiy hujjatlarni	22	22	16	10

		rasmiylashtirish va to‘ldirish.				
9	Profilaktik emlashni tashkil etish	Profilaktik emlashni tashkil etish. Emlashni rejalashtirish va hisobga olish. Emlash kabinetining jixozlanishi. Vaksina yuboriladigan anatomik joylari. Inyeksiya o‘tkazishning texnik usullari.	18	18	12	8
10	Profilaktik emlashdan keyingi bemor nazorati	Emlashdan keyingi yuz beradigan asoratlarni tashxislash va davolash. Vaktsinatsiya zardoblarini yuborgandan keyin bo‘ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam ko‘rsatish.	18	18	12	8
		Jami:	**192**	**192**		

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. A.B.G‘anihojayeva N.A.Nazarova “ Mikrobilogiya va mikrobiologik tekshirish usullari ” Toshkent, “ILM ZIYO” 2017 yil
2. E.E.Eshboyev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg‘ulot uchun» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil
3. I.R.Ashirova D.A.Asqarova “ Bolalarni emlash asoslari ” Toshkent 2003 Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1 . “Yuqumli kasalliklar bilan bemorlar parvarishi” Toshkent-2015 yil “Ilm Ziyo” nashriyoti
2. L.A.Ponomareva “Tibbiy profilaktika sohasiga doir amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish bo‘yicha o‘quv qo‘llanma” Toshkent, 2003 y
3. YuNISEF ma’lumotlari.

Internet saytlari:

1. www analizi.ru
2. med www-knigi laboratoriya
3. tma.uz
4. tashpmi.uz
5. http://www.gig.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910200 - Funksional diagnostika ishi

Tibbiy radiologiya asoslari fanidan

MODUL DASTURI

Kvalifikatsiya:	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**309**
Ajratilgan auditoriya soat:	**216**

Toshkent-2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

Z.A.Abduraxmanova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘quv va tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari
D.K.Mutalipova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi bosh o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Sh.T.Iskandarov	Sirdaryo viloyati bolalar ko‘ptarmoqli tibbiyot markazi bosh vrachi tibbiyot fanlari nomzodi
S.S.Xudayberdiyev	Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markaz Sirdaryo viloyati filiali direktori oliy toifali vrach

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiy radiologiya asoslari
Ajratilgan soat	**216**
Mavzular soni	**8**
Dasturning maqsadi	“Tibbiy radiologiya asoslari” fani funksional diagnostika ishi kasbi uchun asosiy kasbiy fan hisoblanib, o‘quvchilarda nur diagnostikasi va radiologik tekshiruv xonalarida bemorlarni nur tashxisi uchun tekshiruvlarga tayyorlash va asoratlar kelib chiqqanda birinchi yordam ko‘rsatishga doir bilim va ko‘nikmalarni hosil qilishga qaratilgan.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– -Tibbiy radiologiya asoslari fanini chuqur o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun nazariy va amaliy bilim olishlariga yordam berish. – Ko‘proq bilimga ega bo‘lgan, mukammal malaka ko‘nikmalarini egallagan har bir o‘quvchi kelajakda o‘z kasbiy faoliyatini va bilimini oshirishga yordam berish. – - Fanni o‘zlashtirish natijasida o‘quvchi bilishi va bajarishi kerak bo‘lgan nazariy, amaliy bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirish darajasiga qo‘yilgan talablar fan mavzularida berilgan.
Bilim	– Tibbiy radiologiya asoslari fanining tarixi va rivojlanishini; – B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; – A.Bekkerel, Pyer Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; – O‘zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; – Tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalarini; – O‘zbekiston Respublikasi SSVning amaldagi buyruqlari bilan tanishish; – Rentgen nurlarining biologik ta’sirini; – Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; – Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; – Rentgenoskopiya o‘tkazishni; – Rentgenografiya o‘tkazishni; – Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; – Flyuorografiya o‘tkazishni; – Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; – Radionuklid tekshirish usullarini; – Hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; – Siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini. – Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Doplerografiya o‘tkazishni – Angiografik tekshirish usullarini; – Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklarni; – Angiografiya o‘tkazishda qo‘llaniladigan kontrast moddalarni; – Angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. – Magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va monyeliklarni; – MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini. – Internetdagi yangi ma’lumotlar asosida mavzular bo‘yicha referat va ma’ruzalar tayyorlash ;

Ko‘nikma	– Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; – Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlar va ularni oldini olishni; – Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; – Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni kompyuter tomografiyasi tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni qalqonsimon bez va ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Rentgen xonasining tuzilishi va jihozlanishini. – Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni limfografiya o‘tkazishga tayyorlashni. – Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni ; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishni; – Simulyasion trening o‘quv xonasida amaliy ko‘nikmalarni texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan holda mustaqil bajarish; – Zoom dasturi asosida axborot texnologiyalaridan foydalanib, mavzularni mustaqil o‘zlashtirish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “ Farmakologiya va reseptura asoslari”, “Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordami”,“Hamshiralik ishi texnikasii”, “Funksional diagnostika tekshirish usullari”,“Rentgenologiya rentgeno diagnostika asoslari bilan” fanlari bilan bog‘lab o‘tiladi.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini	

baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli		Mustaqil ta’ lim
				nazariy	amaliy	
1	**Kirish. Tibbiy radiologiya asoslari fanining rivojlanishi va tarixi.**	– Tibbiy radiologiya asoslari fanining tarixi va rivojlanishini; – B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; – A.Bekkerel, Pyer Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; – Tibbiyot radiologiyasining rivojlanishini; – O‘zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; – Tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalarini.	12	8	4	6
2	**Rentgenologik tekshirish usullari**	– Rentgen nurlarining biologik ta’sirini; – Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; – Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; – Rentgenoskopiya va rentgenografiya o‘tkazishni; – Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni;	24	8	16	12
3	**Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullari**	– Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; – Flyuorografiya o‘tkazishni; – Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; – Rentgen kontrast moddalarni yuborish yo‘llarini ; – Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni; – Bemorlarda bronxografiya o‘tkazishni;	24	8	16	12

4	**Hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullari**	– Ovqat hazm qilish tizimi rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Kontrast moddalar va ularni qo‘llashni; – Qizilo‘ngach kasalliklarining rentgenografiyasini; – Me’da kasalliklari rentgenografiyasini; – Me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorga gaz hosil qilmaydigan parxez taomlar xaqida tushuncha berish; – Bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlar va ularni oldini olishni; – Kontrast moddalarni qo‘llash natijasida kelib chiqadigan allergik reaksiyalarni; – Eshakemi, Kvinke shishi va Anafilaktik shokda birinchi yordam ko‘rsatishni; – Me’dani rentgenologik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; – Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarda yo‘g‘on ichakni rentgenologik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni;	26	8	18	12
5	**Siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullari**	– Siydik ajratish tizimi rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Siydik ajratish a’zolarini rentgenologik tekshirish usullarini; – Bemorlarni siydik chiqarish tizimining rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni;	30	8	22	16
6	**Bemorlarni ultratovush tekshiruviga tayyorlash.**	– Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Doplerografiya o‘tkazishni. – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni qalqonsimon bez va ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni.	30	6	24	16

7	**Angiografik tekshirish usullari**	– Angiografik tekshirish usullarini; – Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklarni; – Angiografiya o‘tkazishda qo‘llaniladigan kontrast moddalarni; – Angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. – Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni angiopulmonografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni buyrak arteriyasining shikastlanishlarida angiografik tekshirish o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni limfografiya o‘tkazishga tayyorlashni.	40	8	32	20
8	**Magnit rezonans tomografik tekshirish va multispiral kompyuter tomografiya tekshirish usullari**	– Magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va mo‘neliklarni; – MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini ; – MSKT tekshirish uchun ko‘rsatma va mo‘neliklar; – Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni ; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishni.	30	6	24	14
		Jami	**216**	**60**	**156**	**108**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

1.T.N.Ilyosov “Klinik radiologiya asoslari” Toshkent, O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2002 yil.

2.Матиас Хофер. Руководство по компютерной томографии. 2008 год.

3.Е.Б.Илёсов “Лучевая диагностика” Учебное пособие. Ташкент, 2009 год.

4.С.К.Тернова “Лучевая диагностика и терапия” Учебник. 2010 год.

5.А.А.Бокерия, Б.Г.Алексен “Рентгено эндоваскулярная диагностика и лечение заболеваний сердса и сосудов” Москва, 2011 год.

6.“Применение контрастных препаратов при проведении рентгенологических исследований” Методические рекомендасии. Москва 2013 год

7.Лучевые методы диагностики и рентгеноваскулярное лечение заболеваний. (Учебное пособие) Москва, 2014 год.

8.“Ультразвуковая диагностика” Учебное пособие. 2014 год.

Internet manbalari

1. http://vitapower.ru/index.php/enintech/314-doppler/.
2. *www.med.uz*
3. www.ziyo.net
4. *www.referat.uz*

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910200 - Funksional diagnostika ishi

Funksional diagnostika tekshirish usullari fanidan

MODUL DASTURI

Kvalifikatsiya:	**1. Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**310**
Ajratilgan auditoriya soat:	**240**

Toshkent-2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

Z.A.Abduraxmanova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘quv va tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari
D.K.Mutalipova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi bosh o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Sh.T.Iskandarov	Sirdaryo viloyati bolalar ko‘ptarmoqli tibbiyot markazi bosh vrachi tibbiyot fanlari nomzodi
S.S.Xudayberdiyev	Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markaz Sirdaryo viloyati filiali direktori oliy toifali vrach

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Funksional diagnostika tekshirish usullari
Ajratilgan soat	**240**
Mavzular soni	**23**
Dasturning maqsadi	“Funksional diagnostika tekshirish usullari” fani funksional diagnostika ishi kasbi uchun asosiy kasbiy fan hisoblanib, o‘quvchilarda funksional diagnostikasi xonalarida bemorlarni diagnostik tekshiruvlarga tayyorlash va asoratlar kelib chiqqanda birinchi yordam ko‘rsatishga doir bilim va ko‘nikmalarni hosil qilishga qaratilgan.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– Funksional diagnostika tekshirish usullari fanini chuqur o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun nazariy va amaliy bilim olishlariga yordam berish. – Ko‘proq bilimga ega bo‘lgan, mukammal malaka ko‘nikmalarini egallagan har bir o‘quvchi kelajakda o‘z kasbiy faoliyatini va bilimini oshirishga yordam berish. – Fanni o‘zlashtirish natijasida o‘quvchi bilishi va bajarishi kerak bo‘lgan nazariy, amaliy bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirish darajasiga qo‘yilgan talablar fan mavzularida berilgan.
Bilim	– Funksional diagnostika tekshirish usullari fanining tarixi va rivojlanishini; – Funksional diagnostika tekshirish usullarining rivojlanishini; – O‘zbekistonda funksional diagnostika tekshirish usullarining rivojlanishini; – Funksional diagnostika tekshirish usullarining maqsad va vazifalarini; – Yurak tomir sistemasining funksional holatini tekshirish usullarini; – Yurakda ro‘y beruvchi elektrik jarayonlarni tekshirish – elektrokardiografiya; – Puls va bosimni grafik tekshirish usullarini; – Vena pulsini grafik tekshirish usullarini; – Nafas sistemasining funksional holatini tekshirish usullarini; – Ovqat hazm qilish a’zolari sistemasining funksional holatini tekshirish usullarini; – Jigar va o‘t chiqarish yo‘llarini funksional tekshirish usullarini; – Buyrakning funksional tekshirish usullarini; – Asab tizimi kasalliklarida funksional tekshirish usullarini; – Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Doplerografiya o‘tkazishni; – Yurak qon tomir tizimi kasalliklarida ultratovush tekshirish usullarini; – Hazm qilish tizimi kasalliklarida ultratovush tekshirish usullarini; – Siydik ajratish tizimi kasalliklarida ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Ichki sekretsiya bezlari tizimi kasalliklarida ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Endoskopik tekshirish usullarini; – Angiografik tekshirish usullarini;

	– Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklarni; – Angiografiya o‘tkazishda qo‘llaniladigan kontrast moddalarni; – Angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. – Limfa tizimini angiografik tekshirish usullari; – Internetdagi yangi ma’lumotlar asosida mavzular bo‘yicha referat va ma’ruzalar tayyorlash ;
Ko‘nikma	- Funksional diagnostika xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; – Bemorlarda EKG tekshiruvi o‘tkazishni; – Bemorlarda puls va bosimni grafik tekshirish usullarini o‘tkazishni; – Bemorlarda vena pulsini grafik tekshirish usullarini o‘tkazishni; – Bemorlarda nafas olish a’zolarini faoliyatini tekshirishni o‘tkazishni; – Ovqat hazm qilish a’zolari sistemasining funksional holatini tekshirishni o‘tkazishni; – Jigar va o‘t chiqarish yo‘llarini funksional tekshirish usullarini; – Jigarning finksional sinamalarini; – Buyrakning funksional tekshirish usullarini; – Asab tizimini funksional tekshirish usullarini; – Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni qalqonsimon bez va ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni limfografiya o‘tkazishga tayyorlashni. – Simulyasion trening o‘quv xonasida amaliy ko‘nikmalarni texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan xolda mustaqil bajarish; – Zoom dasturi asosida axborot texnologiyalaridan foydalanib, mavzularni mustaqil o‘zlashtirish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “ Lotin tili va tibbiy terminologiya”, “Farmakologiya va reseptura asoslari”, “Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordami”, “Hamshiralik ishi texnikasi”,“Tibbiy radiologiya asoslari”, “Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari bilan” fanlari bilan bog‘lab o‘tiladi.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan	Majburiy

talab	
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli		Mustaqil ta’ lim
				nazariy	amaliy	
1	**Kirish. Funksional diagnostika tekshirish usullari fanining rivojlanishi va tarixi.**	– Funksional-diagnostika tekshirish usullari fanining tarixi va rivojlanishini; – Funksional-diagnostika tekshirish usullarining rivojlanishini; – O‘zbekistonda funksional-diagnostika tekshirish usullarining rivojlanishini; – Funksional-diagnostika tekshirish usullarining maqsad va vazifalarini.	2	2	-	
2	**Yurak tomir sistemasining funksional holatini tekshirish**	– Yurak qon tomir tizimi anatomiyasi va fiziologiyasini; – Yurak tomir sistemasining funksional holatini tekshirish usullarini; – Yurakda ro‘y beruvchi elektrik jarayonlarni tekshirish – elektrokardiografiya; – Puls va bosimni grafik tekshirish usullarini; – Vena pulsini grafik tekshirish usullarini; – Elektrokardiografiya apparatlari ishlash prinsiplarini; – EKG bilan ishlashda texnika xavfsizligi talablariga rioya qilishni; – Bemorlarda EKG tekshiruvi o‘tkazishni; – Bemorlarda puls va bosimni grafik tekshirish usullarini o‘tkazishni; – Bemorlarda vena pulsini grafik tekshirish usullarini o‘tkazishni;	24	8	16	14
3	**Nafas sistemasining funksional holatini tekshirish**	– Nafas olish tizimi anatomiyasi va fiziologiyasini; – Nafas sistemasining funksional holatini tekshirish usullarini; – Bemorlarda nafas olish a’zolarini faoliyatini tekshirishni o‘tkazishni; – Xonaning jixozlanishi va hamshiraning	14	2	12	10

		vazifalarini;				
4	**Ovqat hazm qilish a’zolari sistemasining funksional holatini tekshirish**	– Hazm qilish tizimi anatomiyasi va fiziologiyasini; – Ovqat hazm qilish a’zolari sistemasining funksional holatini tekshirish usullarini; – Ovqat hazm qilish a’zolari sistemasining funksional holatini tekshirishni o‘tkazishni; – Me’da suyuqligini tekshirishni; – Me’daning sekretor va motor funksiyalarini tekshirishni;	12	4	8	6
5	**Jigar va o‘t chiqarish yo‘llarining funksional holatini tekshirish**	– Jigar va o‘t yo‘llari anatomiyasi va fiziologiyasini; – Jigar va o‘t chiqarish yo‘llarini funksional tekshirish usullarini; – Jigarning finksional sinamalarini; – Jigarning funksional sinamalarini o‘tkazishni; – O‘n ikki barmoqli ichak suyuqligini tekshirishni; – Me’da osti bezi funksiyasini tekshirishni;	12	4	8	6
6	**Buyrakning funksional holatini tekshirish**	– Siydik ajratish tizimi anatomiyasi va fiziologiyasini; – Buyrakning funksional tekshirish usullarini; – Buyrakning funksional tekshirish usullarini o‘tkazishni;	8	4	4	4
7	**Asab tizimini funksional tekshirish**	– Asab tizimi anatomiyasi va fiziologiyasini; – Asab tizimini funksional tekshirish usullarini; – Asab tizimi kasalliklarida funksional tekshirish usullarini o‘tkazishni;	6	2	4	2
8	**Ultratovush tekshiruv usullari**	– Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Ultratovush tekshiruv xonasining tuzilishi va jixozlanishini; – Ultratovush tekshiruvi o‘tkazishni; – Ultratovush tekshiruv xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni;	6	2	4	4
9	**Yurak qon tomir tizimini ultratovush tekshiruvi**	– Yurak qon tomir tizimi kasalliklarida ultratovush tekshirish usullarini; - Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Doplerografiya o‘tkazishni. – Doplerografiyaga ko‘rsatma va moneliklarni; – Bemorlarni yurak qon tomir tizimini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni yurak qon tomir tizimini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni	12	4	8	6

10	**Hazm qilish tizimini ultratovush tekshiruvi**	– Hazm qilish tizimi kasalliklarida ultratovush tekshirish usullarini; - Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishni;	20	4	16	10
11	**Siydik ajratish tizimini ultratovush tekshiruvi**	– Siydik ajratish tizimi kasalliklarida ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; - Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Bemorlarni buyraklarni ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni;	12	4	8	6
12	**Endokrinologik tizimini ultratovush tekshiruvi**	– Ichki sekretsiya bezlari tizimi anatomiyasi va fiziologiyasini; – Ichki sekretsiya bezlari tizimi kasalliklarida ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Bemorlarni qalqonsimon bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni;	8	4	4	4
13	**Jinsiy a’zolarni ultratovush tekshiruvi**	– Jinsiy a’zolar tizimi kasalliklarida ultratovush tekshirish usullarini; - Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Bemorlarni bachadon va bachadon ortiqlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash; – Bemorlarni ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash;	12	4	8	6
14	**Endoskopik tekshirish usullari**	– Endoskopik tekshirish usullari haqida tushunchani; – Endoskopik tekshirish usullarini; – Endoskopik tekshirish usullari uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Endoskopik tekshirish xonasining tuzilishi va jixozlanishini; – Endoskopik tekshiruv xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni;	8	4	4	4
15	**Nafas olish a’zolarini endoskopik tekshirish**	– Nafas olish tizimi kasalliklarida endoskopik tekshirish usullari; – Bemorlarni bronxoskopiyaga tayyorlashni;	8	4	4	4
16	**Hazm qilish a’zolarini endoskopik tekshirish**	– Hazm qilish tizimi kasalliklarida endoskopik tekshirish usullari; – Bemorlarni gastrofibroskopiyaga tayyorlash va o‘tkazish – Bemorlarni kolonoskopiyaga tayyorlash va o‘tkazish;	12	4	8	6
17	**Siydik ajratish tizimini**	– Siydik ajratish tizimi kasalliklarida				

	endoskopik tekshirish	endoskopik tekshirish usullari; – Bemorlarni siydik qopini endoskopik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash;	8	4	4	4
18	**Angiografik tekshirish usullari**	– Angiografik tekshirish usullarinig rivojlanish tarixini; – Angiografik tekshirish usullarini; – Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklarni; – Angiografiya o‘tkazishda qo‘llaniladigan kontrast moddalarni; – Angiografiya xonasining tuzilishini; – Angiografiya xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; – Bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlar va ularni oldini olishni; – Bemorlarni angiografik tekshiruvga tayyorlashni; – Angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni.	18	6	12	8
19	**Yurakni angiografik tekshirish**	– Yurakni angiografik tekshiruvi xususiyatlarini; – Angiokardiografiya da qo‘llaniladigan contrast moddalar; – Ko‘rsatma va moneliklar; – Tekshirish uchun qo‘llaniladigan jixozlar; – Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarda angiokardiografiya o‘tkazishni; – Tekshiruvdan so‘ng bemorlarni kuzatish, asoratlarni oldini olish.	10	2	8	4
20	**O‘pkani angiografik tekshirish**	– Angiopulmonografiya tekshirish usullari va ulaning diagnostik ahamiyati; – Ko‘rsatma va moneliklar; – Bemorlarni angiopulmonografiya o‘tkazishni; – Tekshiruvdan so‘ng bemorlarni kuzatish va parvarishlash.	6	2	4	2
21	**Buyrakni angiografik tekshirish**	–Buyrak angiografiyasining ahamiyati; –Ko‘rsatma va moneliklar; –Bemorlarni buyrak arteriyasining shikastlanishlarida angiografik tekshirish o‘tkazishga tayyorlashni; –Tekshiruvdan so‘ng bemorlarni kuzatish va parvarishlash.	6	2	4	2
22	**Bosh miyani angiografik tekshirish**	– Bosh miya tomirlari angiografiyasi ahamiyati; – Ko‘rsatma va moneliklari; – Bemorlarni serebral angiografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Tekshiruvdan so‘ng bemorlarni kuzatish va	6	2	4	4

		parvarishlash.				
23	**Limfa tizimini angiografik tekshirish**	–Limfa tizimini angiografik tekshirish usullari; –Ko‘rsatma va moneliklar; –Bemorlarni limfografiya o‘tkazishga tayyorlashni; –Limfografiyadan so‘ng bemorlarni kuzatishni;	10	2	8	4
		Jami:	**240**	**80**	**160**	**120**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

1.T.N.Ilyosov “Klinik radiologiya asoslari” Toshkent, O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2002 yil.

2.N.H.Abdullayev “Funksional va klinik laboratoriya tashxisi bo‘yicha tekshirish usullari” Toshkent, ILM ZIYO, 2005 yil.

3.Матиас Хофер. Руководство по компютерной томографии. 2008 год.

4.Е.Б.Илёсов “Лучевая диагностика” Учебное пособие. Ташкент, 2009 год.

5.С.К.Тернова “Лучевая диагностика и терапия” Учебник. 2010 год.

6.А.А.Бокерия, Б.Г.Алексен “Рентгено эндоваскулярная диагностика и лечение заболеваний сердса и сосудов” Москва, 2011 год.

7.“Применение контрастных препаратов при проведении рентгенологических исследований” Методические рекомендасии. Москва 2013 год

8.Лучевые методы диагностики и рентгеноваскулярное лечение заболеваний (Учебное пособие) Москва, 2014 год.

9.“Ультразвуковая диагностика” Учебное пособие. 2014 год.

Internet manbalari

1. http://vitapower.ru/index.php/enintech/314-doppler/.
2. *www.med.uz*
3. www.ziyo.net
4. *www.referat.uz*

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910200 - Funksional diagnostika ishi

Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari bilan fanidan

MODUL DASTURI

Kvalifikatsiya:	**1. Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.11**
Ajratilgan auditoriya soat:	**216**

Toshkent-2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

Z.A.Abduraxmanova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘quv va tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari
D.K.Mutalipova	Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi bosh o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Sh.T.Iskandarov	Sirdaryo viloyati bolalar ko‘ptarmoqli tibbiyot markazi bosh vrachi tibbiyot fanlari nomzodi
S.S.Xudayberdiyev	Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markaz Sirdaryo viloyati filiali direktori oliy toifali vrach

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari bilan
Ajratilgan soat	**216**
Mavzular soni	**12**
Dasturning maqsadi	“Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari bilan” fani funksional diagnostika ishi kasbi uchun asosiy kasbiy fan hisoblanib, o‘quvchilarda rentgenologiya va nur diagnostikasi xonalarida bemorlarni nur tashxisi uchun tekshiruvlarga tayyorlash va asoratlar kelib chiqqanda birinchi yordam ko‘rsatishga doir bilim va ko‘nikmalarni hosil qilishga qaratilgan.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari bilan fanini chuqur o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun nazariy va amaliy bilim olishlariga yordam berish. – Ko‘proq bilimga ega bo‘lgan, mukammal malaka ko‘nikmalarini egallagan har bir o‘quvchi kelajakda o‘z kasbiy faoliyatini va bilimini oshirishga yordam berish. – - Fanni o‘zlashtirish natijasida o‘quvchi bilishi va bajarishi kerak bo‘lgan nazariy, amaliy bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirish darajasiga qo‘yilgan talablar fan mavzularida berilgan.
Bilim	– Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari fanining tarixi va rivojlanishini; – B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; – A.Bekkerel, Pyer Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; – O‘zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; – Rentgenologiya, rentgenodiagnostika asoslarining maqsad va vazifalarini; – O‘zbekiston Respublikasi SSVning amaldagi buyruqlari bilan tanishish; – Rentgen nurlarining biologik ta’sirini; – Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; – Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; – Rentgenoskopiya o‘tkazishni; – Rentgenografiya o‘tkazishni; – Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; – Flyuorografiya o‘tkazishni; – Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; – Radionuklid tekshirish usullarini; – Suyak bo‘g‘im sistemasining nur diagnostikasini; – Nafas a’zolarining nur diagnostikasini; – Yurak va yirik tomirlarning nur diagnostikasini; – Ovqat hazm qilish tizimi nur diagnostikasini; – Siydik ajratish tizimi nur diagnostikasini; – Magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va monyeliklarni; – MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini. – Internetdagi yangi ma’lumotlar asosida mavzular bo‘yicha referat va ma’ruzalar tayyorlash ;
	– Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; – Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan

Ko‘nikma	asoratlar va ularni oldini olishni; – Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; – Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni suyak tizimini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni nafas tizimini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni yurak qon tomir tizimini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni kompyuter tomografiyasi tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Rentgen xonasining tuzilishi va jihozlanishini. – Bemorlarda radionuklid tekshiruvlarni o‘tkazishga tayyorlashni ; – Bemorlarda radionuklid tekshiruvlarni o‘tkazishni; – Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni ; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishni; – Simulyasion trening o‘quv xonasida amaliy ko‘nikmalarni texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan holda mustaqil bajarish; – Zoom dasturi asosida axborot texnologiyalaridan foydalanib, mavzularni mustaqil o‘zlashtirish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”,“ Lotin tili va tibbiy terminologiya”, “Farmakologiya va reseptura asoslari ”, “Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordami”, “Hamshiralik ishi texnikasi”,“Tibbiy radiologiya asoslari”, “Funktsional diagnostika tekshirish usullari” fanlari bilan bog‘lab o‘tiladi.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim; A –amaliy ta’lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy Shakli		Mustaqil ta’ lim
				Nazari	Amaliy	
1	**Kirish. Rentgenologiya rentgenodiagnostika asoslari fanining rivojlanishi va tarixi.**	– Rentgenologiya va rentgenodiagnostika asoslari fanining tarixi va rivojlanishini; – B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; – A.Bekkerel, Pyer Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; – Nur diagnostikasining tarkibiy qismlarini; – Rentgenologiya va rentgenodiagnostika-ning rivojlanishini; – O‘zbekistonda rentgenologiya va rentgenodiagnostikani rivojlanishini; – Rentgenologiya va rentgenodiagnostika asoslari fanining maqsad va vazifalarini.	4	4	-	2
2	**Rentgenologik tekshirish usullari**	– Rentgen nurlarining biologik ta’sirini; – Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; – Rentgen xonasining tuzilishi va jihozlanishini; – Rentgenoskopiya va rentgenografiya o‘tkazishni; – Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni;	16	4	12	8
3	**Suyak bo‘g‘im sistemasining nur diagnostikasi**	– Suyak va bo‘g‘imni nurlar yordamida tekshirish usullarini; – Skeletning rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Suyak bo‘g‘im sistemasining rentgen diagnostikasini;	18	6	12	8
4	**Nafas a’zolari nur diagnostikasi**	– Nafas a’zolarining rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Ko‘krak qafasi a’zolarini nur bilan tekshirish usullarini; – Traxeya va bronxlar kasalliklarining rentgen diagnostikasini; – O‘pka kasalliklari rentgen diagnostikasini; – Plevritlar rentgen diagnostikasini; – Flyurografiya o‘tkazishni; – Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni; – Bemorlarda bronxografiya o‘tkazishni; – Bemorlarni o‘pka rentgenografiyasiga tayyorlashni; – Bemorlarda o‘pka rentgenografiyasini	20	8	12	12

		o‘tkazishni;				
5	**Yurak va yirik tomirlarning nur diagnostikasi**	– Yurak va yirik tomirlar rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Yurak va tomirlarni rentgent kontrast moddalar bilan tekshirishni; – Yurakning yallig‘lanish kasalliklari rentgendiagnostokasini; – Tomirlar kasalliklarining rentgen diagnostikasini; – Bemorlarni angiografik tekshiruvlarga tayyorlashni; – Bemorlarda angiografik tekshiruvlarni o‘tkazishni;	18	6	12	10
6	**Ovqat hazm qilish a’zolari tizimi nur diagnostikasi**	– Ovqat hazm qilish tizimi rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Kontrast moddalar va ularni qo‘llashni; – Ovqat hazm qilish a’zolarini rentgenologik tekshirish usullarini; – Tishlarning og‘iz ichi kontakt, jag‘lar rentgenografiyasini; – Qizilo‘ngach kasalliklarining rentgenografiyasini; – Me’da kasalliklari rentgenografiyasini; – Ichak kasalliklari rentgenografiyasini; – Jigar va o‘t pufagi, o‘t yo‘llari rentgenografiyasini; – Me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarda tish ichi kontakt rentgenografiyasiga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorga gaz hosil qilmaydigan parxez taomlar haqida tushuncha berish; – Me’dani rentgenologik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarni me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; – Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarda yo‘g‘on ichakni rentgenologik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni;	26	10	16	14
7	**Siydik ajratish tizimi nur diagnostikasi**	– Siydik ajratish tizimi rentgen anatomiyasi va fiziologiyasini; – Siydik ajratish a’zolarini rentgenologik tekshirish usullarini; –Bemorlarni siydik chiqarish tizimining rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni;	16	4	12	8

		– Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni;				
8	**Jinsiy a’zolar tizimi nur diagnostikasi**	– Jinsiy a’zolar rentgen anatomiyasi va fiziologiyasinini; – Jinsiy a’zolarni rentgenologik tekshirish usullarini; – Rentgen mammografiyasini; – Bachadon va bachadon naylarini rentgenologik tekshirishni; – Bemorda mammografiya o‘tkazishni; – Bemorda gisterosalpingografiya o‘tkazishni;	10	2	8	6
9	**Radionuklid tekshirish usullari**	– Radionuklid nurlari haqida tushunchani; – Radiofarm preparatlar va ularning qo‘llanishini; – Radionuklid tekshirish usullarini; – Dinamik radionuklid tekshirish usullarini;	12	4	8	6
10	**Organizm a’zolari tizimini radionuklid tekshirish usullari**	– Suyak bo‘g‘im sistemasini radionuklid usullar bilan tekshirishni; – Nafas a’zolarini radionuklid usullar bilan tekshirish usullarini; – Yurak qon tomirlar sistemasini radionuklid usullar bilan tekshirishni; – Ovqat hazm qilish a’zolarini radionuklid tekshirish usullarini; – Siydik ajratish a’zolarini radiologik tekshirish usullarini; – Bemorlarda suyak bo‘g‘im tizimini radiologik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarni nafas a’zolarini radionuklid usullar bilan tekshirishga tayyorlashni; – Bemorlarda nafas a’zolarini radionuklid usullar bilan tekshirishni o‘tkazishni; – Bemorlarni yurak qon tomir tizimini radionuklid tekshiruvlarga tayyorlashni; – Bemorlarda yurak qon tomir tizimini radionuklid tekshiruvlarni o‘tkazishni; – Bemorlarda ovqat hazm qilish a’zolarini radionuklid tekshiruvlarni o‘tkazishni; – Bemorlarni siydik ajratish a’zolarini radionuklid tekshiruvlarga tayyorlashni; – Bemorlarda siydik ajratish a’zolarini radionuklid tekshiruvlarni o‘tkazishni;	30	10	20	14
11	**Magnit rezonans tomografik tekshirish va multispiral kompyuter tomografiya tekshirish usullari**	– Magnit rezonans hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; – Magnit rezonans tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va mo‘neliklarni; – MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini ; – MSKT tekshirish uchun ko‘rsatma va mo‘neliklar;	12	4	8	6

		– MRT, MSKT xonasining tuzilishi va jihozlanishini; – MRT, MSKT xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; – Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni ; – Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishni.				
12	**Organizm a’zolari tizimini magnit rezonans tekshituv usullari**	– Suyak bo‘g‘im kasalliklarida MRT tekshiruvini; – Nafas a’zolari kasalliklarida KT tekshiruvini; – Yurak qon tomirlar sistemasini KT tomografiyasi ahamiyatini; – Yurak qon tomirlar sistemasini MRT tomografiyasi ahamiyatini; – Ovqat hazm qilish a’zolarini KT va MRT tekshiruvi ahamiyatini; – Siydik ajratish a’zolarini KT va MRT tekshiruvi ahamiyatini; – Bemorlarda suyak bo‘g‘im tizimini rentgenologik tekshiruvini o‘tkazishni; – Suyak bo‘g‘im kasalliklarida MRT tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarni nafas a’zolarini KT tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarda nafas a’zolarini KT tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda yirak qon tomir a’zolarini KT tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda yirak qon tomir a’zolarini MRT tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda ovqat hazm qilish a’zolarini KT va MRT tekshiruvini o‘tkazishni; – Bemorlarda siydik ajratish a’zolarini KT va MRT tekshiruvini o‘tkazishni; – MRT mammografiyasini;	34	10	24	14
		Jami:	**216**	**72**	**144**	**108**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

1.T.N.Ilyosov “Klinik radiologiya asoslari” Toshkent, O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2002 yil.

2.“Tibbiy radiologiya” Xodjibekov M.K. Ismailova M.K.Axmedov B.R. Toshkent-2020.

3.Матиас Хофер. Руководство по компютерной томографии. 2008 год.

4.Е.Б.Илёсов “Лучевая диагностика” Учебное пособие. Ташкент, 2009 год.

5.С.К.Тернова “Лучевая диагностика и терапия” Учебник. 2010 год.

6.А.А.Бокерия, Б.Г.Алексен “Рентгено эндоваскулярная диагностика и лечение заболеваний сердса и сосудов” Москва, 2011 год.

7.“Применение контрастных препаратов при проведении рентгенологических исследований” Методические рекомендасии. Москва 2013 год

8.Лучевые методы диагностики и рентгеноваскулярное лечение заболеваний. (Учебное пособие) Москва, 2014 год.

9.“Ультразвуковая диагностика” Учебное пособие. 2014 год.

Internet manbalari

5. http://vitapower.ru/index.php/enintech/314-doppler/.
6. *www.med.uz*
7. www.ziyo.net
8. *www.referat.uz*

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.12**
Ajratilgan auditoriya soat:	**72**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi: Nigmatova D.Q

Taqrizchilar:

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi: R.E.Giyasova

1.O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Favqulotda holatlar tibbiyoti
Ajratilgan soat	108 soat
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali ularda tinchlik davridagi favqulotda vaziyat uning turlari va o‘ziga hosligi, aholi va hududlarni ta’sir qiluvchi omil ta’siridan saqlash, favqulotda vaziyatlarda sharoitga to‘g‘ri baxo berish, shikastlanganlarni qidirib topish, tashish usullari, tibbiy saralashni o‘tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo‘lgan yordamni o‘rgatish bo‘yicha bilimlarni shakllantirish; Nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita shikastlanganlarni bilan o‘zaro muloqot qilish, tibbiy saralashni o‘tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo‘lgan yordamni o‘rgatish bo‘yicha bilimlarni shakllantirish asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; Bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali shikastlanganlarda kuzatiladigan turli shoshilinch holatlarda hamshiralarning bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash; Nazariy va amaliy darslar o‘tish orqali shikastlanganlarga dala sharoitida birinchi tibbiy yordam xususiyatlarini bo‘lajak hamshiralarga o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Talabalar fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali ularda tinchlik davridagi favqulotda vaziyat uning turlari va o‘ziga hosligi, aholi va hududlarni ta’sir qiluvchi omil ta’siridan saqlash, favqulotda vaziyatlarda sharoitga to‘g‘ri baho berish, shikastlanganlarni qidirib topish, tashish usullari, tibbiy saralashni o‘tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo‘lgan yordamni o‘rgatish bo‘yicha bilimlarni shakllantirishga oid bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘ladilar
Bilim	− tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha, ularni kelib chiqish sabablari, manbalari, turlari; − favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish; − tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish; − texnogen hususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish; − halqaro terrorizm, tushunchasi turlari, terroristik akt sodir etilganda axoli xarakati; − o‘tkir zaharlanishlar. Hayvon tishlashi, ilon va hashorotlar chaqishida tibbiy yordamni ta’minlash; − radiatsiyadan shikastlanish, uning ta’rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo‘lgan yordam ko‘rsatish xususiyatlari; − O‘ta havfli kasalliklar. o‘ta havfli kasalliklar o‘choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiena chora-tadbirlari**;**

Ko‘nikma	– shaxsiy muhofaza vositalarini qo‘llash; – og‘iz bo‘shlig‘i va yuqori nafas yo‘llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalash; – o‘pkaga sun’iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalash; – qon ketishlarni vaqtincha to‘xtatish; – gemorragik shokda, kardiogen shokda, anafilaktik shokda va talvasa sindromida shoshilinch tibbiy yordam kursatish; – kasalxonadan tashqarida tug‘ishda ayollarga shifokorgacha yordam ko‘rsatish; – immobilizatsiya qilish, Krammer, Ditrixs va boshqa shinalar turlaridan foydalanish; – uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida), travma shokida shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish; – cho‘kish, kuyish shokida va elektr tokidan jarohatlanganda, shoshilinch birinchi yordam ko‘rsatish; – KTZM (ammiak, xlor va fosforoorganik modda) lardan va is gazidan zaxarlanganda tez tibbiy yordam ko‘rsatish; – terrorchilik xavfi yuzaga kelganda, garovga olinganlarning va egasiz buyumni ko‘rib qolgandagi harakat qoidalari; – ruxiy qo‘zg‘alishlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish; – o‘tkir zaharlanishda me’dani zondlash, chayish; – hayvon tishlaganda, ilon, chayon va ari chaqqanda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish va tibbiy yordam ko‘rsatish; – qisman, to‘liq sanitar ishlov va dezaktivatsiya, degazatsiya o‘tkazish; – o‘ta xavfli infeksiyalarda maxsus kiyimlarni kiyish, yechish va infeksiya manbalarini zararsizlantirish; - observatsiya va karantin choralarini o‘tkazish muolajalarini bajarish bo‘yicha ko‘nikmalar shakllanadi.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya,Farmakalogiya va retseptura asoslari, Umumiy gigiena va ekologiya,Tibbiy psixologiya va shaxslar aro muloqot, Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi,Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi,Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi,Hamshiralik ishi, Pediatriya hamshiralik ishi,Terapiyada hamshiralik ishi,Oftalmologiya, Otorinolaringologiya.
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy b holash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikma larini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy	Mustaqil ta’ lim
1.	Tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha. Ularning kelib chiqish sabablari, manba’lari, turlari. F.V.D.T nizomi qonunlari.	Favqulotda vaziyatlar, halokatlar haqida asosiy tushunchalar. Favqulotda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Sog‘liqni saqlash tashkilotlarining favqulotda vaziyatlarda vazifalari, “Qizil yarim oy” jamiyatining aholi va hududlarni muhofaza qilish bo‘yicha vazifalari. Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RShTYoIM) va uning viloyatlardagi filiallari haqida ma’lumot. Ommaviy shikastlar vaqtida shikastlanganlarni izlash, topish, qutqarish, tibbiy saralash va evakuatsiya qilish. Tibbiy evakuatsiya bosqichlari. Tibbiy yordam turlari tizimi (birinchi tibbiy yordam, shifokorgacha bo‘lgan tibbiy yordam, birinchi shifokor yordami, malakali tibbiy yordam, ixtisoslashgan tibbiy yordam). F.V.D.T va sog‘liqni saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari . Shaxsiy muhofaza vositalarini qo‘llashni: nafas a’zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muhofaza vositalari. IP-4, IP-5, respiratorlar, himoyalovchi kiyimlar. AI-2 (shaxsiy aptechka), kimyoga qarshi paket, individual bog‘lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantotsid, akvasept). Shikastlanganlar holatiga baho berish, tibbiy saralash va yordam turini belgilash. Terminal holatlar tasnifi, klinik va biologik o‘lim, yurak va nafas olish faoliyatining to‘satdan to‘xtashi. O‘tkir nafas yetishmovchiligi.O‘pka-yurak reanimatsiyasi. Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni.	6	N -2 A- 4	3
2.	Favqulotda	Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlari,	6	N -2	

	vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish.	ularda qon oqishi turlari, sabablari belgilari. Arterial, venoz, kapillar, parenximatoz qon oqishlarining belgilari, farqlari. Qon oqishni to‘xtatish xususiyatlari, usullari, qonun-qoidalari. Qon ketishining asoratlari, gemorragik shok, o‘tkir qon yetishmovchiligi, belgilari, oqibatlari. Jarohatlangan joyni immobilizatsiya qilish tushunchasi, turlari, qonun-qoidalari. Favqulotda vaziyatlarda kasalxonadan tashqarida tug‘ishning kechishi, tibbiy yordam xususiyatlari. Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni. Favqulotda vaziyatlarda jabrlanganlarga shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatish qon ketishini vaqtincha to‘xtashish usullarini o‘rganish, ko‘p qon yo‘qotganlarga qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklar quyish, qon quyishda qatnashish, gemorragik shok, gemotransfuzion shokda tez tibbiy yordam ko‘rsatish. Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanishlarda vaqtincha immobilizatsiya o‘tkazish. Turli tusdagi shinalar ishlatish (Kramer, Diterixs, tarnovsimon, Filberg, vakuymli). Qo‘l ostidagi bor narsalar bilan vaqtincha immobilizatsiya o‘tkazish.		A - 4	3
3.	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish.	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlar tasnifi (yer qimirlashi, suv toshqinlari, sel, ko‘chkilar, dovul, to‘fon). Ularda kuzatiladigan odam hayoti va sog‘lig‘iga havf tug‘diradigan holatlar va jarohatlar (qon ketish, yumshoq to‘qimalar jarohati, suyak chiqishi va sinishi, uzoq vaqt bosilib qolish sindromi - "Krash" sindromi, cho‘kish, markaziy nerv sistemasi tomonidan o‘zgarishlar, travmatik shok, talvasa sindromi). Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlangan aholiga shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish uchun jalb qilinadigan kuch va vositalar. 19.07.2011 yildagi “Aholini zilzilalar oqibatida yuzaga kelgan favqulotda vaziyatlarda (tabiiy va texnogen tusdagi) harakat qilishga tayyorlash kompleks dasturini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 280-sonli Vazirlar Mahkamasining qarori. Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarni izlash, topish, birinchi yordam ko‘rsatish, evakuatsiya qilish. Bosh suyagi, qorin sohasi, umurtqa pog‘onasi, qo‘l va oyoq jarohatlarida, bosilib qolishlarida tez tibbiy yordam ko‘rsatish. Travma shokida, cho‘kishda,	12	N 4 A-8	6
		talvasada birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. Evakuatsiya bosqichlarida shikastlanganlarni davolash va kuzatib borish.			

4.	Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish.	Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar turlari, kelib chiqish sabablari. Yong‘in, portlash, zarba to‘lqini ta’sirida kuzatiladigan jarohatlar turlari. Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlarini: kuyish, yelektr tokidan jarohatlanish, tushunchalari, turlari, belgilari, davrlari, darajalarini, asoratlari. Birinchi tibbiy yordam berish va evakuatsiya qilish. Yong‘indan xavfli ob’ektlarda favqulotda vaziyatlarni bartaraf etishga qaratilgan tadbirlar. O‘zbekistondagi kimyoviy xavfli ob’ektlar. Kuchli ta’sirli zaxarli moddalar(KTZM)lar tasnifi. Zaharli moddalarning organizmga kirish yo‘llari, KTZMlar (xlor, ammiak, sinil kislotasi, is gazi, FOM–fosforoorganik moddalar) bilan zaharlanganda klinik belgilar. Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda (termik, kimyoviy kuyishlarda, kuyish shokida, elektr tokidan shikastlanish) shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish, evakuatsiya qilish va kuzatib borish. Is gazidan zaxarlanganda birinchi yordam ko‘rsatishni. KTZM(ammiak, xlor va fosforoorganik modda)lardan zaharlanganda tez tibbiy yordam ko‘rsatishni. Fuqarolarni muhofazalash vositalarini qo‘llash. Shikastlanganlarga o‘choq ichida va tashqarisida tibbiy yordam ko‘rsatish.	12	N -4 A-8	6
5.	Xalqaro terrorizm tushunchasi, turlari. Terroristik akt sodir etilganda aholi harakati.	Terrorizm rivojlanish tarixi, turlari, xalqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalari, terrorchilikning maqsadlari, terrorchilik aktlarini o‘tkazishda qo‘llaniladigan vositalar. Terrorchilik holati sodir etilganda axolining xatti-harakati. Terrorchilik holati sodir etilganda tibbiy yordamni tashkil qilish. Terrorchilik xavfi yuzaga kelganda harakat qoidalari. Terroristik aktlarida shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko‘rsatishni. Garovga olinganlarning harakat qoidalari, havfli egasiz buyumni aniqlangandagi harakat. Shikastlanganlarni saralash. Portlovchi moddalar, o‘q otar qurollardan shikastlanganda, ruhiy qo‘zg‘alishlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish**.**	6	N -2 A -4	3
6.	O‘tkir zaharlanishlar. Hayvon	Zaharlanish tushunchasi, turlari, maishiy, tasodifiy zaharlanish. Hayotda ko‘p uchraydigan zaharlanish (dori preparatlaridan, alkogoldan,	12	N -4	

	tishlashi, ilon va qumursqalar chaqishida tibbiy yordamni ta’minlash.	narkotik moddalardan, oziq-ovqatlardan, kislota va ishqorlardan, ilon chaqishi, hayvon tishlashi, zaharli hashoratlar chaqishi, ari, chayon) oqibatida kelib chiqadigan klinik belgilar, shoshilinch tez tibbiy yordam ko‘rsatish xususiyatlari. Anafilaktik shok, gipertermik sindrom. Detoksikatsiya tadbirlarini o‘tkazish. O‘tkir zaharlanishlarning oldini olish. O‘tkir zaharlanishlar: ovqatdan zaharlanish, sirka kislotasidan, zaharli o‘simliklardan va dori-darmonlardan, alkogol va giyohvand moddalardan zaharlanishda bemor holatiga baho berish. Tez tibbiy yordam ko‘rsatish: shifokorgacha, shifokor yordamini ta’minlash. Evakuatsiya qilish. Me’dani zondlashni va chayishni. Ho‘qna va kateterizatsiya o‘tkazishni. Hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari va boshqa xashoratlar chaqqanda zaharlanganlar holatiga baxo berish, tez tibbiy yordam ko‘rsatish, tishlangan jarohatga ishlov berish. Oral regidrotatsiya o‘tkazish. Kvinke shishi va allergik reaksiyalarda tez tibbiy yordam.		A-8	6
7.	O‘ta havfli kasalliklar. O‘ta havfli kasalliklar o‘choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiena chora-tadbirlari	Epidemiya, epidemiologik jarayon, inkubatsiya davri tushunchasi. Epidemik o‘choqlarning tibbiy-taktik tavsifi. Epidemik o‘choqlarning ta’rifi. Yuqumli kasalliklar paydo bo‘lishi va tarqalishi xavfini kuchaytiradigan omillar. Dezinfeksiya o‘tkazishning barcha usullari (mexanik, fizik, kimyoviy). Dezinseksiya va deratizatsiya o‘tkazish. Favqulotda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Infeksiya manba’larini zararsizlantirish usullari, infeksiya o‘tish yo‘llarini uzib qo‘yish tadbirlari. O‘ta xavfli infeksiyalar, ulardan muhofazalanish vositalari. Observatsiya, karantin choralarini o‘tkazish. IShTYoIB, XEKB, SPB, EKIB vazifalari, ishi. Neyrotoksikozda shoshilinch tibbiy yordam. Kontagiozlik. Halokat o‘choqlarida tibbiy sanitariya oqibatlarini tugatish hamda sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o‘tkazish uchun jalb etiladigan kuch va vositalar. Epidemiologik o‘choqlarda vaziyatga baho berish, zararlanganlarni hisobga olish, izolyatsiya qilish, kontaktda bo‘lganlarni kuzatish, profilaktika chora-tadbirlarini o‘tkazish. Dezinfeksiya, deratizatsiya va dezinseksiya ishlarini o‘tkazish. Infeksiya o‘choqlarini	12	N -4 A-8	6
		zararsizlantirish. Infeksiyaga qarshi dori vositalari va ularni qo‘llash. Observatsiya va karantin ishlarni o‘tkazish.			

8.	Radiatsiyadan shikastlanish va uning ta’rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo‘lgan yordamni ko‘rsatish xususiyatlari.	Xalq xo‘jaligidagi ob’ektlarda radiatsion halokatlar xavfi. Xavf manbai yuqori bo‘lgan ob’ektlar xavfsizligini ta’minlash. Maxsus muhofaza inshootlari, oddiy yashirin joylari haqida tushuncha, muhofaza inshootlarining tuzilishi va tasnifi. Odamlar va hududlarni maxsus ishlovdan o‘tkazish. Radiatsion nurning shikastlovchi omillari.. Radiatsiya nurlaridan zararlanish, ionlovchi nurlarning biologik ta’siri. O‘tkir nur kasalligi tushunchasi, davrlari, belgilari, davolash va parvarishlash. Surunkali nur kasalligi belgilari, davolash. Ommaviy muhofaza vositalari, radiatsiyaga qarshi pana joylar. Ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish, shikastlanganlarga tibbiy yordam ko‘rsatish va davolash uchun qo‘llaniladigan meditsina vositalarini. Dezaktivatsiya va degazatsiya o‘tkazish. Fuqarolar muhofazasi tuzilmalari. Radiatsion zonadan aholini evakuatsiya qilish xususiyatlari. Radiatsiyadan zararlanganlarni qidirib topish, qutqarish, saralash, shoshilinch va shifokorgacha yordam berish. Maxsus gazniqoblar, respirator, niqoblardan foydalanish. Maxsus kiyimlar: kombinezon, maxsus yoping‘ich (plash nakidka), rezina qo‘lqoplar, etiklardan foydalanish. Evakuatsiya qilish va kuzatish. Qisman va to‘liq sanitar ishlov o‘tkazish. Dezaktivatsiya va degazatsiya. AI-2, kimyoviy vositalarga qarshi individual paket, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vositalar (pantotsid, akvosept)dan foydalanish.	6	N -2 A-4	3
		Jami:	**72**	**24\48**	**36**

2. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

3. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ya.Allayorov, L.Tojiboyev “Favqulotda holatlar meditsinasi” Toshkent, Ilm Ziyo nashriyoti, 2012 yil.

2.E.D.Ikramov “O‘zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi.” Toshkent, 2001yil.

3.А.А.Кошелев “Медитсина катастроф.” Москва, 2003 йил.

4. В.М. Рябочкин “Медитсина катастроф.” Москва, 2001йил

5.I.R. Raxmonov “Favqulotda holatlarda jabrlanganlarga birinchi yordam ko‘rsatish” Toshkent, «Fan» nashriyoti, 2005 yil.

6.“Fuqaro muhofazasi asoslari” Maruzalar to‘plami. Toshkent, Fuqaro muhofazasi instituti, 2003 yil.

7.“Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, 2006 yil. 7.“O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash” ro‘znomasi.

8.“O‘zbekiston tibbiyoti” oynomasi.

9.“Sihat-salomatlik” oynomasi.

10.“Fuqaro muhofazasi” oynomasi.

Internet saytlari

1.www.sestra.ru

2.http://www.bmn.com/

3.www.med.uz.

4.www.lex.uz.

5.www.medical.ru.

6.www.minzdrav.uz.

7.www.tma.uz.

8.www.tashpmi.uz.

9.www.ziyonet.uz.

10.www.wikipedia.uz.

11.http://bibliotekar.ru.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

YUQUMLI KASALLIKLAR

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.13**
Ajratilgan auditoriya soat:	**96**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi: R. E. Giyasova

Taqrizchilar:

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi: Nigmatova.D.Q

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**Yuqumli kasalliklar**
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	**Yuqumli kasalliklar** modulini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o‘rganish, taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash. Yuqumli kasalliklarni bir-biridan farqlash, amshiralik tashhisini qo‘yish, davolash, oldini olish va hamshiralik parvarishi bo‘yicha bilimlarni shakllantirishdir.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Yuqumli kasalliklar modulidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish; Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari va aholi o‘rtasida tarqalishini oldini olish; Yuqumli kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davolash usullari va asoratlari, laborator tekshirish usullari, kasallikni oldini olish, o‘choqlarda o‘tkaziladigan chora-tadbirlarni o‘rganadi. Kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish va infeksiya o‘chog‘ida epidemiyaga qarshi o‘tkaziladigan chora- tadbirlarni o‘rganadi. Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishini o‘rganadi.
Bilim	Yuqumli kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarda hamshiralik ishining xususiyatlari; Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi va ish tartibi; Yuqumli kasalliklarning etiologiyasi, epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davosi, laboratoriya tashxisoti va profilaktikasini bilish.
Ko‘nikma	- Bemorlarni ob’ektiv va sub’ektiv tekshirish; - bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig‘ish; - bemorlarni davolash va parvarishi; - tibbiy hujjatlarni to‘ldirish; - kasbiy zararlanishning oldini olish; - gipertermiyada shoshilinch yordam ko‘rsatish; - hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; - o‘latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; - qon ketishda yordam ko‘rsatishni bajarish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya,Farmakalogiya va retseptura Umumiy gigiena va ekologiya,Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari Valeologiya,Hamshiralik ishi,Jamoada hamshiralik ishi,Terapiyada hamshiralik ishi, Pediatriyada hamshiralik ishi, Gerontologiyada hamshiralik ishi, Asab – ruhiy kasalliklar va narkologiyada hamshiralik ishi, Xalq tabobati.
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy

Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘ qitishning tashkiliy	Mustaqil ta’ lim
1.	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.	Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari. Aholi o‘rtasida yuqumli kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari. Yuqumli kasalliklarning o‘ziga xos xususiyatlari, bosqichlari. Yuqumli kasalliklar shifoxonasi bilan tanishish. “Shoshilinch xabarnoma” 058- shaklni to‘ldirish. Yuqumli bo‘limlarning epidemiyaga qarshi sanitariya tartibi. Bemorlarni qabul qilish va tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish. Laborator tekshirish usullari. Infeksiya o‘chog‘ida epidemiyaga qarshi kurashish tadbirlari. Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to‘ldirish. 63 va 112-shakllar bilan ishlash.	6	N-2 A-4	3
2.	Ichak infeksiyalari. Dizenteriya. Salmonellyoz. Botulizm, ovqat toksikoinfeksiya si.	Kasallik haqida tushuncha. Yuqish mexanizmi. Klinik xususiyatlari, asoratlari. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish, infeksiya o‘chog‘ida o‘tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Klinik va epidemiologik anamnez yig‘ish. Bemorlardan bakteriologik va serologik tekshirishlar uchun material yig‘ish.	12	N-4 A-8	6

		Olingan materiallarni laboratoriyaga jo‘natish. Tahlil natijalarini o‘qish. Og‘iz orqali suyuqlik ichirish. Bemorni ovkatlantirish va parvarish qilish. Tozalovchi, sifonli va davolovchi huqnalar qo‘yish.Bezredko usulida zardob yuborish texnikasi. Shoshilinch xabarnoma to‘ldirish. Observatsiya varaqasini yuritish. Infeksiya o‘chog‘ida joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.			
3.	Nafas yo‘llari infeksiyalari. Koronovirus. Gripp. O‘RVI. Meningokokk infeksiyasi	Kasalliklarining etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi. Kasallikning klinik manzarasi, asoratlari, tashxisoti, epidemik va klinik anamnez yig‘ish, laboratoriya usullari, davosi, maxsus profilaktikasi O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Nafas yo‘llari infeksiyalarida bakteriologik tekshirish uchun bemorlardan material olish. Bemor tomog‘idan surtma olish, laboratoriyaga yo‘llanma yozish va yuborish koidasi. Bemorlarni ko‘zdan kechirish, davolash va parvarish qilish. Chin krupda tez tibbiy yordam ko‘rsatish. Bo‘g‘maga qarshi antitoksik zardob yuborish. Burun–halqumdan tekshirish uchun material olish. Gipertermiya va bo‘g‘ilishda shoshilinch yordam ko‘rsatish. Maxsus profilaktika sxemasi - AKDS vaksina, oldini olish choralari. Epidemiyada joriy zararsizlantirish ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.	12	N - 4 A-8	6
4.	**Bolalar infeksiyasi:** Qizamiq. Qizilcha, Suvchechak. Skarlatina. Tepki (epidparotit). Difteriya (bo‘g‘ma), Ko‘kyutal. Parako‘kyutal	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisi. Toshmalar xususiyati. Bemorlarning parvarishi. Maxsus profilaktika sxemasi va oldini olish choralari. Kasallik o‘chog‘ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o‘tkazish. O‘zbekiston Respublikasi hududida qizamiq, suvchechak, skarlatina tepki va meningokokk infeksiyasini oldini olish bo‘yicha amaldagi buyruqlar.	12	N -4 A -8	4

		Suvchechak, qizamiq, epidemik parotit va skarlatina bilan og‘rigan bemorlarni ko‘zdan kechirish. Kasallikning klinik belgilarini o‘rganish. Bemorlarni parvarish qilish. Bemor atrofida, palatalarda ozodalik tartibini saqlash. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora– tadbirlari. Maxsus profilaktikasida QPQ vaksinasini yuborish, infeksiya o‘chog‘ida epidemiyaga qarshi o‘tkaziladigan chora-tadbirlar. Epidemik parotitda issiq quruq bog‘lam qo‘yish. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora–tadbirlari. Meningokokk infeksiyalari laborator tekshiruvga material olish. Talvasaga qarshi dori preparatlari. Infeksiyani oldini olishni, infeksiya o‘chog‘ida o‘tkaziladigan chora- tadbirlar Yuqumli kasalliklar va emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash, ularni qo‘llash, “brokeraj” kilish. Emlash kalendar sxemasi, maxsus profilaktika ishlarini rejalashtirish va o‘tkazish qoidalari.			
5.	Qon orqali o‘tadigan infeksiyalar. Virusli gepatitlar Orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OITS).	Virusli gepatit A, V, S, D, Ye, OITS kasalliklar haqida tushuncha, kelib chiqish sabablari, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisoti, davolash va oldini olish. O‘zbekiston Respublikasida OITSga qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bog‘liqligi. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Bemorlarni ko‘zdan kechirish. Teri qoplamlari, ko‘z sklerasi, til egarchasi, shilliq qavatini aniqlash. Serologik tekshiruvga bemordan qon olish. Laborator tekshiruvlarga yo‘llanmalar yozish va yuborish. Infeksiyaga qarshi chora-tadbirlar o‘tkazish. Parhez stollari. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash. Shoshilinch xabarnoma to‘ldirish qoidalari. Observatsiya varag‘ini yuritish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktika, emlash sxemasi.	12	N - 4 A -8	6

		Infeksiya o‘chog‘ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o‘tkazish. Aholi o‘rtasida sanitariya–maorif ishlarini o‘tkazish. OITS bilan zararlanganlarni dispanserizatsiya qilish. Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. Bemorlardan immunologik tekshiruvga qon olish va laboratoriyaga yuborish. OITS bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora–tadbirlar. OITS bilan zararlanishning oldini olish. Tibbiyot xodimlarining kasbiy zararlanishi.			
6.	Turli yo‘llar bilan yuqadigan infeksiyalar. Brusellyoz, Bezgak.	Kasalliklar haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davolash va oldini olish. Bezgak, brusellyoz kasalligining tarqalish sabablari va epidemik jarayoni. Kasalliklarni klinik belgilari va tashhis usullari. Davolash usullari va vositalari. Bezgak turlari differensial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora- tadbirlar, Kasalliklarning o‘choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya. O‘zbekiston Respublikasi hududida Bezgak va brusellyoz kasalligini oldini olish to‘g‘risida amaldagi buyruklar. Bemordan laborator tekshiruv uchun material olish va tashxisot usullari. Meditsina xodimi o‘zini himoya qilish choralari.Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Laborator tekshirish usullari. Byurne sinamasi. Bemorlardan qalin tomchiga qon olish va surtma tayyorlash. Bezgak xurujida bemorga yordam ko‘rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko‘rsatish. Brusellyozda qonni gemokulturaga va Rayt-Xeddelson reaksiyasiga qon olish.	6	N -2 A -4	5
7.	Tashqi qoplamlar infeksiyalari. Kuydirgi. Qutirish	Kasalliklar haqida tushuncha. Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik belgilari. Tekshirish usullari. Maxsus profilaktikasi. Bemorlarni ko‘zdan kechirish, epidemiologik anamnez yig‘ish, kasallikning asosiy belgilarini o‘rganish. Hayvon tishlaganda jarohatda tozalov	12	N -4	

		ishlovini o‘tkazish. Antirabik vaksina va gammaglobulin yuborish. Kuydirgi kasalligida bemordan analiz uchun material olish, ehtiyot choralarini ko‘rib, laboratoriyaga yuborish. Kasallikdan o‘lgan uy xayvonlarni “utilizatsiya” qilish. Profilaktika chora–tadbirlari. Tashqi qoplamlar kasalliklari o‘choqlaridagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Shaxsiy himoya kiyimlarini qo‘llash qoidasi. Shoshilinch xabarnoma to‘ldirish qoidalari. Observatsiya varag‘ini yuritish.		A -8	6
8.	O‘ta xavfli infeksiyalar. Toun (o‘lat). Gemoragik isitmalar. Vabo	O‘ta xavfli kasalliklari haqida tushuncha, uning turlari. Xar bir kasallikning etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davolash va oldini olish xususiyatlari. O‘lat kasalligining qo‘zg‘atuvchisi haqida ma’lumotlar. O‘latning tarqalishi sabablari va mexanizmi. O‘lat epidemiyalarining aholi o‘rtasida va hayvonlar o‘rtasida tarqalishining o‘zaro bog‘liqligi. O‘lat kasalligida epidemiologik jarayonning namoyon bo‘lishidagi omillarning o‘ziga xosligi. Gemorragik isitma turlari, differensial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora-tadbirlar, O‘zbekiston Respublikasi hududida gemorragik isitmalarni oldini olish bo‘yicha amaldagi buyruqlar. *O‘ta xavfli infeksiyalar* bilan og‘rigan bemorlardan laborator tekshiruvi uchun material olish va laboratoriyaga yuborish. Vabo kasalligida najas va qusiqni bakteriologik tekshiruvga olish, me’dani yuvish va huqna qilish og‘ir suvsizlangan bemorlarga tuzli eritmalarni vena tomiriga yuborish, O‘ta havfli kasalliklar o‘choqlaridagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Shaxsiy himoya kiyimlarini qo‘llash qoidasi. O‘ta havfli kasalliklar qayd etilganda ko‘riladigan chora tadbirlar. Shoshilinch xabarnoma to‘ldirish qoidalari. Observatsiya varag‘ini yuritish.	12	N-4 A -8	2
9.	Parazitar	Gelmintozlarning etiologiyasi,	12	N -4	

	kasalliklar. Protozoy kasalligi, amyobiaz, lyamblioz, toksoplazmoz. Gelmintozlar: askaridoz, enterobioz, exinokokkoz.	epidemiologiyasi. Teniorinxoz, askaridoz, gimenolepidoz, exinokokkoz kasalliklarining klinik belgilari, laborator tekshirish uslullari, davosi va profilaktikasi. Sodda jonivorlar haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Protozoy kasalliklarning etiologiyasi, tarqalish yo'llari. Klinik belgilari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruklari. Bemordan laborator tekshirish uchun material olish (axlat, perianal burmalaridan qirma). Tahlil natijalarini o'qish. Xujjatlarni to'ldirish. Parazitar kasalliklar: askaridoz, teniorinxoz, exinokokkoz bilan og'rigan bemorlar tibbiy bayonidan ko'chirmani yoki masalalar taxlil kilish. Shikoyatlar va epid anamnez yig'ish, hamshiralik jarayonini yuritish: bemor muammolarini aniqlash, ma'lumot to'plash va tahlil qilish.Teniorinxozda najasdan parazit bo'g'imlarining ajaralashi haqida so'rab surishtirishning ahamiyati. Gelmintoz va protozoy kasalliklari profilaktikasida sanitariya maorif ishlarining ahamiyati.		A -8	6
Jami			**96**	**32/ 64**	**41**

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. R.E Giyasova, D.X Dadamuhamedova "Yuqumli kasalliklar va infeksion nazorat" Turon nashriyoti 2022 yil.
2. Ye.I.Musaboyev, A.Q.Bayjanov "Yuqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya". Toshkent, "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006 yil.
3. А.Г.Рахманова, В.К. Пригожина.«Инфекционные болезни". Санкт- Петербург, издателство Питер, 2001 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Э.Гиясова, С.А.Мирзаева." Сестринский уход за патсиентами с инфекционными заболеваниями" Ташкент, "ИлмЗиё",2015 г.
2. A.Zokirxodjayev "Bolalarda yuqumli kasalliklar". Oliy o'quv yurtlari talabalari uchun qo'llanma. Toshkent, 2002 yil
3. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiyev, A.K.Boyjonov, M.K.Yermuxamedova "Yuqumli kasalliklar modulidan amaliy mashgulotlar bo'yicha uslubiy qo'llanma". Samarkand, 2001yil.

Internet saytlari

1. http://www. Microbiology .ru
2. http://immunology.ru
3. http://www.escmid.org/
4. www.med.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

HAMSHIRALIK ISHI TEXNIKASI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.14**
Ajratilgan auditoriya soat:	**144**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat

Salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi: S. A Zuparova

Taqrizchilar: Shahar tez tibbiy yordam klinik shifoxonasi bosh hamshirasi:

N. Xatiashvilli

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat

Salomatligi texnikumi katta o‘qituvchisi: Z. S Yunusdjonova

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	144 soat
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	Hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarni talab darajasida yetkazib berish; Davolash profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar bilan tanishtirib borish; sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda qatnashish; nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o‘zaro muloqot qilish, ularni ob’ektiv va sub’ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko‘chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to‘g‘risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; tashxislash va davolashda hamshiralik parvarishini olib boorish ko‘nikmalarini o‘rgatish; bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash; nazariy va amaliy darslar o‘tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo‘lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo‘lajak hamshiralarga o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib boorish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo‘lgan ko‘rsatkichlarni o‘lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o‘tkazish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar
Bilim	Hamshiralik ishi faninig rivojlanish tarixi; Kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarishi; Bemorlarning funksional holatini baholash usullari; Hamshiralik jarayoni bosqichlari; Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik chora – tadbirlar;

	Tashxislash va davolash usullari; Laborator va instrumental tekshiruv usullari; Hamshiralik ishidagi boshqaruv tushunchasi; terminal davrdagi bemorlarni parvarishlash;
Ko‘nikma	Bemorlarda hamshiralik parvarishini olib boorish usullari; Bemorlarda hayot uchun muhim bo‘lgan ko‘rsatkichlarni o‘lchash va funksional holatini baholash; Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik chora – tadbirlar o‘tkazish; Tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib boorish ko‘nikmalari; Laborator va instrumental tekshiruvlar o‘tkazishda hamshiralik parvarishini olib boorish ko‘nikmalari; Hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borish; terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o‘tkazish; mavzuga oid berilgan amaliy ko‘nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakalogiya va retseptura asoslari Umumiy gigiena va ekologiya Valeologiya Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya Tibbiy psixologiya shaxslararo muloqot
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturining mazmuni

№	**Mavzular nomi**	**Mavzuning qisqacha mazmuni**	**Jami**	**Uqitishning tashkiliy shakli**	**Mustaqil ta’ lim**
1.	Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi	Hamshiralik ishining ta’rifi. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi. Hamshiralik ishi rivojlanishiga xissa qo‘shgan asoschilar. O‘zbekistonda hamshiralik ishining rivojlanishi. O‘zbekistonda F.Naytingeyl medaliga sazovor bo‘lgan hamshiralar. Jahon Sog‘liqni Saqlash tashkiloti, Qizil Yarim Oy tashkilotlari, Halqaro va O‘zbekiston hamshiralar assotsiatsiyasi haqida tushuncha va asosiy vazifalari.	2	1N	
2.	Hamshiralik ishi va salomatlik.	Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish. D. Orem bo‘yicha o‘z-o‘zini parvarish qilish haqida tushuncha. O‘z-o‘zini parvarish qilishda hamshiraning tutgan o‘rni. V.Xenderson bo‘yicha asosiy ehtiyojlar va hamshiralik parvarishi	2	1 N	
3.	O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash va hamshiralik ta’limi tizimidagi islohotlar.	Hamshiralik ta’limini takomillashtirish. Hamshiralik ishi bo‘yicha xalqaro standartlarni tadbiq etish. Informatsion va innovatsion texnologiyalarni tadbiq etish. O‘zbekiston Respublikasining sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar. Hamshiralik ishinin kasbiy standartlar. Oilaviy poliklinikalarda patronaj hamshirasining vazifalari.	2	1N	

4.	Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlar va tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi.	Davolash profilaktika muassasalari (DPM)ning asosiy turlari yo‘nalishlari va hamshiralarning ish faoliyati. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlar. QVP va OP da patronaj olib boorish qoidalari.DPM da yuritiladigan tibbiy hujjatlarni to‘ldirish. Patronaj hamshirasining tibbiy hujjatlari va ularni yuritish.	2 2	1N 1A	 1
5.	Tana biomexanikasi va bemorning xavfsizligini ta’minlash.	Tana biomexanikasi haqida tushuncha. Jismoniy faollikning ahamiyati va yordam ko‘rsatish usullari. Tana vaziyati haqida tushuncha. Asosiy va maxsus tana holatlari. Tana xolatini o‘zgartirmaslik oqibatida yuzaga keladigan o‘zgarishlar. Bemor holatiga ko‘ra transportirovka usullari. Tana holatini o‘zgartirishda bemorga muolaja o‘tkazish haqida tushuncha berish, bemorni asosiy xolatlarda yotqizishda shart-sharoit yaratish va amalga oshirish.Bemor tanasini Fauller, Sims va Trendelburg holatiga keltirish. Bemorni transportirovka (tashish) qilish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemor holatiga mos keladigan transportirovka usulini tanlash va amalga oshirish.	2 2	1N 1A	 1
6.	Bemorning shaxsiy gigienasi.	Tozalikning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Terining tuzilishi va funksiyalari, tana tozaligining mohiyati. Yotoq yaralarning paydo bo‘lish sabablari va ularni oldini olish chora tadbirlari. Yotoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalasi bo‘yicha). Davolanish muhiti haqida tushuncha va uning tarkibiy omillari. Bemorni muolajaga tayyorlash, sharoit yaratish va kerakliji hozlarni tayyorlash. Bemor xolatini inobatga olgan xolda gigienik muolajalarni tanlash va amalga oshirish. Teri tozaligini saqlash uchun butun tanani artish muolajasini bajarish. Teri tozaligini saqlash uchun tanani ma’lum bir qismlarini	2	1N	

		artish muolajasini o‘tkazish. Yotoq yaralarni baholashda (Norton, Breyden va Vaterlou) shkalalaridan to‘g‘ri foydalanish va parvarish qilish. O‘rin bosh oqliklarni tayyorlash. Oqliklar va ichki kiyimni almashtirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari.	6	4A	2
7.	Bemorlarni ovqatlantirishda va fiziologik chiqaruvlarida hamshiralik parvarishi.	Salomatlik va ovqatlanish. Ratsional ovqatlanish haqida tushuncha. Davolovchi shifobaxsh oziqa turlari haqida tushuncha. Fiziologik chiqaruvlarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Siydik va axlat ajralish fiziologiyasi va mexanizmi. Bemorni ovqatlantirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorni ovqatlantirishda kerak bo‘lgan xujjatlarni to‘ldirish (porsionnik va taomnoma). Bemor mustaqil ravishda ovqatlana olmaydigan vaziyatda ko‘rsatiladigan yordam. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda maxsus moslamalar yordamida ovqatni qabul qilishda yordam ko‘rsatish. Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun kerakli moslamalar va ularni ishlatish usullari. Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorga mos keladigan tuvak va siydikdonni qo‘llash, kerakli yordamni ko‘rsatish. Tagliklarni almashtirish. Bemor tagini yuvish.	2 8	1N 4A	2
8.	Bemorlarning funksional holatini baholash.	Salomatlik darajasini baholash haqida tushuncha va baholash maqsadi. Salomatlik darajasini baholashning tayanch ko‘nikmalari. Hayot uchun zarur bo‘lgan ko‘rsatkichlar xaqida tushuncha. Hayot uchun zarur bo‘lgan	2	1 N	

		ko‘rsatkichlarni aniqlash maqsadi va ahamiyati. Umumiy salomatlikni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Umumiy salomatlik darajasini baholash: bo‘yi, vazni, bosh, ko‘krak va qorin aylanasini o‘lchash; bemorning boshdan-oyoq fizikal tekshiruvi. Hayot uchun zarur ko‘rsatkichlarni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Hayot uchun zarur ko‘rsatkichlarni aniqlash va baholash. Tana haroratini o‘lchash, isitma davrlarida bemor parvarishi, tomir urishi, nafas faoliyatini, qon bosimini o‘lchash, suv balansini aniqlash va baholash.	4	2A	1
9.	Teri, limfa, sezish, harakat qilish va skelet tizimini baholash.	Teri, limfa, sezish, xarakat qilish va skelet tizimining tuzilishi va funksiyasi, patologik o‘zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari va o‘zgarishlarda kuzatiladigan asosiy simptomlari. Kundalik hayot tarzidagi va ruxiy o‘zgarishlar. Teri, limfa, sezish, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Teri, limfa, sezgi, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun umumiy ko‘rik o‘tkazish, so‘rab – surishtirish, paypaslash (palpatsiya), eshitish (auskultatsiya), dukillatish (perkussiya) o‘tkazish va kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash, natijalarni yozuvlarda qayd etish.	2 4	1 N 2	 1
10.	Nafas olish tizimini baholash.	Nafas olish a’zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Nafas olish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Kundalik hayotdagi va ruhiy xolatdagi o‘zgarishlar. Nafas olish a’zolari tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Nafas olish funksiyasini baholash uchun so‘rab – surishtirish, ma’lumot yig‘ish, paypaslash, dukillatish va eshitib ko‘rish va kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash, natijalarni yozuvlarda qayd etish.	2 4	1 N 2A	 1

11.	Qon aylanish a’zolari tizimini baholash.	Qon aylanish a’zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Qon aylanish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Kundalik hayotdagi va ruhiy xolatdagi o‘zgarishlar. Elektrokardiografiya. Yurakning o‘tkazuvchanlik tizimi va elektrokardiogramma haqida tushuncha. Elektrodlarni joylashtirish uslubi. Qon aylanish a’zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Puls, arterial bosimni aniqlash va baxolash. Qon aylanish a’zolari tizimini kuzatish. Intervyu, ko‘rik, so‘rab-surishtirish, ma’lumot yig‘ish,paypaslash, dukillatish, eshitish, kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash va yozuvlarda qayd qilish.	2 4	1N 2	 1
12.	Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini baholash.	Ovqat hazm qilish a’zolari anatomiyasi va fiziologiyasi. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimi faoliyati va hazm qilish a’zolari tizimi faoliyati buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Kundalik hayotdagi va ruhiy xolatdagi o‘zgarishlar. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini buzilganda bemorlarni so‘rab – surishtirish, ma’lumot yig‘ish, paypaslash, dukillatish va eshitish. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni baholash. Ko‘rik, auskultatsiya, palpatsiya, perkussiya o‘tkazish. Kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash va xamshiralik yozuvlarda qayd qilish.	2 4	1N 2A	 1
13.	Kirish. Hamshiralik jarayoni va uning ahamiyati.	Hamshiralik jarayonining axamiyati va maqsadi. Hamshiralik jarayoni ta’rifi. Hamshiralik jarayonini yuritishda tayanch	2	1N	

	Hamshiralik jarayonini o‘tkazish usullari.	prinsiplar. Hamshiralik jarayoni bosqichlari. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini o‘tkazish rejasini tuzish. Muammoli masalani muhokama qilish va yozuvlarni qayd qilish uslullari. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish; taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash.	4	2A	1
14.	Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik	Infeksiya haqida tushuncha. Infeksiyaning tarqalish yo‘llari. Kasalxona ichki infeksiyasi haqida tushuncha. Davolash va profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar. Dezinfeksiya haqida tushuncha. Shifoxona ichki infeksiyaga qarshi o‘tkaziladigan chora tadbirlar. Sterilizatsiya haqida tushuncha. Sterilizatsiya usullari va asosiy qoidalari. Kasalxonadagi muolaja xonasida infeksion kasalliklarni oldini olish choralari. Asseptika va antiseptika haqida tushuncha. Bog‘lov ashyolari turlari va zararsizlantirish usullari. Qo‘lni gigienik, kundalik va operatsiyadan oldin Spasokukoskiy Kochergin bo‘yicha qo‘lni yuqumsizlantirish. Himoyalovchi kiyimni qo‘llash va xalat kiyish. Texnika xavfsizlik qoidasiga rioya qilgan xolda dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash. Sterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o‘tkazish. Tibbiy qoldiqlarni yo‘q qilish usullari. Aseptika qoidasiga rioya qilgan xolda sterilash yolar bilan ishlash. Muolaja uchun steril bog‘lov ashyolari va steril stolni tayyorlash. Tibbiy qoldiqlarni yo‘q qilish usullari.	2 8	1 N 4A	 2
15.	Me’da-ichak yo‘llari muammolarida bemorlarga	Tashxislash va davolanishning axamiyati. Tashxislash va davolanishda hamshiraning roli. Qusish turlari va sabablari. Me’da-ichak yo‘llari	2	1 N	

	hamshiralik parvarishi	buzilishlarida kuzatiladigan simptomlar. Me’da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni sun’iy ovqatlantirish usullari. Sun’iy ovqatlantirish uchun ko‘rsatma va moneliklar. Sun’iy ovqatalantirishda kuzatiladigan va yuzaga keladigan asoratlar. Xukna o‘tkazish maqsadi, turlari, xukna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash uchun ko‘rsatma va moneliklar Qusayotgan bemorlarga yordam berish uchun kerakli jihozlarni tayyorlash va bemorga qulay sharoit yaratish. Qusayotgan bemorlarga yordam berish va hamshiralik parvarishi. Me’dani yuvish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘qqilish. Sun’iy ovqatlantirish muolajasini o‘tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Sun’iy ovqatlantirish muolajasini o‘tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rectal va parenteral yo‘l orqali ovqatlantirish. Huqna o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi.	8	4 A	2
16.	Siydik ajralishi muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi	Siydik ajralish mexanizmi va siydik ajralishi funksiyasining buzilishi. Siydik qopini kateterlash maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklar . Siydik ajralishi muammolarida bemorning siydik qopini kateterlash. Siydik qopini katetrlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydik qopini katetrlash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollar va erkaklarga siydikdon tutish.	2 4	1N 2A	 1
17.	Dori moddalarini yuborishda bemorlarga hamshiralik	Dori moddalar bilan davolash haqida tushuncha. Dori moddalarini yuborishda hamshiraning va boshqa mutaxassislarning ma’suliyatlari va huquqlari. Dori moddalarini	2	1 N	

	parvarishi.	yuborish usullari. Dori moddalarini nazorat qilish, tarqatish qoidalari va usullari. Dori moddalarini yuborish maqsadi va usullari. Dori moddalarini qo‘llashda ko‘rsatma va monelliklar. Dori moddalari ta’siri natijasida yuzaga keladigan asosiy va nojo‘yata’sirlar. Ko‘rsatmalar varaqasidan dori moddalarini tanlash va ro‘yxatga olish. Dori moddalarini qabul qilish uchun talabnoma yozish. Dori moddalarini yuborish uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini peroral va sublingval usulda yuborish va hamshiralik parvarishi. Dori moddalarini tashqi qo‘llashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini tashqi qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi: teri ichiga, teri ostiga, mushak orasiga in’eksiya qilish usullari. Antibiotiklarni eritish, ampula va flakonlardan dori moddalarni tortib olish. Insulinni yuborish texnikasi va kerakli dozani tortib olish qoidasi. Moyli eritmalarni qo‘llash hususiyatlari. Dori moddasini tomir ichiga oqim bilan va tomchi usulida yuborish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini tomir ichiga oqim va tomchi usulida yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.	16	8A	2
18.	Ingalyatsiya va ajralmalarni so‘rib olishda bemorga hamshiralik parvarishi. Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari. Girudoterapiya,	Ingalyatsiya va ajralmalarni so‘rib tashlashning maqsadi, ko‘rsatma va monelliklari. Ingalyatsiya va ajralmalarni so‘rish usullari. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning o‘tkazish usullari. Oksigenoterapiya va girudoterapiyani	2 8	1N 4A	2

	oksigenoterapiya.	o‘tkazishga ko‘rsatmalar va monelliklar. Ingalyatsiya va ajralmalarni so‘rish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ingalyatsiya va ajralmalarni so‘rish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Muolajadan keying kuzatuvlarni o‘tkazish va yozuvlarda qayd qilish. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazishda bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish ko‘nikmalari (xantal, isitgich, muzli xaltacha, kompress) va hamshiralik parvarishi. Oksigenoterapiya va girudoterapiya o‘tkazish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Oksigenoterapiya va girudoterapiya o‘tkazish ko‘nikmalari (kislorod berish, zuluk qo‘yish) va hamshiralik parvarishi. Muolajadan keying kuzatuvlarni o‘tkazish va yozuvlarda qayd qilish.			
19.	Laborator va instrumental tekshiruvlarda bemorga hamshiralik parvarishi.	Laborator va instrumental tekshirish maqsadi, ko‘rsatma va monelliklari. Siydik va axlat tekshirish usullari. Me’da va 12-barmoq ichak suyuqligini tekshirish usullari. Surtma olish va balg‘am yig‘ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Surtma olish va balg‘am yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Siydik va axlat yig‘ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydikni (umumiy taxlil uchun, Nechiporenko, Zimniskiy, Addis–Kakovskiy, Amburje usullarida) va axlatni (umumiy taxlil uchun, yashirin qon, gijja tuxumlarini aniqlash)uchun yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Me’da va 12-barmoq ichakdan suyuqlik yig‘ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Me’da va 12-barmoq ichakdan suyuqlik yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Uy sharoitida kerakli taxlillarni to‘g‘ri yig‘ish, o‘z xavfsizligini taminlashda patronaj	2 8	1N 4A	2

		hamshirasining maslaxatlari.			
20.	Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari	Terminal holat haqida tushuncha. Agonal oldi, agonal faza, klinik va biologik o‘lim haqida tushuncha. Polliativ parvarish haqida tushuncha. Xospis parvarish haqida tushuncha. Terminal davrda bemorlarda hamshiralik parvarishining maqsadi. Terminal davrdagi bemorlarni uy sharoitida parvarishlashda patronaj hamshirasining roli va va zifalari. Terminal davrdagi bemorning oilasiga uy sharoitida yordam ko‘rsatishning kerakli ko‘nikmalarini o‘rgatish: bemor tanasi va tana qismlarining gigienasi: og‘iz bo‘shlig‘I gigienasi, ko‘zlar, quloq va burun gigienasi, bosh gigienasini saqlashda ko‘rsatiladigan amaliy yordamni amalga oshirish. Bemorni ovqatlantirishda hamshiralik parvarishi, fiziologik chiqaruvlar, faollik va dam olishda hamshiralik parvarishi. Terminal davrda bemorlarni fizikal tekshirish: arterial bosimni o‘lchash, pulsni sanash, nafas olish tezligini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasini va yurak to‘xtab qolganini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘pka-yurak reanimatsiyasini va o‘pkning sun’iy ventilyatsiyasini o‘tkazish. O‘YuRni o‘tkazishda samarali belgilarni aniqlash. O‘lim belgilarini aniqlash (qorachiqlar kengayishi, qorachiqlarni yorug‘likka reaksiyasini tekshirish, qorachiqlarni xiralanishi, “mushuk ko‘zi” simptomi). Murda bilan ishlash qoidalari. Murdani saranjomlashda hamshiraning vazifalari.	2 4	1 N 2 A	 1
		Jami:	144	40 N 104A	36

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1.Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.

2. Tolkachyova O.V., Zinkovskaya I.V. «Osnovы sestrinskogo dela». Toshkent, CHo‘lpon nashriyoti, 2012 yil.

H.I.SHukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010y

3. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O‘zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.

4.D.M.Sabirov, A.Z.Gazizov “SHoshilinch holatlar” Farg‘ona, “Farg‘ona nashriyoti”, 2005 yil.

5. Ахмедов Ш.А.«Анатомия и физиология с патологическими основами». Тошкент, Тасвир нашриёти, 2009 год

6.Ziyamutdinova G.X., Axmedov SH.A.«Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.

7.Учебная программа и руководство по преподаванию. (Разделы 9-13),Часть3,Ташкент, 2008 год.

8.Hamshiralik ishi ta’limini takomillashtirish markazi “Hamshiralik ishi asoslari” fanidan o‘quv qo‘llanmalari. 1-2 boblar. 2007 yil.

9.S.T.Tursunov, T.S.Nodirov Sog‘lom turmush tarzi, Toshkent, 2006y

10.Мухина С.А., Тарновская И.И. «Основы сестринского дела». Москва, 2005 год.

11.Обуховес Т.П., Склярова Т.А., Чернова О.В. «Основы сестринского ухода». Москва, 2005 год.

12.Бюллетень - «Ассосиасий и общественных объединений медисинских сестер в странах Сентрально-Азиатского региона» Ташкент, 2003 год.

13.«Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.

Internet saytlari:

www.med.uz.	www.tashpmi.uz.
www.lex.uz.	www.ziyonet.uz.
www.medical.ru.	www.wikipedia.uz.
www.minzdrav.uz	http://bibliotekar.ru.
www.tma.uz.	

.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA PROFESSIONAL TA’LIM DARAJASI

50910205- “Funktsional diagnostika ishi” mutaxassisligi

Klinik patalogiya va birinchi tibbiy yordam

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Funktsional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.15**
Ajratilgan auditoriya soat:	**144**

Toshkent 2023 yil

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchi: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi - G.G.Yuldasheva

Taqrizchi: TTA, 1-son ichki kasalliklar propedevtikasi, nefrologiya va gemodializ kafedrasi mudiri, t.f.d, dotsent X.T. Miraxmedova

1.O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam
Ajratilgan Soat	144
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	- Klinik patologiya asosiy xususiyatlarini, sub’ektiv, ob’ektiv, instrumental va laborator tekshirish usullarini, shifokorgacha bo‘lgan shoshilinch yordam choralarini, terapevtik kasalliklarda hamshiralik parvarishini, kasalliklarning oldini olish choralarini, sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilishni o‘rganish
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	- tekshirish usullari haqida; - hamshiralik parvarishi haqida; - shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatish haqida.
Bilim	-Klinik patologi faninig rivojlanish tarixi. -bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi. -muddatiga yetib va chala tug‘ilgan chaqaloqlarni parvarish kilish xususiyatlari. -oilaviy poliklinika, QVP va stasionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari. -bolalarni ovqatlantirish. -bolalik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi**.**
Ko‘nikma	-ambulator karta va kasallik tarixining pasport qismini to‘ldirishni; -bemorning shikoyatini so‘rab-surishtirishni, bemorning shikoyati hamda tashqi ko‘rinishi asosida holatini baholashni; -bemorni palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya qilish orqali me’yoriy va patologiyadagi o‘zgarishlarini aniqlashni; - tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasini; -rentgenologik, endoskopik va ultratovush diagnostikasiga bemorni tayyorlashni; -EKG tekshiruviga bemor va apparatni tayyorlashni; -barmoqdan va venadan qon olish texnikasini; -umumiy siydik tahlili, Zimnitskiy, Nechiporenko sinamalariga siydik yig‘ishni; - faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish; - bemorlarga birinchi yordam ko‘rsatish qoidalarini -Qusayotgan bemorga yordam ko‘rsatishni, zaharli moddalar bilan zaharlanganda me’dani reflektor yoki zond orqali yuvish texnikasini o‘zlashtirish; -Epileptik va isterik tutqanoqlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; -Qoqshol va quturish profilaktikasi; -Arterial bosimni o‘lchash) va o‘lim belgilarini aniqlash. -Terminal holat xaqida tushunchaga ega bo‘lgan holda, fantomda elementar yurak-o‘pkareanimatsiyasini o‘tkazish
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Terapiyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimasiya asoslari - Hamshiralik ishi asoslari - Jamoada hamshiralik ishi

	- Qariyalarda parvarish xususiyatlari - Nutrisiologiya diyetologiya asoslari bilan - Tibbiy reabitatsiya
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, muammoli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O’ qitishning tashkiliy	Mustaqil ta’ lim
1	Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam haqida tushuncha	«Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam» fanining mazmuni, maqsadi, kadrlar tayyorlashdagi vazifalari. Kasalliklarning tasnifi. Tashqi muhitning odam organizmiga ko‘rsatadigan ta’siri va buning natijasida kelib chiqadigan patologik jarayonlarning asosiy turlari. Patologik jarayon turlari: fizik va kimyoviy ta’sir, distrofiya, atrofiya, yallig‘lanish, ekzo va endogen zaharlanish, gipoksiya, shok, koma. Patologiyaning belgilari, asoratlari organizmning umumiy faoliyatiga ta’siri. O‘quvchilarga O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to‘g‘risida ma’lumot berish.	10	6N 4A	1
2.	Bemorlarni tekshirish va birinchi tibbiy yordam berish qoidalari	Bemorlarni sub’ektiv, ob’ektiv va qo‘shimcha tekshirish. Bemor va baxtsiz hodisalardan shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam berish qoidalari. Birinchi tibbiy yordamni tashkil qilish bo‘yicha Sog‘likni saqlash vazirligi tomonidan chiqarilgan buyruq va farmonlar. Bemorlarning shikoyatlari asosida anamnez yig‘ish, ko‘zdan kechirish, bemorni paypaslab ko‘rish, perkussiya va auskultatsiya usullari. Qon, siydik, najas tekshiruvlarining normasi va patologiyasini tahlil qilish.	10	4 N 6A	2

3.	Nafas olish tizimi a’zolarining klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Nafas olish tizimining o‘ziga xos anatomik tuzilishi va vazifalari. Nafas a’zolarining kasalliklari: o‘tkir va surunkali bronxit, zotiljam. Ko‘krak qafasining yopiq va ochiq shikastlanishi, sababi, kutiladigan asoratlari: pnevmotoraks, gemotoraks. O‘pka jarohatida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Bronxial astma haqida tushuncha. Astmatik statusda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish.	10	4 N 6A	2
4.	Yurak va qon-tomir tizimi a’zolarining klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Yurak va qon aylanish tizimining vazifalari va asosiy kasalliklari. Yurak va qon aylanishini tizimi a’zolarining o‘tkir va surunkali yetishmovchiligi sabablari.O‘quvchilarga O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to‘g‘risida ma’lumot berish.	10	4 N 6 A	8
5.	Hazm sistemasi a’zolarining klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Hazm sistemasi a’zolari kasalliklari, sabablari. O‘tkir va surunkali me’da va ichak kasalliklari.Me’da-ichak kasalliklari bilan shikoyat qilib kelgan bemorlarni so‘rab-surishtirish, axvoliga to‘g‘ri baho berib, birinchi yordam va tekshirish usullariga to‘g‘ri yo‘naltirish. Qusayotgan bemorga yordam ko‘rsatishni, zaharli moddalar bilan zaharlanganda me’dani reflektor yoki zond orqali yuvish texnikasini o‘zlashtirish.	10	4N 6 A	2
6.	Siydik ajratish a’zolarining klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Buyrak-tosh kasalligining rivojlanishida ekologiya va geografik tarkibning ahamiyati. Ko‘p uchraydigan siydik ajratish a’zolari kasalliklari. Buyrak huruji va o‘tkir siydik tutilishida shoshilinch va birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish tamoyillari. Bemorlarni so‘rab-surishtirish va ob’ektiv tekshirib, ahvoliga baho berish. Siydikni umumiy taxlilga, Nechiporenko, Addis-Kakovskiy va Zimniskiy sinamalariga yig‘ish, sutkalik diurezni aniqlash. Ayol va erkaklarda kateter qo‘yish texnikasini o‘zlashtirish.	10	6 N 4A	1
7.	Asab va ruhiy kasalliklarda uchraydigan shoshilinch holatlarda birinchi tibbiy yordam	Markaziy nerv sistemasi kasalliklari. Bemorda kuzatiladigan ruhiy o‘zgarishlar: epileptik va isterik tutqanoqlar. Gipertonik kriz va insult holatlarida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish.	10	6 N 4A	1
8.	Asab va ruhiy kasalliklarda uchraydigan shoshilinch	Zaharli moddalar va alkogolning miyaga ta’siri. Gipertonik kriz va insult holatlarida birinchi tibbiy yordam. Epileptik va isterik tutqanoqlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘quvchilarga O‘zbekiston	10	6 N	

	holatlarda birinchi tibbiy yordam	Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to‘g‘risida ma’lumot berish.		4 A	1
9.	Ko‘z, quloq, tomoq va burun kasalliklari va shikastlarida birinchi tibbiy yordam	Ko‘z, quloq, tomoq va burun a’zolarining o‘ziga xos anatomik tuzilishi, vazifasi. Kasallik va shikastlarida birinchi tibbiy yordam. Ko‘z, quloq, tomoq va burun yo‘llariga yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish usullari. Ko‘z yo‘llariga yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish usullari. Ko‘z shikastlanganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni o‘rgatish.	10	6 N 4 A	1
10.	Ko‘z, quloq, tomoq va burun kasalliklari va shikastlarida birinchi tibbiy yordam	Quloq, tomoq va burun yo‘llariga yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish usullari. Bakterialogik tekshirish uchun surtma olishni o‘rgatish. Quloqqa yot jism yoki hasharot kirib ketganda birinchi yordam ko‘rsatishni o‘rgatish. Quloqdan qon ketganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni o‘rgatish. Quloqqa dori tomizishni o‘rgatish. Burun yo‘llariga yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish usullari. Burundan qon ketganda qon to‘xtatish usullarini o‘zlashtirish. Burun shikastlanganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni o‘rgatish.	10	10 A	5
11.	Qon ketish va jarohatlarda birinchi yordam ko‘rsatish.	Tashqi muhit ta’sirida kelib chiqadigan patologik holatlar: qon ketish, ichki va yashirin qon ketish sabablari, klinik belgilari. Jarohat turlari belgilari, asoratlari va bitish bosqichlari. Qoqshol va quturish profilaktikasi	10	6 N 4 A	4
12.	Qon ketish va jarohatlarda birinchi yordam ko‘rsatish.	Tashqi muhit ta’sirida kelib chiqadigan patologik holatlar: qon ketish, ichki va yashirin qon ketish sabablari, klinik belgilari. Jarohat turlari belgilari, asoratlari va bitish bosqichlari. Qoqshol va quturish profilaktikasi. O‘quvchilarga O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to‘g‘risida ma’lumot berish.	8	4N 4A	5

13.	Yopiq va termik shikastlar klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Yopiq shikastlarning turlari: lat yeyish, muskullarning yirtilishi, paylarning cho‘zilishi, chiqiq va siniqlarda birinchi tibbiy yordam, immoblizatsiya usullari. Travmatik toksikoz haqida tushuncha. Travmatik shok, bosqichlari, klinik belgilari. Fizikaviy omillar ta’siri natijasida kelib chiqadigan shikastlar: kuyish, kuyish darajalari, kuyish kasalligi haqida tushuncha. Sovuq olish, oftob urishi, issiq elitishi, sabablari, davrlari, birinchi yordam ko‘rsatish. Ochiq va yopiq shikastlarda og‘riqsizlantirish, immobilizatsiya va transportirovka qilish. Qon ketish turiga jarohat turiga qarab birinchi yordam ko‘rsatish hamda birlamchi xirurgik ishlov berish	6	4 N 2 A	4
14.	O‘tkir zaharlanish va dori kasalliklarida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish**.**	O‘tkir zaharlanish sabablari, turlari, klinik belgilari va birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. Dori moddalaridan zaharlanish. Anafilaktik shok hamda komatoz holat ko‘rinishlari. Oziq-ovqatlardan, zaharli o‘simliklardan, kimyoviy moddalardan zaharlanish belgilari, shoshilinch yordam. Antidotterapiya haqida tushuncha berish. Kislota va ishqordan zaharlanganda har xil sharoitlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish.	10	N 6 4 A	4
15.	Terminal holat va reanimatsiya haqida tushuncha	Reanimatsiya va reanimatsion yordam xaqida tushuncha. Terminal holat haqida tushuncha, sabablari, fazalari. Klinik va biologik o‘lim belgilari. Baxtsiz hodisalarda o‘zini yo‘qotib qo‘ymasdan qo‘l ostida bor asbob-anjomlardan foydalangan holda bemorlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. Suvga, cho‘kish, bo‘g‘ilish va osilishda birinchi yordam ko‘rsatish. Elektrotravma va yashin urganda birinchi yordam ko‘rsatish. Tiriklik (uyqu arteriyasida pulsni aniqlash, nafasni aniqlash, ko‘z qorachig‘ining yorug‘likka reaksiyasini bilish, yurakni eshitib ko‘rish, Arterial bosimni o‘lchash) va o‘lim belgilarini aniqlash. Terminal holat xaqida tushunchaga ega bo‘lgan holda, fantomda elementar yurak-o‘pkareanimatsiyasini o‘tkazish. O‘quvchilarga O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to‘g‘risida ma’lumot berish.	10	N 6 4A	6
		Jami:	**144**		**36**

Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

1. G.R.Rahimov, O‘.B.Ochilov, K.M.Mirjonov «Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam». Toshkent,«Ilm Ziyo», 2007.
2. A.J.Hamroyev, A.B.Alimov «Xirurgiya va reanimatsiya asoslari». Toshkent, «Zar qalam», 2005.
3. O.Haydarov, Sh.X.Ermatov «Ichki kasalliklar». Toshkent, «Zar qalam», 2005
4. Ya.Allayorov, L.Tojiboyev “Favkulotda holatlar meditsinasi” Toshkent «Ilm Ziyo» nashriyoti 2012 yil.
5. Y.Arslonov, T.Nazarov, A.Bobomurodov «Ichki kasalliklar». Toshkent, «Ilm Ziyo», 2014.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. N.Axmedov, Z.Sodiqova «Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, 2004.
2. M.S.Yusupova, F.S.Yuldasheva «Ko‘z kasalliklari».Toshkent, «Cho‘lpon», 2004.
3. M.S.Yusupova, G.Yu.Nazarova «Quloq,tomoq va burun kasalliklari». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino», 2012.
4. Q.S.Inomov «Hamshiralik ishi asoslari» Toshkent, «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi», 2007.
5. X.Q.Shodmonov, X.Sh.Eshmurodov «Asab va ruhiy kasalliklar». Toshkent, «O‘qituvchi», 2014.

Internet saytlari

www. med.uz
http://meddeks.ru.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

50910205 - Funksional diagnostika ishi

kasbi uchun

ISHLAB CHIQARISH AMALIYOTIDAN

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikasiyalar nomi:	**Funksional diagnostika va tibbiy laboratoriya ishi mutaxassisi**
O‘quv rejadagi tarti braqami:	**3.16**
Ajratilgan soat:	**1032**

Toshkent - 2023

1. Professional ta'limni rivojlantirish instituti tomonidan Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan **ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.**

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**.

Tuzuvchilar:

R.F.Vagapov — Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ishlab chiqarish ta’limi bo‘yicha direktor o‘rinosari

T.I Anarbayev — Guliston Abu Ali ibn Sino nomidagi Jjamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi bosh o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Sh.T.Iskandarov — Sirdaryo viloyati bolalar ko‘ptarmoqli tibbiyot markazi bosh vrachi tibbiyot fanlari nomzodi

S.S.Xudayberdiyev — Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markaz Sirdaryo viloyati filiali direktori oliy toifali vrach

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Ishlab chiqarish amaliyoti
Ajratilgan soat	**1032soat**
Mavzular soni	**15**
Dasturning maqsadi	Ishlab chiqarish amaliyot shahar, tuman, viloyat Davolash profilaktika muassasalarida o‘tkaziladi. Malakaviy amaliyot bo‘lajak mutaxassisning mutaxassislik mahoratini oshirishga, mehnatga ongli munosabat ko‘rsatishga, mehnat intizomiga rioya qilishga, jamoada o‘zini tuta bilishi, do‘stona hamkorlikda ishlashga o‘rgatadi. Ishlab chiqarish amaliyotni o‘tkazishni aniq tashkil qilish, to‘g‘ri uslubiy rahbarlik va doimiy nazorat o‘quvchilarning amaliy tayyorgarligini yuqori pog‘onaga ko‘taruvchi shartlardan biridir. O‘quvchilarning amaliy o‘qitish sifati ko‘p jihatdan amaliyot o‘tkaziladigan bazalarning to‘g‘ri tanlanishiga bog‘liqdir. Dastur o‘z tuzilishiga ko‘ra amaliy ta’limning barcha turlarini o‘zida mujassamlashtirib, o‘quvchilarda mutaxassislik ko‘nikmalari va mahoratini shakllantirishni bir tizimga birlashtirish imkonini beradi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Inson xayoti faoliyatining turli yoshlar davrlarida asosiy qonuniyatlari, odam organizmidagi fiziologik va patologik jarayonlar to‘g‘risida bilimlarga ega bo‘ladi. Infeksion havfsizlikni ta’minlash (sanitar-gigiyenik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish) haqida tushunchaga ega bo‘ladilar; Funksional diagnostika ishi faoliyati doirasida profilaktik va davolashdiagnostik muolajalarni o‘z vaqtida va sifatli amalga oshira oladi. Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish bilimiga ega bo‘ladi. Yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta’minlaydi va o‘rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita oladi. Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda laboratoriya jixozlari va xom ashyolaridan foydalana oladilar.
Bilim	–Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta’siri. –Spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. –Viruslarga umumiy xarakteristika. –Bakteriofaglar, tibbiyotda fo‘g‘ni qo‘llanishi. – Laboratoriya turlari va ularni tuzilishi. – Texnika xavfsizligi qoidalari. – Kislota va ishqordan kuyganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. – Laboratoriyadagi shisha idishlar turlari. – Suyuqliklar zichligini aniqlovchi asboblar turlari. – Zamonaviy laboratoriya texnikalari haqida tushuncha; – Tashqi muhit omillarining inson sog‘ligiga ta’siri. – Ekologik muvozanat buzilishining atmosfera havosiga ta’siri. – Tuproqning tuzilishini, tuproqning sanitariya–gigienik va epidemiologic ahamiyati. – Chiqindi turlari, tarkibi ularning to‘planish me’yori. – Oqava suvlar va suv havzalarini sanitariya jihatidan muhofaza qilish. – Suvning sanitar–gigienik, fiziologik, epidemiologik ahamiyati. – Ichimlik suvining sifatiga qo‘yiladigan sanitariya–gigenik talablar; – Turarjoylarning sanitariya va gigienik ahamiyati; – Qishloq aholisi uchun turar joylarni loyihalash. – Shahar qurilishiga qo‘yiladigan sanitariya–gigieni ktalablarni. – Bolalar va o‘smirlar organizmining jismoniy, jinsiy va aqliy rivojlanishiga sanitariya-gigienik baho berish. – Bolalar va o‘smirlar muassasalariga sanitariya-gigienik baho berish. – Oziq-ovqat mahsulotlaridan laboratoriyada tekshirish uchun sinama olish.

	– Hayvon va o‘simlik mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish. – Mehnatni muhofaza qilish bo‘yicha gigienik qonunlar. – Aqliy va jismoniy mexnatga sanitariya-gigienik baho berish. – Davolash profilaktika muassasalariga qo‘yiladigan gigienik talablar. – Terini tuzilishi, funksiyasi, teri gigienasi. – Uyqu, kiyim-bosh gigienasi; – Poyafzal tanlash, poyafzal gigienasi; – Inson salomatligini saqlashda shaxsiy gigienaning roli. – Qizlar gigienasi. Chiniqish turlari va usullarini (quyoshvannasi, havovannasi, suvli muolajalar va jismoniy tarbiya). – Buyruqlari; – Tibbiy laborantning kasbiy tavsifini. – Siydikning me’yoriy ko‘rsatkichlari. – Siydik tarkibini o‘zgarish sabablari. – Buyrakni funksional holatini tekshirishning ahamiyatini. – Me’da–ichak kasalliklarini klinik tekshirish usullari. - Me’yoriy najasning tarkibi. – Gelmentozlarni. – Qonning vazifasi va uning tarkibi. – Gemopoez. – Qon hujayralarining morfologiyasi; – Shakliy elementlarning fiziologik ahamiyati; – Qonning me’yoriy ko‘rsatkichlari; – Qon guruhi va rezus–faktor; – Davolash profilaktika muassasalari va ularda yuritiladigan tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishni, – Aseptika va antiseptika asoslari; Sterilizatsiya usullarini. –Tibbiyotda etika va deontologiya tamoyillari. –Orqa miya suyuqligini olish va kasalliklarda o‘zgarish sabablari; –Orqa miya suyuqligini laboratoriyada tekshirishning diagnostik ahamiyatini. –Seroz bo‘shliqlarida suyuqliklarning paydo bo‘lish sabablari va ularning tasnifi; –Ekssudat va transsudatning farqi va uning sababini. –Balg‘amning hosil bo‘lishi va uning tarkibi. –Turli kasalliklarida balg‘amning ko‘rinishi. –Oqsillarning biologik ahamiyati, xossalari va klassifikatsiyasi. –Oddiy va murakkab oqsillar, ularning almashinuv patologiyasi. –Fermentlarga umumiy xarakteristika, biologik ahamiyati va klassifikatsiyasi. –Vitaminlarning umumiy xarakteristikasi va klassifikatsiyasi. –Energiya va moddalar almashinuvi haqida umumiy xarakteristikasi. –Gormonlarga xarakteristika va ularning vakillari. –Uglevodlarni umumiy xarakteristikasi va klassifikatsiyasi. –Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha. –Gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari. –Hujayraninig tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati. –Hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari. – tibbiyot radiologiya sifanining tarixi va rivojlanishi; – B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishi; – A.Bekkerel, PerKyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishi; – O‘zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishi;

	– tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalari; – rentgen nurlarining biologik ta’siri; – rentgen nurlari bilan tekshirish usullari; – rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishi; – rentgenoskopiya o‘tkazish; – rentgenografiya o‘tkazish; – nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullari; – flyuorografiya o‘tkazish; rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullari; – radionuklid tekshirish usullari; – hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullari; – siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini. – ultratovushning fizikaviy hususiyatlari; – ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklari; – doplerografiya o‘tkazishni – angiografik tekshirish usullari; – angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklar; – angiografiya o‘tkazishda qo‘llaniladigan kontrast moddalar; – angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. – magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va mon’eliklar; – MRT tekshiris husullari, ularning ahamiyatini. –kasallanish kelib chiqish sabablari va oldini olish chora- tadbirlari; –kasbiy xastaliklar va kasbiy zaharlanishlarni tekshirish tartibi; –ishlab chiqarish zaharlarining tasnifi; –zaharlarning organizmga tushish yo‘llari, ajralib chiqishi va organizmga ta’siri; ishlab chiqarishdagi shikastlanishlarning turlari, kelib chiqish sabablari;
Ko‘nikma	–bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jixozlari bilan ishlash; –mikrob kulturasidan surtma tayyorlash, fiksatsiya qilish; –surtma preparatni oddiy usullarda bo‘yash; –mikroskop bilan ishlash; –zararli materiallarni zararsizlantirish; –qo‘l va ish joyini dezinfeksiya qilish; –sterilizatsiya asboblarida ishlash; –1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; –sofkulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; –dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o‘qish; – laboratoriyadagi shisha idishlari bilan ishlash; – suyuqliklar zichlingini urometr asbobida aniqlash; – fotoelektrokalorimetrda (FEK) ishlash; – sentrifugada ishlash; – quritish shkafida ishlash; – bilirubinometrda ishlash; – glyukozometrda ishlash; – gemoglobinometrda ishlash; – eritrogemometrda ishlash; – mikroskopturlari va ular bilan ishlash; – tarozi turlari va ular bilan ishlash; –gematologik analizatorda ishlash – isitgich va elektr asboblari, kislotalar, ishqorlar, osonalangaoluvchi moddalar; – o‘quv xonasining mikro iqlimini (havo haroratini, xona havosining namligi, havo harakati tezligi va atmosfera bosimini) aniqlash;

	– havoni ifloslantiruvchi manbalarni sanitariya va gigienik jihatidan tekshirish va dalolatnoma to‘ldirish; – ochiq suv havzasi va manbalarini sanitariya-gigienik tekshirish; – turarjoylarni sanitariya-gigienik jihatidan tekshirish kartasini to‘ldirish; – bolalar bog‘chalarini sanitariya-gigienik jihatdan nazorat qilish; – sinfxonalari mikroiqlimi, kundalik rejimi va dars jadvalini tahlil qilish; – maktab umumiy ovqatlanish muassasining sanitariya-gigienik jihatidan tekshirish; – oziq-ovqat mahsulotlarini fizik va kimyoviy tekshirish; – korxona havosini sanitariya-gigienik baholash uchun havodan sinama olish; – havo tarkibidagi zararli gazlarni tekshirish; – shovqinni aniqlash; kasalxona ichki infeksiyalarini tarqalishini oldini olish. – Sog‘liqni saqlash vazirligining buyrug‘iga asosan dezinfeksiyalovchi eritmalar tayyorlashni. – Sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; – Dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o‘qish. – Klinik tashxis laboratoriyasidagi laborantning ish joyini jihozlash. – Texnika xavfsizligi qoidalari. – Tekshirish uchun siydik qabul qilish, fizik va kimyoviy xossalarini tekshirish. – Siydik tarkibidagi shakliy elementlarni tekshirish. – Siydikni mikroskopik tekshirish. – Me’da suyuqligini klinik tekshirish. – Najasni klinik tekshirishni. – Barmoqdan qon olish; – Qondan surtma tayyorlash va bo‘yash. – Trombotsit, retikulotsitga qon olishva sanash. – Gemotokrit hajmini hisoblash. – Qonni ivish vaqtini aniqlash. – Qon guruhini aniqlash. – Rezus–faktorni aniqlash. Bemorni laborator va instrumental tekshiruvlarga psixologik va maxsus tayyorlash. – orqa miya suyuqligini klinik tekshirish; –seroz bo‘shliqlaridan olingan suyuqlikning fizik–kimyoviy xossalarini tekshirish; – seroz bo‘shliqlaridan olingan suyuqlikni mikroskopik tekshirish uchun –surtma tayyorlash va bo‘yashni. –balg‘am yig‘ish, fizikaviy xususiyatlarini tekshirish; – balg‘amni mikroskopik tekshirishga tayyorlashni. – qon zardobini ajratib olish; –qon zardobidagi oqsil miqdorining tekshirish usullarini qo‘llash; –mochevina va kreatininning aniqlash usullarini qo‘llash; –qon zardobida bilirubinni aniqlash; –qon zardobida siydik kislotani aniqlash; –siydikda oqsil miqdorini aniqlash; –qon zardobi va siydikda amilaza aktivligini aniqlash; –alat va asat fermentlarning aktivligini aniqlash; –qon zardobidagi ishqoriy fosfataza faolligini aniqlashni. –vitaminlarga xos rangli sifat reaksiya o‘tkazish; –qon zardobida vitaminlar miqdorini aniqlash; –qon zardobida gormonlarni aniqlash usullarini (ifa) qo‘llash; –qondagi glyukoza miqdorini aniqlash usullari; –siydikda glyukoza miqdorini aniklash;

	– laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; – preparat tayyorlash bosqichlari; – rnk va dnk ni aniqlash; – lipidlarni sudan iii bo‘yog‘i bilan bo‘yash; – turli hujayralarning yadrosini, kiritma yoki mahsus tuzilmalarini mikroskopda ko‘rish; – hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog‘ay preparatida) mikroskopda ko‘rish; – turli epiteliyni mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; – qonning shaklli elementlari eritrotsitlar, leykotsitlar, trombotsitlar tuzilishini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; perianal burmalaridan qirma olish; – rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish; – bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni va o‘tkazish; – me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazish; – bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlar va ularni oldini olish; – bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasi; – bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazish; – bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlash; – bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlash; – bemorlarni kompyuter tomografiyasi tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazish; – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash. – Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash. – Bemorlarni qalqonsimon bez va ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash. – Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash. – Rentgen xonasining tuzilishi va jihozlanishi. – Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazishga tayyorlash; – Bemorlarni limfografiya o‘tkazishga tayyorlash. – Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlash; Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Laboratoriya ishi texnikasi Klinik laboratoriya tekshirish usullari Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari Gigiyena va sanitariya gigiyena tekshirish usullari Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari Gistologiya va gistologik tekshirish usullari Hamshiralik ishi asoslari Ichki kasalliklar asoslari va birinchi tibbiy yordam Bolalar kasalliklar asoslari va birinchi tibbiy yordam Xirurgiya va reanimasiya asoslari Reproduktiv salomatlik Diyetologiya Tibbiyot radiologiyasi asoslari Fizioterapiya va reabilitasiya asoslari
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriybaholashtartibigaasoslanib
O‘quvchilarning	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, amaliy topshiriq. Joriy va yakuniy

bilim va ko‘nikmalarini baholash	nazorat.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
II- semestr – 144 soat					
1	Laboratoriya turlari va ularda ishlash.	Texnika xavfsizligi qoidalari. Kislota va ishqordan kuyganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. Laboratoriya shisha va chinni idishlar bilan ishlash. Urometr bilan ishlash. Mikroskopni ishga tayyorlash va ishlash. Tarozini ishga tayyorlash va ishlash. Laboratoriya texnikalari bilan ishlash. Gematologik, biokimyoviy analizatorlarda ishlash.	72	A	36
2	Sanitariya-gigiena laboratoriyasida ishlash	Havo haroratini aniqlashda ishlatiladigan termometrlarda ishlash. Havo namligini, harakat tezligini,bosimini aniqlash. Tuproqni, oqava suvlarini bakteriologik, gelmentologik va kimyoviy tekshirish. Gigienik jihatidan nazorat qilish va ma’lumotnoma to‘ldirish. Suvning fizikaviy, kimyoviy tarkibini tekshirish.Suvni bakteriologik tekshirish Turar joylarni tabiiy va su’niy yoritilganligini tekshirish. Bolalar va o‘smirlar muassasalariga qo‘yiladigan sanitariya-gigienik talablar. Maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy rivojlanishini nazorat qilish. Go‘sht va go‘sht mahsulotlaridan, baliqlardan sinama olish organaleptik, fizikaviy va kimyoviy tekshirish. Sut va sut mahsulotlaridan sinama olish, organoleptik,yog‘ini va kislotasini aniqlash. Mol yog‘idan sinama olish fizik- kimyoviy tekshirish. Undan, nondan sinama olish fizik- kimyoviy tekshirish Tuzlangan karamni sanitariya-gigienik tekshirish. Konservalarni sanitariya-gigienik tekshirish.	72	A	36

		Spirtsiz sanitariya-gigienik tekshirish. Tayyor taomlarni sanitariya-gigienik tekshirish. Vitaminlari miqdoriga baho berish; oshxonani sanitariya-gigienik jihatdan tekshiruv xaritasini to‘ldirish, ma’lumotnoma yozish. Shovqinni, ishlab chiqarish korxonalari havosining tarkibini, gazlar kontsentratsiyasini tekshirish.			
	Jami:		**144**	**A**	**72**
		III- semestr - 168 soat			
3	Klinik tashxis laboratoriyasida ishlash	Dezinfektsiyalovchi eritmalar tayyorlash, ish joyini, biomateriallarni zararsizlantirish. Siydikning fizik va kimyoviy xossalarini tekshirish. Buyrakning ish faoliyatini tekshirish.Siydik cho‘kmalarini mikroskop ostida tekshirish. Me’da shirasini fizik–kimyoviy tekshirish,mikroskopda tekshirishga tayyorlash Najasni fizik va kimyoviy xossalarini tekshirish. Najasni mikroskopik tekshirishga tayyorlash, gijja tuxumlarini topish. Barmoqdan qon olish texnikasi. Qonning umumiy va qo‘shimcha tahlillarga tahlilga tekshirish. Qondan surtma tayyorlash, fiksatsiya qilish va bo‘yash. Qon guruhi va rezus–faktorni aniqlash. Orqa miya suyuqligining fizik- kimyoviy xossalarini tekshirish, preparat tayyorlash. Seroz suyuqligining fizikaviy va kimyoviy xossalarini tekshirish, surtma tayyorlash va bo‘yash. Balg‘amni fizikaviy xususiyatlarini tekshirish. Balg‘amdan preparat tayyorlash. Teri kasalliklarida keltirilgan biomaterialdan preparat tayyorlash. Qin ajratmasi va urug‘ suyuqligini tekshirish uchun nativ, surtma preparat tayyorlash, fiksatsiya qilish, bo‘yash usullari.	68	A	42
4	Biokimyo laboratoriyasida ishlash	Qon zardobida oqsil,gemoglobin, bilirubin, mochevina, kreatinin va siydik kislotani aniqlash. Siydikda oqsil miqdorini aniqlash. Qon zardobida va siydikda amilaza aktivligini aniqlash. Qon zardobida aminotransferaza (AlAT - alaninaminotransferaza, AsAT - aspartataminotrasferaza) fermentlarning aktivligini	100	A	42

		aniqlash. Qon zardobidagi ishqoriy fosfataza faolligini avtoanalizatorlarda aniqlash. Qon zardobida TTG, LG, progesteron, testosteron gormonlarini aniqlash. Qondagi glyukozani fermentativ usul, glyukozaga tolerantlik testi (TTG), glyukozametr yordamida aniqlash. Siydikda glyukoza miqdorini aniqlash. Qondagi xolesterin miqdorini analizatorlarda aniqlash. Jigar sinamalarini analizatorlarda tekshirish. Elektrolitlarni: kaltsiy, natriy, kaliy, fosfor, temir, xlorni analizatorlarda aniqlash. Koagulogrammani aniqlash. Qon ivishi vaqtini aniqlash. Protrombin indeksini aniqlash. Plazmada fibrinogenni va fibrinogen aktivligini aniqlash. Trombotestni aniqlash. Plazmaning rekaltsifikatsiya vaqtini aniqlash.			
	Jami:		**168**	**A**	**84**
	IV- semestr - 216 soat				
5	Shifoxona bo‘limida ishlash. Infektsiya nazorati, infektsion xavfsizlik	Kontaminirlangan va dekontaminirlangan gan chiqindilarni zararsizlantirish. Tibbiyot xodimi qo‘lini zararsizlantirish bosqichlari. Parenteral gepatit va OIV infektsiyasi yuqishini oldini olish. Xavfsizlik texnikasiga amal qilgan holda zamonaviy zararsizlantiruvchi eritmalarni tayyorlash. Biologik suyuqliklar bilan ishlaganda texnika xavfsizligiga rioya qilish. Muolajadan oldin yoki keyin qo‘lni gigienik yuvish va qo‘llarni spirtli vosita bilan gigienik tozalash. Kontaminirlangan parvarish vositalari va tibbiy anjomlarni dezinfektsiyasini o‘tkazish. DPM steril zonalari va hamshiraning muolaja xonasini ishdan avval, joriy, yakuniy va mukammal (batamom) tozalash.	100	A	36
6	Shifoxona bo‘limida ishlash. Bemorning funktsional holatini baholash	Tana haroratini qo‘ltiq osti, chov orasi, og‘iz bo‘shlig‘i va to‘g‘ri ichakda o‘lchash. Isitmaning turli davrlarida bemorlarni parvarish qilish hususiyati. Gipertermiya va gipotermiyada shoshilinch yordam ko‘rsatish. Puls va arterial bosimni o‘lchash usullari.Nafas olish tezligini sanash, nafas harakatiga baho berish. Nafas qisishida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Gipertenziya va gipotenziyada shoshilinch yordam ko‘rsatish. Harorat varaqasiga puls, tana harorati va AB ko‘rsatkichlarini qayd qilish. Sutkalik diurez suv	50	A	33

		muvozanatini aniqlash.			
7	Shifoxona bo‘limida ishlash. Bemorlarni laborator tekshiruvlarga tayyorlash	Bemorni rentgenologik va endoskopik tekshiruvlarga tayyorlash. Bemorni ultratovushli tekshiruvga tayyorlash. Bemorga tekshiruv ahamiyati va unga tayyorlanish qoidalarini tushuntirish. Bemor siydigini turli xil tekshiruvlarga yig‘ish va bemorlarga qoidalarini tushuntirish. Bemor najasini turli xil tekshiruvlarga yig‘ish va tayyorlash qoidasini tushuntirish. Biologik materiallarni laboratoriyaga yuborish. Laboratoriyaga yo‘llanma yozish. materiallarni laboratoriyaga yuborish va yo‘llanmani to‘ldirish.	66	A	39
Jami:			**216**	**A**	**108**
V- VI- semestr – 504 soat					
8	Bakteriologik laboratoriyada ishlash.	Mikroskopning yorug‘lik topish, immersion sistemada tayyor surtmalarni o‘rganish. Tekshirish materialini yig‘ish, ro‘yxatga olish. Ozuqa muhitida o‘sgan mikrob kulturasi va patologik materiallardan surtma, «Ezilgan» va «Osilgan» preparat tayyorlash, fiksatsiya qilish, mikrobning harakatchanligini aniqlash, mikroskop ostida tekshirish. Asosiy ozuqa muhitlarini tayyorlash va ekish usullari. Yiringdan olingan sof mikrob kulturasidan surtma preparat tayyorlash,bo‘yash va mikroskop ostida tekshirish. Oziqa muhitlariga ekish. Kokklarni bokimyoviy xossalarini tekshirish. Antibiotikka sezuvchanligini aniqlash.	150	A	36
9	Shifoxona bo‘limida ishlash. Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar yordamida tekshirish	Tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirishga bemorlarni psixologik tayyorlash. Bemorlarni instrumental tekshiruvlarda texnika havfsizligi qoidalariga rioya qilish. Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash: rentgenografiya, UTT, endoskopiya, rektomonoskopiya.	150	A	36
10	Rentgen kabinetda ishlash	Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish. Rentgenoskopiya, rentgenografiya o‘tkazishda ishtirok etish. Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlash. Bemorlarda bronxografiya o‘tkazishda ishtirok etish. Flyuorografiya o‘tkazishda ishtirok etish. Hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshiruviga tayyorlash. Me’dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlash. Bemorga gaz hosil qilmaydigan parxez taomlar xaqida tushuncha berish. Bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib	204	A	36

		chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlarni oldini olish. Kontrast moddalarni qo‘llash natijasida kelib chiqadigan allergik reaktsiyalarda birinchi yordam ko‘rsatish.			
Jami:			**504**	**A**	**108**
Umumiy:			**1032**	**A**	**372**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash.

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonilan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test, joriy va yakuniy nazorat hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. M.A.Xoshimova «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2012 yil

2. Sh.R. Aliyev “Mikrobiologiyadan laboratoriya mashg‘ulotlariga doir qo‘llanma” Toshkent, “Ibn Sino” nashriyoti, 2010 yil.

3. G.S.Aripova, N.S.Nazarova “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent, 2007 yil.

4. S.S. Esonturdiyeva, M.E.Qarshiboyeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti 2007 yil.

5. A.N.Aripov “Klinik diagnostika bo‘yicha qo‘llanma”, Toshkent, 2006 yil.

6. N.H. Abdullayev “Funktsional va klinik tashxis bo‘yicha tekshirish usullari” Toshkent –“Ilm ziyo”- 2005 yil.

7. N.H. Abdullayev, H. Y. Karimov, T.Y. Umarova, A.H. Usmonxo‘jayev «Funktsional va klinik laboratoriya tashxisi bo‘yicha tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYo», 2005 y.

8. A.B.Ganixo‘jayeva, X.A.Nazarova. «Mikrobiologiya» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2014 yil.

9. A.B.Ganixo‘jayeva, X.A.Nazarova. «Mikrobiologiya» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2013 yil.
10. E.E.Eshboyev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg‘ulotlar» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2011 yil
11. E.E.Eshboyev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg‘ulotlar» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2006 yil
12. G.S. Aripova, A.M. Bobojonov, O.N. Razzoqov «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYo», 2017 yil.
13. G.S. Aripova, F.G. Po‘latova, N.S. Nazarova, Z.S. Toirova «Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «G‘afur G‘ulom», 2007 yil.
14. V.T. Muxammadiyev «Biokimyo». Toshkent, 2005 yil.
15. Zokirova K.O‘,Toxtamatova D.O‘«Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2012 yil.
16. Ya.M.Fayziyev, X.A.Fayziyeva “Epidemiologiya va tibbiy parazitologiya” Toshkent, “Ilm ziyo” nashriyoti, 2010 yil.

17. E.I.Musaboyev, A.Q.Bayjanov. “Yuqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya”. Toshkent, “O‘zbekiston milliy entsiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2018 yil

18. M.L.Volovskaya «Epidemiologiya bilan infektsion kasalliklar asoslari». Toshkent, «Meditsina» nashriyoti, 1992 y.

19 “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo‘yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo‘llanma. 2014 (UNISEF).

Internet manbalari:

1. www.ziyonet.uz,

2. www.lex.uz.,

3. http:// medline.uz

4. www.google.uz,

5. www.med.uz.,

6. www.referat.uz.,

7. www.tma.uz.,

8. www.gigiena.uz.

9. www. meddeks.ru.

10. rusmedserv.com
11. www analizi.ru
12. med www-knigi laboratoriya
13. laboratorii top. uz